

AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (ötödik tanács)

2007. április 26. *

A T-109/02., T-118/02., T-122/02., T-125/02., T-126/02., T-128/02., T-129/02., T-132/02. és T-136/02. sz. egyesített ügyekben,

a **Bolloré SA** (székhelye: Puteaux [Franciaország], képviselik: R. Saint-Esteben és H. Calvet ügyvédek)

felperesnek a T-109/02. sz. ügyben,

az **Arjo Wiggins Appleton Ltd** (székhelye: Basingstoke [Egyesült Királyság], képviselik: F. Brunet ügyvéd, J. Temple Lang solicitor és J. Grierson barrister)

felperesnek a T-118/02. sz. ügyben,

támogatja:

a **Belga Királyság** (képviselek: A. Snoecx és M. Wimmer, meghatalmazotti minőségben)

beavatkozó a T-118/02. sz. ügyben,

* Az eljárás nyelvei: spanyol, német, angol és francia.

a **Mitsubishi HiTec Paper Bielefeld GmbH**, korábban Stora Carbonless Paper GmbH (székhelye: Bielefeld [Németország], képviselik: I. van Bael ügyvéd és A. Kmiecik solicitor)

felperesnek a T-122/02. sz. ügyben,

a **Papierfabrik August Koehler AG** (székhelye: Oberkirch [Németország], képviselik: I. Brinker és S. Hirsbrunner ügyvédek)

felperesnek a T-125/02. sz. ügyben,

az **M-real Zanders GmbH**, korábban Zanders Feinpapiere AG (székhelye: Bergisch Gladbach [Németország], képviselik: J. Burrichter és M. Wirtz ügyvédek)

felperesnek a T-126/02. sz. ügyben,

a **Papeteries Mougeot SA** (székhelye: Laval-sur-Vologne [Franciaország], képviselik kezdetben: G. Barsi, J. Baumgartner és J.-P. Hordies, később: G. Barsi és J. Baumgartner ügyvédek)

felperesnek a T-128/02. sz. ügyben,

a **Torraspapel SA** (székhelye: Barcelona [Spanyolország], képviselik: O. Brouwer, F. Cantos és C. Schillemans ügyvédek)

felperesnek a T-129/02. sz. ügyben,

a **Distribuidora Vizcaína de Papeles SL** (székhelye: Derio [Spanyolország], képviselik: E. Pérez Medrano és I. Delgado González ügyvédek)

felperesnek a T-132/02. sz. ügyben,

a **Papelera Guipuzcoana de Zicuñaga SA** (székhelye: Hernani [Spanyolország], képviseli: I. Quintana Aguirre ügyvéd)

felperesnek a T-136/02. sz. ügyben

az **Európai Közösségek Bizottsága** (képviselek a T-109/02. és a T-128/02. sz. ügyekben: W. Mölls és F. Castillo de la Torre, meghatalmazotti minőségben, segítők: N. Coutrelis ügyvéd, a T-118/02. és a T-129/02. sz. ügyekben: W. Mölls és A. Whelan, meghatalmazotti minőségben, segítők: M. van der Woude ügyvéd, a T-122/02. sz. ügyben kezdetben: R. Wainwright és W. Mölls, később: R. Wainwright és A. Whelan, meghatalmazotti minőségben, a T-125/02. és a

T-126/02. sz. ügyekben: W. Mölls és F. Castillo de la Torre, segítők: H.-J. Freund ügyvéd, a T-132/02. és a T-136/02. sz. ügyekben: W. Mölls és F. Castillo de la Torre, segítők: J. Rivas Andrés és J. Gutiérrez Gisbert ügyvédek)

alperes ellen

az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/36.212 – önmásoló papír ügy) 2001. december 20-án hozott 2004/337/EK bizottsági határozat (HL 2004. L 115., 1. o.) megsemmisítése, illetve másodlagosan a határozatban a felperesekkel szemben kiszabott bírság csökkentése iránt benyújtott keresete tárgyában,

AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁGA
(ötödik tanács),

tagjai: M. Vilaras elnök, F. Dehousse és D. Sváby bírák,

hivatalvezető: J. Palacio González főtanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2005. június 2-i (T-132/02. és T-136/02. sz. ügyek), a 2005. június 7-i (T-109/02. és T-128/02. sz. ügyek), a 2005. június 14-i (T-122/02. sz. ügy), a 2005. június 16-i (T-118/02. és T-129/02. sz. ügyek), valamint a 2005. június 21-i (T-125/02. és T-126/02. sz. ügyek) tárgyalásokra,

meghozta a következő

Ítéletet

A jogvita előzményei

- 1 1996 tavaszán a Sappi papíripari csoport – amelynek az anyavállalata a Sappi Ltd – olyan információkkal és dokumentumokkal szolgált a Bizottságnak, amelyek igazolták a Bizottság arra vonatkozó gyanúját, hogy létezik vagy létezett egy, az árak meghatározására létrejött titkos kartell az önmásoló papír piacán, amelyen a Sappi gyártóként van jelen.

- 2 Tekintettel a Sappi által közölt tényekre, a Bizottság ellenőrzéseket végzett bizonyos önmásolópapír-gyártóknál a Szerződés [81.] és [82.] cikkének végrehajtásáról szóló, 1962. február 6-i 17. (első) rendelet (HL 1962. L 13., 204. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.) 14. cikke (2) és (3) bekezdése címén. Így a 17. rendelet 14. cikkének (3) bekezdésében előírt helyszíni vizsgálatokat 1997. február 18-án és 19-én folytatták le az Arjo Wiggins Belgium SA, a Papeteries Mougeot SA (a továbbiakban: Mougeot), a Torraspapel SA és a Sarriopapel y Celulosa SA (a továbbiakban: Sarrió) és a Grupo Torras SA helyiségeiben. Ezenkívül 1997 júliusa és decembere között a 17. rendelet 14. cikke (2) bekezdésének alkalmazásával ellenőrzéseket végeztek a Sappinál, az Arjo Wiggins Appleton plc-nél (a továbbiakban: AWA), az Arjo Wiggins Europe Holdings Ltd-nél, az Arjo Wiggins SA-nál és a leányvállalatánál, a Guérimand SA-nál, a Mougeot-nál, a Torraspapelnél, a Sarriónál, az Unipapelnél, a Sociedade Comercial de Celulose e Papel L^{da}-nél, a Stora Carbonless Paper GmbH-nél (a továbbiakban: Stora, korábban Stora-Feldmühle AG) és a Papierfabrik August Koehler AG-nál (a továbbiakban: Koehler).

- 3 1999-ben a Bizottság a 17. rendelet 11. cikkével összhangban információkéréseket címzett az AWA-hoz, a Mougeot-hoz, a Torraspapelhez, a Cartiere Sottrici Binda SpA-hoz (a továbbiakban: Binda), a Carrs Paper Ltd-hez (a továbbiakban Carrs), a Distribuidora Vizcaína de Papeles SL-hez (a továbbiakban: Divipa), az Ekman Iberica SA-hoz (a továbbiakban: Ekman), a Papelera Guipuzcoana de Zicuñaga SA-hoz (a továbbiakban: Zicuñaga), a Koehlerhez, a Storához, a Zanders Feinpapier AG-hoz (a továbbiakban: Zanders) és a Copigraph SA-hoz. Ezek során az érintett vállalkozásokat felszólították, hogy nyújtsanak tájékoztatást az áremelési bejelentéseikről, az eladásaik mennyiségéről, az ügyfeleikről, a forgalmukról és a versenytársakkal való találkozóikról.

- 4 Az információkérésre adott válaszukban az AWA, a Stora és a Copigraph elismerték, hogy részt vettek az önmásolópapír-gyártók között megszervezett többoldalú kartelltalálkozón. Az AWA, a Stora és a Copigraph különböző dokumentumokat és információkat nyújtott át a Bizottságnak.

- 5 Ami a Mougeot illeti, 1999. április 14-én kapcsolatba lépett a Bizottsággal, és kijelentette, hogy hajlandó a vizsgálatban együttműködni a Bizottság a kartell ügyek esetében a pénzbírságok alóli mentességről és a pénzbírságok csökkentéséről szóló közleménye (HL 1996. C 207., 4. o.; a továbbiakban: engedékenységi közlemény) alapján. Elismerte egy, az önmásoló papír árának rögzítését célzó kartell létezését, és információval szolgált a Bizottságnak a kartell felépítéséről és többek között azokról a találkozókról, amelyeken a képviselőik részt vettek.

- 6 2000. július 26-án a Bizottság elindította az eljárást ezen ügyben, és kifogásközlést fogadott el, amelyet 17 vállalkozásnak – köztük az AWA-nak, a Bolloré SA-nak, és leányvállalatának a Copigraphnak, a Carrs-nak, a Zicuñaganak, a Divipának, a Mitsubishi HiTech Paper Bielefeld GmbH-nak (a továbbiakban: MHTP), a korábbi Storának, a Mougeot-nak, a Koehlernek, a Sappinak, a Torraspapelnek és a Zandersnek – küldött meg. E vállalkozások betekintést kaptak a Bizottság vizsgálati aktájának másolatába, amit CD-ROM formájában küldtek meg számukra 2000. augusztus 1-jén.

- 7 A kifogásközlés valamennyi címzett vállalkozása – a Binda, az International Paper és a Mitsubishi Paper Mills Ltd kivételével – írásban nyújtotta be a Bizottság által felhozott kifogásokra vonatkozó észrevételeit.
- 8 2001. március 8-án és 9-én tárgyalást tartottak.
- 9 Miután konzultált a versenykorlátozó magatartásokkal és erőfölénnyel foglalkozó tanácsadó bizottsággal, és tekintettel a meghallgatási tisztviselő végleges jelentésére, a Bizottság 2001. december 20-án az EK-Szerződés 81. cikke és az Európai Gazdasági Térségről (EGT) szóló megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/36.212 – önmásoló papír ügy) elfogadta a 2004/337/EK határozatot (HL 2004. L 115., 1. o., a továbbiakban: határozat).
- 10 A Bizottság a határozat 1. cikkének első bekezdésében megállapítja, hogy tizenegy vállalkozás megsértette az EK 81. cikk és az EGT-megállapodás 53. cikkének (1) bekezdését azzal, hogy az önmásoló papír piacon folytatott megállapodásokban és összehangolt magatartásokban vettek részt.
- 11 A Bizottság a határozat 1. cikkének második bekezdésében megállapítja, hogy az AWA, a Bolloré, a MHTP, a Koehler, a Sappi, a Torraspapel és a Zanders 1992 januárja és 1995 szeptembere, a Carrs 1993 januárja és 1995 szeptembere, a Divipa 1992 márciusa és 1995 januárja, a Zicuñaga 1993 októbere és 1995 januárja, a Mougeot pedig 1992 májusa és 1995 szeptembere között vett részt a jogsértésben.
- 12 A határozat 2. cikkében elrendelte, hogy az 1. cikkben hivatkozott vállalkozások vessenek véget az említett cikkben hivatkozott jogsértésnek, ha még nem tették meg, és tartózkodjanak minden olyan megállapodástól és összehangolt magatartástól az önmásoló papírhoz kapcsolódó tevékenységük keretében, amely jogsértés tárgyát képezhetné, illetve a jogsértéssel azonos vagy hasonló hatást váltana ki.

13 A határozat 3. cikkének első bekezdése szerint az érintett vállalkozásokra kiszabott bírságok a következők:

- az AWA esetében: 184,27 millió euró;
- a Bolloré esetében: 22,68 millió euró;
- a Carrs esetében: 1,57 millió euró;
- a Divipa esetében: 1,75 millió euró;
- az MHTP esetében: 21,24 millió euró;
- a Zicuñaga esetében: 1,54 millió euró;
- a Mougeot esetében: 3,64 millió euró;
- a Koehler esetében: 33,07 millió euró;
- a Sappi Ltd esetében: 0 euró;
- a Torrapapel esetében: 14,17 millió euró;
- a Zanders esetében: 29,76 millió euró.

- 14 A határozat 3. cikkének második bekezdése alapján a bírságokat a határozat kézbesítésétől számított három hónapon belül kell megfizetni. A határozat 3. cikkének harmadik bekezdése úgy rendelkezik, hogy e határidő végétől az Európai Központi Bank által a 2001. december 1-től a fő refinanszírozási műveleteire alkalmazott kamatlábnak, plusz 3,5 százalékpontnak megfelelő kamat, azaz 6,77%-ot automatikusan felszámításra kerül.
- 15 A határozat 1. és 2. cikkében hivatkozott tizenegy vállalkozás a címzettje a határozatnak.
- 16 A határozatból kiderül ((77) preambulumbekendés), hogy a kartellben részt vevő felek közös megállapodással egy olyan általános versenyellenes tervet készítettek, amely lényegében a kartellben résztvevők nyereségességének a növelését célozza kollektív áremelésekkel. A határozat szerint ezen általános terv keretében a kartell fő célkitűzése az áremelésekben és azok végrehajtásának ütemezésében való megállapodás.
- 17 E célból különböző szinteken szerveztek általános, nemzeti vagy regionális találkozót. A határozat (89) preambulumbekendése szerint a kartell általános találkozóit olyan nemzeti vagy regionális találkozóisorozat követte, amelynek célja az általános találkozókon egyeztetett áremelések piacról piacra történő végrehajtásának a biztosítása volt. E találkozókön a résztvevők részletes és egyedi információcserét folytattak az áraikról és az eladásaik mértékéről ((97) preambulumbekendés). Annak érdekében, hogy az egyeztetett áremelések végrehajtását biztosítsák, a kartell bizonyos nemzeti találkozóin értékesítési kvótákat osztottak a résztvevők mind-egyikének, és rögzítették azok piaci részesedését ((81) preambulumbekendés).
- 18 A Bizottság úgy vélte, hogy az EGT valamennyi főszereplője részt vett a kartell megállapodásokban, és hogy ez utóbbiak megszervezése, irányítása és bátorítása a részt vevő vállalkozások hierarchiájának magas szintjein történt. Egy ilyen típusú

kartell létrehozása – természeténél fogva – automatikusan súlyos versenytorzulás-hoz vezet ((377) preambulumbekzdés). Tekintettel a vizsgált magatartás természetére, az önmásoló papír piacára gyakorolt konkrét hatására és arra a tényre, hogy az egész közös piacot, a létrehozása után pedig az EGT egészét célozta meg, a Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy a határozattal érintett vállalkozások súlyosan megsértették az EK-Szerződés 81. cikkét és az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdését ((404) preambulumbekzdés).

- 19 A bírság kiindulási összegének a jogsértés súlya szerinti meghatározása céljából, a Bizottság öt csoportba osztotta az érintett vállalkozásokat, az érintett piacon fennálló jelentőségük szerint ((406)–(409) preambulumbekzdés). Annak érdekében, hogy a bírság kellően elrettentő hatású legyen, a Bizottság az így meghatározott kiindulási összeget 100%-kal növelte az AWA, a Bolloré és a Sappi esetében ((410)–(412) preambulumbekzdés). A Bizottság ezt követően – a kiszabott bírságok alapösszegének meghatározása céljából – figyelembe vette az egyes vállalkozások által elkövetett jogsértés időtartamát ((413)–(417) preambulumbekzdés).
- 20 Súlyosító körülmények címén a Bizottság az AWA ellen kiszabott bírság alapösszegét 50%-kal növelte, mivel az vezető szerepet töltött be a kartellben ((418)–(424) preambulumbekzdés). A Bizottság a jelen ügyben semmilyen enyhítő körülményt nem állapított meg.
- 21 A Bizottság a végső összegek meghatározásánál figyelembe vette a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének rendelkezéseit ((434) preambulumbekzdés), majd alkalmazta az engedékenységi közleményt, amely a bírságok összegének csökkentését indokolta 50%-kal a Mougeot esetében, 35%-kal az AWA esetében, 20%-kal a „Bolloré (Copigraph)”, 10%-kal pedig a Carrs, a MHTP és a Zanders esetében ((435)–(458) preambulumbekzdés).

Eljárás és a felek kérelmei

- 22 Az Elsőfokú Bíróság Hivatalához 2002. április 11. és április 18. között benyújtott külön keresetlevelekkel a Bolloré (T-109/02. sz. ügy), az AWA (T-118/02. sz. ügy), az MHTP (T-122/02. sz. ügy), a Koehler (T-125/02. sz. ügy), a Zanders (T-126/02. sz. ügy), a Mougeot (T-128/02. sz. ügy), a Torraspapel (T-129/02. sz. ügy), a Divipa (T-132/02. sz. ügy) és a Zicuñaga (T-136/02. sz. ügy) megindították a jelen eljárásokat.
- 23 A Bolloré azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:
- elsődlegesen semmisítse meg a határozat 1., 2. és 3. cikkét olyan mértékben, amennyiben azok a felperest érintik;
 - másodlagosan lényegesen csökkentse a Bolloréval szemben a határozat 3. cikke szerint kiszabott bírságot;
 - a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.
- 24 Az AWA azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:
- semmisítse meg, vagy másodlagosan lényegesen csökkentse az AWA-val szemben a határozat szerint kiszabott bírságot;
 - a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére;
 - hozzon meg az Elsőfokú Bíróság által megfelelőnek tartott minden intézkedést.

25 Az AWA pernyertességének előmozdítása érdekében beavatkozó Belga Királyság azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság lényegesen csökkentse az AWA-val szemben kiszabott bírságot.

26 Az MHTP azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

- semmisítse meg a határozat 1. cikkét, amennyiben abból az következik, hogy a felperes 1993. január 1-je előtt részt vett a jogsértésben;
- csökkentse az MHTP-vel szemben kiszabott bírság mértékét;
- a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.

27 A Koehler azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

- semmisítse meg a határozatot;
- másodlagosan csökkentse a Koehlerrel szemben a határozat 3. cikke szerint kiszabott bírságot;
- a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.

28 A Zanders azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

- semmisítse meg a határozat 3. cikkét, amely 29,76 millió euró bírságot szab ki a felperessel szemben;
- másodlagosan csökkentse a Zandersszel szemben a határozat 3. cikke szerint kiszabott bírságot;
- a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.

29 A Mougeot azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

- elsődlegesen semmisítse meg a határozatot;
- másodlagosan lényegesen csökkentse a Bizottság által kiszabott bírságot;
- a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.

30 A Torraspapel azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

- semmisítse meg a határozat 1. cikkét, amely azt állapítja meg, hogy a felperes 1992. január 1-je és 1993. szeptembere között megsértette az EK-Szerződés 81. cikkének (1) bekezdését, és következésképpen csökkentse a bírságot;

- lényegesen csökkentse a felperessel szemben a határozat 3. cikke szerint kiszabott bírságot;
- a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére, beleértve a bankgarancia nyújtásához, valamint a bírság egészének vagy részbeni megfizetéséhez kapcsolódó költségeket és kamatokat is.

31 A Divipa azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

- semmisítse meg a határozatot, amennyiben az azt állapítja meg, hogy a felperes a spanyol piacot érintő kartellben való részvételén túlmenően egy, az EGT piacának egészét lefedő kartellben is részt vett, és másodlagosan csökkentse a felperessel szemben az e határozattal kiszabott bírságot;
- a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.

32 A Zicuñaga azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

- elsődlegesen semmisítse meg a határozat 1., 3. és 4. cikkét olyan mértékben, amennyiben azok a felperest érintik;
- másodlagosan csökkentse a Bizottság által kiszabott bírságot az alábbiak szerint:
 - semmisítse meg a bírság 10%-kal történt növelését azon indokkal, hogy a jogsértésben való részvétele nem lépi túl az egy évet;

– lényegesen, legalább 60%-kal csökkentse a bírság alapösszegét, különös tekintettel az enyhítő körülmények fennállására;

– a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.

33 A Bizottság ezen ügyek mindegyikében a kereset elutasítását kéri, továbbá azt, hogy az Elsőfokú Bíróság a felperest kötelezze a költségek viselésére.

34 A T-109/02., T-118/02., T-122/02., T-125/02., T-128/02., T-132/02. és T-136/02. sz. egyesített ügyekben az Elsőfokú Bíróság írásban kérdéseket intézett a felperesekhez, amelyekre azok az előírt határidőn belül válaszoltak.

35 A T-126/02. sz. ügy felperese a 2005. június 14-i levelében – amely tartalmazta a tárgyalásra készített jelentéssel kapcsolatos észrevételeket – tájékoztatta az Elsőfokú Bíróságot a társaság nevében és annak alapító okiratában bekövetkezett változásról, vagyis arról, hogy a Zanders Feinpapiere AG M-real Zanders GmbH-vá alakult (a továbbiakban is Zanders).

36 Az Elsőfokú Bíróság a 2005. június 2., 7., 14., 16. és 21-i tárgyalásokon külön-külön meghallgatta a felek szóbeli előterjesztéseit, és az Elsőfokú Bíróság által feltett kérdésekre adott válaszaikat.

37 Miután az Elsőfokú Bíróság minden egyes ügy tárgyalásán arra kérte a feleket, hogy terjesszék be észrevételeiket az összes ügy ítélelhozatal végett történő esetleges egyesítéséről, és azok nem emeltek kifogást, az Elsőfokú Bíróság úgy határozott, hogy az ítélelhozatal céljából – az eljárási szabályzat 50. cikkével összhangban – egyesíteni kell a jelen ügyeket.

Jogi háttér

- 38 A felperesek kérelmei a határozat megsemmisítésére és/vagy a bírság törlésére vagy csökkentésére vonatkoznak.

I – A határozat megsemmisítésére irányuló jogalapokról

- 39 A felperesek – esettől függően – a határozat vagy annak egyes, őket érintő rendelkezései teljes megsemmisítését kérik. E megsemmisítés iránti kérelmek a közigazgatási eljárás lefolytatására vonatkozó eljárási jogalapeken, és a Bizottság egyes vállalkozások jogsértésben való részvételével kapcsolatos megállapításaira és értékeléseire vonatkozó anyagi jogalapeken alapulnak.

A – A közigazgatási eljárás lefolytatására vonatkozó jogalapokról

1. A Bizottság által bizalmasnak minősített dokumentumokhoz a közigazgatási eljárás során való hozzáférés megtagadásából eredő, a meghallgatáshoz való jog megsértésére alapított első jogalapról

a) A felek érvei

- 40 A Zicuñaga arra hivatkozik, hogy mind a jogirodalomból, mind a 17. rendelet 19. cikkéből az következik, hogy a vizsgálati aktához való teljes hozzáférés eljárási garanciát jelent, amely a védelemhez való jog – többek között a meghallgatáshoz

való jog – hatékony gyakorlását hivatott biztosítani. A Zicuñaga hangsúlyozza, hogy e garancia teszi lehetővé, hogy az érintett fél ne csak vitathassa a Bizottság által felhozott terhelő dokumentumokat, hanem azon mentő dokumentumokhoz is hozzáférhessen, amelyek hasznosnak bizonyulnak a saját védelméhez.

41 Mivel bizalmas dokumentumokról van szó, véleménye szerint a Bizottságnak kell az érintett vállalkozás jogos érdekét – a bizalmas jelleg tiszteletben tartása mellett – a védelemhez való joggal összeegyeztetni. Mindazonáltal a Bizottság a végleges határozatban nem hivatkozhat azon dokumentumokra, amelyekkel kapcsolatban az eljárás alá vont vállalkozásnak nem állt módjában észrevételeket tenni. A dokumentum átadásának a közigazgatási eljárás során való a Bizottság részéről történő elutasítása ráadásul a védelemhez való jog megsértését jelentené, amennyiben fennáll annak az esélye, hogy a közigazgatási eljárás eltérő eredménnyel végződhetett volna, amennyiben e dokumentumot az érdekelt félnek átadták volna. A Zicuñaga szerint ebből az következik, hogy a Bizottság által bizalmasnak minősített dokumentumokhoz való hozzáférés megtagadása sértette a felperes védelemhez való jogát.

42 A Bizottság hangsúlyozza, hogy az általa végzett vizsgálat minden szükséges garanciát tiszteletben tart, és semmilyen jogelvet nem sért. Másfelől úgy véli, hogy a Zicuñaga érve elfogadhatatlan, mivel az nem pontosítja, hogy a Bizottság mely terhelő dokumentumokat használta.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

43 Hangsúlyozni kell először is a Zicuñaga érvelésének kétértelmű jellegét. A kérdéses jogalap címe („A meghallgatáshoz való jog megsértése. A terhelő dokumentumok bemutatásának elmulasztása”) azt sugallja, hogy a felperes csak azt vitatja, hogy a Bizottság elmulasztotta ismertetni a határozatban felhasznált terhelő dokumentumokat a közigazgatási eljárás során. Keresetlevelének más részei felvetik, hogy a

felperes arra is rámutat, miszerint az említett eljárás során megtagadták azon dokumentumokhoz való hozzáférést, amelyek állítólag mentő elemeket tartalmaztak.

- 44 Amennyiben a Zicuñaga azt a tényt kívánja vitatni, hogy a Bizottság a közigazgatási eljárás során nem adta át a határozatban állítólag felhasznált terhelő dokumentumokat, emlékeztetni kell arra – mint ahogy a Bizottság ezt az írásbeli beadványaiban megteszi –, hogy a Zicuñaga egyetlen ilyen jellegű dokumentumot sem határoz meg. Mivel állítása egyáltalán nem megalapozott, ezért azt el kell utasítani.
- 45 Amennyiben a Zicuñaga azt a tényt bírálja, hogy a Bizottság megtagadta tőle a közigazgatási eljárás során azon dokumentumokhoz való hozzáférést, amelyeket állítólag a saját védelme érdekében hasznosíthatott volna, mivel mentő elemeket tartalmazhattak, emlékeztetni kell arra, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint a Bizottság – annak érdekében, hogy az érintett vállalkozások hatékonyan meg tudják védeni magukat a kifogásközlésben megfogalmazott kifogásokkal szemben – köteles számukra betekintést nyújtani a vizsgálati iratok teljességébe, más vállalkozások üzleti titkait vagy más bizalmas információkat tartalmazó dokumentumok, valamint a Bizottság belső dokumentumai kivételével (az Elsőfokú Bíróság T-23/99. sz., LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1705. o.] 170. pontja, valamint az idézett ítélkezési gyakorlat).
- 46 Ezen túlmenően a vállalkozások és a vállalkozások társulásainak az üzleti titkaik védelméhez való jogát kell mérlegelni az iratok összességéhez való hozzáférési jog biztosításával szemben. Ennélfogva, ha a Bizottság úgy véli, hogy vizsgálati aktájának egyes dokumentumai üzleti titkokat vagy más bizalmas jellegű információkat tartalmaznak, el kell készítenie – illetve azon vállalkozásokkal illetve a vállalkozások társulásaival, akiktől a kérdéses dokumentumok származnak, el kell készíttetnie – azok nem bizalmas változatait. Amennyiben az összes dokumentum nem bizalmas változatának elkészítése nehéznek bizonyul, az érintett felek részére egy kellően pontos listát kell adnia a problémát okozó dokumentumokról annak érdekében, hogy lehetővé tegye számukra felmérni annak célszerűségét, hogy

betekintést kérjenek-e az egyes dokumentumokba (lásd e tekintetben az Elsőfokú Bíróság T-30/91. sz., Solvay kontra Bizottság ügyben 1995. június 29-én hozott ítéletének [EBHT 1995., II-1775. o.] 88–94. pontját).

- 47 A jelen ügyben a Zicuñaga írásbeli beadványaiból kiderül, hogy az különösen arra a tényre hivatkozik, miszerint a Bizottság megtagadta tőle a határozat (288) preambulumbekezdésében érintett, azon részletes információkhoz való hozzáférést, amelyek a kartellben érintett vállalkozások – többek között a Zicuñaga – által az említett időszakban az EGT területén végzett országonkénti eladásokra vonatkoznak. A Zicuñaga szerint ezek az információk valószínűleg tartalmaznak olyan elemeket, amelyek lehetővé tették volna számára annak bizonyítását, hogy nem alkalmazott az önmásoló papír európai gyártóival összehangolt árpolitikát.
- 48 E tekintetben a T-136/02. sz. ügy iratait alkotó dokumentumok azon listájából, amelyet a Bizottság az Elsőfokú Bíróság által feltett kérdésre adott válaszként bemutatott, kitűnik, hogy a Bizottság a közigazgatási eljárás során a felek rendelkezésére bocsátott egy nem bizalmas jellegű változatot a (288) preambulumbekezdésben érintett információknak megfelelő dokumentumokról, amikor e dokumentumokat nem hozzáférhetőnek minősítették. A Zicuñaga tehát fel tudta mérni annak célszerűségét, hogy betekintést kérjen meghatározott dokumentumokba.
- 49 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az EK-Szerződés 81. cikkének megsértését megállapító eljárásban a Bizottság nem köteles saját kezdeményezésére hozzáférhetővé tenni azon dokumentumokat, amelyek nem szerepelnek a vizsgálati aktájában, és amelyeket nem áll szándékában terhelő bizonyítékként felhasználni az érintett felek ellen a végleges határozatában. Az a fél, aki a közigazgatási eljárás során tudomást szerez arról, hogy a Bizottság olyan dokumentumokkal rendelkezik, amelyek hasznosak lehetnek a védekezése érdekében, kifejezett kérelmet köteles benyújtani az intézményhez az ezen iratokba való betekintésre vonatkozóan, és ennek a közigazgatási eljárás során való elmulasztása kizárja e joga érvényesítését az esetlegesen a végleges határozat ellen benyújtott megsemmisítés iránti kereset során (az Elsőfokú Bíróság T-25/95., T-26/95., T-30/95–T-32/95., T-34/95–T-39/95., T-42/95–T-46/95., T-48/95., T-50/95–T-65/95., T-68/95–T-71/95., T-87/95.,

T-88/95., T-103/95. és T-104/95. sz., Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2000. március 15-én hozott ítéletének [EBHT 2000., II-491. o.] 383. pontja, a továbbiakban: Cement-ügy).

- 50 A Zicuñaga azonban a közigazgatási eljárás során semmilyen hivatalos kérelmet nem nyújtott be az említett információk bizalmas változatába való betekintésre vonatkozóan. Habár az Elsőfokú Bíróság által feltett kérdésre adott válaszában említést tesz egy ezen információkhoz való betekintésre vonatkozó írásbeli kérelemről, és bemutatja az e kérelem Bizottság részéről történő elutasításáról szóló levelet, meg kell állapítani, hogy e kérelem dátuma 2002. április 3., azaz azt a közigazgatási eljárás lezárása és a határozat meghozatala után nyújtották be. Mivel a Zicuñaga a közigazgatási eljárás során elmulasztott ilyen kérelmet benyújtani, ennél fogva jogvesztés állt be a megsemmisítés iránti keresetre vonatkozóan.
- 51 Következésképpen el kell utasítani a Zicuñaga által felhozott e jogalapot.

2. A CD-ROM-on közölt vizsgálati aktában nem szereplő dokumentumok átadásának elmulasztása folytán az iratokba való betekintés jogának megsértésére alapított második jogalapról

a) A felek érvei

- 52 A Koehler kifogásolja, hogy a Bizottság a 2001. augusztus 1-jén a kifogásközlés címzettjei számára CD-ROM-on megküldött vizsgálati akta részét nem képező egyes dokumentumokba nem biztosított számára betekintést. Különösen a kifogásközlés többi címzettjének az arra adott válaszaire hivatkozik, valamint e válaszok mellékleteire, különösen a határozat 365. lábjegyzetében hivatkozott szakértői jelentésre, amelyet az AWA küldött meg a Bizottságnak. A Koehler azt állítja, hogy a kifogásközlésre adott válaszokra történő számos hivatkozás a határozatban azt

bizonyítja, hogy a Bizottság a tények elemzésekor és a bírságok megállapításakor e válaszokat alapul vette. Továbbá hozzáfűzi, hogy a Mougeot kifogásközlésre adott válasza bizonyítja, hogy az akta szemmel láthatólag tartalmazott olyan információkat is, amelyek a saját védelme érdekében hasznosak lettek volna.

- 53 A Bizottság úgy válaszol, hogy ő csak olyan tényekre alapozhat, amelyekkel kapcsolatban az érintett vállalkozások kifejthették álláspontjukat, a kifogásközlésre adott válaszok azonban nem képezik részét a vizsgálati aktának, amelybe biztosítani kell a betekintést. A közigazgatási eljárást lezártnak kell tekinteni e válaszok átvételét követően, és nem folytatható a végtelenségig csak azért, mert minden egyes vállalkozás szeretne állást foglalni a többiek észrevételével kapcsolatban. A Koehler biztosan nem azonosított olyan terhelő bizonyítékot, amelyre a Bizottság a vele szemben emelt kifogását alapozta, anélkül hogy az az álláspontját e tekintetben kifejthette volna.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 54 A Koehler érvelése két szempontból értelmezhető. Egyrészt, egyes dokumentumokat, amelyek nem szerepeltek azon vizsgálati aktában, amelybe a Koehler betekintést nyert, a Bizottság terhelő bizonyítékként használt fel a határozatban, anélkül hogy a Koehler a közigazgatási eljárás során azokba betekinthesett volna, és nyilatkozhatott volna azokkal kapcsolatban. Másrészt a Bizottság nem adott át a Koehlernek olyan dokumentumokat, amelyek mentő bizonyítékokat tartalmazhattak, és amelyek nem képezték részét annak a vizsgálati aktának, amelybe a Koehler betekintést nyert. E két pontot külön-külön kell elemezni.
- 55 Mivel elsősorban azon állítólagos terhelő bizonyítékok közzétételének elmulasztásáról van szó, amelyeket nem tartalmazott az a vizsgálati akta, amelybe a Koehler betekintést nyert, elsődlegesen arra kell emlékeztetni, hogy valamely dokumentum

csak akkor tekinthető a felperessel szembeni terhelő dokumentumnak, amennyiben azt a Bizottság azon jogsértés megállapításának alátámasztására használta, amelyben e felperes fél részt vett (a Cement-ügy 284. pontja).

- 56 Mivel azok a dokumentumok, amelyekről a közigazgatási eljárás során nem tájékoztatták az érintett feleket nem tekinthetők megengedhető bizonyítéknak (lásd e tekintetben a Bíróság C-62/86. sz., AKZO kontra Bizottság ügyben 1991. július 3-án hozott ítéletének [EBHT 1991., I-3359. o.] 21. pontját, az Elsőfokú Bíróság T-11/89. sz., Shell kontra Bizottság ügyben 1992. március 10-én hozott ítéletének [EBHT 1992., II-757. o.] 55. és 56. pontját és a T-13/89. sz., ICI kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének [EBHT 1992., II-1021. o.] 34. és 35. pontját), amennyiben bebizonyosodik, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban olyan dokumentumokra támaszkodott, amelyek nem képezik részét a vizsgálati aktának, és azokról nem tájékoztatta a felperes feleket, el kell utasítani az említett dokumentumokat mint bizonyítékokat (a Cement-ügy 382. pontja, lásd e tekintetben a Bíróság 107/82. sz., AEG kontra Bizottság ügyben 1983. október 25-én hozott ítéletének [EBHT 1983., 3151. o.] 24–30. pontját, a fenti 46. pontban hivatkozott Solvay kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 57. pontját, valamint a fent említett ICI kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 36. pontját).
- 57 Ebből következik, hogy ha a Bizottság az EK 81. cikk (1) bekezdésének alkalmazására vonatkozó eljárásban a jogsértés megállapítása érdekében a kifogásközlésre adott válasz valamely szakaszára vagy az e válaszhoz csatolt mellékletre kíván támaszkodni, az ezen eljárásban érintett más feleknek is lehetőséget kell biztosítani, hogy e bizonyítékkal kapcsolatos álláspontjukat kifejtessék. (lásd e tekintetben a fenti 56. pontban hivatkozott AKZO kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 21. pontját, a fenti 56. pontban hivatkozott Shell kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 55. pontját, és a fenti 56. pontban hivatkozott ICI kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 34. pontját).
- 58 A jelen ügyben a felperes a keresetlevelében általánosságban azt állítja, hogy „tekintettel a lábjegyzetekben történt számos utalásra, semmi kétség afelől, hogy a Bizottság az eljárásban felhasználta a többi fél észrevételeit mind a tényállásának az alátámasztására, mind a bíróság összegének kiszámítása során”. Egy ilyen általános állítás azonban nem teszi lehetővé annak megállapítását, hogy konkrétan mely dokumentumokat használta fel állítólag terhelő bizonyítékként a Koehler ellen a határozatban. A tárgyaláson a Koehler egyébként elismerte, hogy nincsen olyan terhelő dokumentum, amelybe nem nyert betekintést.

- 59 Mivel másodsorban olyan mentő bizonyítékok átadásának állítólagos elmulasztásáról van szó, amelyeket nem tartalmazott azon vizsgálati akta, amelybe a Koehler betekintést nyert, a Koehler a többi címzett kifogásközlésre adott válaszaiba, valamint e válaszok mellékleteire hivatkozik. Mindazonáltal nem bizonyítja azt, hogy kifejezetten kérte volna a Bizottságot e bizonyítékok közzétételére, sőt a tárgyaláson azt is elismerte, hogy nem nyújtott be kérelmet e dokumentumokba való betekintésre vonatkozóan. A Koehler tehát nem vitathatja azt a tényt az Elsőfokú Bíróság előtt, hogy nem tekinthetett be e dokumentumokba (lásd e tekintetben a Ciment-ítélet 383. pontját, lásd még a fenti 49. pontot).
- 60 Kiegészítésképpen, a Koehler nem bizonyította, hogy ha betekinthejt volna a kifogásközlés többi címzettjének a kifogásközlésre adott válaszaiba és azok mellékleteibe, olyan érvekre tudott volna hivatkozni, amellyel a határozat elért eredményét befolyásolhatta volna (lásd e tekintetben a Bíróság 30/78. sz., Distillers kontra Bizottság ügyben 1980. július 10-én hozott ítélet [EBHT 1980., 2229. o.] 26. pontját, valamint az Elsőfokú Bíróság T-7/90. sz., Kobor kontra Bizottság ügyben 1990. november 27-én hozott ítélet [EBHT 1990., II-721. o.] 30. pontját).
- 61 Először is, az AWA által a kifogásközlésre adott válaszához mellékelte szakértői jelentéssel kapcsolatban, mivel a Koehler az említett jelentésre történő hivatkozással olyan dokumentumot határoz meg, amelyet nem tartalmazott azon vizsgálati akta, amelybe az betekintett, és amely hasznos lehetett volna a védekezéséhez, a határozatból ((390), (392) és (396) preambulumbekendés) az következik, hogy a Bizottság kifejezetten elutasította azokat az érveket, amelyek a jogsértés piacra gyakorolt konkrét kihatásának állítólagos elmaradására vonatkoznak, és amelyekre az AWA a közigazgatási eljárás során e jelentés alapján hivatkozott. Ennélfogva nem elfogadható a Koehler azon tényre alapozott érve, miszerint e jelentésbe való betekintés elmaradása a közigazgatási eljárás során a védelmét hátrányosan érintette.
- 62 A Mougeot kifogásközlésre adott válaszával kapcsolatban a Koehler válaszában azt állítja, hogy az említett válasz rámutat arra, hogy a vizsgálati akta szemmel láthatólag tartalmazott hasznos információkat a védelméhez. E tekintetben a válasznak a határozat (293) preambulumbekendésében hivatkozott szakaszára hivatkozik, amelyben a Mougeot – visszatérve a Bizottság előtt egy korábban tett

nyilatkozatára – azt állítja, hogy „a [kifogásközlés] nem bizonyítja, hogy az AEMCP [Association of European Manufacturers of Carbonless Paper] találkozói a szövetség 1993 szeptemberében történt átszervezése előtt keretet biztosítottak volna az összejátszásra irányuló mechanizmusoknak”. A Bizottság a határozat (295) preambulumbekzdésében ugyanakkor kifejezetten elutasítja ezt az érvet, és kiemeli, hogy a Sappi, a Mougeot és az AWA nyilatkozatai, együttesen tekintve, bizonyítják, miszerint a kartell általános találkozói legkésőbb 1992-ben kezdődtek. A határozat (112) és (113) preambulumbekzdésére hivatkozva hozzáfűzi továbbá, hogy a Sappi által nyújtott bizonyítékok megerősítik, hogy létezett összejátszás az AEMCP (Európai Önmásolópapír-gyártók Egyesülete) találkozóin, illetve ez ezen találkozó alkalmával tartott megbeszéléseken 1993 szeptembere előtt. A Mougeot kifogásközlésre adott válaszában Koehler által hivatkozott szakasza – ez utóbbi állításával szemben – nem bizonyítja tehát, hogy a kifogásközlésre adott válaszok és az azokhoz mellékelt dokumentumok lehetővé tették volna e vállalkozásnak, hogy olyan érvekre hivatkozzon, amelyek a közigazgatási eljárás eredményét befolyásolhatták volna.

63 Tekintettel a fenti észrevételek összességére e jogalapot el kell utasítani.

3. A védelemhez való jog és a kontradiktórius eljárás elvének a kifogásközlés és a határozat közötti összhang hiányából eredő megsértésére alapított harmadik jogalapról

a) A felek érvei

64 A Bolloré azt állítja, hogy a Bizottság a kifogásközlés szakaszában csakis amiatt állapította meg a Bolloré jogsértésben való részvételét, hogy az anyavállalat felelősséggel tartozik a leányvállalata, a Copigraph személyes cselekedeteiért. Ellenben a határozat e tekintetben új kifogást tartalmaz a Bolloréval szemben, amely a Bollorénak a kartellben való személyes és önálló közreműködésén alapul. A Bolloré fenntartja, hogy a Bizottság megsértette a védelemhez való jogát, mivel nem tették lehetővé számára, hogy a közigazgatási eljárás során e kifogással kapcsolatban állást foglaljon.

65 A Bizottság vitatja, hogy a határozatban a Bolloré jogsértésben való személyes közreműködéséből indul ki. A felperesnek azon indokkal tudják be a leányvállalata cselekedeteit, mivel ez utóbbival egyetlen vállalkozást alkot. Ennélfogva e jogalap csak akkor fogadható el, ha bizonyítanak, hogy a felperesnek ezen indokkal felrótt jogsértés nem szerepel a kifogásközlésben, vagy ha a Bizottság a határozatban olyan tényekre alapozta az értékelését, amelyekkel kapcsolatban a Bolloré a pert megelőző eljárásban nem tudta kifejteni álláspontját. Márpedig ez az eset nem áll fenn.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

66 E ponton emlékeztetni kell arra, hogy a védelemhez való jog tiszteletben tartása minden olyan eljárásban, amely szankció kiszabásához vezethet, a közösségi jog alapelvét képezi, amelyet a közigazgatási eljárás során is biztosítani kell. Ezen elv azt követeli meg, hogy az érintett vállalkozásnak lehetősége legyen kifejteni álláspontját a Bizottság által állított tényállás, kifogások és körülmények valószerűségéről és jelentőségéről (az Elsőfokú Bíróság T-5/00. és T-6/00. sz., *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied et Technische Unie kontra Bizottság* egyesített ügyekben 2003. december 16-án hozott ítélet [EBHT 2003., II-5761. o.] 32. pontja, valamint a hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

67 Továbbá az állandó ítélkezési gyakorlatnak megfelelően a kifogásközlésnek tartalmaznia kell a kifogások megfelelően egyértelműen megfogalmazott, akár összefoglaló jellegű leírását, hogy lehetővé tegye az érdekeltek számára azt, hogy ténylegesen megismerhessék azokat a magatartásokat, amelyeket a Bizottság részükről kifogásol. A kifogásközlés ugyanis csak ennek a követelménynek a teljesítésével láthatja el a közösségi rendeletekben előírt azon feladatát, hogy a vállalkozások és vállalkozások társulásai megismerjenek mindent, ami a megfelelő

védekezésükhöz szükséges, még a Bizottság végleges határozatának meghozatala előtt (a Bíróság C-89/85., C-104/85., C-114/85., C-116/85., C-117/85. és C-125/85–C-129/85. sz., Ahlström Osakeyhtiö és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1993. március 31-én hozott ítéletének [EBHT 1993., I-1307. o.] 42. pontja és az Elsőfokú Bíróság T-352/94. sz., Mo och Domsjö kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1989. o.] 63. pontja).

68 Ezenkívül a védelemhez való jog megsértését a közigazgatási eljárás során a Bizottság által a kifogásközlésben és a határozatban felhozott kifogások fényében kell vizsgálni (az Elsőfokú Bíróság T-36/91. sz. ICI kontra Bizottság ügyben 1995. június 29-én hozott ítéletének [EBHT 1995., II-1847. o.] 70. pontja, valamint a fenti 46. pontban hivatkozott Solvay kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 60. pontja). E körülmények között a védelemhez való jog megsértésének megállapítása azt feltételezi, hogy a kifogást, amelyről a vállalkozás azt állítja, hogy a kifogásközlésben nem rótták fel neki, a Bizottság állapította meg a megtámadott határozatban.

69 Tekintettel az előző három pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatra, a jelen ügyben először is meg kell bizonyosodni arról, hogy a Bizottság milyen alapon állapította meg a határozatban a Bolloré felelősségét a jogsértés vonatkozásában. A releváns információk a határozat (353)–(356) preambulumbekzdésében szerepelnek (II. rész [Jogi értékelés], 2.3. pont [2. jogsértésben való felelősség] [Copigraph és Bolloré]).

70 E preambulumbekzdések a következőket mondják ki:

„(353) A Copigraph a jogsértés időtartama alatt a [Bolloré] (korábban Bolloré Technologies SA) egyszemélyes leányvállalata volt, majd az AWA 1998 novemberében megvásárolta. A Copigraph 2000. február 2-án fejezte be a tevékenységét 2000. december 30-i hatállyal. A Bolloré úgy véli, hogy ő nem tehető felelőssé a Copigraph magatartásáért, hiszen ez utóbbi teljes gazdasági autonómiával rendelkezett. A Bolloré szerint ez az autonómia az alábbi tényezőkből következik: a Copigraph és a Bolloré vezetése teljesen különálló volt, a Copigraph saját

infrastruktúrával rendelkezett, és kereskedelmi politikája független volt, ugyanis alapanyag-szükségletének gyakorlatilag 35%-át nem a Bolloré csoporton belül szerezte be, hanem annak egyik versenytársától.

(354) A Copigraph a Bolloré »[S]peciális papírok« részlegéhez tartozott, aminek a vezetője [V. úr] akkoriban ezzel párhuzamosan a Copigraph ügyvezető igazgatói posztját is betöltötte. Ezen túlmenően a Copigraph akkori kereskedelmi igazgatója, [J. B. úr] 1994-től a Thonon papírgyárnál értékesítési feladatokat látott el. A [Bolloré] tehát szükségszerűen tudott leányvállalata kartellben való részvételéről.

(355) Bizonyítékok is léteznek arra vonatkozóan, hogy az anyavállalat [Bolloré] közvetlenül vett részt a kartell tevékenységeiben. A Bolloré tagja volt az AEMCP-nek, amelynek a hivatalos találkozói 1992 januárja és 1993 szeptembere között keretet biztosítottak a kartelltalálkozóknak. A Bolloré képviselője [V. úr], a [S]peciális papírok részlegének vezetője a Copigraph kereskedelmi igazgatójával együtt vett részt e kartelltalálkozókön. [V. úr] a francia piaccal foglalkozó 1993. október 1-jén megtartott kartelltalálkozón is részt vett. A kartell összes későbbi olyan találkozásán, ahol a Copigraph képviselőit egyénileg beazonosították, jelen volt a Copigraph kereskedelmi igazgatója. E találkozók mindegyikére 1994-ben került sor, és mint az már említésre került, a Copigraph kereskedelmi igazgatója ezzel párhuzamosan értékesítési pozíciót töltött be a Bollorénál.

(356) Ezen az alapon a Bizottság úgy véli, hogy a Bollorét a kartell vonatkozásában felelőssé kell tenni a meghatározott időtartam alatt tanúsított, nemcsak a saját, hanem a Copigraph magatartásáért is.”

71 A határozat fent hivatkozott kivonatából az következik, hogy a Bollorének azon indokkal tudható be a jogsértésért való felelősség, hogy egyrészt felelős a leányvállalatának, a Copigraph-nak a kartellben való részvételéért, másrészt, hogy bizonyítékok léteznek a kartell tevékenységeiben való közvetlen közreműködéséről.

- 72 A Bolloré nem vitatja azt, hogy a kifogásközlés lehetővé tette számára, hogy megértse és állást foglaljon arról a tényről, miszerint az említett kifogásközlésben a Bizottság neki tudta be a jogsértést, mivel a jogsértés időszakában 100%-os anyavállalatként a tulajdonában lévő Copigraph kartellben való részvételéért ő a felelős. A kifogása arra vonatkozik, hogy a Bizottság a kifogásközlésben nem közölte, hogy a kartelltevékenységekben való közvetlen közreműködése miatt is jogsértést ró fel vele szemben.
- 73 A kifogásközlés vonatkozó részei a 240–245. és 248. pontban szerepelnek (II. rész [Jogi értékelés], B. pont [A versenyszabályok alkalmazása], 8. [A jogsértés miatti felelősség]).
- 74 Először is emlékeztetni kell arra, hogy a kifogásközlés e pontjaiban a Bizottság semmilyen említést nem tesz a Bolloré kartellben való közvetlen közreműködéséről, eltérően a kifogásközlésben hivatkozott más anyavállalatokra – mint az AWA és a Torraspapel – vonatkozó utalásoktól, amelyek esetében a Bizottság megemlíti, hogy az AWA „az Arjo Wiggins »Carbonless Paper Operation« részlege révén közvetlenül és önállóan vett részt a titkos kartellben”, míg a Torraspapel illetően azt, hogy „léteznek bizonyítékok is, amelyekből az következik, hogy az anyavállalat közvetlenül vett részt a kartelltevékenységekben”.
- 75 Ezt követően – amint azt a Bolloré jogosan hangsúlyozza – a kifogásközlés 243. pontjából kiderül, hogy a Bizottság kétféle esetet különböztetett meg:

„Ami az anya- és leányvállalatok közötti kapcsolatokat illeti, a Bizottság az alábbi kifogásközlést az anyavállalatnak intézi, amennyiben

– két vagy több leányvállalata vett részt a jogsértésben,

- az anyavállalat közreműködött a jogsértésben.

A leányvállalat részvételének más eseteiben a kifogásközlést a leányvállalatnak és az anyavállalatnak küldte.”

- 76 A Bolloré és a Copigraph alkotta csoporttal kapcsolatban a kifogásközlést nemcsak a Bollorénak, hanem a Copigraphnak is megküldték, amely tekintettel a kifogásközlés 243. pontjában hivatkozott szempontokra megerősítette a Bollorét abban a feltételezésében, hogy a Bizottság a kifogásközlés szakaszában nem tekinti a Bollorét – a csoport anyavállalatát – közvetlenül is érintettnek a jogsértésben.
- 77 A kifogásközlés alapján tehát meg kell állapítani, hogy a Bizottság a Bolloré jogsértés miatti felelősségét kizárólag a tény miatt rója fel neki, hogy a jogsértés idején a Bolloré és 100%-os tulajdonában lévő leányvállalata, a Copigraph alkotta csoport anyavállalataként felelősséget kell vállalnia a Copigraph jogellenes magatartásáért. A kifogásközlés értelmezésekor a Bolloré nem sejtette, hogy a Bizottság a Bolloré jogsértés miatti felelősségének megállapítását annak kartelltevékenységekben való közvetlen közreműködésével is alá kívánja támasztani, amint azt a határozatban teszi.
- 78 Hozzá kell fűzni, hogy a határozat (355) preambulumbekzdésében a Bizottság által említett tények, amelyek annak a Bolloré jogsértésben való közvetlen közreműködésére vonatkozó elméletét hivatottak alátámasztani – mint a Bolloré AEMCP-ben való tagsága és abban V. és J. B. urak általi képvisellete több kartelltalálkozón –, nem szerepeltek a kifogásközlésben. Még ha a Bizottság érvelésével összhangban elfogadjuk is, hogy a Bolloré AEMCP-beli tagsága kiderül a kifogásközléshez mellékelt dokumentumokból, meg kell állapítani, hogy a Bizottság csak a Copigraphot említi az AEMCP tagjai között, a Bollorét egyszer sem. Ami V. és J. B. urakat illeti, a kifogásközlés rájuk nem a Bolloré, hanem mindig a Copigraph

képviselőiként hivatkozott a kartelltalálkozókon. Ezen túlmenően a kifogásközlés egyetlen szakaszában sem említi a Bizottság a Bollorét az ilyen találkozókon képviselt vállalkozások között.

- 79 Ennélfogva a kifogásközlés nem tette lehetővé a Bolloré számára, hogy tudomást szerezzen a jogsértésben való közvetlen közreműködésére alapított kifogásról, sem azokról a tényekről, amelyekre a Bizottság e kifogás alátámasztására hivatkozott a határozatban, ily módon a Bolloré – mint az a kifogásközlésre adott válaszában olvasható – a közigazgatási eljárás során nem tudta megfelelően biztosítani a saját védelmét e kifogás és e tények vonatkozásában.
- 80 Ugyanakkor hangsúlyozni kell, hogy még akkor is, ha a határozat olyan új ténybeli, illetve jogi állításokat tartalmaz, amelyek tárgyában az érintett vállalkozásokat nem hallgatták meg, a megállapított hiba e tekintetben csak akkor jár a határozat megsemmisítésével, ha az érintett állításokat nem lehet kellőképpen bizonyítani a határozatban hivatkozott azon többi elem alapján, amelyekkel kapcsolatban az érintett vállalkozásoknak módjukban állt kifejteni álláspontjukat (az Elsőfokú Bíróság T-191/98., T-212/98–T-214/98. sz., Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2003. szeptember 30-án hozott ítélet [EBHT 2003., II-3275. o.] 196. pontja, lásd e tekintetben az Elsőfokú Bíróság T-86/95. sz., Compagnie générale maritime és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet [EBHT 2002., II-1011. o.] 447. pontját is). A Bolloré védelemhez való jogának megsértése egyébként csak akkor érintheti a határozat érvényességét a Bolloré vonatkozásában, ha a határozatot egyedül a Bolloré jogsértésben való közvetlen közreműködésével támasztották alá (lásd e tekintetben a fenti 67. pontban hivatkozott *Mo och Domsjö* kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 74. pontját). Ebben az esetben a határozatban szereplő azon új kifogás, amelyet a Bolloré kartelltevékenységekben való közvetlen közreműködésére alapítottak, nem tartható fenn, így ez utóbbinak nem róható fel a jogsértés miatti felelősség.
- 81 Ellenben, ha az érdemi vizsgálat (lásd az alábbi 123–150. pontot) során bebizonyosodik, hogy a Bizottság helyesen tette a Bollorét leányvállalata, a Copigraph kartellben való részvételéért felelőssé, a Bizottság által elkövetett jogsértés nem elegendő a határozat megsemmisítésének indokolásához, mert az

nem tudta volna jelentősen befolyásolni az intézmény által elfogadott rendelkező részt (lásd e tekintetben az Elsőfokú Bíróság T-126/99. sz., Graphischer Maschinenbau kontra Bizottság ügyben 2002. május 14-én hozott ítélet [EBHT 2002., II-2427. o.] 49. pontját, valamint a T-209/01. sz., Honeywell kontra Bizottság ügyben 2005. december 14-én hozott ítélet [EBHT 2005., II-5527. o.] 49. pontját). Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint ugyanis, ha valamely határozat egyes elemei önmagukban is a jogilag megkövetelt módon alátámasztják e határozatot, akkor a határozat alapját képező többi elemet érintő hibák semmi esetre sem érinthetik annak rendelkező részét (az Elsőfokú Bíróság T-87/05. sz., EDP kontra Bizottság ügyben 2005. szeptember 21-én hozott ítélet [EBHT 2005., II-3745. o.] 144. pontja, lásd e tekintetben még a Bíróság C-302/99. P. és C-308/99. P. sz. Bizottság és Franciaország kontra TF1 ügyben 2001. július 12-én hozott ítélet [EBHT 2001., I-5603. o.] 26–29. pontját).

4. A védelemhez való jognak, a tisztességes eljáráshoz való jognak és az ártatlanság védelme elvének a megsértésére alapított negyedik jogalapról

a) A felek érvei

82 A Zicuñaga elsősorban azt állítja, hogy a Bizottság megsértette az ártatlanság védelmének elvét azzal, hogy a kartellben való részvételét egyszerű feltételezés és közvetett nyilatkozatok alapján állapította meg. Előadja, hogy a pontatlan vagy nem teljes információk nyújtása esetén az egyértelmű szankciók hiánya arra ösztönözheti a vállalkozásokat, hogy a Bizottságnak rekonstruált és torz információkat adjanak át annak érdekében, hogy az együttműködésüket felértékeljék. A Zicuñaga hozzáfűzi, hogy a vállalkozások kezdetben csak akkor reménykedhettek a Bizottság engedékenységében, ha döntő bizonyítékokat szolgáltatottak, ezt követően a Bizottság enyhített az álláspontján. Azt állítja, hogy ilyen körülmények között a Sappi nyilatkozatait elővigyázatosan kell kezelni, és csak akkor tekinthetők megbízhatónak, ha azokat más bizonyítékokkal alátámasztják.

- 83 A Zicuñaga másodsorban arra hivatkozik, hogy a Bizottság nem alapozhatja megállapításait olyan személy tanúvallomására, akinek a személyazonossága nem ismert, mert így a védelemhez való jogot azzal sérti meg, hogy a tanú meghallgatásának keretében nem teszi lehetővé állításainak megcáfolását. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatára hivatkozva a Zicuñaga úgy véli, hogy elengedhetetlen a tanúnak az állításaival való szembesítése annak érdekében, hogy felmérjék a tanúvallomás és az érintett személy hitelességét, továbbá hogy lehetőséget biztosítsanak a vádlottnak a terhelő tanúvallomás elleni fellebbezésre, valamint arra, hogy a tanúvallomást tevő személyt a kihallgatásakor vagy a későbbiekben kikérdezze.
- 84 A Bizottság vitatja azon bizonyítékok egyszerű feltételezéseket vagy közvetett nyilatkozatoknak való minősítést, amelyre a Zicuñaga jogsértésben való részvételének megállapításában támaszkodik. Hangsúlyozza, hogy a közösségi bíróságok soha nem vonták kétségbe az engedékenységi közlemény jogszerűségét, sem a vállalkozások által e jogcímen tett nyilatkozatok bizonyító erejét. A 17. rendelet másrészt nem írja elő annak a lehetőségét, hogy a tanúkat a közigazgatási eljárás során kikérdezzék, és a felperes e tekintetben semmilyen kérelmet nem nyújtott be az Elsőfokú Bírósághoz.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 85 Amennyiben ezzel az érveléssel a Zicuñaga a be nem azonosított személyek azon nyilatkozatainak bizonyító erejét tagadja, amelyekkel a Bizottság a Zicuñaga ellen, a határozatban megfogalmazott kifogásait támasztja alá, az említett érvelést a későbbiekben érdemben kell megvizsgálni, hogy ellenőrizték, e kifogásokat megfelelően alátámasztották-e.
- 86 Amennyiben a megvizsgált érvelés a védelemhez és a tisztességes eljáráshoz való jog megsértésére is hivatkozik – miszerint a Bizottság a Zicuñagara vonatkozó megállapításának alátámasztására hivatott nyilatkozatok szerzője vagy szerzői

személyazonosságának kifogásközlésben történő megnevezésének elmaradása megakadályozta a Zicuñagat abban, hogy a igazgatási eljárás során az említett szerző vagy szerzők kihallgatását kérve vitassa e megállapításokat –, emlékeztetni kell arra, hogy az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény (EJEE) 6. cikke 3. bekezdésének d) pontja úgy rendelkezik, hogy „minden gyanúsított személynek joga van arra [...] kérdéseket intézzen vagy intézhessen a vád tanúihoz, és kieszközhessen a mentő tanúk megidőzését és kihallgatását ugyanolyan feltételek mellett, mint ahogy a vád tanúit megidézik, illetve kihallgatják”, az állandó ítélkezési gyakorlatból ugyanakkor kiderül, hogy a Bizottság az EJEE 6. cikke értelmében nem bíróság (a Bíróság 209/78–215/78. és 218/78. sz., Van Landewyck és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1980. október 29-én hozott ítélet [EBHT 1980., 3125. o.] 81. pontja, valamint a 100/80–103/80. sz., Musique diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1983. június 7-én hozott ítélet [EBHT 1983., 1825. o.] 7. pontja). A 17. rendelet 15. cikkének (4) bekezdése egyébként kifejezetten úgy rendelkezik, hogy a Bizottság versenyjogi jogsértésért bírságot kiszabó határozatai nem büntetőjogi jellegűek (az Elsőfokú Bíróság T-83/91. sz., Tetra Pak kontra Bizottság ügyben 1994. október 6-án hozott ítélet [EBHT 1994., II-755. o.] 235. pontja).

87 Mindazonáltal a Bizottságnak a közigazgatási eljárás során tiszteletben kell tartania a közösségi jog általános elveit (a fenti 86. pontban hivatkozott Musique diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 8. pontja). Ugyanakkor hangsúlyozni kell, hogy a Bizottság egyrészt – bár meghallgathat természetes vagy jogi személyeket, amennyiben azt szükségesnek véli – nem rendelkezik azzal a joggal, hogy a terhelő tanúkat azok beleegyezése nélkül megidézzék, másrészt pedig az a tény, hogy a közösségi versenyjog rendelkezései nem teszik kötelezővé a Bizottság számára olyan mentő tanúk megidőzését, akiknek a tanúvallomását indítványozták, nem ellentétes a fent nevezett elvekkel (az Elsőfokú Bíróság T-9/99. sz. HFB és társai kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítélet [EBHT 2002., II-1487. o.] 392. pontja).

88 A jelen ügyben egyébként a Zicuñaga semmiféle olyan információt nem szolgáltat, amelyből kiderül, hogy a közigazgatási eljárás során részletes adatokat kért volna a Bizottságtól azon személyek azonosításával kapcsolatban, akik a kifogásközlésben a Zicuñagával kapcsolatban megfogalmazott kifogások alátámasztására vonatkozó, a Bizottság által említett nyilatkozatokat tették, és hogy kérte volna e személyek saját jelenlétében történő meghallgatását. Továbbá nem bizonyította, hogy kérte volna a közigazgatási eljárás során mentő tanúk megidőzését és meghallgatását.

89 A fentiekre tekintettel e jogalapot el kell utasítani, amennyiben az a védelemhez és a tisztességes eljáráshoz való jog megsértésére vonatkozik. Amennyiben ez a Bizottság által a Zicuñagával szemben a határozatban megfogalmazott kifogások alátámasztására felhozott bizonyítékok bizonyító erejét vitatja, érvelését érdemben kell megvizsgálni.

5. Az ügy vizsgálata során a gondos ügyintézés elvének és a határozat indokolásának a megsértésére alapított ötödik jogalapról

a) A felek érvei

90 A Zanders azt kifogásolja, hogy a Bizottság csak az ügy terhelő körülményeit vizsgálta meg. Azt állítja, hogy a Bizottságnak figyelembe kellett volna vennie az általa 2000 decemberében és 2001 márciusában a kartell megszüntetésében játszott meghatározó szerepével kapcsolatban a Bizottság részére átadott adatokat, illetve kiegészítő vizsgálatokat kellett volna lefolytatnia, amennyiben ezen adatok bizonyító erejével kapcsolatban kételye merült fel. Arra a tényre is rámutat, hogy a Bizottság nem vette figyelembe az általa 2001 márciusában azzal a céllal benyújtott szakértői jelentést, hogy bizonyítsa a kartell létrehozására irányuló kísérleteknek az árakra gyakorolt jelentéktelen, sőt nem létező hatását. A határozat ezenkívül nem tartalmazza e két bizonyíték figyelmen kívül hagyásának semmilyen indokolását. Sőt, egyetlen olyan szakaszt sem tartalmaz, amely a Zanders egyéni szerepét vizsgálja.

91 A Bizottság azt állítja, hogy a Zanders nem támasztja alá azon állítását, amely szerint fontos szerepet játszott a jogsértés megszüntetésében. Az ármegállapodásoknak a piacra gyakorolt hatását illetően a Bizottság – a jogsértés konkrét hatásainak vizsgálata keretében – egy egész szakaszt szánt ennek a határozatban ((382)–(402) preambulumbekzdés). A határozat teljes mértékben tiszteletben tartja az indokolási kötelezettséget azzal, hogy a felperes magatartását másik öt vállalkozá-

sével együtt vizsgálja a (263)–(271) preambulumbekzdésben. A Zanders egyébként a kifogásközlésre adott válaszában nem állította, hogy kizárólag passzív szerepet játszott volna.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 92 Emlékeztetni kell arra, hogy a jelen ügghöz hasonló esetekben, amelyekben az intézmények mérlegelési jogkörrel rendelkeznek annak érdekében, hogy képesek legyenek feladataik ellátására, a közösségi jogrendben biztosított garanciák köz-igazgatási eljárásokban való tiszteletben tartása még inkább alapvető jelentőségű; mivel e garanciák között szerepel nevezetesen a hatáskörrel rendelkező intézmény azon kötelezettsége, hogy gondosan és pártatlanul vizsgálja meg az adott eset összes lényeges körülményét (a Bíróság C-269/90. sz., Technische Universität München ügyben 1991. november 21-én hozott ítélet [EBHT 1991., I-5469. o.] 14. pontja, az Elsőfokú Bíróság T-44/90. sz., La Cinq kontra Bizottság ügyben 1992. január 24-én hozott ítélet [EBHT 1992., II-1. o.] 86. pontja, valamint a T-528/93., T-542/93., T-543/93. és T-546/93. sz., Métropole télévision és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1996. július 11-én hozott ítélet [EBHT 1996., II-649. o.] 93. pontja).
- 93 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint egyébként az EK 253. cikkben megkövetelt indokolásnak világosan és félreérthetetlenül fel kell tüntetnie a kifogásolt jogi aktust elfogadó közösségi hatóság érvelését, úgy, hogy az érdekelt megismerhessék a meghozott intézkedés indokait, és a hatáskörrel rendelkező bíróság gyakorolhassa felülvizsgálatát. Az indokolási kötelezettséget az adott esetben fennálló körülmények alapján kell értékelni, többek között a jogi aktus tartalma, a felhozott indokok jellege, valamint a címzetteknek vagy egyéb, a jogi aktus által közvetlenül és személyükben érintett személyeknek a magyarázatokhoz fűződő érdekei alapján (a Bíróság C-367/95. P. sz., a Bizottság kontra Sytraval és Brink's France ügyben 1998. április 2-án hozott ítélet [EBHT 1998., I-1719. o.] 63. pontja, valamint az Elsőfokú Bíróság T-16/99. sz., Lögstör Rör kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítélet [EBHT 2002., II-1633. o.] 368. pontja).

- 94 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a határozat világosan és félreérthetetlenül ismerteti a Bizottság érvelését, és lehetővé teszi a Zanders számára, hogy megismerhesse a meghozott intézkedés indokait, és hogy az Elsőfokú Bíróság gyakorolhassa felülvizsgálatát. A határozat (263)–(271) preambulumbekzdésében a Bizottság a Zanders kartellben való részvételét az AWA, a Koehler, a Sappi, a Stora és a Torraspapel részvételével együtt vizsgálja.
- 95 A Zanders különösen azzal érvel, hogy a jogsértés megszüntetésében betöltött szerepét és az általa benyújtott szakértői jelentést nem vették figyelembe.
- 96 Ami a Zandersnek a jogsértés megszüntetésében betöltött szerepét illeti, emlékeztetni kell arra, hogy a kifogásközlésre adott 2000. december 12-i válaszában a Zanders az International Paper elnök-vezérigazgatójának a csoport összes alkalmazottjának címzett 1996. április 1-jei levelére hivatkozott, amely levélben azon tényre hívja fel a alkalmazottak figyelmét, hogy a csoport rendkívül nagy jelentőséget tulajdonít az ügyfelekkel, a kereskedelmi partnerekkel, a közigazgatással és más szervezetekkel való kapcsolattartás keretében a törvények és az etika tiszteletben tartásának. Megemlíti továbbá a helyiségeiben megszervezett találkozót is, amelynek a célja annak biztosítása volt, hogy a versenyjogot a csoport vezetői tiszteletben tartás, és hogy e jog követésére egy programot hozzanak létre. Másfelől emlékeztetett arra, hogy az igazgatótanácsának elnöke – akit 1996. január 1-től az AEMCP elnökévé választottak – a szövetség elnöklésének átvétele után nyilvánosan és egyértelműen kijelentette, hogy a vállalkozás felhagyott minden összejárásra irányuló tevékenységgel.
- 97 Meg kell állapítani, hogy az előző pontban hivatkozott bizonyítékokat a Zanders a kifogásközlésre adott válaszában terjesztette elő, a Bizottság által a kifogásközlésben megfogalmazott azon kifogás megcáfolása érdekében, miszerint az összejárásra irányuló kapcsolatfelvételek 1995 ősze után folytatódtak. Pontosabban, a Zanders a szóban forgó, az érvelésének részét képező bizonyítékokkal azt kívánja bizonyítani, hogy 1995 ősztől kezdődően többé már nem vett részt titkos kartelltalálkozókon, és nem folytatott árosszehangoló magatartást a versenytársakkal, árpolitikáját önállóan határozta meg, és különösen, hogy az 1996 szeptemberében általa alkalmazott áremelés nem egy kartelltalálkozó eredménye volt.

- 98 Márpedig tagadhatatlan, hogy a Zanders előző pontban hivatkozott érvelését a Bizottság figyelembe vette a közigazgatási eljárás során. A határozat a Zanders tekintetében megállapított jogsértés befejezésének időpontjaként 1995 szeptemberét jelöli meg, és nem 1997 márciusát, mint a kifogásközlés.
- 99 Ellenben sem a Zanders kifogásközlésre adott 2000. december 12-i válaszából, sem az általa 2001. március 2-án a Bizottságnak benyújtott kiegészítő észrevételeiből nem tűnik ki, hogy a fenti 96. pontban hivatkozott bizonyítékokat vagy más bizonyítékot a Zanders a közigazgatási eljárás során azért terjesztette volna elő – mint ahogy arra jelenleg törekszik –, hogy oly módon bizonyítsa a titkos kartell megszüntetésében játszott meghatározó szerepét, hogy azt a bírság meghatározásakor enyhítő körülményként ismerjék el. A Zanders e körülmények között nem róhatja fel a Bizottságnak a gondos ügyintézés elvének megsértését azon indokkal, hogy ez utóbbi elmulasztotta a fent említett elemeket figyelembe venni annak bizonyításában, hogy a Zanders – a Bizottság első vizsgálatait előtt – döntő szerepet játszott az összejátszás megszüntetésében.
- 100 Ugyanakkor emlékeztetni kell arra, hogy a kifogásközlésre adott válaszában a Zanders nem állította, hogy a kartellben kizárólag passzív szerepe volt. E tekintetben nem hivatkozhat tehát a határozat indokolásának elmaradására. A kifogásközlésre adott válaszában ezen túlmenően vitatja, hogy az 1992-től 1995 őszéig tartó időszakban vezető vagy lényeges szerepet játszott volna, mint azt a kifogásközlés 187. és 199. pontja felrója vele szemben. A Zanders tehát a súlyosító körülmények hiányára hivatkozott. Márpedig a Bizottság a Zandersszel kapcsolatban ilyen nem állapított meg.
- 101 A Koehler, az MHTP és a Zanders által a PricewaterhouseCooperstől megrendelt, 2001. március 2-i szakértői jelentés címe: „Az önmásoló papír európai piacának

versenyhelyzete 1995 nyaratól, illetve őszétől 1997 februárjáig, illetve márciusáig” (a továbbiakban: PricewaterhouseCoopers-jelentés).

- 102 A PricewaterhouseCoopers-jelentéshez mellékelte kísérőlevélből kiderül, hogy a jelentés fő célja a Bizottság által a kifogásközlésben megfogalmazott azon állítások megcáfolása, miszerint 1995 nyara, illetve ősze és 1997 februárja, illetve márciusa között az önmásoló papír piacon kartell létezett. E jelentés következtetése egyébként kifejezetten megemlíti azon tényt, amelyre a gazdasági elemzés rámutat, hogy az érintett három gyártó 1995 nyaratól, illetve őszétől 1997 februárjáig, illetve márciusáig tartó időszakban nem tanúsított összehangolt magatartást.
- 103 Meg kell állapítani, hogy a PricewaterhouseCoopers jelentése a jogsértése a határozatban megállapított időtartamán kívül eső időszakra vonatkozik. E tekintetben a jelentés nem releváns.
- 104 Ugyanakkor a keresetlevél értelmezéséből kiderül, hogy a Zanders bírálata arra a tényre vonatkozik, hogy a Bizottság elmulasztotta a PricewaterhouseCoopers-jelentésben szereplő azon információk figyelembevételét, amely megkísérli annak bizonyítását, hogy a kartell létrehozására irányuló kísérleteknek az árakra gyakorolt hatása az 1992 januárja és 1995 ősze közötti időszakban jelentéktelen, sőt nemlétező volt.
- 105 E tekintetben még akkor is, ha figyelembe kellene venni valamely nem releváns bizonyíték alátámasztását szolgáló kiegészítő információkat, nem róható fel a Bizottságnak, hogy nem vette figyelembe a Zandersnek a kartell állítólagos korlátozott hatásával kapcsolatos érveit.

106 A határozat (388) preambulumbekzdése ugyanis az alábbiakat tartalmazza:

„Az AWA, a Carrs, a MHTP (Stora), a Koehler, a Sappi és a Zanders azt állítja, hogy a kartell tényleges hatása az EGT önmásolópapír-piacára nagyon korlátozott volt, sőt, hogy a kartellnek semmilyen negatív hatása nem volt. E vállalkozások e tekintetben lényegében arra a tényre hivatkoznak, hogy az árakra gyakorolt hatás korlátozott vagy nem létező, a piacon ténylegesen alkalmazott árak a meghatározott vagy bejelentett emeléseknél alacsonyabbak voltak. A kartell tagjai szerint ez azt bizonyítja, hogy az egyeztetett áremeléseket nem ültették át a gyakorlatba. Számos érvel – többek között az alábbiakkal – támasztották alá ezen állítást: a gyártók árai és árérései jelentősen estek, az önmásoló papír ára lényegében a cellulóz költségeinek és keresletének változását, illetve a kartell utolsó idejében a kapacitás korlátait tükrözik; a verseny a gyártók között továbbra is fennállt, a gyártóknak egyénileg kellett az áremeléseket az ügyfelekkel megtárgyalni.”

107 Habár a határozat e kivonata a Bizottság részére a közigazgatási eljárás során a Zanders által elküldött PricewaterhouseCoopers-jelentést kifejezetten nem említi, tagadhatatlanul igazolja azt a tényt, hogy a Bizottság az említett eljárás során figyelembe vette a Zanders által annak bizonyítására átadott információkat, miszerint a kartellkísérletek árakra gyakorolt hatása a jogsértés időtartama alatt jelentéktelen volt, vagy nem is létezett. A vállalkozások információkkal alátámasztott érveinek Bizottság általi elutasítása azt jelenti, hogy a Bizottság nem tekintette ezen érveket olyan természetűnek, amelyek a határozat (382)–(387) preambulumbekzdésében kifejtett álláspontját megváltoztatták volna a jogsértés piacra gyakorolt konkrét hatásával kapcsolatban. Ellenben e kivonat nem értelmezhető annak bizonyításaként, hogy a Bizottság az ügy értékelésében elmulasztotta a Zanders részéről a védelme érdekében felhozott elemek kellő figyelembevételét (lásd e tekintetben az Elsőfokú Bíróság T-141/94. sz., Thyssen StaHL kontra Bizottság ügyben 1999. március 11-én hozott ítélet [EBHT 1999., II-347. o.] 118. pontját).

108 A fenti elemzés szerint ezen ötödik jogalapot el kell vetni.

6. A gondos ügyintézés elvének, valamint az iratbetekintéshez és a védelemhez való jognak az abból fakadó megsértésére alapított hatodik jogalapról, hogy egyes dokumentumok a vizsgálati aktában nehezen fellelhetőek, és az említett aktát alkotó dokumentumok listája használhatatlan

a) A felek érvei

- 109 Az AWA azt állítja, hogy használhatatlan volt a Bizottság által a CD-ROM-hoz mellékelt dokumentumlista, amelynek átadására a közigazgatási eljárás során került sor. Előadja, hogy e lista nem tartalmazta sem az érintett dokumentumok tárgymutatóját, sem azok leírását, hanem az egyes dokumentumok állítólagosan bizalmas jellegével kapcsolatos indokok és a megfelelő, esetlegesen nem bizalmas változatok fellelhetőségének megadására szorítkozott.
- 110 A Koehler azt állítja, hogy a CD-ROM-nak a kifogásközlés címzettjei részére történő megküldése előtt a Bizottság egyes, bizalmas jellegű dokumentumokat eltávolított az aktából, és azokat nem bizalmas jellegű változatokkal helyettesítette, amelyeket az akta más helyeire illesztett be. A Bizottság ugyanakkor sem a kifogásközlésben, sem a határozatban nem vette a fáradságot arra, hogy az így áthelyezett dokumentumok hivatkozásait ennek megfelelően módosítsa. Ezen túlmenően nem említette e nem bizalmas jellegű változatok létezését, sem azt, hol lehet azokat az aktában megtalálni. A Bizottság által elkészített dokumentumlista csak az említett dokumentumok körülbelüli beazonosítását tette lehetővé. Néha egyenesen lehetetlen volt megtalálni a kérdéses dokumentumot.
- 111 A Bizottság úgy véli, hogy a védelemhez való jog megsértése nem róható fel vele szemben. Egyrészt a CD-ROM-mal egyidejűleg bocsátotta a vállalkozások rendelkezésére az akta különböző részeinek a listáját, amelyben a dokumentumok hozzáférhetőségük szerint voltak osztályozva. Másrészt az említett dokumentumo-

kat már mellékeltek a kifogásközléshez egy olyan listával együtt, amely tartalmazza a bizalmas és nem bizalmas jellegű változatok közötti megfelelést.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 112 A két érintett ügyben (a T-118/02. és T-125/02. sz. ügy) a Bizottság által nyújtott információkból kiderül, hogy 2000. július 26-án átadta a kifogásközlés címzettjei részére – a szóban forgó kifogásközléssel, valamint az abban hivatkozott dokumentumokkal egyidejűleg – a kifogásközléshez mellékelte a dokumentumok listáját is. Ezt a listát a Bizottság ellenkérelme mellékleteként a T-125/02. sz. ügyben benyújtotta. Az Elsőfokú Bíróság kérésére a Bizottság az említett listát a T-118/02. sz. ügyben is előterjesztette.
- 113 A kérdéses lista a kifogásközlésben hivatkozott dokumentumok mindegyikével kapcsolatban az említett kifogásközlésben történő hivatkozás sorrendje szerint tartalmazza a dokumentum összefoglaló leírását, azon vállalkozás azonosítását, amelynél a dokumentumot találták, vagy amely azt rendelkezésre bocsátotta, a dokumentum számát, valamint adott esetben a nem bizalmas jellegű változatának a számát.
- 114 2000. augusztus 1-jén a kifogásközlés címzettjei a Bizottság részéről egyébként egy listát kaptak – a Bizottság teljes vizsgálati aktáját tartalmazó CD-ROM-mal egyidejűleg –, amelynek címe „Dokumentumlista”, és amely minden egyes dokumentum vonatkozásában az akta számozásának sorrendjében pontosítja azok hozzáférhetőségi kódját (A: a hozzáférhető, PA: a részlegesen hozzáférhető, NA: a nem hozzáférhető esetén). Ami a nem hozzáférhető dokumentumokat, valamint a részlegesen hozzáférhető dokumentumok nem hozzáférhető részét illeti, a lista tartalmazta az érintett dokumentum, valamint a dokumentum egy része nem

bizalmas jellegű változatának az aktában történő elhelyezkedésével kapcsolatos információt és/vagy az érintett dokumentum, valamint a dokumentum egy részének összefoglaló leírását. Ezzel a Bizottság teljes mértékben tiszteletben tartotta az EK-Szerződés [81]. és [82]. cikke, az ESZAK-Szerződés 65. és 66. cikke és a 4064/89/EGK tanácsi rendelet szerinti esetekben az iratokhoz való hozzáférés iránti kérelmek feldolgozásának belső eljárási szabályzatáról szóló közlemény II.A.1.4. pontja rendelkezéseit (HL 1997. C 23., 3. o.; magyar nyelvű kiadás 8. fejezet, 1. kötet, 136. o.).

115 Miután az AWA és a Koehler rendelkezett egyrészt a kifogásközléshez mellékelt dokumentumok listájával, másrészt az előző pontban hivatkozott „Dokumentum-listával”, a kifogásközlés többi címzettjéhez hasonlóan módjukban állt a keresett dokumentumokat a vizsgálati aktában eredeti vagy nem bizalmas jellegű változatokban megtalálni az e listákon megadott hozzáférhetőségi kódjuknak megfelelően.

116 Bizonyos – amint azt a Bizottság a T-125/02. sz. ügyre vonatkozó írásbeli beadványaiban saját maga is állítja –, hogy a kifogásközlés címzettjei a hozzá nem férhető vagy részlegesen hozzáférhető dokumentumok – többek között a kifogásközlésben hivatkozottak, különösen a Koehler által hivatkozottak – nem bizalmas jellegű változatait vagy azok tartalmának összefoglaló leírását nem találták meg azonnal az aktában a számaiknak megfelelő helyen, és ezért egy listára kellett támaszkodniuk, hogy megtalálják abban e nem bizalmas jellegű változatot vagy összefoglaló leírást. Mindazonáltal azok a kis kellemetlenségek és az a kevés idővesztés, amelyet egy ilyen helyzet okozhatott a kifogásközlés címzettjeinek, természetesen nem tekinthető a határozat jogszerűségét befolyásoló tényezőnek.

117 Ebből következik, hogy e hatodik jogalapot el kell utasítani.

7. A gondos ügyintézés elvének és a védelemhez való jognak a határozat késedelmes közlése következtében való megsértésére alapított hetedik jogalapról

a) A felek érvei

118 Az AWA arra hivatkozik, hogy a határozatot – habár elfogadásának nyilvánvaló dátuma 2001. december 20. – vele azt csak 2002. február 8-án közölték. Hozzáfűzi, hogy akármi legyen is e késedelem oka, a határozat meghozatalát követő másfél hónapban a Bollorénak nem állt módjában megmagyarázni – többek között az ügyfelei felé – azon indokokat, hogy miért kapta a valaha kiszabott legnagyobb egyéni bírságot.

119 A Bizottság válaszában előadja, hogy a 2001. december 20-án meghozott határozatának a felperes cégnevében történt változás miatti rövid helyesbítését 2002. február 5-én eszközölte. Az eszközölt változtatásokat megvilágító helyreigazítással kiegészített határozat 2002. február 8-i közlése ennél fogva nem tekinthető késedelmesnek.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

120 A 2002. február 7-i levélből – amellyel a Bizottság versenyügyekkel foglalkozó tagja közölte a határozatot a címzettekkel, többek között az AWA-val –, kiderül hogy az említett határozatot 2001. december 20-án fogadták el, és 2002. február 5-én helyesbítették az E/177/2002 írásbeli eljárás során. E helyesbítés megléte a magyarázata annak, hogy a határozatnak a címzettekkel való közlésére másfél hónappal annak elfogadása után került sor. Ami a határozat elfogadása és annak helyesbítése közötti időszakot illeti, az nem tekinthető túlságosan hosszúnak.

- 121 Amennyiben az AWA érvelését úgy kell értelmezni, mint amely bírálja azt a tényt, hogy a Bizottság azelőtt hozta nyilvánosságra a határozatot, mint ahogy azt a címzettekkel közölte volna, és ez megakadályozta az AWA-t abban, hogy e határozat indokolását harmadik fél számára elmagyarázza, emlékeztetni kell arra, hogy az AWA semmilyen bizonyítékkal nem szolgál annak bizonyítására, hogy a Bizottság a határozat tartalmát azelőtt fedte fel, hogy azt a címzettjeinek kézbesítette volna. Mindenesetre, ha azt feltételezzük, hogy ez az eset áll fenn, hangsúlyozni kell, hogy – bármennyire is sajnálatos egy ilyen eljárás – a határozatot már elfogadták, és a meghozatalát követő jogi aktusok nem befolyásolják annak érvényességét (a Bíróság 96/82–102/82., 104/82., 105/82., 108/82. és 110/82. sz., IAZ és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1983. november 8-án hozott ítélet [EBHT 1983., 3369. o.] 16. pontja).

B – Az EK 81. cikk és az EGT-megállapodás 53. cikkének megsértésére, valamint a Bizottságnak az egyes vállalkozások jogsértésben való részvételére vonatkozó értékelési hibáira alapított jogalapokról

- 122 Három vállalkozás – nevezetesen a Bolloré, a Divipa és a Zicuñaga – vitatja a Bizottságnak a jogsértésben való részvételükre vonatkozó értékelése megalapozottságát.

1. A Bolloré esete

- 123 Először is emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság a határozatban ((353)–(356) preambulumbekzdés) megállapítja a Bollorét felelősségét a jogsértésért egyrészt a kartelltevékenységben való közvetlen, személyes közreműködése, másrészt leányvállalatának, a Copigraph-nak a kartellben való részvétele miatt. Mindazonáltal megállapítottásra került (lásd a fenti 66–81. pontot), hogy a kifogásközlés nem tette lehetővé a Bolloré számára, hogy a kartellben való személyes közreműködésére alapított kifogásról tudomást szerezzen, sem azokról a tényállásokról, amelyeket a Bizottság a határozatban e kifogás alátámasztására megállapított.

Ez a végkövetkeztetés nélkülözhetővé teszi a Bolloré azon érdemi érvelésének vizsgálatát, amellyel a kartellben való személyes és közvetlen közreműködésének megalapozottságát vitatja.

- 124 Meg kell vizsgálni tehát a Bolloré arra alapított érvelését, hogy a Bizottság tévesen tudta be neki a felelősséget leányvállalatának, a Copigraph-nak a kartellben tanúsított jogsértő magatartása miatt.

a) A felek érvei

- 125 A Bolloré hangsúlyozza, hogy a Bizottság annak alátámasztására, miszerint a Bolloré felelős a Copigraph magatartásáért, két bizonyítékra hivatkozik a határozatban: egyrészt arra a tényre, hogy a Copigraph a jogsértés idején 100%-os tulajdonában lévő leányvállalata volt a Bollorénak, másrészt pedig arra, hogy annak a Copigraph kartellben való részvételéről minden bizonynal tudnia kellett.
- 126 A Bolloré azt állítja, hogy az első bizonyíték nem elegendő ahhoz, hogy a Copigraph jogsértő magatartását felróják neki. További bizonyítékra lenne szükség ahhoz, hogy a Bizottság azt feltételezhesse, hogy az anyavállalat döntő befolyást gyakorol leányvállalatának magatartására. Ugyanakkor a jelen ügyben további ilyen bizonyíték nincsen. A Bolloré a kifogásközlésre adott válaszában előadta, hogy a Copigraph a kereskedelmi politikájának gyakorlása során nagy önállósággal rendelkezett, amit a Bizottság egyébként nem vitatott. Ezen túlmenően, a Copigraph a Bolloré de Thonon–Les Bains papírgyára árbevételének csak egyharmadát tette ki, és a Bolloré és a Copigraph között fennálló üzleti kapcsolatok nem indokolták a Copigraph kereskedelmi autonómiájának korlátozását.

- 127 Ami a második bizonyítékot illeti, a Bolloré emlékeztet arra, hogy a Bizottság erre három tényből következtet, nevezetesen, hogy a Copigraph a Bolloré „Speciális papírok” részlegéhez tartozott, illetve az a tény, hogy V. úr, e részleg igazgatója egyben a Copigraph vezérigazgatója és a Bolloré Thonon-les-Bains-ben található papírgyárának vezérigazgatója is volt, valamint az a tény, hogy J. B. úr a Copigraph akkori kereskedelmi igazgatója 1994 óta a Thonon-les-Bains papírgyárban értékesítési feladatokat is ellátott. Márpedig e három tény nem teszi lehetővé annak megállapítását, hogy a Bolloré feltétlenül tudott a Copigraph-nak a kartellben való részvételéről.
- 128 A Bizottság szerint nem vitatott az a tény, hogy a Copigraph 1990 és 1998 között a Bolloré 100%-os tulajdonában lévő leányvállalata volt, ami az ítélkezési gyakorlat értelmében elegendő annak feltételezéséhez, hogy a Bolloré döntő befolyást gyakorolt leányvállalatának magatartására. Ezt a feltételezést egyébként a határozat (353)–(355) preambulumbekzdésében előadott bizonyítékokkal támasztották alá.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 129 Elsődlegesen hangsúlyozni kell, hogy a Bolloré vitatja ugyan a jogsértés időtartamát, a Copigraph kartelltevékenységekben való közreműködésének a tényét azonban nem tagadja.
- 130 Az érvelésében lényegében azt állítja, hogy a Bizottság által a határozatban hivatkozott bizonyítékok nem teszik lehetővé a Bolloré felelősségének megállapítását leányvállalatának, a Copigraph-nak a kartellben való részvételéért.
- 131 Emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az a körülmény, hogy a leányvállalat külön jogi személyiséggel rendelkezik, még nem elegendő

ahhoz, hogy kizárja annak lehetőséget, hogy magatartását az anyavállalatnak tudják be, mégpedig akkor, amikor a leányvállalat nem önálló módon határozza meg saját magatartását a piacon, hanem lényegében azokat az utasításokat követi, amelyeket az anyavállalat szabott meg a számára (a Bíróság 48/69. sz., ICI kontra Bizottság ügyben 1972. július 14-én hozott ítélet [EBHT 1972., 619. o.] 132. és 133. pontja, az 52/69. sz., Geigy kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítélet [EBHT 1972., 787. o.] 44. pontja, valamint a C-286/98. P. sz., Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítélet [EBHT 2000., I-9925. o.] 26. pontja).

132 E tekintetben az a tény, hogy az anyavállalat a leányvállalat teljes tőkéjének egyedüli tulajdonosa, habár erős ténykörülmenynek minősül annak az anyavállalat tekintetében való alátámasztására, hogy az meghatározó befolyást képes gyakorolni leányvállalata magatartására a piacon, önmagában nem elegendő ahhoz, hogy az anyavállalatnak lehessen betudni a felelősséget a leányvállalata magatartása miatt (lásd e tekintetben a fenti 131. pontban hivatkozott Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 27–29. pontját, valamint ezen ügyben Mischo főtanácsnok indítványának [EBHT 2000., I-9928. o.] 17–62. pontját). További bizonyítéka van szükség a részesedés mértékén túl, de ez ténykörülmenyekből is állhat. Nem szükséges, hogy ezen kiegészítő bizonyíték azt támassza alá, hogy az anyavállalat ténylegesen utasította a leányvállalatát a kartellben való részvételre (lásd e tekintetben a fent említett indítvány 40., 48. és 51. pontját).

133 A jelen ügyben a határozat (353) és (354) preambulumbekzdéséből kiderül, ahhoz, hogy a Bollorének a Copigraph kartellben való részvételéért betudják a felelősségét, a Bizottság nem kizárólag arra támaszkodott, hogy a jogsértés idején a Bolloré a Copigraph teljes tőkéjének vitathatatlan és egyedüli tulajdonosa volt, hanem a fenti 127. pontban felhozott más tényekre is, amelyeknek célja annak bizonyítása, hogy a Copigraph lényegében a Bolloré által adott utasításokat hajtotta végre.

134 Visszaulva a kifogásközlésre adott 2000. november 28-i válaszában előadott érvelésére (a határozat (353) preambulumbekzdése), a Bolloré számos érvet ad elő annak bizonyítására, hogy a Copigraph a jogsértés idején teljes kereskedelmi autonómiával rendelkezett. E körülmények között meg kell vizsgálni, hogy e különböző állítások megalapozottak-e, illetve léteznek-e ezzel szemben olyan tények, amelyek a Bolloré leányvállalatára gyakorolt meghatározó befolyását támasztják alá.

135 A Bolloré elsősorban azzal érvelt a közigazgatási eljárás során, hogy a saját és a Copigraph vezetősége teljesen különálló volt.

136 Mindazonáltal a Bolloré kifogásközlésre adott válaszában 1. lánkjegyzete az alábbi információt tartalmazza:

„1993-ig [G.] asszony a Bolloré és a Copigraph közös igazgatósági tagja volt, aki a Bolloré Participation-t képviselte a Bolloré Technologie Conseil-ben, és állandó képviselője volt a Copigraph Holdingnak a Copigraph-on belül. Ez utóbbi tisztségeiről 1993. október 25-én mondott le.”

137 Így – a Bolloré azon érvelése megalapozottsága későbbi megvizsgálásának sérelme nélkül, amely érvelésben vitatja a Copigraph jogsértésben való részvételét 1993 szeptembere vagy októbere előtt – meg kell állapítani, hogy – a Bizottság által megállapított jogsértés időszak egy részében – a Bolloré egyik igazgatósági tagja is a Copigraph vezető szervéhez tartozott.

138 Ezen túlmenően a Bolloré által a kifogásközlésre adott válaszában nyújtott információkból kiderül, hogy a Copigraph igazgatótanácsát alkotó négy személy – jöllehet nem volt tagja a Bolloré igazgatótanácsának – 1993 szeptembere és 1997 márciusa között nagyobb részt igazgatói feladatokat (pénzügyi, számviteli vagy gazdasági) látott el a Bollorénál. Ezen túlmenően – amint azt a Bizottság helyesen állapította meg a határozat (354) preambulumbekzdésében – V. úr, aki a jogsértés időtartama alatt a Copigraph elnök-vezérigazgatója volt, a Bolloré kifogásközlésre adott válasza szerint ez utóbbi alkalmazásában állt, és a Bolloré Thonon-les-Bains-ben található papírgyárának igazgatója volt. A határozat ugyan-

ezen preambulumbekzdésében szereplő információk szerint – amely információkat a Bolloré az írásbeli beadványaiban megerősít – V. úr egyébként a Bolloré „Speciális papírok” részlegének igazgatója volt. A Bolloré igazgatósági tagjainak a Copigraph élén való számottevő jelenléte a bizonyítéka annak, hogy a Bolloré nagymértékben közreműködött a leányvállalata irányításában. Ez a Bollorét szükségszerűen olyan helyzetbe hozta, hogy a Copigraph kereskedelmi politikájára meghatározó befolyást gyakorolhatott a piacon.

139 Ami az 1995 februárja és szeptembere közötti jogsértés időszakát illeti, ezt az elemzést még azok az információk is megerősítik, amelyek a J. B. úr által 2002. április 2-án tett és a keresetlevélhez mellékelte nyilatkozatban szerepelnek, miszerint ő – aki 1992. szeptember végétől 1997 márciusáig a Copigraph kereskedelmi igazgatója volt – 1995 februárjától ezzel párhuzamosan kereskedelmi feladatokat látott el a Bollorénál.

140 E tekintetben hozzá kell fűzni, hogy az a tény, amelyet az Elsőfokú Bíróság a T-309/94. sz., KNP BT kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet [EBHT 1998., II-1007. o.] 47. és 48. pontjában megállapított, miszerint az anyavállalat igazgatósági tagjának a kartelltalálkozókon való részvétele olyan természetű elem, amely bizonyítja, hogy az anyavállalat szükségszerűen tudott a leányvállalata jogsértésben való részvételéről, és elfogadta azt, nem értelmezhető úgy, hogy az anyavállalat azon tagjának vagy tagjainak, akik a leányvállalatnál vezetői tisztséget töltenek be, feltétlenül az anyavállalat társasági képviselői minőségében kell eljárniuk annak érdekében, hogy megállapítható legyen a leányvállalat anyavállalattal szembeni kereskedelmi autonómiájának a hiánya (lásd e tekintetben M. Mischo főtanácsnok fenti 132. pontban hivatkozott Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben előterjesztett indítványának 58. pontját). Az a tény, hogy valamely, az anyavállalathoz tartozó személy nem társasági képviselője e vállalkozásnak, nem akadályozza meg őt abban, hogy a leányvállalatnál betöltött vezetői szerepének gyakorlása keretében biztosítsa, hogy a leányvállalat piaci cselekvései megfeleljenek az anyavállalat vezető szervei által meghatározott iránymutatásoknak.

141 Másodsorban a Bolloré a közigazgatási eljárás során hangsúlyozta, hogy a Copigraph saját infrastruktúrával rendelkezett.

- 142 Bizonyos –amint arra a Bolloré is hivatkozott a kifogásközlésre adott válaszában –, hogy az a tény, miszerint a leányvállalat nem tulajdonosa a termelőberendezéseknek, és nem munkáltatója a személyzetének, illetve hogy az árbevételét az anyavállalat éves beszámolójában könyvelik el, hozzájárulhat a leányvállalat anyavállalattal szembeni függetlenségének bizonyításához (lásd e tekintetben a fenti 67. pontban hivatkozott Mo och Domsjö kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 89–94. pontját). Mindamellett az a tény – amint arra a Bolloré is hivatkozott a kifogásközlésre adott válaszában, anélkül hogy ezt a Bizottság megkérdőjelezte volna –, hogy a jelen ügyben a Copigraph saját termelőberendezésekkel és saját alkalmazottakkal rendelkezett, illetve hogy az árbevételét a saját éves beszámolójában szerepeltette, önmagában nem bizonyítja, hogy a Copigraph az anyavállalatától, a Bollorétól teljesen függetlenül határozta volna meg a piacon tanúsított magatartását.
- 143 Végül a Bolloré a közigazgatási eljárás során egy sor olyan bizonyítékra hivatkozott, amely szerinte igazolja a Copigraph kereskedelmi politikájának függetlenségét. Egyrészt a papírral kapcsolatos tevékenységek nem jelentősek, és a Copigraph árbevétele a csoport árbevételének nagyon kis részét teszi ki. Másrészt, még azután is, hogy a Bolloré megvásárolta a Copigraph-ot, az a nyersanyagszükségletének körülbelül 35%-át továbbra is a Bolloré csoporton kívül szerezte be, többek között a Bolloré közvetlen versenytársától.
- 144 Mindazonáltal, még ha feltételezzük is, hogy a Bolloré azzal kapcsolatos állításai, miszerint egyrészt a papíragaztatási tevékenységei, másrészt a Copigraph-nak a Bolloré csoporton belüli árbevétele nem jelentősek, pontosak, egyáltalán nem bizonyítja azt, hogy a Bolloré teljes önállóságot adott a Copigraph-nak a piacon tanúsított magatartása meghatározásában. E tekintetben semmilyen következtetés nem vonható le abból sem, hogy a Copigraph a jogsértés időszaka alatt a nyersanyagot részben olyan beszállítóktól szerezte be, akik nem tartoztak a Bolloré csoporthoz. Ez a megállapítás ugyanis egyáltalán nem zárja ki azt, hogy a Copigraph – amellett, hogy részt vett a kartellben – lényegében az anyavállalat által adott utasításokat alkalmazta.

145 E tekintetben egyébként hangsúlyozni kell – amint arra a határozat (354) preambulumbekezdése is utal, anélkül hogy azt a Bolloré vitatta volna –, hogy a Copigraph a Bolloré „Speciális papírok”részlegéhez tartozott.

146 Ezen túlmenően a Bolloré kifogásközlésre adott válasza a Copigraph Bolloré általi megszerzésének körülményeit illetően az alábbi információkat tartalmazza:

„1990-ben a Bolloré Thonon-les-Bains-ben (Felső-Szavoja) található papírgyára nagyon kemény versenyhelyezettel szembesült a papírpiacra, amelyet egymást követő években a cellulóz árának emelkedése jellemezett.

A [Copigraph] az önmásoló papírok feldolgozását és forgalmazását végezte, és ennél fogva a thononi gyár legnagyobb ügyfelei közé tartozott. A Copigraph-tól származott ezen üzem árbevételének több mint [harmada], és ő fedte le ugyanezen üzem mennyiségi kapacitásának több mint felét.

Lényegében a thononi üzem piacának és ezen ipari telephely (amely akkoriban 340 főt foglalkoztatott) fennmaradásának biztosítása érdekében vásárolta meg tehát a Bolloré cég a [Copigraph] összes részvényét.

Ez a vertikális integráció annál inkább ésszerűnek bizonyult akkoriban, mivel a thononi gyárnak – tekintettel a piacon jelentkező többletkapacitásra – aggasztó helyzettel kellett szembenéznie.”

147 A fent hivatkozott részből kiderül – amint azt a Bizottság is helyesen hangsúlyozza írásbeli beadványaiban –, hogy a Copigraph-nak a „Speciális papírok” részlegéhez történő csatolása egy vertikális integrációba illeszkedik, amelyben a Bolloré Thonon-les-Bains-ben lévő gyára felelt az önmásoló papír gyártásáért, a Copigraph pedig a termék feldolgozásáért és forgalmazásáért. Ezen túlmenően e kivonatból az is kiderül, hogy a Copigraph-nak a Bolloré általi megszerzése lényegében azt a célt szolgálta, hogy piacot és fennmaradást biztosítsanak a Bolloré Thonon-les-Bains-ben található gyárának azon a piacon, amelyen az erős verseny miatt gazdasági nehézségekkel kellett szembenéznie. A Bizottság indokoltan látja ezen információkban azon tény bizonyítását, hogy a Copigraph árkartellben való részvétele a Bolloré által meghatározott általános politika alkalmazásából következik, többek között azzal, hogy megpróbálja megőrizni a Thonon-les-Bains-ben található gyárának piaci pozícióját.

148 A fentiekből az következik, hogy a Bolloré által felhozott tények nem teszik lehetővé a Copigraph függetlenségére vonatkozó állításainak alátámasztását. Ellenben a fenti 136–140. és 145–147. pontban hivatkozott tények párosulva azzal, hogy a jogsértés időszaka alatt a Bolloré volt a Copigraph teljes tőkéjének egyedüli tulajdonosa, arra enged következtetni, hogy a Copigraph árkartellben való részvétele abból ered, hogy a Bolloré jelentős befolyást gyakorolt annak magatartására. A Bizottság tehát indokoltan teszi felelőssé a Bollorét a Copigraph kartellben való részvételéért.

149 Másfelől az a körülmény, hogy a Copigraph-ot 1998 novemberében megvette az AWA, nem menti fel a még mindig létező Bollorét a Copigraph által az e felvásárlás előtt tanúsított jogsértő magatartás miatti felelőssége alól (lásd e tekintetben a Bíróság C-49/92. P. sz., Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben 1999. július 8-án hozott ítélet [EBHT 1999., I-4125. o.] 145. pontját, és a C-297/98. P. sz., SCA Holding kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítélet [EBHT 2000., I-10101. o.] 25. pontját).

150 A fentiekre való tekintettel el kell vetni a Bolloré által az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikkének megsértésére alapított jogalapot, amennyiben a Bizottság neki tudja be leányvállalata, a Copigraph jogsértő magatartását. Ennélfogva bizonyított a Bolloré jogsértés miatti felelőssége, függetlenül az abban való közvetlen közreműködésétől, amelyet az Elsőfokú Bíróság elvetett (lásd a fenti 66–81. pontot).

2. A Divipa és a Zicuñaga helyzete

a) A felek érvei

151 A Divipa és a Zicuñaga azt állítja, hogy a Bizottság tévesen állapította meg a spanyol piaccal kapcsolatos kartelltalálkozókon való részvételüket. Vitatják több olyan dokumentum bizonyító erejét, amelyre a Bizottság támaszkodik. Előadják továbbá, hogy nem lehet abból kiindulni, miszerint ők tudták vagy tudniuk kellett, hogy a kartell európai kiterjedésű.

152 Ezen túlmenően mindkettő úgy érvel, hogy a Bizottság nem vette figyelembe a sajátos jellemzőiket. Mindkettő külön-külön hangsúlyozza, hogy nem tagja az AEMCP-nek. A Divipa hozzáfűzi, hogy a cége szerény méretű családi vállalkozás, amely kizárólag a spanyol piacon tevékenykedik, és hogy nem gyártással, hanem önmásolópapír-feldolgozással és -forgalmazással foglalkozik. Árai a fő beszállítójának, a Koehlernek, illetve a versenytársainak az áraitól függenek. A Zicuñaga hangsúlyozza, hogy ő soha nem értékesített önmásoló papírt.

153 A Zicuñaga egyébként azt állítja, hogy a Bizottság tévesen állapította meg az áremelésre vonatkozó összejátszó magatartásokban, valamint az értékesítési kvóták és a piaci részesedések rögzítéséről szóló megállapodásokban való részvételét.

- 154 A Bizottság vitatja a felperesek azon előadásait, amelyek az érvelése alátámasztására hivatkozott dokumentumok bizonyító erejére vonatkoznak. Előadja, hogy a bizonyítékokat összességükben kell vizsgálni, figyelembe véve a lényeges ténybeli körülményeket. E bizonyítékok alátámasztják a Divipa és a Zicuñaga kartellben való részvételét a spanyol piacon. Ahhoz, hogy az európai kartellben való részvételüket felróhassák nekik, a Bizottságnak nem azt kell bizonyítania, hogy azok ismerték e kartell minden részletét és elemét, hanem elegendő, ha kimutatja olyan objektív körülmények sorozatának a létezését, amelyek lehetővé teszik annak megállapítását, hogy azok ismerték és ésszerűen előre láthatták a kartell európai kiterjedését. A Bizottság a határozatban hozzáfűzi, hogy az AEMCP-tagságot nem tekintették a jogsértést bizonyító elemnek. A nagykereskedő, a forgalmazó vagy a felalkalmazott mérete vagy jogállása nem mentesítheti az érintett vállalkozást a saját felelőssége alól a versenyszabályok megsértése esetén. Az a tény, hogy a kartell nem járt mindig sikerrel, vagy hogy az érintett vállalkozás nem tartotta be folyamatosan a megállapodás kikötéseit, nem akadályozza meg az abban való részvételének megállapítását. Nem szükséges bizonyítani a vállalkozás részvételét a kartell valamennyi aspektusát illetően.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 155 Elsődlegesen arra kell emlékeztetni, hogy valamely kartellben való részvétel bizonyítékait összességükben kell vizsgálni, figyelembe véve a lényeges ténybeli körülményeket (lásd e tekintetben a főtanácsnokként eljáró bíró, Vesterdorf indítványát az Elsőfokú Bíróság T-1/89. sz., Rhône-Poulenc kontra Bizottság ügyben 1991. október 24-én hozott ítéletben [EBHT 1991., II-867. o., II-956. o.]; – közös következtetések az ún. „polipropilén-ítéletek[ben]”). A Bizottságnak kellően pontos és egybevágó bizonyítékokat kell szolgáltatnia azon szilárd meggyőződése alátámasztására, hogy jogsértést követtek el. Mindazonáltal fontos hangsúlyozni, hogy nem szükséges a Bizottság által előterjesztett minden egyes bizonyítéknak eleget tennie e feltételeknek a jogsértés összes elemét tekintve. Elegendő, ha az intézmény által hivatkozott bizonyítékok összességükben értékelve megfelelnek e követelménynek (lásd az Elsőfokú Bíróság T-67/00., T-68/00., T-71/00. és T-78/00. sz., JFE Engineering kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. július 8-án hozott ítélet [EBHT 2004., II-2501. o.] 179. és 180. pontját, valamint az idézett ítélkezési gyakorlatot).

- 156 A határozat 1. cikkének első és második bekezdése értelmében a Bizottság azt rója fel a Divipának és a Zicuñagának, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdését és az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdését megsértve részt vettek „egy sor megállapodásban és összehangolt magatartásban az önmásoló papír piacán”. A jogsértés a Divipa esetében 1992 márciusában, a Zicuñaga esetében 1993 októberében kezdődött, és mindkettő esetében 1995 januárjában ért véget.
- 157 A határozat (77)–(81), (252), (253), (327), (328), (333) és (334) preambulumbekzdésének együttes értelmezéséből következik, hogy a Bizottság megállapította, hogy e megállapodások és összehangolt magatartások összessége általános versenyellenes tervet hozott létre azzal a céllal, hogy megegyezzenek az áremelésekben és azok végrehajtásának ütemezésében, továbbá hogy egyes alkalmakkor közösen határozzák meg az értékesítési kvótákat és a piaci részesedéseket, valamint hogy információt cseréljenek az áremelésekről szóló megállapodások megkötésének megkönnyítése és a megállapított áremelések végrehajtásának biztosítása érdekében.
- 158 A határozat (153)–(176) preambulumbekzdésében a Bizottság egy sor olyan elemre hivatkozik, amelyek szerinte bizonyítják a kartelltalálkozóok spanyol piacon történő megrendezését 1992 februárja és 1994 októbere között, valamint a Divipa és a Zicuñaga több ilyen találkozón való részvételét.
- 159 Ezt követően a Bizottság a határozat (286) preambulumbekzdésében azt állítja, hogy habár megállapították, hogy a Divipa és a Zicuñaga kizárólag a spanyol piacot érintő kartelltalálkozókon vett részt, tisztában kellett lenniük azzal, hogy a kartell az 1994-től létező EGT egész területére hatással van. Ezen állításának alátámasztására a Bizottság a határozat (287) preambulumbekzdésében – hivatkozva annak (89)–(94) és (197), (211), (277) és (280) preambulumbekzdésére – többek között azon tényre hivatkozik, hogy a találkozók két szintje egymásba fonódott, és hogy a nemzeti találkozók minden résztvevőjének tisztában kellett lennie azzal, hogy e találkozók a kartell általános találkozóit egészítik ki.

- 160 Először is, meg kell tehát vizsgálni a Bizottságnak a spanyol piacra vonatkozó kartell fennállásával, valamint a Divipa és a Zicuñaga abban való részvételével kapcsolatos állításai megalapozottságát. Amennyiben ezen állítások megalapozottnak bizonyulnak, ezek után azt kell megvizsgálni, hogy az ilyen részvétel bizonyítéka a határozat (286)–(289) preambulumbekzdésében előadott elemekkel együtt lehetővé teszi-e annak bizonyítását, hogy a Divipa és a Zicuñaga a határozat 1. cikkének első bekezdésében megállapított általános kartellben is részt vett.

A spanyol piaccal kapcsolatos kartelltalálkozók létezéséről

- 161 Meg kell állapítani, hogy több elem járul hozzá annak bizonyításához, hogy az önmásoló papír spanyol piacán 1992 februárjától egészen 1995-ig létezett kartell.
- 162 Először is, a Sappi elismerte, hogy 1992 februárjától kezdődően részt vett a spanyol piacot érintő kartelltalálkozókon, és e tekintetben különböző információkkal szolgált. A Bizottságnak adott 1999. május 18-i válaszában (15193–15206. sz. dokumentumok) a Sappi a spanyol piacot érintő különböző kartelltalálkozókra hivatkozik, amelyeket 1992. február 17-én és 27-én, 1993. szeptember 30-án és október 19-én, valamint 1994. május 3-án és június 29-én tartottak. Az 1993-tól 1995-ig tartó időszak tekintetében a Sappi egyik alkalmazottja úgy nyilatkozott (15179–15180. sz. dokumentumok), hogy más beszállítókkal együtt hat vagy hét barcelonai találkozón vett részt. E találkozókra évente négy vagy öt alkalommal került sor. Úgy gondolja, hogy az első alkalommal 1993. október 19-én, utoljára pedig 1995-ben vett részt ilyen találkozón. Állítása szerint e találkozók célja az volt, hogy meghatározzák az árakat a spanyol piacon. A találkozók általában körülbelül két óráig tartottak, és egy százalékban meghatározott áremelésre vonatkozó döntéssel zárultak. A Copigraph, az Arjo Wiggins, a Torraspapel, a Zicuñaga, a Koehler, a Stora-Feldmühle (jelenleg MHTP), a Zanders és a Divipa vett részt ezeken. A Sappi e különböző dokumentumokban szereplő nyilatkozatainak kivonatai részét képezték a kifogásközléshez mellékelt iratoknak, ily módon valamennyi felperes hozzáférhetett azokhoz. A Bizottság ezeket az Elsőfokú Bíróságon is bemutatta.

- 163 Másodsorban, az AWA elismerte, hogy részt vett az önmásolópapír-gyártók között megrendezésre került többoldalú kartelltalálkozókon, és a Bizottságnak egy listát adott át a versenytársak között 1992 és 1998 között megrendezésre került találkozókról. A 7828. sz. dokumentum, az AWA által a Bizottságnak átadott 1999. április 30-i válaszában kivonata, az AWA általános állítását tartalmazza azzal kapcsolatban, hogy 1992 és 1994 között több találkozó megrendezésére került sor, többek között Lisszabonban és Barcelonában, amelyek emlékei szerint a Sarrió, a Binda, a Stora-Feldmühle (jelenleg MHTP) és a Divipa képviselői, illetve e vállalkozások néhány képviselője, valamint valószínűleg egyetlen talákozón a Zicuñaga képviselői is részt vettek. Az AWA a 7829. sz. dokumentumban idézett nyilatkozatainak sorozatából kitűnik egyes találkozókat összejátszásra irányuló jellege, amely nyilatkozatok szerint e találkozók némelyike helytelen („improper”) volt, ugyanis az önmásoló papír áráról folytatott eszmecsere keretében szolgált, ahol az áremelések bejelentésével kapcsolatos szándéknyilatkozatok cseréjére is sor került. Az AWA e két, az Elsőfokú Bíróság elé is beterjesztett dokumentumban (7828 és 7829. sz.) szereplő nyilatkozatai is részét képezték a kifogásközléshez mellékelte azon iratoknak, amelyekbe a Divipa és a Zicuñaga is betekinthez.
- 164 Az AWA ezt követően a kifogásközlésre adott válaszában egy listát adott át a versenytársak között megrendezett „helytelen” találkozókról, amelyek létezésének bizonyításához az AWA – elmondása alapján – hozzájárult. Ez a lista csak a spanyol piaccal kapcsolatosan a 1992. február 17. és március 5., 1993. szeptember 30., 1994. május 3., június 29. és október 19-én megrendezett találkozókat tartalmazza. Ezen, a határozat (170) preambulumbekzdésében hivatkozott lista, amelynek a bemutatását az Elsőfokú Bíróság a T-132/02. sz. ügyben kérte, nem tartalmaz az e találkozókon jelen lévő vállalkozásokra vonatkozó információkat. Sem a Divipa, sem a Zicuñaga, sem más felperes nem tekintette e listát terhelő dokumentumnak, amelybe nem tekinthettek be, és egyetlen vállalkozás sem kérte az ebbe való betekintést.
- 165 Harmadsorban, a Mougeot, amely szintén elismeri, hogy részt vett az önmásoló-papír-gyártók között megrendezésre került többoldalú kartelltalálkozókon, az 1999. április 14-i nyilatkozataiban (7647–7655. sz. dokumentumok) több találkozókat is felsorol, megadva mindegyiknek a tárgyát, a tartalmát és a találkozókon részt vevő személyeket. E találkozók között szerepel a spanyol piaccal kapcsolatos, 1994. október 19-i találkozó is, amelyen a Mougeot állítása szerint a Copigraph, a Stora, a Torraspapel, a Divipa, az Ekman, a Zicuñaga, a Koehler, az AWA és a Mougeot egy-egy képviselője vett részt. E találkozó célja – e dokumentumok szerint – a spanyol piac megszervezése volt, és a „Találkozó tartalma” rovatban azt az alábbiak szerint pontosították: „A spanyol piac árának meghatározása az ügyfelek mérete

függvényében [...]”. A Mougeot nyilatkozatai szintén részét képezték a kifogásközléshez mellékelte azon iratoknak, amelyeket az Elsőfokú Bírósághoz benyújtottak.

- 166 Bizonyos, hogy a Mougeot e nyilatkozatait a tényállásokat követően, az engedékenység közlemény alkalmazásának céljából tette. Emiatt azonban e nyilatkozatok bizonyító ereje nem vonható kétségbe. Általában különösen megbízható bizonyítéknak kell tekinteni ugyanis azt a nyilatkozatot, amely a nyilatkozattevő érdekei ellen irányul (a fenti 155. pontban hivatkozott JFE Engineering kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 211. pontja).
- 167 Mindazonáltal az Elsőfokú Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint egyetlen, kartellben való részvétellel vádolt vállalkozás vallomása, amelynek pontosságát több más, hasonlóan megvádolt vállalkozás vitatja, nem tekinthető az utóbbiak által elkövetett jogsértés megfelelő bizonyítékának, ha más bizonyíték azt nem támasztja alá (a fenti 155. pontban hivatkozott JFE Engineering kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 219. pontja; lásd e tekintetben még az Elsőfokú Bíróság T-337/94. sz., Enso-Gutzeit kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet [EBHT 1998., II-1571. o.] 91. pontját).
- 168 E tekintetben emlékeztetni kell arra egyrészt, hogy a Sappi, az AWA és a Mougeot nyilatkozatai több ponton megegyeznek, oly módon, hogy alátámasztják egymást. Másrészt a jelen ügyben úgy tűnik, hogy a nyilatkozataikat a vitás tényállással egyidőben keletkezett bizonyítékok is megerősítik. Így az AWA által említett kartelltalálkozók mindegyikét egy másik, a jogsértés időszakából származó olyan bizonyíték erősíti meg, amely egy, a találkozón részt vevő másik vállalkozástól származik.
- 169 Először is – ami az 1992. február 17-i találkozót illeti – egy 1992. február 17-i faxban (a határozat (157) preambulumbekzdésében és a kifogásközlés 61. pontjában hivatkozott 4588. sz. dokumentum) W. úr (Sappi) előadja a felettesének, J. úrnak,

hogy a Koehler és a Sarrió magatartása miatt a helyzet bizonytalan marad, és hogy az érdekelt felek közötti találkozóra került sor ugyanazon a napon.

- 170 Másodsorban – ami az 1992. március 5-i találkozót illeti – egy 1992. február 27-i jegyzetben (a határozat (158) preambulumbekzdésében és a kifogásközlés 60. pontjában hivatkozott 4589. sz. dokumentum) W. úr (Sappi) továbbra is ugyanazt a személyt tájékoztatja, hogy megtette az előkészületeket arra, hogy a következő héten egy barcelonai találkozón vegyen részt más érdekelt felekkel együtt, azzal a céllal, hogy megbeszéljék mindazt, ami a legutóbb a spanyol piaccal kapcsolatban történt. Hozzáfűzi, hogy e találkozóra 1992. március 5-én kerül majd sor. Ezt a dokumentumot és az előzőt is mellékeltek a kifogásközléshez.
- 171 A Sappi spanyol ügynöke által a Sappi Europe-nak 1992. március 9-án küldött feljegyzés (a határozat (156) preambulumbekzdésében és a kifogásközlés 60. pontjában hivatkozott 4703. és 4704. sz. dokumentumok), habár nem tartalmazza a találkozó teljes összefoglalóját, pontos leírást ad a hivatkozott vállalkozások – többek között a Divipa – magatartásáról. 10 spanyol pesetas (ESP) áremelésről esik szó, amely célkitűzést a forgalmazók határozták meg, és amelyet nem értek el teljesen. E feljegyzés szerzője megerősíti, hogy a Divipa egyáltalán nem emelte az árait. Szerinte egyértelmű, hogy a Sappi Europe nem emelheti az árakat, ha a többi beszállító nem követi azt. Ezen túlmenően megemlíti azt a tényt, hogy a Zicuñaga bejelentette, hogy egy önmásolópapír-gyártási projektet indít a spanyol határ mellett a francia oldalon, amely valószínűleg még inkább erősíti a versenyt.
- 172 Harmadsorban, az 1993. szeptember 30-i találkozóval kapcsolatban, egy, ugyanezen a napon a Sappi képviselője által elkészített feljegyzés (a határozat (163) preambulumbekzdésében hivatkozott 5. és 9972. sz. dokumentumok) tájékoztat az AWA, a Binda, a Copigraph, a Sappi, a Divipa, a Stora-Feldmühle, a Koehler, a Sarrió és a Zanders által bejelentett 1992 és 1993 közötti értékesítésekről, valamint az 1993. év negyedik negyedévének kvótájáról. A résztvevők megállapodtak abban, hogy 10%-os áremelést jelentenek be a papírtekercekre és a papírívекre. Abban is megállapodtak, hogy a kvóták betartásának megerősítése céljából ismét találkoznak. Ezt a feljegyzést teljes egészében idézte a kifogásközlés 80. pontja.

- 173 Negyedsorban – az 1993. október 19-i találkozóval kapcsolatban –, a Sappi egyik alkalmazottja által spanyol nyelven készített feljegyzés szerint (a határozat (165) és (192) preambulumbekzdésében hivatkozott 4474. sz. dokumentum), amelynek címe „A látogatásról készült jelentés” (informe vista) 1993. október 19-én találkozót tartottak, amelyen a Copigraph-ot kivéve az összes forgalmazó jelen volt. E találkozóon a résztvevők 8%-os áremelkedést határoztak meg, amelyet a papírtekercsek végfelhasználójának számláznak ki. Abban is megállapodtak, hogy jelzik a gyártók felé, miszerint csak 7,5%-os áremelést fogadnak el tőlük, ami a forgalmazók árrésének 0,5%-os emelkedését jelenti. Még akkor is, ha e feljegyzésen nincsen dátum, hangsúlyozni kell, hogy a „jelenlegi ár[ra]” való hivatkozás igazolja, hogy e feljegyzés a tényállással egyidőben keletkezett. Az a tény, hogy a feljegyzésen sem aláírás, sem dátum nem szerepel, nem meglepő, mivel egy versenyellenes tárgyú találkozóval kapcsolatos feljegyzésről van szó, ami azt indokolja, hogy a szerző a lehető legkevesebb nyomot hagyja (lásd e tekintetben a fenti 56. pontban hivatkozott Shell kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 86. pontját). Másrészt a feljegyzés megfogalmazásának a nyelve, illetve a Sappi által nyújtott más információk nem hagynak kétséget afelől, hogy az említett feljegyzés a spanyol piacra vonatkozik. Az utolsó mondat kivételével a kifogásközlés 84. pontja idézte e feljegyzést.
- 174 Ötödsorban – ami az 1994. május 3-i találkozót illeti –, az akta tartalmaz egy, ugyanezen a napon keltezett feljegyzést (14535. sz. dokumentum), amelyet szintén a Sappi egyik alkalmazottja készített „A látogatásról készült jelentés” címmel. E feljegyzés alcíme a következő: „Gyártók találkozója az árak helyzetének elemzése céljából”. A feljegyzés minden egyes részt vevő vállalkozás – azaz a Copigraph, az AWA, a Torraspapel, a Zicuñaga, a Koehler, a Stora, a Zanders, a Sappi és a Divipa – esetében megadja a vállalkozást képviselő személy nevét. Tartalmaz továbbá egy táblázatot, amely feltünteti a napi árakat és a május 16-ra tervezett magasabb árakat, és pontosítja, hogy ezek az árak a forgalmazók közötti megállapodások eredményei. E feljegyzést mellékeltek a kifogásközléshez, és részletes tartalma annak 110–112. pontjában található.
- 175 Hatodsorban – az 1994. június 29-i találkozóval kapcsolatban –, egy, ugyanezen a napon keltezett feljegyzés (a határozat (164) és (166) preambulumbekzdésében hivatkozott 4476. sz. dokumentum) a következő címet viseli: „Önmásolópapírgyártók találkozója”. E feljegyzés is pontosítja a részt vevő vállalkozásokat – azaz a Torraspapel, a Reactot, a Divipát, a Storát, az AWA-t, a Sappit, a Zicuñagát – képviselő személyek nevét. E feljegyzés a „[p]apírtekercsek” kifejezéssel kezdődik, amelyet pontosítás követ: „[m]indannyian ellátva megrendelésekkel és kvótákkal”. A papírtekercsre vonatkozóan szeptember 1-től alkalmazandó 10%-os

áremelést említ. A különböző irányárakat a nyomdáknek történő közvetlen értékesítésnél említi, miközben három ügyfélkategóriát és különféle terméktípusokat különböztet meg. A papírívek árával kapcsolatban a feljegyzés jelzi, hogy visszatért a korábbi szintre, az egyeztetett árat nem tartották be. Úgy döntöttek, hogy két ütemben, 1994. július 1-jén és szeptember 1-jén emelik ezt az árat, mindegyik alkalommal 5%-kal. E feljegyzés a következőkkel fejeződik be: „Következő találkozó szeptember 23-án 12.30-kor”. E dokumentumot mellékelték a kifogásközléshez, a tartalmát pedig annak 121–123. pontjában részletezték.

176 Egyébként a Sappi egy 1994. november 4-i belső faxa (a határozat (166) preambulumbekezdésében hivatkozott 4565. sz. dokumentum) megemlíti azt a tényt, hogy a spanyol piacvezető Torraspapel 10 ESP mértékű árcsökkenést jelentett be, és hogy minden arra mutat, hogy a novemberi áremeléseket nem alkalmazzák, mivel eddig egyetlen forgalmazó sem jelentette be azokat. E faxot mellékelték a kifogásközléshez, és megemlítették annak 130. pontjában.

177 Végül hetedsorban – az 1994. október 19-i találkozóval kapcsolatban –, a Mougeot által készített és a spanyol piaccal kapcsolatos 1994. október 21-i kézzel írott feljegyzésből (a határozat (167), (222) és (223) preambulumbekezdésében hivatkozott 1839. sz. dokumentum) kiderül, hogy a résztvevők megállapodtak az 1995. január 3-tól kezdődően alkalmazandó árakban. A Zicuñaga és a Mougeot „engedély[t] kapott arra, hogy 5 [ESP]/kg-nál kevesebért értékesítsen”. A feljegyzés készítője előadja, hogy számára „utópisztikusnak tűnik a Zicuñagát arra kérni, hogy 2%-kal a nagyobb termelők alatt értékesítsen, a mennyiség figyelmen kívül hagyásával”. A következő találkozót 1994. november 24-re tűzték ki ugyanabban az időpontban és ugyanazon a helyen. E kézzel írott feljegyzést mellékelték a kifogásközléshez.

178 Úgy tűnik tehát, hogy a Sappi által említett, de az AWA által nem hivatkozott találkozók – azaz az 1992. február 27-i és az 1993. október 19-i találkozó – közül csak az elsőt nem erősíti meg egyetlen más bizonyíték sem. Mindazonáltal nem kell megvizsgálni a Bizottság megállapításait az 1992. február 27-én tartott találkozóval kapcsolatban, ugyanis ez mindenképpen a Divipának és a Zicuñagának felrótt jogsértés időtartamán kívül esik.

- 179 Végül az 1992. február 17-i és a március 5-i, az 1993. szeptember 30-i és az október 19-i, valamint az 1994. május 3-i, a június 29-i és az október 19-i találkozókön kívül a Bizottság a határozat (129) preambulumbekkezdésében és annak II. mellékletében található 3. sz. táblázatban egy, 1992. július 16-án a spanyol és a portugál piaccal kapcsolatban Barcelonában megtartott találkozóról, valamint egy 1994. szeptember 23-án kizárólag a spanyol piaccal foglalkozó találkozóról tesz említést.
- 180 Ami az 1992. július 16-i találkozót illeti, a határozat (159) preambulumbekkezdéséből kiténik, hogy a Bizottság e találkozó megtartásával és annak versenyellenes tárgyával kapcsolatos megállapításai a határozat 167. és 168. lábjegyzeteiben hivatkozott, a kifogásközléshez mellékelt 4484., 4501–4503. és 4520. sz. dokumentumokban szereplő információkra támaszkodnak.
- 181 B. G. úr a Sappi portugáliai ügynökétől, az Unipapeltől szóbeli nyilatkozata keretében (4484. sz. dokumentum) azt állította, hogy 1992. július 16-án egy találkozóra ment Barcelonába, amelynek az volt a célja, hogy „megbeszéljék az önmásoló papír piacának portugáliai és spanyolországi helyzetét”.
- 182 E nyilatkozatot az útiköltség számlák másolatai (4501–4503. sz. dokumentumok) erősítik meg, amelyek igazolják, hogy B. G. úr 1992. július 16-án Lisszabon és Barcelona között oda-vissza utat tett meg.
- 183 B. G. úr egy másik szóbeli nyilatkozat keretében (4520. sz. dokumentum) azt állította, hogy az 1992. július 16-i találkozó célja az áremelések és a piaci részesedések megbeszélése volt. Hozzáfűzte, hogy a megállapodások mindenekelőtt a papírtekercsekre vonatkoztak. Anélkül, hogy azt megerősítette volna, elismerte, hogy ugyanilyen típusú megállapodások a papírívekre vonatkozóan is léteznek. Másfelől azt állította, hogy e találkozó során az egyes vállalkozások eladási mennyiségeiről és az általuk alkalmazott árakról folyt információcsere.

- 184 Tekintettel az előző három pontban ismertetett információkra, a Bizottság indokoltan állapította meg, hogy az 1992. július 16-án Barcelonában megtartott találkozón áremelésekkel, valamint a spanyolországi és portugáliai piacok felosztásával kapcsolatos megállapodások születtek, legalábbis ami a papírtekerceket illeti. Ugyanakkor hangsúlyozni kell, hogy a Bizottság nem állítja, hogy a Divipa jelen volt e találkozón, mivel B. G. úr nem említette azt a résztvevők között.
- 185 Az 1994. szeptember 23-i találkozóval kapcsolatban, a fenti 175. pontban hivatkozott feljegyzés (4476. sz. dokumentum) minden bizonnyal megerősíti azt a tényt, hogy e találkozót tervbe vették. Mindazonáltal egyetlen dokumentum és nyilatkozat sem erősíti meg, hogy e találkozót e dátummal ténylegesen megrendezték-e. Meg kell állapítani tehát, hogy a Bizottság nem bizonyította azt, hogy a spanyol piaccal kapcsolatban 1994. szeptember 23-án találkozót tartottak.
- 186 Mindazonáltal a pontos és egybevágó bizonyítékok alapján a Bizottság a jogilag megkövetelt módon bizonyította a spanyol piaccal kapcsolatos kartell létezését, legalábbis annak 1992 márciusától 1995 januárjáig tartó fennállását. A kartell hatásai ugyanis az 1994 októberében formálisan beszüntetett kartelltalálkozók utáni időszakokra is kihatottak, ugyanis az 1994. október 19-i találkozón meghatározott áremeléseket (lásd e fenti 177. pontot) 1995. január 3-tól kezdődően kellett alkalmazni (lásd e tekintetben a Bíróság 243/83. sz. Binon-ügyben 1985. július 3-án hozott ítélet [EBHT 1985., 2015. o.] 17. pontját, valamint az Elsőfokú Bíróság T-14/89. sz., Montedipe kontra Bizottság által 1992. március 10-én hozott ítélet [EBHT 1992., II-1155. o.] 231. pontját).
- 187 E kartell a versenytárs vállalkozások között ismételt találkozók formájában testesült meg, amelyek során a vállalkozások főképp az áremelésekben és azok ütemezésében állapodtak meg. Egy alkalommal – az 1993. szeptember 30-i találkozón (lásd a fenti 172. pontot) – kvótákat határoztak meg.

A Divipának és a Zicuñagának a spanyol piaccal kapcsolatos kartellben való részvételéről

- 188 Az ítélezési gyakorlat szerint elegendő, ha a Bizottság bizonyítja, hogy az érintett vállalkozás olyan találkozókra vett részt, amelyeken versenyellenes megállapodásokat kötöttek, anélkül hogy az ezek ellen kifejezetten tiltakozott volna, ezzel kellőképpen bizonyítja az említett vállalkozás kartellben való részvételét. Amennyiben az ilyen találkozókra való részvétel bizonyított, e vállalkozás feladata olyan bizonyítékok bemutatása, amelyek alapján bizonyítható, hogy az említett találkozásokon való részvétele minden versenyellenes szándékot nélkülözött, és bizonyítania kell, hogy ő tájékoztatta a versenytársait arról, hogy az e találkozókra való részvételi szándéka eltér az övékéétől (a Bíróság C-199/92. P. sz., Hüls kontra Bizottság ügyben 1999. július 8-án hozott ítélet [EBHT 1999., I-4287. o.] 155. pontja, a fenti 149. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 96. pontja, valamint a C-204/00. P., C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-123. o.] 81. pontja).
- 189 Amennyiben az adott vállalkozás úgy vett részt a hivatkozott találkozón, hogy annak tartalmától nem határolódott el nyilvánosan, a többi résztvevő arra következtethetett, hogy annak eredményét jóváhagyja, és annak megfelelő magatartást fog tanúsítani (a fenti 188. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 82. pontja).
- 190 A jelen ügyben – először is – úgy tűnik, hogy a Sappi a fenti 162. pontban hivatkozott, 1999. május 18-i válaszában szereplő különböző találkozókat, dátumaikat, tárgyakat és résztvevőiket felsorakoztató táblázat (15199. sz. dokumentum) a Divipát és a Zicuñagát úgy említi, mint amelyek részt vettek az 1993. október 19-i kartelltalálkozón. Ezt az információt megerősíti a fenti 173. pontban hivatkozott feljegyzésben tett utalás, miszerint a Copigraph kivételével az összes forgalmazó részt vett a találkozón.
- 191 Másodsorban, a Sappi alkalmazottjának a fenti 162. pontban hivatkozott nyilatkozataiból kiderül, hogy a Divipa és a Zicuñaga jelen voltak azokon a találkozókra, amelyeken 1993. októbere és 1995. között ő is részt vett. Sőt ezen alkalmazott az

1994. május 3-i és június 29-i találkozókmal kapcsolatban azt is feltárja, hogy a Divipát A. úr és C. úr, a Zicuñagát pedig E. úr képviselte. E nyilatkozatokat – e találkozók mindegyikével kapcsolatban – a Sappi alkalmazottjának a fenti 174. és 175. pontban hivatkozott, a vitatott tényállással egyidejűleg készült feljegyzései erősítik meg.

192 Harmadsorban, az AWA-nak a fenti 163. pontban hivatkozott nyilatkozatai szerint a Divipa részt vett a spanyol piaccal kapcsolatban 1992 és 1994 között megtartott találkozókra, vagy legalábbis azok közül néhányon. A Zicuñaga ellenben valószínűleg csak egyetlen ilyen találkozón vett részt. E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy e nyilatkozat, amelyet több évvel a felrótt tények után óvatos hangnemben fogalmaztak meg, nem kérdőjelezheti meg a Sappi által a jogsértés idején elkészített dokumentumokban található pontos információk bizonyító ereje, amely információk kifejezetten megemlítik a Zicuñaga részvételét az 1993. október 19-i, az 1994. május 3-i és a június 29-i találkozókra.

193 Negyedsorban, a Mougeot-nak a fenti 165. pontban hivatkozott nyilatkozataiból az következik, hogy a Divipa és a Zicuñaga jelen volt az 1994. október 19-i találkozón. A Zicuñaga e találkozón való részvételét a Mougeot a fenti 177. pontban hivatkozott, 1994. október 21-i kézzel írott feljegyzése is igazolja, amely a következő információt tartalmazza: „a Zicuñaga és a Mougeot engedély[t] kapott arra, hogy 5 [ESP]/kg-nál kevesebért értékesítsen”. A Mougeot azzal kapcsolatos pontos nyilatkozatai, hogy A. úr (Divipa) részt vett-e találkozón, valamint az AWA előző pontban hivatkozott nyilatkozatai alapján a Bizottság azt a következtetést vonhatta le, hogy a Divipa részt vett e találkozón.

194 A Divipa által az 1999. május 18-i válaszában hivatkozott körülmény, miszerint a Sappi nem említi a spanyol piaccal kapcsolatos találkozó 1994. október 19-i megtartását, azzal a ténnyel magyarázható, hogy a Sappi nem vett részt e találkozón, amint azt a Mougeot által e találkozó résztvevőiről készített lista is bizonyítja. E körülmény mindenestre nem dönti meg az egybevágó bizonyítékokat, amelyek e találkozó megtartását és a Divipa ezen való részvételét támasztják alá.

- 195 A fenti elemek összességéből az következik, hogy a Bizottság a jogilag megkövetelt módon bizonyította a Divipa és a Zicuñaga kartelltalálkozókon való részvételét, amely találkozók megrendezésére 1993. október 19-e és 1994. október 19-e között rendszeresen sor került.
- 196 Még akkor is, ha egyébként e vállalkozások nem vettek volna részt az összes találkozóon – amelyek a Bizottság szerint állítólagosan rendszeres időközönként megszervezett találkozók rendszerének keretében zajlottak –, sem a Divipa, sem a Zicuñaga nem hozott fel azzal kapcsolatos bizonyítékot, miszerint esetlegesen nyilvánosan elhatárolódtak volna azon találkozók tartalmától, amelyeken részt vettek. A jogsértés tehát betudható azoknak. Mivel megállapították, hogy a felperesek részt vettek e találkozók, és hogy azok célja az árak meghatározása volt, a felperesek a versenytársakban legalábbis azt a benyomást keltették, hogy velük azonos szándékkal vesznek részt a találkozóon (lásd e tekintetben az Elsőfokú Bíróság T-7/89. sz. Hercules Chemicals kontra Bizottság ügyben 1991. december 17-én hozott ítélet [EBHT 1991., II-1711. o.] 232. pontját, valamint a T-12/89. sz. Solvay kontra Bizottság ügyben 1992. március 10-én hozott ítélet [EBHT 1992., II-907. o.] 98. pontját). Hangsúlyozni kell, hogy a találkozók – a kérdéses vállalkozások erőfeszítéseinek részét képező – e rendszerének egyetlen gazdasági célja volt, nevezetesen, hogy torzítsa az önmásoló papír piacán alkalmazott árak rendes fejlődését. Mesterséges lenne e folytonos, egyetlen cél vezérelte magatartást szétbontani, és azt több különálló jogsértésnek tekinteni (a fenti 155. pontban hivatkozott Rhône-Poulenc kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 126. pontja).
- 197 A Divipa kartellben való részvétele 1992 márciusától kezdődően először az AWA-nak a fenti 163. és 192. pontban hivatkozott nyilatkozataiból derül ki. E nyilatkozatokat egyébként a Divipa – a fenti 171. pontban hivatkozott – 1992. március 9-i feljegyzésében foglalt utalás is megerősíti. E feljegyzésben a Sappi spanyol ügynöke szemmel láthatólag a forgalmazók által korábban meghatározott célkitűzés, azaz a 10 ESP áremelés különböző vállalkozások részéről történő alkalmazását vizsgálja. Határozottan megemlíti azt a tényt, hogy a Divipa nem emelte az árait. Ugyanakkor a Sarrió és az AWA – akiknek a spanyol piacon saját kereskedelmi cégük volt – árpolitikáinak, valamint a Divipa árpolitikájának nyomon követése ez időpontban erős ténykörülmeny a Divipa kartellben való részvételére.

- 198 E megállapításokat – miszerint a Divipa már 1992 márciusától, a Zicuñaga 1993 októberétől és mindkettő egészen 1995 januárjáig vett részt a spanyol piaccal kapcsolatos kartellben – nem kérdőjelezhetik meg az e vállalkozások sajátos jellegzetességeire vonatkozó megfontolások.
- 199 A határozat (17) és (330) preambulumbekzdéséből kiderül, hogy a Bizottság kellően figyelembe vette azt a tényt, hogy sem a Divipa, sem a Zicuñaga nem volt tagja az AEMCP-nek. A Bizottság egyébként az AEMCP-beli tagságot nem tekintette a jogsértés alkotóelemének.
- 200 A Divipa és a Zicuñaga által kiemelt, a Divipa és a Zicuñaga részvételével zajló találkozókön meghatározott áremelések és az azon időszak alatti árváltozások közötti különbségek, amikor e határozatokat alkalmazni kellett, még akkor is, ha elfogadjuk, hogy e vállalkozások által előterjesztett, az ezen időszakban alkalmazott árpolitikájuk ismertetésére szolgáló számok pontosak, mindenesetre alkalmasak annak bizonyítására, hogy e vállalkozások nem tartották be az említett találkozókön hozott áremelésről szóló határozatokat. A 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről szóló iránymutatás (HL 1998. C 9., 3. o., magyar nyelvű különkiadás: 8. kötet, 1. fejezet, 171. o.) (a továbbiakban: iránymutatás) alapján enyhítő körülményt jelent, hogy a megállapodásokat nem hajtották végre a gyakorlatban, és e tekintetben célszerű a bírság megsemmisítését vagy csökkentését célzó jogalapok (lásd a továbbiakban az 594–635. pontokat) keretében megvizsgálni a felek érveit. Ezzel szemben emlékeztetni kell arra, hogy az a tény, hogy a meghatározott árakat nem tartották be, nem cáfolja e találkozók versenyellenes tárgyát, és ennél fogva a felpereseknek a kartellekben való részvételét (az Elsőfokú Bíróság T-148/89. sz., Trefilunion kontra Bizottság ügyben 1995. április 6-án hozott ítélet [EBHT 1995., II-1063. o.] 79. pontja). E különbségek – még ha feltételezzük is azok bizonyítottságát – nem teszik azonban lehetővé, hogy a Divipa és a Zicuñaga e kartelltalálkozókön való részvételének bizonyítékait érvénytelenítsék.
- 201 A Zicuñaga által említett körülmény, miszerint az önmásoló papír gyártásának és forgalmazásának tevékenységeit a csoporton belül a Papeteries de l'Atlantique SA végezte, nem kérdőjelezi meg a Zicuñagának – a kartell többi tagja nyilatkozataiban

hivatkozott egyetlen vállalkozás – jogsértésben való részvételét. Habár igaz, hogy a Zicuñaga a vitás ügyek idején a Papeteries de l'Atlantique tőkéje 50%-ának volt csak a tulajdonosa, hangsúlyozni kell, hogy a Bizottság a Zicuñaga saját magatartása miatt rója fel neki a jogsértést, nem pedig úgy, mint e leányvállalat anyavállalatának. Egyrészt, az 1994. május 3-i és június 29-i találkozók (lásd a fenti 174. és 175. pontot) kapcsolatos közvetlen okirati bizonyítékok határozottan hivatkoznak a Zicuñaga képviselőjének e két, a spanyol piaccal kapcsolatos kartelltalálkozón való jelenlétére. Másrészt a Mougeot által (lásd a fenti 177. pontot) készített 1994. október 21-i kézzel írott feljegyzés határozottan említi a Zicuñagát. A Papeteries de l'Atlantique-ot soha nem említi. Ezen túlmenően – habár a határozat nem tükrözi megfelelően a Zicuñaga tevékenységeinek csoportján belüli pontos természetét – meg kell állapítani, hogy a Zicuñaga nem vitatta a határozat (365) preambulumbekzdésében szereplő információt, miszerint a csoport valamennyi papíripari termékével kapcsolatos ármeghatározási politikáért ő a felelős.

202 A Divipa a Sappi feljegyzéseiben szereplő, saját bevallott eladásaira vonatkozó adatok és a saját keresetleveléhez mellékelte adatok közötti különbségeket is felhossa. E különbségek bizonyítják, hogy a Sappi feljegyzéseiben szereplő adatok nem tőle származtak. E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy a Divipa által a saját keresetleveléhez mellékelte adatokat egyetlen olyan bizonyíték sem támasztja alá, amely lehetővé teszi annak ellenőrzését, hogy az adatok megfelelnek a valóságnak. Mindenesetre, ha feltételezzük azok pontosságát, az a különbség, amely ezen adatok és a Sappi feljegyzéseiben szereplők között megfigyelhető, kizárólag azt bizonyítja, hogy ez utóbbiak nem felelnek meg a valóságnak. Ellenben nem teszik lehetővé annak megállapítását, hogy a Sappi feljegyzéseiben hivatkozott értékesítési átlagokat nem a Divipa jelentette be az 1993. szeptember 30-i találkozón.

203 A Divipa azzal érvel, hogy érthetetlen, hogy valamely olyan kis forgalmazó, mint ő, részt vegyen a gyártók találkozóján. Hangsúlyozni kell, hogy a forgalmazói minősége nem cáfolja meg azon bizonyítékokat, amelyek a Divipának a spanyol piaccal kapcsolatos kartellben való részvételét igazolják. E minőség egyébként nem fosztja meg azon érdekétől, hogy részt vegyen a kartellben, amely a Bizottság által a határozat (153) és (165) preambulumbekzdésében előadott elemzése szerint szükségszerűen magában foglalta a forgalmazókat annak érdekében, hogy megfelelően működjön a spanyol piacon, amelyet a gyártók és forgalmazók hálózatának

kiterjedt integrációja jellemzett oly módon, hogy számos gyártó forgalmazó is volt egyben. Ezen túlmenően – az 1994. június 29-i feljegyzés szerint (a fenti 175. pontban hivatkozott 4476. sz. dokumentum) – az e találkozón született megállapodás a fogyasztók irányába alkalmazandó árakra vonatkozott, és ez – figyelembe véve a Divipa forgalmazói minőségét – elegendő a Divipa e találkozón való jelenlétének magyarázatára.

204 Végül az a tény, hogy a Divipa az önmásolópapír-szükségeinek 60 és 70% közötti részét a Koehler-től szerzi be, míg a fennmaradó részt más gyártóktól, minden bizonnyal egyfajta függést okoz a beszállítóval szemben a beszerzési árat illetően. Mindazonáltal e függés egyrészt nem tekinthető teljesnek. A Divipa által a keresetleveléhez mellékelte táblázatból kiderül, hogy az 1993-ban nem mindig érvényesítette azonnal a beszerzési árának csökkenését, így az árrése jelentős maradt. Másrészt – és mindenesetre – e körülmény annál inkább nem csökkenti annak a kartellben való részvétele iránti érdeklődését, hiszen az ennek keretében meghozott és a vevők irányába alkalmazott minden egyes áremelés a haszna növekedését jelentheti. E táblázatból egyébként kiderül, hogy 1994 januárja és decembere között a beszerzési árak a Koehlernél 159,25-ről 195,70-re, a Divipa árrése pedig 20,38-ról 43,81-re nőtt. Végül a fenti 173. pontban hivatkozott, 1993. október 19-i találkozóval kapcsolatos feljegyzésből az következik, hogy a tárgyalás egyrészt azon árra irányult, amelyet a forgalmazónak kellett a gyártó felé fizetni, másrészt azon emelésre, amelyet a forgalmazók alkalmaztak a vevőik irányába, előirányozva a forgalmazó hasznának növekedését.

A Divipának és a Zicuñagának az európai piaccal kapcsolatos kartellben való részvételéről

205 A határozat (286) preambulumbekzdéséből kiderül, hogy a Bizottság csak a Divipának és a Zicuñagának a spanyol piaccal kapcsolatos kartelltalálkozókon való részvételét állapította meg. Ugyanakkor azt állítja, hogy „e vállalkozásoknak tisztában kellett lenniük azzal, hogy a kartell az 1994-ben EGT-vé vált terület egészére irányul”.

- 206 A Bizottság e tekintetben a kartell európai általános találkozói és a nemzeti – többek között a spanyol – kartelltalálkozók között fennálló szoros összefonódásra támaszkodik, arra a tényre, hogy az önmásoló papír nagy európai gyártói részt vettek a spanyol piaccal kapcsolatos kartelltevékenységekben, valamint a Közösségen belüli kereskedelmi forgalom jelentőségére, amely az önmásoló papír piacát az említett időszakban jellemezte.
- 207 Az ítélkezési gyakorlat szerint, amennyiben valamely vállalkozás egy több elemből álló versenyellenes jogsértésben olyan sajátos magatartással vesz részt, amely az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében vett versenykorlátozó célú megállapodásban vagy összehangolt magatartásban való részvételre enged következtetni, amelyek célja a jogsértés egészében való megvalósítása, ez a vállalkozás felelős lehet az ugyanazon jogsértés során a részvétele időtartama alatt a többi vállalkozás által folytatott magatartásért, amennyiben bizonyítást nyer, hogy tudott a többi vállalkozás jogsértő magatartásáról, vagy azt ésszerű módon feltételezhette volna, és hajlandó ennek kockázatát elfogadni (a fenti 45. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 158. pontja, valamint az idézett ítélkezési gyakorlat).
- 208 A jelen ügyben a fenti 187. pontból az következik, hogy a spanyol piacra – amelyen a Divipa és a Zicuñaga is részt vett – vonatkozó megállapodások tárgya az áremelések közös meghatározása volt. Ezenkívül egy alkalommal – azaz az 1993. szeptember 30-i találkozáson –, amelyen a Zicuñaga nem volt jelen, ugyanis ekkor még nem vett részt a kartellben, e piacra vonatkozóan értékesítési kvótákat osztottak ki a realizált értékesítéssel kapcsolatos információcsere alapján. E megállapodások következtében egybevágtak az általános európai kartellel, amelynek fő célja az önmásoló papír árának az emelése, illetve egyes alkalmakkor az értékesítési kvóták vagy a piaci részesedések közös meghatározása volt, valamint bizalmas információk cseréje annak érdekében, hogy megkönnyítsék az áremelésekről szóló megállapodások megkötését vagy alkalmazását.
- 209 Az ítélkezési gyakorlat szerint azonban valamely megállapodásnak – amelyben valamely vállalkozás részt vett – és valamely általános kartellnek a tárgya közötti

azonosság önmagában nem elegendő ahhoz, hogy e vállalkozásnak felróják az általános kartellben való részvételét. Csakis akkor jelentheti az érintett megállapodásban való részvétele annak kifejezését, hogy csatlakozik ezen általános kartellhez, ha az e megállapodásban részt vevő vállalkozás tudott vagy tudnia kellett arról, hogy ezzel bekapcsolódik az általános kartellbe (az Elsőfokú Bíróság T-28/99. sz., Sigma Technologie kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítélet [EBHT 2002., II-1845. o.] 45. pontja).

- 210 A Bizottság a határozatban azt állítja, hogy a Divipa és a Zicuñaga esetében ez áll fenn, amit ezen vállalkozások vitatnak.
- 211 Nem vitatott ugyanakkor, hogy a Divipa és a Zicuñaga nem voltak tagjai az AEMCP-nek, és hogy soha nem vettek részt ezen egyesület hivatalos találkozóin, amelyek a Bizottság szerint 1993 szeptemberéig az európai kartell keretében szolgáltak, sem a kartell általános találkozóin, amelyeket 1993 szeptemberétől az AEMCP hivatalos találkozóin mellett tartottak. A Divipa és a Zicuñaga spanyol piaccal kapcsolatos kartelltalálkozókra való részvételére vonatkozó egyetlen bizonyítékból sem derül ki, hogy e találkozók egyikén vagy másikon európai szintű árkartellt vitattak meg.
- 212 Mindazonáltal sem a Divipa, sem a Zicuñaga nem szolgált olyan elemekkel, amelyek vitatják a Bizottságnak a határozat (89)–(94) és (211) preambulumbekzdésében tett megállapításait, valamint a Mougeot (90) preambulumbekzdésben szereplő nyilatkozatait. Ez utóbbiak szerint „az AWA úgy vélte, hogy a helyi piacokért felelős igazgatók közreműködése nélkül kevés az esély arra, hogy a kitűzött eredményeket elérjék, és ugyanezzel magyarázza a piaconkénti találkozók megtartását”, továbbá „a helyi felelősök feladata egymás között meghatározni azokat a gyakorlati módszereket, amelyekkel elérhető az az áremelés, amely szándékról a vezetőik tájékoztatták őket”. E nyilatkozatokból egyértelműen kiderül, hogy a kartell általános találkozóin keretében megállapodott áremelésekről szóló határozatok sikerének biztosítása érdekében e találkozók résztvevői abban állapodtak meg, hogy biztosítják az említett határozatok általános alkalmazását a különböző regionális és nemzeti piacokon. Tekintettel az érintett termék tagállamok közötti kereskedelmének jelentős mértékére, a legkevésbé sem lett volna hatékony kizárólag a tagállamok szintjén meghozni a versenykorlátozó intézkedéseket.

- 213 A Bizottság két, a Sappinál talált táblázatot (a határozat (207) és (217) preambulumbekezdésében és a kifogásközlés 117. és 127. pontjában szereplő 5. és 6. sz. táblázat) ismertetett, amelyek az 1994. június 21-én és szeptember 22-én megtartott két általános találkozón a különböző országokra meghatározott áremeléseket mutatják be. E táblázatok Spanyolországgal kapcsolatban nem tartalmaznak adatokat, csak a „pontosítandó” kifejezést. Márpedig a spanyol piaccal kapcsolatos 1994. június 29-i találkozó összefoglalója (a fenti 175. pontban hivatkozott 4476. sz. dokumentum) és a Mougeot 1994. október 21-i kézzel írott feljegyzése (a fenti 177. pontban hivatkozott 1839. sz. dokumentum, lásd a továbbiakban a lenti 235. pontot is), amely az 1994. október 19-i – szintén a spanyol piacról szóló – találkozó folytatása, bizonyítja, hogy ezen általános találkozók mindegyikét olyan nemzeti találkozó követte, amelyen a spanyol piacra vonatkozó áremeléseket ténylegesen meghatározták. Ezenkívül – amint azt a Bizottság az írásbeli beadványaiban hangsúlyozza – az a tény, hogy a Mougeot e kézzel írott feljegyzése az alábbira utal: „tekintettel a Spanyolország vonatkozásában bejelentett AEMCP-mennyiségekre”, és egy, az e számok körüli vitára hivatkozik, azt az érvelést próbálja alátámasztani, miszerint a Divipa és a Zicuñaga szükségszerűen tisztában voltak azzal, hogy a spanyol piaccal kapcsolatos találkozók – amelyeken részt vettek – egy szélesebb, európai keretbe illeszkednek.
- 214 Ezen túlmenően, a Bizottság által a spanyol találkozókkal kapcsolatban hivatkozott különböző bizonyítékok (a határozat (154)–(171) preambulumbekezdésében, az említett határozat II. mellékletében és a megfelelő lábjegyzetekben) kétségtelenül bizonyítják, hogy e találkozókön európai önmásolópapír-gyártók számos képviselője vett részt, akiknek az általános kartell találkozóin való részvétele – tekintettel a Bizottság által, a határozat (263)–(276) preambulumbekezdésében hivatkozott elemekre – nem vitatható, és amit a legtöbb esetben nem is vitattak.
- 215 Nehéz elképzelni, hogy miközben – amint azt a Bizottság a határozat (176) preambulumbekezdésében hangsúlyozza – az Unipapel képviselője által a vizsgálatok során nyújtott információkból (a 4525. sz. dokumentum, amelynek vonatkozó kivonata a kifogásközlés 74. pontjában szerepel) kiderül, hogy a portugál ügyfelek sejtették, hogy egy európai méretű kartell irányítja a portugál piaci szereplők magatartását az áremelések tekintetében, a Divipa és a Zicuñaga, akik a spanyol piacról szóló találkozókön találkoztak a kartell általános találkozóiban közreműködő

nagy európai önmásolópapír-gyártók képviselőivel, nem voltak tisztában azzal, hogy – az említett piaccal kapcsolatos kartellmegállapodásokban való részvételük révén – egy európai méretű kartell részét képezik.

- 216 E körülmények között úgy kell tekinteni, hogy a Divipa és a Zicuñaga szükségszerűen tudott az európai kartell létezéséről és annak tartalmáról (lásd e tekintetben a Ciment-ítélet 4097. pontját), és mivel a spanyol piacon olyan versenyellenes tárgyú megállapodásokban vettek részt, amelyek megegyeznek e kartellével, szükségszerűen tudtak arról, hogy ezzel az európai kartellhez csatlakoznak (lásd e tekintetben a Ciment-ítélet 4099. pontját).
- 217 Ami a Zicuñaga által említett azon tényt illeti, miszerint az akta nem tartalmaz olyan elemet, amelyből kitűnik, hogy a spanyol piacon kívül más piacokra vonatkozó árakról tárgyaltak volna e spanyol találkozókön, vagy más vállalkozások hozták volna ezt a tudomásukra, a kartell általános szervezeti ábrájával teljesen egybevág, nevezetesen azzal, hogy a nemzeti vagy regionális találkozók keretében folytatott párbeszédnek célja az volt, hogy meghatározzák azon gyakorlati módszereket, amelyekkel az érintett helyi piacon alkalmazott árakat és az európai szinten elfogadott áremelésekről szóló döntéseket alkalmazni tudják. Ezen túlmenően, a fentebb előadott elemzést ez nem kérdőjelezheti meg.
- 218 A Zicuñaga azzal érvel, hogy a francia és olasz piaccal kapcsolatos kartelltalálkozókon és az állítólagos összejátszásra irányuló tevékenységekben annak ellenére nem vett részt, hogy kereskedelmi érdekeltségei vannak e két piacon. E tekintetben emlékeztetni kell a Zicuñaga tárgyaláson elhangzott állítására, miszerint „ő a felelős a vállalatcsoport valamennyi papíripari terméke ármegállapítási politikájáért, és [...] következőképpen ő hozta meg az összes döntést az árakat, valamint a Papeteries de l'Atlantique termékeit illetően is” (a határozat (365) preambulumbekézdése). Ennélfogva az az információ, amely szerint a Zicuñagának nemcsak Spanyolországban, hanem a leányvállalata, a Papeteries de l'Atlantique tevékenységein keresztül Franciaországban és Olaszországban is voltak kereskedelmi érdekeltségei,

úgy értelmezhető, hogy a Zicuñaga előtt nem maradhatott titokban az, hogy a spanyol találkozókon részt vevő egyes vállalkozások a francia és az olasz piacon is folytattak tevékenységet, és a csoportja árpolitikájának meghatározása érdekében szükségszerűen tájékozódott afelől, hogy a megállapodások – amelyekben részt vett – európai kartellhez kapcsolódnak-e, és így szükségszerűen tájékoztatták egy ilyen kartell létezéséről.

- 219 Mindenesetre az előző pontban hivatkozott körülmény nem kérdőjelezi meg a fenti 205–217. pontban előadott elemzést. E körülmény egyébként olyan bizonyítéknak tekinthető, amely megerősíti azt, hogy a Zicuñaga tudott arról, hogy a spanyol piaccal kapcsolatos megállapodások – amelyekben saját maga is részt vett – egy európai kartellhez kapcsolódnak, és ennél fogva feleslegesnek tartotta, hogy Spanyolországon kívül vegyen részt kartelltalálkozókon és kartelltevékenységekben.
- 220 Másfelől hangsúlyozni kell, hogy a Zicuñaga esete több ponton is eltér a Sigma Technologie di rivestimento vállalkozás esetétől, amely ügyben a fenti 209. pontban hivatkozott Sigma Technologie kontra Bizottság ítélet született, amelyre a Zicuñaga írásbeli beadványaiban hivatkozik. Azon ügy felperesétől eltérően, a Zicuñaga az érintett tevékenységi ágazatban több nemzeti piacon tevékenykedett. Ezen túlmenően – még ha elfogadjuk is a Zicuñaga érvelését, miszerint a spanyol versenytársai úgy tekintettek rá, mint aki agresszív árpolitikát alkalmaz – a Zicuñaga semmilyen bizonyítékot nem nyújtott annak alátámasztására – mint azt a Sigma Technologie di rivestimento esetében –, hogy a saját „rendbontó” viselkedése miatt távol tartották volna egyes kartelltalálkozóktól vagy tevékenységektől (a fenti 209. pontban hivatkozott Sigma Technologie kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 42. és 46. pontja). Ellenkezőleg: a Mougeot fenti 177. pontban hivatkozott 1999. október 19-i találkozóval kapcsolatos feljegyzése tanúsítja, hogy a Zicuñagát a spanyol kartell teljes jogú tagjának tekintették, ennek keretében pedig az is előfordult, hogy engedélyezték számára, hogy a kartell más tagjai által alkalmazott áraknál kissé alacsonyabb árakon értékesítsen.

221 Az érvelésének keretében – amelyben bizonyítani szeretné, hogy ő nem alkalmazta a kérdéses ármegállapodásokat – a Zicuñaga azt a tényt bírálja, hogy a Bizottság a közigazgatási eljárás során megtagadta tőle a határozat (288) preambulumbekkezdésében hivatkozott részletes információkhoz való hozzáférést. E tekintetben a fenti 45–51. pontokban előadott érvelésre kell hivatkozni.

A Zicuñagának az értékesítési kvóták és a piaci részesedések rögzítéséről szóló megállapodásokban való részvételéről

222 Végül, amint az a fenti 153. pontban kifejtésre került, a Zicuñaga vitatja az értékesítési kvóták és a piaci részesedések rögzítéséről szóló megállapodásokban való részvételét.

223 E tekintetben, a határozat (77), (81), (252), (253), (326)–(331), (376), (382) és (383) preambulumbekkezdésének együttes értelmezéséből az következik, hogy a Bizottság nem különálló jogsértésként, hanem a határozat 1. cikkében hivatkozott és a Zicuñagának felrótt egységes jogsértés alkotóelemeként állapította meg az értékesítési kvóták és piaci részesedések rögzítéséről szóló megállapodások létezését, amelyek célja az önmásoló papír árának emelése az 1994-től EGT-vé alakult terület egészén (a határozat (327) preambulumbekkezdése), és amelynek sarokköve az áremelésekről szóló megállapodások megkötése volt (a határozat (383) preambulumbekkezdése).

224 Először is meg kell vizsgálni, hogy a Bizottság megfelelően bizonyította-e az értékesítési kvóták és a piaci részesedések rögzítéséről szóló megállapodások létezését, és hogy indokoltan állapította-e meg azt, hogy e megállapodások olyan általános versenyellenes terv részei voltak, amely a határozat 1. cikkének első bekezdésében megállapított jogsértést jellemzik. E tekintetben a Bizottság a határozat (241)–(251) preambulumbekkezdésében különbséget tesz azon információk között, amelyek – a véleménye szerint – igazolják az értékesítési kvóták felosztásáról szóló megállapodások létezését, és azok között, amelyek – szerinte – a piacfelosztásról szóló megállapodások létezését igazolják.

- 225 Először is – a Bizottság azon állításaival kapcsolatban, amelyek az értékesítési kvóták felosztásáról szólnak – emlékeztetni kell arra, hogy a Sappi által az 1993. szeptember 30-án Barcelonában megrendezett találkozóról készített dokumentumból (a fenti 172. pontban hivatkozott 5. sz. dokumentum) kitűnik, hogy e találkozó résztvevői először bejelentették az 1992-es és 1993-as havi átlagos eladásaikat, majd az 1993. negyedik negyedévére vonatkozóan felosztották az értékesítési kvótákat, ezt követően megállapodtak a tekercek és a papírivek 10%-os áremelésének 1994. január 1-jei bejelentésében, és végül úgy határoztak, hogy a kvóták tiszteletben tartásának ellenőrzése céljából egy később rögzítendő időpontban ismét találkozni fognak.
- 226 Másodsorban meg kell állapítani, hogy a Zicuñaga nem vonja kétségbe a Bizottságnak a határozat (138), (242) és (243) preambulumbekzdésében tett megállapításait, miszerint egy, a Sappi által a francia piaccal kapcsolatban 1993. október 1-jén megrendezett találkozóról készített „találkozóról szóló feljegyzés” (a kifogásközlés 87. pontjában ismertetett 6. sz. dokumentum) arra mutat rá, hogy e találkozó résztvevői áremelésben, valamint az 1993. negyedik negyedévére vonatkozóan a kvóták „áremeléseket lehetővé tévő” felosztásában állapodtak meg.
- 227 A Bizottságnak a piacfelosztásról szóló megállapodásokra vonatkozó állításaival kapcsolatban a Zicuñaga semmi olyan bizonyítékot nem terjeszt elő, amely a Bizottságnak a határozat (141) és (246) preambulumbekzdésében tett azon megállapításait hivatott megcáfolni, amelyek szerint a francia piaccal kapcsolatban Nogent-sur-Marne-ban 1994 tavaszán megrendezett találkozó egyszerre szolgált egy áremelésről szóló megállapodás és egy piacfelosztásról szóló megállapodás keretében (a kifogásközlés 113–115. pontjában hivatkozott, valamint az ahhoz mellékelt 7651. sz. dokumentum).
- 228 A fent előadott elemek arra engednek következtetni, hogy a Bizottság helyesen állapította meg a határozat (241) preambulumbekzdésében azt, hogy „az egyeztetett áremelések alkalmazásának biztosítása céljából a kartell egyes nemzeti találkozóin eladási kvótát osztottak a különböző résztvevőknek, és rögzítették mindegyikük piaci részesedését”. A Bizottság tehát jogosan feltételezte, hogy az áremelésekről

szóló megállapodások, valamint az értékesítési kvóták és a piaci részesedések közös meghatározása az általános versenyellenes terv elválaszthatatlan elemei voltak, amely a határozat 1. cikkének első bekezdésében megállapított jogsértést jelenti.

229 Másodsorban azt kell megvizsgálni, hogy a Bizottság jogosan rótt-e fel a Zicuñagának az egységes jogsértésnek az értékesítési kvótákról és a piacfelosztásról szóló megállapodásokra vonatkozó aspektusait.

230 A Sappinak a fenti 175. pontban hivatkozott 1994. június 29-i feljegyzésében szereplő „tekercek” kifejezést követő információ „[m]indannyian tele megrendelésekkel és kvótákkal” természetesen nem bizonyítja, hogy az értékesítési kvótákról szóló megállapodást az 1994. június 29-i találkozón kötötték meg. Ugyanakkor azt bizonyítja, hogy e találkozó megrendezésének idején ennek valamennyi résztvevője, többek között a Zicuñaga, részt vett az értékesítési kvóták kiosztásáról szóló megállapodásban a tekercek piacának vonatkozásában.

231 Hangsúlyozni kell, hogy az 1994. június 29-i találkozóra vonatkozó, előző pontban hivatkozott információ az egyetlen olyan elem, amely terhelő bizonyítékként róható fel a Zicuñagának az értékesítési kvóták felosztásáról szóló megállapodásban való közvetlen részvételéért. A Bizottság ugyanis nem állapította meg a Zicuñaga részvételét az 1993. szeptember 30-án Barcelonában megrendezett találkozón, amelyen az 1993. negyedik negyedévére vonatkozó kvóták kiosztásáról szóló megállapodást megkötötték. Azokat a találkozókat illetően, amelyeken a Bizottság a Zicuñaga részvételét megfelelően bizonyította, a Bizottság nem tartja fenn a határozatban, hogy azok az értékesítési kvótákról szóló megállapodások keretűl szolgáltak.

232 A Bizottság az ellenkérelmében mindazonáltal előadja, hogy az 1994. október 19-i találkozón az értékesítési kvótákról is szó esett.

233 E tekintetben a Mougeot 1994. október 21-i keltezésű és a spanyol piaccal kapcsolatos, 1994. október 19-én megtartott találkozóról (lásd a fenti 177. pontot) szóló kézzel írott feljegyzése az alábbi információkat tartalmazza:

„– Tekintettel az AEMCP által 1994. augusztus végén Spanyolországra vonatkozóan (a Zicuñagán kívül) bejelentett mennyiségekre – [több] mint 4300 [t] – megkérdeztem, hova lettek a '93-as mennyiségeink ([kevesebb] mint 50%)?

– A Sarrió válasza: a mennyiségek növekednek és csökkennek!

– A Koehler válasza: az AEMCP adatai hamisak!”

234 Ezt azt jelenthetné, amint azt a Bizottság az ellenkérelmében előadja, hogy az 1994. október 19-i találkozón kvótákról és eladási mennyiségekről tárgyaltak. Ugyanakkor úgy tűnik, hogy a Bizottság a határozatnak sem a spanyol piaccal kapcsolatos találkozónak szánt részében, sem az értékesítési kvóták felosztásáról és a piacfelosztásról szóló részében nem említi ezen információkat annak érdekében, hogy alátámassza az értékesítési kvótákról vagy piaci részesedésekről szóló megállapodásoknak – az említett időszakban történő – megkötésével kapcsolatos állításait. Ilyen körülmények között ezen információk nem vehetők figyelembe a célból, hogy alátámasszák a Zicuñagának az értékesítési kvótákról szóló megállapodásokban való részvételét.

235 Mindamellet a fenti 230. pontban ismertetett információ bizonyítja, hogy a Zicuñagát az 1994. június 29-i találkozón tájékoztatták az értékesítési kvótákról szóló megállapodás létezéséről.

236 E körülmények között, és mivel bizonyított, hogy a Zicuñaga részt vett a spanyol piaccal kapcsolatos áremelési megállapodásokban, tudott vagy tudnia kellett arról, hogy ezzel egy európai kartellhez csatlakozik, a Bizottság az áremelési megállapodásokban való részvételének időtartama alatt megkötött, értékesítési kvótákról szóló megállapodásokért is betudhatja neki a felelősségét. Ugyanis emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint, amennyiben valamely vállalkozás egy több elemből álló versenyellenes jogsértésben olyan sajátos magatartással vesz részt, amely az EK-Szerződés 81. cikk (1) bekezdés értelmében vett versenykorlátozó célú megállapodásban vagy összehangolt magatartásban való részvételre enged következtetni, amelyek célja a jogsértés egészében való megvalósítása, ez a vállalkozás felelős lehet az ugyanazon jogsértés során a részvétele időtartama alatt a többi vállalkozás által folytatott magatartásért, amennyiben bizonyítást nyer, hogy tudott a többi vállalkozás jogsértő magatartásáról, vagy azt ésszerű módon feltételezhette volna, és hajlandó ennek kockázatát elfogadni (a fenti 149. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 203. pontja).

237 Ennélfogva meg kell állapítani a Zicuñaga felelősségét az 1994. június 29-i találkozó során említett értékesítési kvóták kiosztásáról szóló megállapodás tekintetében.

238 Ami a piacfelosztási megállapodásokat illeti, a határozat (246)–(251) preambulumbekkezdéséből kiderül, hogy a Bizottság az ilyen megállapodások létezésével kapcsolatos megállapításait elsősorban a francia piaccal kapcsolatban 1994 tavaszán és 1994. december 6-án megrendezett két találkozóról szóló információkra alapozza. Mindazonáltal a határozat nem tartalmaz olyan bizonyítékot, amely lehetővé teszi annak megállapítását, hogy a Zicuñaga tisztában volt azzal a ténnyel, illetve valószínűleg sejtette, hogy a francia piaccal kapcsolatos találkozók a piacfelosztási megállapodások keretében szolgáltak. E tekintetben – szemben az áremelési megállapodásokkal kapcsolatos megállapításaival – a Bizottság a határozatban nem képviselte azt a nézetet, hogy a francia piacon megfigyelt piacfelosztó megállapodások részét képezték volna egy, a piacfelosztásról szóló, állítólagos európai megállapodás decentralizált alkalmazásának, ahol a megállapodás tagjai tájékoztatták a különböző érintett piacok helyi felelőseit. E körülmények között nem állapítható meg, hogy valamely olyan vállalkozás, mint a Zicuñaga – amely nem

vitatottan nem vett részt olyan kartelltalálkozókban, ahol más piacokkal és nem a spanyollal foglalkoztak – tudott, illetve ésszerűen sejtése volt a fent említett piacfelosztási megállapodások létezéséről.

- 239 A Bizottság szerint utalások voltak arra vonatkozóan, hogy a piaci részesedések szerepeltek a kartell általános találkozóinak napirendjén (a határozat (250) preambulumbekzdése). Mindazonáltal emlékeztetni kell arra, hogy megállapították, hogy a Zicuñaga soha nem vett részt a kartell általános találkozóin. Ezenkívül, a Bizottság által a határozat (250) és (251) preambulumbekzdésében az állításnak alátámasztása céljából előadott elemek a kartell 1995. február 2-i általános találkozására – azaz egy, a határozat 1. cikkének második bekezdésében, a Zicuñagával szemben felrótt jogsértés időtartamának végét követő találkozóra – vonatkoznak.
- 240 Ebből következik, hogy a Zicuñaga piacfelosztási magatartásokban való részvétele nem bizonyított.
- 241 A fentiekre tekintettel meg kell állapítani, hogy a Bizottság indokoltan állapította meg a Zicuñaga felelősségét az értékesítési kvóták azon elosztásáért, amelyre a jogsértésben való részvételének időtartama alatt került sor. Másfelől meg kell állapítani, hogy a Bizottság tévesen róta fel a Zicuñagának az egységes jogsértésnek a piacfelosztási megállapodásokkal kapcsolatos aspektusát.
- 242 Ezen értékelési hiba azonban nem érvényteleníti azokat a megállapításokat, miszerint a Zicuñaga a spanyol piaccal foglalkozó találkozó keretében áremelési megállapodásokban vett részt, sem azt az elemzést, amely szerint a Zicuñaga e megállapodásokkal vett részt az önmásoló papír európai árkartelljében, amely a határozat 1. cikkének első bekezdésében megállapított jogsértés legfőbb részét képezte. A piacfelosztásra vonatkozó, fent említett megfontolások nem kérdőjelezik meg tehát a Zicuñaga e jogsértésben való részvételét. Mivel a Zicuñaga több mint egy éven keresztül vett részt a fent említett árrögzítő kezdeményezésekben, úgy kell

tekinteni, hogy az ésszerűen sejtette, hogy a részt vevő vállalkozások különböző eszközökkel próbálták segíteni e kezdeményezések sikerét, és kész volt elfogadni e lehetőséget. A Zicuñaga által a határozat 3. cikkében vele szemben kiszabott bírság mérséklése céljából benyújtott másodlagos kereseti kérelem vizsgálatának keretében mindazonáltal ellenőrizni kell, hogy a Zicuñaga piacfelosztási magatartással kapcsolatos felelősségének hiánya indokolja-e és – adott esetben – milyen mértékben indokolja a vele szemben kiszabott bírság csökkentését.

- 243 Mindezen megfontolások alapján el kell utasítani a Divipa által az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikkének megsértésére, illetve a Zicuñaga által az értékelési hibákra alapított jogalapot.

C – A jogsértés időtartamára vonatkozó jogalapokról

- 244 Számos felperes – nevezetesen a Bolloré, az MHTP, a Koehler, a Mougeot, a Torraspapel, a Divipa és a Zicuñaga – vitatja a Bizottság azon megállapításait, amelyek a jogsértésben való részvételük időtartamára vonatkoznak. E felperesek némelyike (az MHTP, a Koehler, a Mougeot és a Torraspapel) a határozat 1. cikkének részleges megsemmisítésére és az említett határozat 3. cikke szerint velük szemben kiszabott bírság csökkentésére irányuló kérelmek keretében fogalmazza meg érvelését, míg mások (a Bolloré, a Divipa és a Zicuñaga) ezt a bírság csökkentését célzó, másodlagos kérelmeik keretében teszik meg. Ez utóbbi vállalkozásokkal kapcsolatban azok írásbeli beadványaiból mindazonáltal kiderül, hogy lényegében a megtámadott határozat jogszerűségét vitatják annyiban, amennyiben az a vállalkozások mindegyike által elkövetett jogsértésnek – a határozat 1. cikkének második bekezdésében – megállapítja az időtartamát. A kérelmüket tehát át kell minősíteni úgy, hogy az a határozat 1. cikke a jogsértés időtartamára vonatkozó második bekezdésének részleges megsemmisítésére irányul.

245 A Bolloré, az MHTP, a Koehler, a Mougeot és a Torraspapel érvelései nagyjából egybevágóak, vagyis azt állítják, hogy a Bizottság nem bizonyította a kartellben való részvételüket az 1993 szeptembere vagy októbere előtti, az MHTP vonatkozásában pedig 1993 januárja előtti időszakban. Saját egyedi helyzetük egyes sajátosságainak kivételével az érvelésük lényegében arra irányul, hogy – szemben a Bizottság állításaival – nem bizonyított, miszerint az AEMCP keretében 1993 szeptembere vagy októbere előtt európai szinten megrendezett találkozók árkartell-megállapodások keretében szolgáltak, másrészt nem bizonyított az, hogy nemzeti vagy regionális szintű kartelltalálkozókra vettek részt ezen időszak előtt. Először is együttesen kell vizsgálni a fent említett különböző vállalkozások érvelését, valamint a Mougeot azzal kapcsolatos további érvelését, miszerint a Bizottság nem bizonyította annak kartellben való részvételét 1995 júliusát követően. Ezt követően a Divipa és a Zicuñaga által külön-külön felhozott jogalapokat kell megvizsgálni.

1. A Bolloré, az MHTP, a Koehler, a Mougeot és a Torraspapel által felhozott jogalapokról

a) A felperesek jogsértésben való részvételéről 1993 szeptemberét vagy októberét megelőzően

A felek érvei

246 A 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének megsértésére alapított jogalap keretében a Bolloré azt állítja, hogy a Bizottság nem bizonyította a kartellben való felelősségét 1992 januárja és 1993 szeptembere vagy októbere közötti időszakban. Állítását alátámasztva először is kijelenti, hogy a Copigraph tagadta, hogy 1993 szeptembere előtt bárminemű kartellben részt vett volna. Másodsorban tagadja az AWA 1999. május 5-i, a Mougeot 1999. április 14-i és a Sappi 1998. január 6-i azon nyilatkozatainak bizonyító erejét, amelyekre a Copigraph kartellben való, 1993 szeptembere előtti részvételének bizonyítása érdekében a Bizottság támaszkodik. Hangsúlyozza e különböző nyilatkozatok ellentmondásos jellegét is, arra hivatkozva,

hogy míg a Mougeot nyilatkozatai a kartell állítólagos általános találkozóira, addig az AWA nyilatkozatai a francia piaccal kapcsolatos állítólagos kartellre vonatkoznak. Azt is megemlíti, hogy a Copigraph először 1993 decemberében emelt árat, ami kizárja, hogy 1993 szeptemberét vagy októberét megelőzően kartellben vett volna részt.

247 A bizonyítékok hiányára alapított jogalap keretében az MHTP azt állítja, hogy a Bizottság nem bizonyította a részvételét egy 1993 januárja előtti jogsértésben. Ezen állítást alátámasztva elsősorban arra hivatkozik, hogy az AWA, a Sappi és a Mougeot a határozat (107) és (108) preambulumbekkezdésében hivatkozott nyilatkozatai nem bizonyítják, hogy az AEMCP 1992-ben megszervezett találkozóit egy kartell keretében szolgálták volna. Másodsorban azzal érvel – szemben a Bizottság megállapításaival –, hogy nem bizonyított a részvétele a spanyol piaccal kapcsolatban 1992. március 5-én, a francia piaccal kapcsolatban 1992 tavaszán, illetve a spanyol és portugál piacokkal kapcsolatban 1992. július 16-án megszervezett találkozókra.

248 A bizonyítékok hiányára alapított jogalap keretében a Koehler azt állítja, hogy a Bizottság nem bizonyította a versenyellenes kartellben való, 1993 októbere előtti részvételét. Ezen állítás alátámasztására elsősorban előadja, hogy a Mougeot és a Sappi Bizottság által hivatkozott nyilatkozatai nem bizonyítják azt, hogy a kartellmegállapodásokat az AEMCP keretében 1993 októbere előtt kötötték meg. Hozzáfűzi továbbá, hogy az a tény, miszerint 1993 októbere előtt számos nemzeti vagy regionális piaccal kapcsolatos kartelltalálkozóra került sor, nem bizonyítja, hogy európai szintű együttműködés létezett ebben az időszakban. Másodsorban a Koehler úgy érvel – szemben a Bizottság megállapításaival –, hogy nem bizonyított, hogy részt vett volna a spanyol piaccal kapcsolatban 1992. február 17-én és március 5-én, a francia piaccal kapcsolatban 1992 tavaszán, a spanyol és portugál piaccal kapcsolatban 1992. július 16-án, az Egyesült Királyság és Írország piacaival kapcsolatban 1993. január 14-én, a francia piaccal kapcsolatban 1993 tavaszán, valamint a spanyol piaccal kapcsolatban 1993. szeptember 30-án megrendezett találkozókra.

- 249 Nyilvánvaló értékelési hibára alapított jogalapja keretében a Mougeot azt állítja, hogy a Bizottság nem bizonyította, hogy 1993 októbere előtt részt vett volna a kartellben. Hangsúlyozza, hogy a Sappi Bizottság által hivatkozott nyilatkozatai nem említik a Mougeot-t az 1992-ben és 1993-ban megszervezett kartelltalálkozók résztvevői között. Hozzáfűzi továbbá, hogy – mivel 1992-ben nem volt tagja az AEMCP-nek – a szövetség által 1992. május 26-án és szeptember 10-én megrendezett találkozóiin kizárólag megfigyelőként volt jelen, és helyénvaló szem előtt tartani, hogy az AEMCP 1993. február 9-i találkozásának – a szövetség első olyan találkozója, amelyen a Mougeot annak tagjaként vesz részt – tagjai a Mougeot jelenlétében nem tettek említést kartell létezéséről vagy annak célszerűségéről.
- 250 A Mougeot arra hivatkozik továbbá, hogy a Bizottság a határozat (111) preambulumbekezdésében eltorzítja az 1999. április 14-én tett nyilatkozatainak tartalmát. Másfelől vitatja a Sappi azon nyilatkozatának bárminemű bizonyító erejét, amelyre a Bizottság a saját érvelésének alátámasztására a határozat (112) preambulumbekezdésében hivatkozik, miszerint az AEMCP hivatalos találkozói az árak meghatározásával kapcsolatos kartelltalálkozók keretében szolgáltak a szövetség 1993 szeptemberében végrehajtott átalakítása előtt.
- 251 Az EK 81. cikk (1) bekezdésének téves alkalmazására, az ártatlanság véelme elvének és egy lényeges eljárási szabálynak a megsértésére alapított jogalap keretében a Torraspapel azt állítja, hogy semmilyen bizonyíték nincs arra vonatkozóan, hogy 1992 januárja és 1993 szeptembere közötti időszakban állítólagosan jogsértésben vett volna részt. A Torraspapel néhány előzetes megjegyzést tesz a Bizottság új engedékenységi politikájához kapcsolódó stratégiai feljelentés kockázatairól, valamint az AWA, a Sappi és a Mougeot – a Bizottság által a saját érvelésének alátámasztására hivatkozott – nyilatkozatai bizonyító erejének hiányáról. Továbbá azt vitatja elsősorban, hogy az AEMCP hivatalos találkozói 1993 szeptemberéig árkartellek keretében szolgáltak volna. Másodsorban arra hivatkozik – szemben a Bizottság állításaival –, hogy nem vett részt a spanyol piaccal kapcsolatban 1992. február 17-én és március 5-én, a francia piaccal kapcsolatban 1992 és 1993 tavaszán, valamint a spanyol és portugál piaccal kapcsolatban 1992. július 16-án megrendezett találkozókön.

- 252 A Bizottság vitatja az AWA, a Sappi és a Mougeot nyilatkozatainak bizonyító erejére vonatkozó bírálatokat. E nyilatkozatok lehetővé teszik a kartell felépítésének megértését, beleértve az 1992-es időszakot is. A Bizottság egyébként pontról pontra válaszolja meg a felperesek arra vonatkozó érveit, miszerint nem vettek részt a különböző, kérdéses nemzeti vagy regionális találkozók.

A határozat

- 253 A határozat 1. cikkének második bekezdése értelmében a Bolloré, az MHTP, a Koehler és a Torraspapel jogsértésben vettek részt 1992 januárja és 1995 szeptembere között, míg ugyanezen rendelkezés szerint a Mougeot abban 1992 májusa és 1995 szeptembere között vett részt.

- 254 A határozat vonatkozó szakaszai az érintett öt felperes jogsértésben való részvételével kapcsolatban 1992 januárja vagy májusa – és adott esetben – 1993 szeptembere vagy októbere közötti időszakban a következők:

„(83) Az EGT szintű kartell felépítése és koordinációja az AEMCP szakmai szervezet hivatalos találkozóinak leple alatt összehívott általános kartelltalálkozókra zajlott.

(84) Ezen általános találkozókra a résztvevők általában az áremelések ütemezésével és mértékével (százalékban) kapcsolatban hoztak döntéseket, az EGT minden egyes országára vonatkozóan. Több hónappal előre, több egymást követő áremelésben állapodtak meg.

(85) Az AEMCP találkozói biztosítottak keretet a kartelltalálkozóknak, legalább is 1992 januárjától 1993 szeptemberéig [...]

(87) A részvételi arány az AEMCP találkozóin általában magas volt, és a jogsértés idején az összes gyártó – amely akkor az AEMCP tagja volt – részt vett ezeken: az AWA, a Binda, a Copigraph, a Koehler, a Mougeot, a Stora, a Torraspapel/Sarrió és a Zanders.”

255 Másfelől a (107)–(113) preambulumbekzdésből kiderül, hogy a Sappi elismerte a versenytárs gyártók közötti összejátszás fennállását a rendszeres találkozókon, amelyekre legalábbis 1992 elejétől kezdve került sor. A Sappi egyik alkalmazottja úgy nyilatkozott, hogy e találkozókat 1991-től kezdve „közösségi szinten” rendezték meg. Az AWA is elismerte, hogy ilyen találkozók megrendezésére 1992 elejétől fogva kerül sor. Az AEMCP-hez 1992 végén csatlakozó Mougeot nyilatkozatokat (a fenti 165. pontban hivatkozott 7647. sz. dokumentum) adott át az AEMCP hivatalos találkozójának 1993-ban történő megrendezéséről, amelyből a Bizottság azt a következtetést vonta le, hogy a szövetség átalakítása maga után vonta a kartell átszervezését. A Mougeot a következésképpen nyilatkozott:

„Kétségkívül az AEMCP 1993. szeptember 14-i frankfurti vagy az azt megelőző hivatalos találkozója alkalmából, mindenestre [B. úr] az AWA »önmásolópapír-« ágazata vezérigazgatóságának élére történő kinevezésekor, B. úr egyértelműen úgy határozott, hogy az önmásoló papír piaconkénti legfontosabb gyártóit »nem hivatalos« találkozókra hívja és megváltoztatja az AEMCP hivatalos találkozóinak szervezését. Innentől kezdve, [B. úr] úgy határozott, hogy az AEMCP minden egyes találkozóján – hivatalos jellegének hangsúlyozása és bárminemű kritika elkerülése érdekében – ügyvéd lesz jelen. Ugyanakkor az árakkal kapcsolatban úgy határozott, hogy azokról csakis a »nem hivatalos« találkozókon tárgyalnak.”

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 256 Előzetesen rá kell mutatni az EK 81. cikk (1) bekezdésének megsértésére vonatkozó bizonyítékok felvételével kapcsolatban arra, hogy a Bizottság kötelezettsége bizonyítani az általa megállapított jogsértést, és olyan bizonyítékokat előterjeszteni, amelyek a jogilag megkövetelt módon igazolják a jogsértést megvalósító körülmények fennállását (a Bíróság C-185/95. P. sz., Baustahlgewebe kontra Bizottság ügyben 1998. december 17-én hozott ítélet [EBHT 1998., I-8417. o.] 58. pontja, valamint a fenti 149. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 86. pontja).
- 257 A Bizottságnak pontos és egybevágó bizonyítékot kell szolgáltatnia azon szilárd meggyőződésének alátámasztására, hogy az állítólagos jogsértés megtörtént (lásd az Elsőfokú Bíróság T-62/98. sz., Volkswagen kontra Bizottság ügyben 2000. július 6-án hozott ítélet [EBHT 2000., II-2707. o.] 43. pontját, valamint a hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).
- 258 Mindazonáltal fontos hangsúlyozni, hogy nem szükséges a Bizottság által előterjesztett minden egyes bizonyítéknak eleget tennie e feltételeknek a jogsértés összefoglaló elemét tekintve. Elegendő, ha az intézmény által hivatkozott bizonyítékok a maguk teljességében értékelve megfelelnek e követelménynek (lásd e tekintetben a Bíróság C-238/99. P., C-244/99. P., C-245/99. P., C-247/99. P., C-250/99. P. – C-252/99. P. és C-254/99. P. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2002. október 15-én hozott ítélet [EBHT 2002., I-8375. o.] 513–520. pontját). Másfelől, amint azt az Elsőfokú Bíróság a fenti 155. és 166. pontokban már előadta, a bizonyítékokat összességükben kell értékelni, és az engedékenységi közlemény keretében tett nyilatkozatok bizonyító ereje kizárólag ezen okból nem vonható kétségbe.
- 259 A határozatból kiderül, hogy a Bizottság az érintett öt felperes felelősségét az 1992 januárja – illetve a Mougeot illetően 1992 májusa – és 1993 szeptembere vagy

októbere közötti időszakot illetően arra alapozza, hogy összejátszásra irányuló kapcsolatfelvételekben és összejátszásra irányuló találkozók rendszerében vettek részt, amely rendszerben egyrészt az AEMCP hivatalos találkozói – amelyekről azt állítja, hogy az árkartellek keretében szolgáltak –, másrészt a kartell nemzeti vagy regionális találkozóit kapcsolódtak össze.

- 260 Először is meg kell vizsgálni az AEMCP hivatalos találkozóiból és a kartell nemzeti vagy regionális találkozóiból álló kartelltalálkozók állítólagos rendszerét, és másodsorban az érintett felpereseknek az e találkozókon 1993 szeptemberét vagy októberét megelőzően való részvételét.

– A kartelltalálkozók állítólagos rendszeréről

Az AEMCP 1993 szeptemberét vagy októberét megelőző hivatalos találkozóit

- 261 A határozat (107)–(113), (254)–(256) és (295) preambulumbekzdésének értelmezéséből kiderül, hogy a Bizottság a saját állításainak alátámasztására, miszerint az általános (európai) kartell találkozóinak 1993 szeptembere vagy októbere előtti megrendezésére az AEMCP hivatalos találkozóinak keretében kerül sor, elsősorban a Mougeot 7647. sz. dokumentumban (lásd a fenti 255. pontot) található nyilatkozatait, másodsorban a Sappi egy alkalmazottjának tanúvallomását, valamint a Sappi és az AWA beismerő nyilatkozatait, illetve harmadsorban számos olyan bizonyíték létezését hozza fel, amelyek bizonyítják, hogy a kartell nemzeti vagy regionális találkozóinak megszervezésére 1992 januárjától kerül sor, amelyről a 281. és az azt követő pontokban esik majd szó.

- 262 Elsősorban, az derül ki a határozat (113) és (245) preambulumbekzdésének értelmezéséből, hogy a Mougeot nyilatkozatai (7647. sz. Dokumentum) – amelyek az említett határozat (108) preambulumbekzdésében kerültek ismertetésre, és amelyre a fenti 255. pont utal – jelentik a Bizottság általi bizonyítás központi elemét e pontot illetően.
- 263 E tekintetben elsődlegesen el kell utasítani a Mougeot azon állításait, amelyek a saját nyilatkozatai tartalmának a Bizottság részéről történő állítólagos torzítására vonatkoznak. A határozat (108) preambulumbekzdésének és az érintett nyilatkozatokat tartalmazó 7647. sz. dokumentumnak az összehasonlító értelmezése kimutatja, hogy a Bizottság a Mougeot fent említett dokumentumokban található nyilatkozatait szó szerint és pontosan ismerteti a határozatban.
- 264 Ezenfelül – válaszul a Koehler által felhozott évrre – úgy kell tekinteni, hogy a Mougeot nyilatkozatainak rendkívül világos jelentése igazolja, amint az a határozat (295) preambulumbekzdéséből is kiderül, hogy a Bizottság a Mougeot kifogásközlésre adott válaszában található későbbi cáfolatának semmilyen hitelt nem ad.
- 265 A Torraspapel azon érvelését is el kell vetni, amely szerint a határozat 97. lábjegyzetében található állítások bizonyítják, hogy a Bizottság saját maga is kételkedik a Mougeot nyilatkozatainak bizonyító erejében. Ugyanis az a tény, hogy a Bizottság e lábjegyzetben – tekintettel az aktában található okiratok tartalmára – elvetette a Mougeot azon állítását, miszerint az AEMCP találkozóján első alkalommal 1993. február 9-én vett részt, nem értelmezhető úgy, hogy a Bizottság általános kételyét fejezi ki a Mougeot állításainak bizonyító erejével kapcsolatban. Ezen túlmenően – a Mougeot a határozat 97. lábjegyzetében hivatkozott állításától eltérően – az említett határozat (108) preambulumbekzdésében ismertetett nyilatkozatok egyetlen olyan bizonyítékkal sem állnak ellentmondásban, amely kételyt ébreszthetne e nyilatkozatok bizonyító erejével kapcsolatban.

- 266 A Mougeot e nyilatkozataiból kiderül, hogy az AEMCP egyik hivatalos találkozóján B. úr az AWA „Önmásolópapír-”ágazata vezérigazgatóságának élére történő kinevezésekor úgy határozott, hogy az AEMCP tevékenységeit oly módon szervezi át, hogy a szövetség hivatalos találkozóit ezentúl ügyvéd jelenlétében rendezik meg annak érdekében, hogy megvédjék a kritikától, így az említett találkozókra többé nem érintenek „semmi olyan témát, amely az árakkal kapcsolatos”, és azok megtárgyalására ezentúl „nem hivatalos” találkozókat hívnak össze. A Mougeot nyilatkozatai egyértelműen jelzik, hogy az AEMCP tevékenységeinek B. úr (AWA) általi átszervezése előtt az AEMCP hivatalos találkozóit biztosítottak keretben az árakkal kapcsolatos megbeszéléseknek. E találkozók bírálható elemét pontosan e megbeszélések jelentették.
- 267 Az érintett felperesek egyike sem vitatja a határozat (110) preambulumbekzdésében szereplő információt, miszerint az AEMCP ügyvéd jelenlétében megtartott első hivatalos találkozására 1993. november 18-án került sor. E körülmények között a Bizottság jogosan feltételezte, hogy B. úr az AEMCP tevékenységeinek találkozóinak átszervezéséről szóló határozatát e szövetség – közvetlenül az 1993. november 18-i találkozót megelőző – hivatalos találkozóján, azaz az 1993. szeptember 14-i találkozón hozta. A Bizottság tehát jogosan vélte azt, hogy az árakkal kapcsolatos megbeszélésekre az AEMCP 1993. szeptember 14-i találkozó-jáig, annak hivatalos találkozóinak keretében került sor.
- 268 E megfontolást támasztja alá a határozat (115)–(121) preambulumbekzdése, amelyekből kiderül, hogy az átszervezésről szóló határozatot követően az AEMCP hivatalos találkozóit mellett olyan nem hivatalos találkozásokat szerveztek, amelyeknek a célja az EGT-n belüli áremelésekben való megállapodás.
- 269 Másodsorban, a Bizottság egy, 1993 februárjában a Sappi alkalmazásában álló személy tanúvallomásának (a kifogásközléshez mellékelt 5407. sz. dokumentum) – a határozat (112) preambulumbekzdésében ismertetett – kivonatára hivatkozik, amely személy úgy emlékszik, hogy a kollégái „a találkozóról – beleértve az AEMCP találkozóit is – határozott áremelési elképzeléssel tértek vissza, amelyet alkalmazni kívántak, és hogy a versenytársak reakciói meglehetősen közömbösen érintették őket”.

- 270 Egyes felperesek állításaival szemben a Sappi ezen alkalmazottjának emlékeit egyáltalán nem kétkedő vagy óvatos hangnemben jutatták kifejezésre. Az ellenkezőjére utaló információk hiányában, kivétel nélkül úgy kell azokat érteni, hogy mind az 1993 szeptembere előtti, mind az azt követő időszakra vonatkozik. Megerősítik, hogy az 1993 februárja és szeptembere közötti időszakban európai szintű áremelésekről szóló kartelltalálkozókra került sor az AEMCP hivatalos találkozóinak keretében, amit egyébként nem vitattak azok a vállalkozások, akik elismerték, hogy 1992-től részt vettek a kartellben.
- 271 Az elemzésnek ebben a szakaszában úgy tűnik tehát, hogy a Bizottság jogosan vélte azt, hogy 1993 szeptembere előtt az AEMCP hivatalos találkozóinak keretében árakról szóló megállapodások születtek. Ez esetben ellenőrizni kell, hogy a Bizottság indokoltan állapította-e meg azt, hogy az AEMCP hivatalos találkozóinak legkésőbb 1992 januárjától kezdődően keretet biztosítottak ilyen megállapodásokhoz, és mindez egészen 1993 szeptemberéig folyamatosan működött.
- 272 E tekintetben a határozat (86) és (113) preambulumbekkezdéséből kiderül, hogy a Bizottság a saját megállapításainak alátámasztására előadja, hogy 1992. január 23-án volt az AEMCP első olyan hivatalos találkozója, amelyről írásbeli bizonyítékokkal rendelkezik. Ezen információt összevetve egyrészt az AWA és a Sappi – a határozat (107) preambulumbekkezdésében hivatkozott – állítólagosan egybevágó nyilatkozataival, amelyek azt bizonyítják, hogy e kartelltalálkozók megrendezésére európai szinten 1992 elejétől került sor, másrészt azon bizonyítékokkal, amelyek azt a tényt támasztják alá, hogy a nemzeti és regionális szintű rendszeres találkozók és kapcsolatfelvételek megszervezése 1992 januárjában (ugyanaz a preambulumbekkezdés) kezdődött, a Bizottság úgy véli, hogy az európai árkartell legkésőbb 1992 januárjában jött létre. A Bizottság a határozat (113) preambulumbekkezdésében hozzáfűzi, hogy a birtokában lévő dokumentumok azt mutatják, hogy 1992 januárja és az 1993. szeptember 14-i találkozó között nyolc AEMCP-találkozóra került sor, amelyek mindegyikét Zürichben rendezték.
- 273 Először is, meg kell állapítani, hogy egyetlen felperes sem vonja kétségbe a határozat információinak pontosságát az AEMCP hivatalos találkozójának 1992. január 23-i megrendezését illetően.

- 274 Ezt követően elsőként arra kell emlékeztetni, hogy az AWA a Bizottság által a határozat (107) preambulumbekzdésében hivatkozott nyilatkozatában (a fenti 163. pontban hivatkozott 7828. sz. és 7829. sz. dokumentumok) elismeri, hogy 1992 elejétől kezdődően a versenytársakkal együtt bizonyos „helytelen” (improper) találkozókra vett részt, amelyek az áremelések bejelentésével kapcsolatos szándéknyilatkozatok cseréjének keretében szolgáltak. Az AWA e nyilatkozata a Bizottság információkérésére adott válasza szerint (7829. sz. dokumentum) azon találkozókra vonatkozik, amelyeken a Sarrió, a Mougeot, a Stora-Feldmühle, a Copigraph, a Koehler és a Zanders vett részt, és amelyek megrendezésére 1992 és 1995 között Párizsban, Zürichben és Genfben kerül sor. Márpedig – amint az a határozat I. mellékletének A. táblázatából is kiderül – az AEMCP valamennyi szervezett hivatalos találkozóját 1992 januárja és 1993 szeptembere között Zürichben tartották.
- 275 Mindazonáltal az AWA válasza szerint (7827. sz. dokumentum), a határozat (61) és (107) preambulumbekzdésében hivatkozott kivonat azon találkozók részleteire vonatkozik, amelyeket 1992. január 1-je és e válasz megfogalmazásának időpontja között rendeztek meg, de nem vonatkozik az AEMCP hivatalos találkozóira, ily módon azt a következtetést lehet levonni, hogy a válasz az összehangolt magatartáson alapuló jelleg hiánya miatt zárta ki az AEMCP valamennyi találkozóját. Mivel az *in dubio pro reo* elve alapján az ésszerű kételyt a felperesek javára kell értelmezni, abból kell kiindulni, hogy az AWA nyilatkozatai önmagukban nem teszik lehetővé annak megállapítását, hogy az AEMCP 1992. január 23-i hivatalos találkozója árkartell keretében szolgált. Mindenesetre fontos tényként szolgálnak arra vonatkozóan, hogy 1992 elejétől kezdve európai szintű kartell létezett.
- 276 Másodsorban, a Sappinak a határozat (107) preambulumbekzdésében hivatkozott nyilatkozataival kapcsolatban az említett határozat (73) preambulumbekzdéséből világosan következik, hogy a Bizottság az alábbiakra hivatkozik: „a Sappi nyilatkozatai [azt vetik fel], hogy az európai önmásolópapír-gyártók között a szakmai szervezetük, az AEMCP 1981-es létrehozásától és különösen a nyolcvanas évek közepétől kezdve, összehangolt jellegű kapcsolatfelvételekre került sor”.

277 A határozat 64. lábjegyzetében (4656. sz. dokumentum) a Bizottság pontosítja:

„A Sappi átnyújtotta a Bizottság részére az egyik alkalmazottjának – aki a [70-es] évektől kezdve az önmásoló papírok értékesítésével foglalkozott – azon nyilatkozatát, amely szerint »[az alkalmazott] a 80-as évek közepén az igazgatóság által tett megjegyzések alapján kezdte el gyanítani, hogy az önmásoló papír piacán összejátszás létezik [...], úgy gondolta, hogy ebben az összejátszásban többek között az Arjo Wiggins, a Koehler és a Stora-Feldmühle érintett, [és] a 80-as évek közepétől vagy végétől kezdve tudott a kétoldalú információcseréről.«.”

278 A Sappi egy másik alkalmazottjának nyilatkozata azt jelzi, hogy a versenytársak között 1991-től 1993-ig kartelltalálkozókra és összejátszásra irányuló kapcsolatfelvételekre került sor a Közösségben. A Sappi ezen alkalmazottja kijelenti, miszerint úgy gondolta, hogy e kapcsolatfelvételek összejátszást hoztak létre, és hogy a beszállítók egymás között a Közösségen belüli árakról beszéltek.

279 A Sappi alkalmazottainak előző pontokban hivatkozott nyilatkozatai bizonyítják, hogy a 80-as évek végétől vagy a 90-es évek elejétől kezdve létezett egy európai szintű árkartell, néhány gyártó közreműködésével. E nyilatkozatok egyébként megerősítik az AWA nyilatkozatait, amelyek egy, az 1992. év elejétől létező európai szintű kartellről szólnak. Ezzel szemben nem teszik lehetővé annak megállapítását, hogy az AEMCP 1992. január 23-i hivatalos találkozója összejátszásra irányuló kapcsolatfelvételek keretében szolgált. Éppolyan kevésbé, mint az AWA nyilatkozatai, amelyek önmagukban véve nem teszik lehetővé annak megállapítását, hogy a Bizottság megfelelően állapította meg, miszerint az árkartell-megállapodásokat 1992 januárjától kezdődően az AEMCP hivatalos találkozóiban kötötték meg.

280 Meg kell vizsgálni tehát a Bizottság által felhozott harmadik tényezőt, azaz hogy 1992 elejétől kezdve nemzeti vagy regionális szintű kartelltalálkozókat és összejátszásra irányuló kapcsolatfelvételeket szerveztek az AEMCP hivatalos találkozóival mellett.

Nemzeti vagy regionális szintű találkozók 1993 szeptembere vagy októbere előtt

281 „A kartell nemzeti és regionális találkozói 1992. február és 1995 tavasza között” című, és a határozat (129) preambulumbekkezdésében ismertetett 3. sz. táblázatból kiderül, hogy a Bizottság 1992 februárja és 1993. szeptember 30. között hét nemzeti vagy regionális találkozó megrendezését állapítja meg. E találkozóknak a határozat II. mellékletében szereplő adatai szerint:

- 1992. február 17-én állítólag egy, a spanyol piaccal kapcsolatos találkozó megrendezésére került sor, amelyen többek között a Koehler és a Torraspapel vett részt;

- 1992. március 5-én állítólag egy, a spanyol piaccal kapcsolatos találkozó megrendezésére került sor, amelyen többek között a Stora (MHTP), a Koehler és a Torraspapel vett részt;

- 1992 tavaszán, valószínűleg áprilisban egy, a francia piaccal kapcsolatos találkozó megrendezésére került sor, amelyen többek között a Copigraph (a Bolloré leányvállalata), a Stora (MHTP), a Koehler, a Mougeot és a Torraspapel vett részt;

- 1992. július 16-án állítólag egy, a spanyol piaccal kapcsolatos találkozó megrendezésére került sor, amelyen többek között a Stora (MHTP), a Koehler és a Torraspapel vett részt;

- 1993. január 14-én állítólag egy, az Egyesült Királyság és Írország piacaival kapcsolatos találkozó megrendezésére került sor, amelyen többek között a Stora (MHTP) és a Koehler vett részt;

- 1993 tavaszán, valószínűleg áprilisban egy, a francia piaccal kapcsolatos találkozó megrendezésére került sor, amelyen többek között a Copigraph (a Bolloré leányvállalata), a Stora (MHTP), a Koehler, a Mougeot és a Torraspapel vett részt;

- 1993. szeptember 30-án állítólag egy, a spanyol piaccal kapcsolatos találkozó megrendezésére került sor, amelyen többek között a Copigraph (a Bolloré leányvállalata), a Stora (MHTP), a Koehler, a Mougeot és a Torraspapel vett részt.

282 Meg kell vizsgálni tehát a Bizottságnak e találkozók megrendezésével és azok összehangolt magatartáson alapuló jellegével kapcsolatos megállapításai megalapozottságát.

283 Először is, az 1992. február 17-i, spanyol piaccal kapcsolatos találkozót illetően az Elsőfokú Bíróság a fenti 161–169. pontban már megállapította, hogy e találkozóknak – amely a spanyol piaccal kapcsolatos áremelésről szóló megállapodás tiszteletben tartását volt hivatott biztosítani – a jogsértés általános tárgyával megegyező, összehangolt magatartásra irányuló célja volt.

284 Másodsorban, az 1992. március 5-i találkozót illetően az Elsőfokú Bíróság a fenti 161–170. pontban hivatkozott megállapításaiból is az következik, hogy mind a találkozó megrendezését, mind az összehangolt magatartásra irányuló tárgyát bizonyították.

285 Harmadsorban, a francia piaccal kapcsolatban 1992 tavaszán és 1993 tavaszán megrendezett találkozókat illetően a Sappi alkalmazottainak nyilatkozataiból – amelyeket a határozat (137) preambulumbekzdésében hivatkozott és a kifogásközléshez mellékelte 15026., 15027. és 15272. sz. dokumentumok tartalmazznak – kiderül a találkozók megrendezése és azok versenyellenes tárgya.

286 A Sappi nyilatkozatának a 15272. sz. dokumentumban található kivonata így szól:

„A Sappi (UK) Ltd. franciaországi értékesítési részlegének (akkori) igazgatója kijelentette, hogy a főnökével, [W. úr]-ral két, versenytársakkal való találkozón vett részt Franciaországban. Az elsőt 1992 tavaszán, a másodikat egy évvel azután rendezték meg. Az egyiket a Charles de Gaulle repülőtér egyik szállodájában, a másikat Párizs központjában tartották meg. Csak e kettő, ilyen jellegű találkozón vett részt, és nem tudja, hogy szerveztek-e más találkozókat Franciaországban.

E találkozókra a megbeszélések főként papírivekről szóltak, amelyet a Sappi akkoriban nem értékesített Franciaországban. A találkozók nem zárultak meg-egyezőssel vagy papírivekkel kapcsolatos bármiféle megállapodással. A papírteker-cekkel illetően a megbeszélések a korábbi és aktuális árszínvonalról folytak, és nem a jövőbeli árakról.”

287 Másfelől a Bizottság információkérésére adott 1999. május 18-i válaszában szereplő táblázatban (a kifogásközléshez mellékelte 15200. sz. dokumentum) a Sappi arról tájékoztat, hogy a találkozókra különböző időpontokban, 1992 és 1993 tavaszán – valószínűleg áprilisban – került sor Párizsban a Charles de Gaulle repülőtérén, illetve egy, a Place de l'Étoile közelében található szállodában. E találkozók célja – e táblázat szerint – az információcsere, valamint az ügyfelekről és a velük szemben alkalmazott árakról folytatott megbeszélés volt. A Sappi ismerteti, hogy e találkozókra a Sappi, az AWA, a Sarrió, a Zanders, a Zanders franciaországi ügynöke, az Europapier és a Feldmühle képviselői vettek részt. Azt állítja, hogy nem emlékszik arra, hogy a Koehler képviselője részt vett-e ezeken.

288 Az előző pontokban ismertetett információkból kiderül, hogy a Sappi alkalmazottja – akitől ezen információk származnak, és aki személyesen vett részt az említett eseményeken – pontosan emlékszik az 1992 és 1993 tavaszán Párizsban,

a versenytársak között megrendezett két találkozóra, amelyek célja – többek között – az ügyfelekről és a velük szemben alkalmazott árakról folytatott megbeszélés volt. E találkozók megrendezésének pontos időpontjával kapcsolatos pontosság hiánya minden valószínűség szerint azzal magyarázható, hogy sok idő telt el a kérdéses tények és azon időpont között, amikor ezen alkalmazottat az emlékeiről kérdezték, ez nem jelenti azt, hogy az említett találkozók időszakát, helyét és tárgyát illetően tett tanúvallomásának pontosságát meg kell vizsgálni. Ennélfogva ez nem csökkenti a Sappi alkalmazottja által tett nyilatkozatok bizonyító erejét annak különböző aspektusai tekintetében.

289 Az 1993 tavaszán megrendezett találkozóval kapcsolatban hozzá kell fűzni, hogy a határozat 135. lábjegyzetében a Bizottság által említett 4798., 4799. és 5034. sz. dokumentumok útiköltségszámlák, és kiderül azokból, hogy F. úr (Koehler) és W. úr (Stora-Feldmühle) 1993. április 14-én mindketten Párizsba utaztak. Ez az információ alátámasztja a Bizottság azon érvelését, miszerint az 1993 tavaszán megrendezett találkozóra április hónapban került sor.

290 Igaz ugyan, hogy a Sappi alkalmazottjának a fenti 286. pontban hivatkozott nyilatkozataiból kiderül, hogy – emlékei szerint – az 1992 és 1993 tavaszán megrendezett találkozókon semmilyen árról szóló megállapodás nem született. Mindazonáltal az az információ, miszerint e találkozók résztvevői a papírivekkel kapcsolatban semmiféle megegyezésre vagy megállapodásra nem jutottak, úgy értelmezhető, hogy a találkozókon e tekintetben voltak kísérletek a papírivekkel kapcsolatban, ennélfogva e találkozók jogellenesek voltak.

291 E kísérletek keretében a résztvevők szükségszerűen egyéni információcserét folytattak a papírivek árainról és/vagy az eladási mennyiségeikről. Márpedig az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében (a fenti 149. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 117–121. pontja) az a követelmény, hogy minden gazdasági szereplőnek önálló politikája legyen – amely a Szerződésnek a versenyre vonatkozó rendelkezései velejárója – szigorúan szemben áll mindenemű közvetlen vagy közvetett, gazdasági szereplők közötti kapcsolatfelvétellel, amellyel vagy befolyásolják valamely jelenlegi, illetve potenciális versenytárs piacon

tanúsított magatartását, vagy felfedik valamely ilyen versenytárs előtt azt a magatartást, amelyről úgy határoztak, vagy szándékukban áll saját maguknak is ilyen magatartást tanúsítani a piacon, amennyiben e kapcsolatfelvételek célja vagy hatása olyan versenyfeltételek megteremtése, amelyek nem felelnek meg az érintett piac normális feltételeinek. E tekintetben vélelmezni kell – figyelemmel az érintett gazdasági szereplők által nyújtandó ellenkező bizonyítékokra –, hogy az egyeztetésben részt vett és a piacon továbbra is tevékeny vállalkozások figyelembe veszik a versenytársaikkal cserélt információkat piaci magatartásuk meghatározása érdekében. Tekintettel ezen ítélkezési gyakorlatra, el kell fogadni, hogy az 1992 és 1993 tavaszán a papírirvek piacával kapcsolatban megrendezett találkozók az EK 81. cikk (1) bekezdésével ellentétes összehangolt magatartások keretétől szolgáltak.

292 Ezen túlmenően, a Sappi alkalmazottjának a fenti 286. pontban hivatkozott nyilatkozatai – a papírtekerccsekkel kapcsolatban – olyan információcseréről és megbeszélésekről tesznek említést, amelyeket az ügyfelekről és a velük szemben alkalmazott árakról folytattak a találkozók, ami – tekintettel az előző pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatra – az EK-Szerződés 81. cikkének (1) bekezdésében tiltott összehangolt magatartás fennállására utal.

293 A versenytársak közötti találkozók az 1992 és 1993 tavaszán Párizsban történő megrendezését, valamint e két találkozó összehangolt magatartásra irányuló tárgyát ezzel bizonyították.

294 Kiegészítésképpen, az eredményen az sem változtatna semmit, ha abból indulnánk ki, hogy e találkozók kizárólag információcserékhez biztosítottak keretet, amelyek csak akkor jogszerűtlenek, ha az áremelésekről és értékesítési kvótákról szóló megállapodások megkötésének elősegítését, illetve azok tiszteletben tartásának (a határozat (97) preambulumbekkezdése) ellenőrzését szolgálják.

295 Tekintettel elsősorban a Sappi nyilatkozatának azon kivonatára, amely azt bizonyítja, hogy az érintett találkozók során kísérletek történtek arra vonatkozólag, hogy

megállapodás szülessen a papírivek piacáról, másodsorban az azt bizonyító tényezőket, hogy az AEMCP hivatalos találkozóinak keretében európai szintű, áremelésekről szóló megállapodásokat kötöttek – legalábbis 1992 januárjától –, és harmadsorban számos olyan vállalkozás jelenlétét mind az 1992-es, mind az 1993-as tavaszi találkozón, akik az említett hivatalos találkozókra is képviseltették magukat (többek között a Sappi, az AWA, a Zanders), a Bizottság jogosan gondolja úgy, hogy a franciaországi találkozókra folytatott kereskedelmi információcsere tárgya szükségszerűen kapcsolódott az önmásoló papír áremeléséről szóló megállapodáshoz.

296 Negyedsorban, az 1992. július 16-i találkozóval kapcsolatban az Elsőfokú Bíróság a fenti 180–184. pontokban hivatkozott megállapításából az következik, hogy e találkozó megrendezése és összehangolt magatartásra irányuló tárgya bizonyított.

297 Ötödsorban, az 1993. január 14-i találkozóval kapcsolatban, e találkozó megrendezésének és összehangolt magatartásra irányuló tárgyának bizonyításához a Bizottság a 15026., 15175. és 15176., 15271. és 15272. sz. nem bizalmas jellegű dokumentumokra, valamint a kifogásközléshez mellékelte a 4752. sz. dokumentumra támaszkodik.

298 A 15026. sz. dokumentum többek között az alábbi információkat tartalmazza:

„Az első alkalmazott úgy nyilatkozott nekünk, hogy [...] úgy gondolja, hogy két találkozó megrendezésére a Heathrow Business Centre-ben, egy találkozó megrendezésére pedig a londoni Intercontinental szállodában került sor, de nem emlékszik arra, hogy melyek [...]. A második alkalmazott úgy nyilatkozott nekünk, hogy [...] a határidőnaplója az 1993. január 14-i dátumnál egy, a Heathrow Business Centre-ben a 2-es terminálon 10 órakor megrendezendő találkozóra utaló feljegyzést tartalmaz. Semmilyen más okot nem talált az ezen való megjelenésére, mint azt, hogy egy, a versenytársak között megrendezendő találkozón vegyen részt [...]”

299 A 15175. és a 15176. sz. dokumentumok az alábbi pontosításokat tartalmazzák:

„A bizonyítékok, amelyeket [...] módjában állt átnyújtani, az alábbiak voltak. [...] Amint azt az 1996. november 11-i és a december 20-i nyilatkozatokban is előadták, az alkalmazott egy találkozón vett részt a versenytársakkal együtt az Egyesült Királyságban, valószínűleg 1993. január 14-én csütörtökön, a Heathrow Business Centre-ben a 2-es terminálon 10 órakor. A határidőnaplója erre vonatkozó oldalának másolatát az 5. mellékletben csatolták. [I. úr], a Sappi (UK) Ltd értékesítési és marketingigazgatója arra kérte őt, hogy vegyen azon részt. A találkozó lényegében információcseréről szólt, megbeszéltek, hogy melyik beszállító mely ügyfeleket látja el, továbbá a tendenciákat és a piacok elvárásait. Nem sikerült megállapodásra jutni [...] Arjo Wiggins vezette a találkozót. Inkább információcsere történt, semmint a jövőben tanúsítandó magatartásról szóló megállapodások megkötése.”

300 A 15271. és a 15272. sz. dokumentumok az alábbi nyilatkozatokat tartalmazzák:

„Az első alkalmazott azt mondta, hogy [...]. Mindazonáltal, néha olyan informális ad hoc találkozókra került sor a versenytársak között az Egyesült Királyságban, amelyeknek célja a piac megismerése – különösen a múltbeli tevékenységet illetően – és a versenytársak véleményének meghallgatása volt, semmint megegyezés elérése, vagy olyan összehangolt magatartás melletti elkötelezettség, amely áremelés elérését célozza. A Sappi tekintetében az e találkozókra való részvétel célja az információk megszerzése volt, még akkor is, ha előfordul, hogy mások e találkozókra arra használták fel, hogy adatokat adjanak át, vagy megkíséreljék a piac torzítását; a megbeszélések e találkozókra nem a piac vagy az ügyfelek felosztását célozták; [...] az alkalmazott megerősítette, hogy ilyen találkozókra évente egyszer, 1992-ben, 1993-ban és 1994-ben vett részt. Az is lehetséges, hogy egy vagy kettő másik találkozón is részt vett (de ennél több találkozón nem). 1995-ben vagy 1996-ban semmilyen találkozón nem vett részt. Az ilyen találkozók megszervezésének a gyakorlatát már kialakította ez az iparág, amikor ő az önmásoló papírok értékesítésével foglalkozni kezdett [...]. A találkozók általában a heathrow-i repülőtéren vagy egy londoni szállodában tartották [...]”

- 301 Ami a 4752. sz. dokumentumot illeti, az megegyezik a Sappi egyik alkalmazottjának határidőnaplója kivonatával, és amely az 1993. január 14-i dátumnál az alábbi megjegyzést tartalmazza: „T2 Heathrow 10 óra, busz. Központ”.
- 302 Tekintettel a fenti 298–301. pontban hivatkozott különböző tényezőkre, a Bizottság jogosan állapította meg azt, hogy 1993. január 14-én reggel 10 órakor a heathrow-i repülőtéren egy, a versenytársak között megrendezett találkozóra került sor. Igaz ugyan, hogy a fenti 299. pontban ismertetett kivonatból kiderül, hogy a résztvevőknek nem sikerült megállapodásra jutniuk e találkozón. Mindamellett, azon a tényen túlmenően, hogy e kivonat értelmezhető annak bizonyítékaként, hogy kísérlet történt egy, az EK-Szerződés 81. cikkének (1) bekezdésével ellentétes megállapodás létrehozására, amely a fenti 291. pontban előadott indokok miatt jogellenessé teszi a kérdéses találkozót, a Sappi nyilatkozatának a fenti 299. pontban ismertetett kivonata bizonyítja, hogy a találkozó a különböző résztvevők ügyfeleiről folytatott információcserékre szolgált.
- 303 Az információcseréket illetően arra kell emlékeztetni, hogy azokat a Bizottság jogsértőnek tekinti azon indokkal, hogy hozzájárultak egy, az áremelésről szóló megállapodás megkötéséhez vagy annak betartásához.
- 304 Több ténykörülmeny támasztja alá azt az érvelést, miszerint a brit találkozó során folytatott információcserék tárgya összefüggésben állt egy áremelésről szóló megállapodással. Először is, a Sappi nyilatkozatának kivonatából kiderül, hogy az érintett találkozón megállapodás megkötésére történt kísérlet. Másodsorban, bizonyítékok támasztják alá azt, hogy az AEMCP hivatalos találkozói keretében áremelésekről szóló, európai szintű megállapodások születtek, legalábbis 1992 januárjától. Harmadsorban az 1993. január 14-i találkozó néhány olyan vállalkozást hozott össze, akik képviseltették magukat az AEMCP hivatalos találkozóin, amelyek keretében a kartell, áremelésekről szóló megállapodásokkal kapcsolatos általános találkozóit zajlottak.

- 305 Ezen túlmenően hangsúlyozni kell, hogy a határozat (183) preambulumbekzdése szerint az AWA a kifogásközlésre adott válaszában megerősítette, hogy ezen 1993. január 14-i találkozó részét képezte a versenytársak között megrendezett „helytelen” találkozóknak (lásd a fenti 164. pontot is).
- 306 Hatodsorban, a határozat (163) preambulumbekzdésében hivatkozott, 1993. szeptember 30-án Barcelonában megrendezett találkozóval kapcsolatban az Elsőfokú Bíróság a fenti 172. pontban már kimondta, hogy a Bizottság megfelelően állapította meg e találkozó megrendezését, valamint azt a tényt, hogy az keretet biztosított az 1992-es és 1993-as egyéni értékesítéssel kapcsolatos kereskedelmi információcserékhez, valamint az értékesítési kvóták 1993. negyedik negyedévi felosztásáról szóló és az 1994. január 1-től alkalmazandó áremelésről szóló megállapodásokhoz. Ezen túlmenően az a körülmény, hogy ezen 1993. szeptember 30-i találkozó során a résztvevők először kereskedelmi információkat cseréltek a saját értékesítési átlagaikról, majd értékesítési kvóták elosztásáról állapodtak meg, ezt követően kollektív áremelésről határoztak, továbbá megállapodtak abban, hogy az értékesítési kvóták tiszteletben tartásának ellenőrzése céljából újból találkoznak, alátámasztja a Bizottság azon érvelését, miszerint néhány alkalommal értékesítéssel kapcsolatos információcserékre és értékesítési kvótákról szóló megállapodásokra került sor annak érdekében, hogy megkönnyítsék az áremelésről szóló megállapodások megkötését, és biztosítsák azok alkalmazását.
- 307 Ennélfogva a Bizottság a jogilag megkövetelt módon bizonyította a spanyol piaccal kapcsolatos kartelltalálkozók 1992. február 17-i, március 5-i és július 16-i, valamint az 1993. szeptember 30-i, a francia piaccal kapcsolatos találkozók 1992 és 1993 tavaszán történő, valamint az Egyesült Királyság és Írország piacaival kapcsolatos találkozók 1993. január 14-i megrendezését. Tekintettel a Mougeot-nak a határozat (90) preambulumbekzdésében szereplő nyilatkozatára, amely szerint e találkozókat azzal a céllal szervezték, hogy biztosítsák az európai szinten megállapodott áremelések általános alkalmazását, e kartelltalálkozók nemzeti vagy regionális szintű megrendezése megerősíti a jogsértésnek Bizottság általi leírását a határozat (77) preambulumbekzdésében, különösen azt a tényt, hogy a kartell célkitűzésének elérése érdekében alkalmazott eszköz a különböző szintű (általános, nemzeti vagy regionális) találkozók megrendezésében rejlett.

308 Ami a jogsértés kezdetét illeti, a Bizottság következőképpen jogosan állapította meg, hogy az AEMCP 1992. január 23-i hivatalos találkozója idején összehangolt magatartásra irányuló kapcsolatfelvételekre került sor Spanyolországban, amelyek tárgya megegyezett a kartell azon általános találkozóinak tárgyával, amelyeket 1993 szeptemberéig az AEMCP hivatalos találkozóinak keretében szerveztek. E megállapításból – összekapcsolva több vállalkozás arra vonatkozó vallomásával, hogy 1992 januárjától kezdve részt vettek egy európai kartellben, valamint az AWA azon állításával, miszerint 1992 januárjától saját maga is különböző nemzeti vagy regionális piacokkal foglalkozó „helytelen” találkozókra vett részt, amelyek az áremelések bejelentésével (7828. sz. dokumentum) kapcsolatos szándéknyilatkozatok cseréjéről szóltak – az Elsőfokú Bíróság azt a következtetést vonja le, hogy a Bizottság jogosan állapította meg, hogy az AEMCP 1992. január 23-i hivatalos találkozója a kartell általános találkozójának keretétől szolgált, és jogosan határozza meg a részt vevő vállalkozások vonatkozásában a jogsértés kezdőpontjaként az 1992. január hónapot.

309 Amint az a fenti 272. pontban kifejtésre került, a határozat (113) preambulumbekzdése szerint a Bizottság birtokában lévő dokumentumok bizonyítják, hogy 1992 januárja és 1993. szeptember 14-i találkozó között az AEMCP nyolc találkozójának megrendezésére került sor, amelyek pontos dátumát a határozat I. mellékletében található A. táblázat tartalmazza, és valamennyi találkozót Zürichben tartották. Tekintettel ezen, a felperesek által nem vitatott információra, valamint a Sappi és az AWA vallomásaira, továbbá a Mougeot-nak a határozat (108) preambulumbekzdésében szereplő azon nyilatkozatára, amelyből kiderül, hogy 1993 szeptemberéig a kartell általános találkozóit az AEMCP hivatalos találkozóinak keretében tartották, amely nyilatkozatot az 1993. február és szeptember közötti időszakra vonatkozóan a Sappi alkalmazottjának nyilatkozatai erősítik meg (lásd a fenti 269. pontot), a Bizottság jogosan állapította meg az európai árkartell 1992 januárja és 1993 szeptembere közötti folytonosságát, még akkor is, ha elfogadjuk, hogy a nyolc fent említett hivatalos találkozó közül csak néhány biztosított keretet az európai szintű, összehangolt magatartásra irányuló ármegállapodásokhoz.

310 Ezért a Bizottság azon megállapításait kellően bizonyítottnak kell tekinteni, amelyek szerint 1992 januárja és 1993 szeptembere között európai szintű, összehangolt magatartásra irányuló ármegállapodásokat kötöttek az AEMCP hivatalos találkozóinak keretében, amelyeket egy sor nemzeti vagy regionális találkozó követett, amelyek célja a megállapodások alkalmazásának piacról piacra történő biztosítása volt.

311 Ellenőrizni kell még, hogy a Bizottság megfelelően bizonyította-e az 1993 szeptembere vagy októbere előtti időszakra vonatkozóan az öt felperes olyan általános, összehangolt magatartásra irányuló tervben való részvételét, amelynek fő célkitűzése az áremelésekben és azok végrehajtásának ütemezésében való megállapodás a különböző szintű találkozók megrendezése révén.

– A felperesek találkozókra való részvétele 1993 szeptemberét vagy októberét megelőzően

312 Elsődlegesen emlékeztetni kell arra, hogy elegendő, ha a Bizottság bizonyítja, hogy az érintett vállalkozás részt vett olyan találkozókra, amelyeken összehangolt magatartásra irányuló megállapodásokat kötöttek, anélkül hogy az ezek ellen kifejezetten tiltakozott volna, ezzel kellőképpen bizonyítja az említett vállalkozás kartellben való részvételét. Amikor a találkozók e rendszerének – amely részét képezte a kérdéses vállalkozások erőfeszítéseinek – egyetlen gazdasági célja van, nevezetesen, hogy torzítsa az érintett piacon alkalmazott árak rendes fejlődését, mesterséges lenne ezen – egyetlen cél vezérelte – magatartást szétbontani, és azt több különálló jogsértésnek tekinteni (lásd a fenti 188. és 196. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

313 Az Elsőfokú Bíróság megállapítja, hogy sem a Koehler, sem a Torraspapel nem vitatja a határozat I. mellékletének B. táblázatában szereplő információkat, amelyek szerint mindketten részt vettek az AEMCP valamennyi olyan hivatalos találkozóján, amelyek megrendezésére 1992 januárja és 1993 szeptembere közötti időszakban került sor. Még ha elfogadjuk is, hogy a fent említett találkozók némelyike összehangolt magatartásra irányuló ármegállapodások keretében szolgált, egy ilyen megállapítás elegendő ahhoz, hogy a Bizottság joggal állapítsa meg az összehangolt magatartásra irányuló ármegállapodásokban való folyamatos és – ennél fogva – a határozat 1. cikkének első bekezdésében megállapított jogsértésben való részvételüket az 1992 januárjától 1993 szeptemberéig tartó időszakban.

- 314 Az MHTP a maga részéről nem vitatja az előző pontban hivatkozott táblázatban szereplő információkat, amelyek szerint a Stora-csoport vállalkozásai részt vettek az AEMCP különböző hivatalos találkozóin, amelyeket az 1992 januárjától 1993 szeptemberéig tartó időszakban rendeztek meg. Mivel az MHTP egyébként nem vitatja a Bizottság a határozat (360)–(362) preambulumbekzdésében kifejtett megfontolásait, amelyek szerint a Stora-csoport vállalkozásai által elkövetett jogellenes magatartásért az MHTP-t kell felelőssé tenni, a Bizottság joggal állapította meg az MHTP összehangolt magatartásra irányuló ármegállapodásokban való részvételét és – ennél fogva – a határozat 1. cikkének első bekezdésében megállapított jogsértésben való részvételét az 1992 januárjától 1993 szeptemberéig tartó időszakban.
- 315 Ezen túlmenően az MHTP nem vitatja a jogsértéssel kapcsolatos, 1993 januárjától kezdődő felelősségét. Mivel nem vitatta azon tényeket, amelyekre a jogsértés megállapítása az 1993 januárjától és 1995-ös év közepéig tartó időszakban támaszkodik – a vele szemben kiszabott bírság 10%-os csökkentését érte el – (a határozat (456) és (458) preambulumbekzdése), az MHTP elismeri az európai szintű kartelltalálkozók 1993 januárja és 1993 szeptembere vagy októbere közötti megrendezését. A tárgyaláson egyébként kijelentette, hogy a kartell ezen európai találkozóinak létezése ezen időszakban teljesen valószínű. Ezenfelül elismeri a tárgyaláson, hogy teljesen hihető – amennyiben szó szerint vesszük a Mougeot nyilatkozatát –, hogy az AEMCP találkozója biztosított fórumot a kartell számára ugyanebben az időszakban. Márpedig sem az MHTP, sem más vállalkozások – ugyan nem vitatják az AEMCP 1993. szeptemberi vagy októberi átszervezése előtti találkozók összehangolt magatartásra irányuló jellegét –, nem szolgáltak olyan jellegű tényekkel, amelyekkel bizonyítható az AEMCP felépítésében vagy szervezésében 1993 januárjában történt bármilyen változás. Az MHTP egyébként nem adott más magyarázatot a Bizottságnak, az AEMCP 1993. szeptemberi/októberi átalakítása előtti európai kartell összehangolt magatartásra irányuló találkozóinak helyével és megrendezésével kapcsolatos nyilatkozatára.
- 316 Ami a Bollorét illeti, az nem vitatja a határozat I. mellékletének B. táblázatában szereplő információkat, amelyek szerint a Copigraph részt vett az AEMCP 1992. január 23-i hivatalos találkozásán, majd a későbbi hét találkozó körül négyen, amelyeket az 1993. szeptember 14-i előtt tartottak. A Copigraph-nak, az AEMCP 1992. január 23-i hivatalos találkozásán való részvételére utaló információ lehetővé teszi annak megállapítását, hogy a Copigraph ezen időpontban részt vett egy európai szintű ármegállapodásban.

317 Még ha nem biztos is, hogy az AEMCP 1992 januárja és 1993 szeptembere között megrendezett összes hivatalos találkozója összehangolt ármegállapodás megkötéséhez biztosított keretet, az a megállapítás, amely szerint a Copigraph a nyolc hivatalos találkozó közül ötön részt vett, arra enged következtetni, hogy e vállalkozás 1992 januárja és 1993 szeptembere közötti időszakban folyamatosan részt vett az európai szintű ármegállapodásokban. A Copigraph ugyanis nyilvánosan nem határolódott el azon találkozóktól, amelyeken részt vett (lásd a fenti 188. és 196. pontokban hivatkozott ítélezési gyakorlatot).

318 Végül a Mougeot-val kapcsolatban megállapítható, hogy az nem vett részt az 1992. január 23-i találkozón, továbbá hogy az 1992. május 26-i AEMCP-találkozó volt az első, amelyen részt vett. A Mougeot ezt követően 1993 szeptemberéig az AEMCP összes találkozásán részt vett, vagyis az 1993. szeptember 14-i találkozót megelőző nyolcból hat találkozón. A Mougeot – csakúgy mint a Copigraph – szintén nem határolódott el nyilvánosan azon találkozóktól, amelyeken részt vett (lásd a fenti 188. és 196. pontokban hivatkozott ítélezési gyakorlatot). Még akkor is, amikor megfigyelői minőségben vett részt, a Mougeot nem bizonyította, hogy jelezte volna a versenytársainak, miszerint az azokétól eltérő szándékkal vesz ezen részt (lásd e tekintetben a fenti 188. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ítélet 81. pontját). Egyetlen betérjesztett bizonyíték sem támasztja alá azt, hogy a Mougeot az AEMCP-ben állítólag nehezen fogadták el vagy kiközösítették volna. Ellenkezőleg, az AEMCP 1992. május 26-i találkozásának jegyzőkönyve szerint az azt megelőző találkozón úgy határoztak, hogy felkérlik a Mougeot az AEMCP-hez való csatlakozásra. Ezenfelül, e találkozón az AEMCP elnöke felkérte a Mougeot képviselőjét, hogy mutassa be a társaságot, mint új tagot, és nem úgy, mint ideiglenes meghívottat. Az AEMCP 1992. szeptember 10-i és november 25-i találkozóinak jegyzőkönyvei említést tesznek a résztvevők között jelenlévő Mougeot képviselőjéről, anélkül hogy megkülönböztetnék e vállalkozást a többitől. Az 1992. november 25-i találkozó jegyzőkönyve kiemeli, hogy a Mougeot képviselője arról tájékoztatta a résztvevőket, hogy a társaság abban a helyzetben van, hogy a forgalmára vonatkozó adatokat – amelyek 1992. második félévére vonatkoznak – hozzá tudja adni a szövetség adataihoz. Még akkor is, ha a Mougeot csak 1993-tól lett az AEMCP tagja, az AEMCP kartelltalálkozóin 1992 májusától a többi taggal megegyező jogcímen való részvétele és az 1992-es év második felére vonatkozó információk nyújtása azt bizonyítják – ezzel ellenkező bizonyítékok hiányában –, hogy a Mougeot 1992. május 26-tól kezdve vett részt a kartellben.

- 319 Ezek, az érintett felperesek európai szintű kartellben 1993 szeptemberét vagy októberét megelőző részvételével kapcsolatos megállapítások elegendők ahhoz, hogy a jogsértésért a felelősségüket meg lehessen állapítani ezen időszak tekintetében.
- 320 Kiegészítésképpen meg kell állapítani, hogy megerősítik a jogsértésben való részvételük folyamatos jellegét azok a tényezők, amelyek bizonyítják, hogy a nemzeti vagy regionális találkozókön e vállalkozások közül többen részt vettek.
- 321 Így a Bizottság megállapítja a Koehler és a Torraspapel részvételét az 1992. február 17-i találkozón. E célból a Sappi ugyanezen a napon keltezett belső feljegyzésére támaszkodik (4588. sz. dokumentum), amely említést tesz az „érdekelt felek” találkozójáról. Ezen információt – együtt értelmezve az ugyanebben a feljegyzésben található, a Koehler és a Sarrió spanyol piaccal kapcsolatos magatartása okozta bizonytalanságokkal kapcsolatos információkkal – lehetővé tette a Bizottság számára annak megállapítását, hogy a Koehler és a Sarrió szerepelt az e találkozón résztvevő „érdekelt felek” között, amelynek célja azon problémák megvizsgálása volt, amelyek a fent említett megállapodás e két vállalkozás részéről történő be nem tartásával vannak összefüggésben, amely megállapodásban – amint az az 1992. március 9-i feljegyzésből következik – a spanyol piacon önmásolópapír-forgalmazói vagy -beszállítói minőségben vettek részt (a fenti 171. pontban hivatkozott 4703. és 4704. sz. dokumentum).
- 322 Mivel a Torraspapel nem cáfolja a határozat (363) preambulumbekkezdésében található információt, miszerint a Sarrió 100%-os tulajdonában lévő leányvállalata volt és még mindig az, sem a Bizottság ugyanezen preambulumbekkezdésben található állítását, miszerint a Torraspapel a közigazgatási eljárás során nem vitatta saját felelősségét a Sarrió magatartásáért, a Bizottság indokoltan rója fel neki a felelősséget a Sarrió 1992. február 17-i kartelltalálkozón való részvételéért.
- 323 Az 1992. március 5-i találkozóval kapcsolatban, a határozat II. mellékletének 7. és 10. lábjegyzetéből kiderül, hogy a Koehler és a Torraspapel e találkozón való részvétele megállapításának céljából a Bizottság a Sappinak a határozat (156) pream-

bulumbekezdésében hivatkozott 1992. március 9-i belső feljegyzésére támaszkodik (lásd a fenti 171. pontban hivatkozott 4703. és 4704. sz. dokumentumot). Mindazonáltal igaz ugyan, hogy e feljegyzés lehetővé teszi annak alátámasztását, hogy e két vállalkozás részt vett a kilogrammonként 10 ESP áremelésről szóló megállapodásban, amelyet 1992. február elejétől kezdve alkalmaztak a spanyol piacon, ellenben semmi olyan információt nem tartalmaz, amelyből megállapítható, hogy e vállalkozások részt vettek volna az 1992. március 5-i kartelltalálkozáson.

324 Ugyanakkor az AWA-nak a Bizottság információkérésére (a fenti 163. pontban hivatkozott 7828. sz. dokumentum) adott 1999. április 30-i válaszából az következik, hogy a Sarrió (Torraspapel), a Koehler és a Stora (MHTP) képviselői jelen voltak a „helytelen” találkozókön, amelyek közé ezen 1992. március 5-én megrendezett találkozó is tartozott, amint azt az AWA a kifogásközlésre adott válaszában megerősítette (a határozat (170) preambulumbekzdése).

325 A Bizottság másfelől megállapítja, hogy az érintett öt felperes részt vett a francia piaccal kapcsolatos két találkozáson.

326 A Sappinak a fenti 276–279. és 285–293. pontban hivatkozott nyilatkozatai, az AWA-nak a 7828. sz. dokumentumban található állításával együtt – amely szerint e vállalkozás képviselői 1992 és 1995 között „helytelen” találkozókön vettek részt különösen Párizsban a Sarrió képviselőivel együtt –, arra engednek következtetni, hogy a Bizottság jogosan állapította meg a Sarriónak (Torraspapel) a két szóban forgó találkozáson való részvételét. A Sappi alkalmazottja által azon kérdés tekintetében kifejezett kétely (a kifogásközlés I. mellékleteként csatolt 15027. sz. dokumentum), hogy a Sarrió e találkozáson jelenlévő képviselője e vállalkozás franciaországi értékesítési felelőse volt-e, vagy sem, semmit nem változtat azon a tényen, hogy ő – szemben a Koehler képviselőjének az említett találkozókön való jelenlétével kapcsolatban alkalmazott óvatos hangnemmél – nem nyilatkozott tartózkodóan a Sarrió e találkozáson való képviseletét illetően.

- 327 A Storát (MHTP) illetően a fenti 287. pontban hivatkozott nyilatkozatban található információ – amely szerint a Feldmühle képviseltette magát az 1992 tavaszán megrendezett találkozón – az AWA-nak a 7828. sz. dokumentumban szereplő állításával együtt – miszerint e vállalkozás képviselői „helytelen” találkozókra vettek részt 1992 és 1995 között, többek között Párizsban, a Stora-Feldmühle képviselőivel együtt – alátámasztja a Bizottság azon állítását, amely szerint a Stora-Feldmühle részt vett az 1992 tavaszán megrendezett találkozón, valamint az MHTP-nek az e találkozón való részvételéért a felelősség betudását.
- 328 Az MHTP az írásbeli beadványaiban hangsúlyozza, hogy a Sappi alkalmazottja – akitől az előző pontban hivatkozott információ származik – azt is megerősíti, hogy a Stora-Feldmühle nem vett részt az 1993 tavaszán Párizsban megrendezett találkozón, holott a Bizottság azt állítja, hogy olyan bizonyítékokkal rendelkezik, amelyek igazolják e vállalkozásnak az említett találkozón való részvételét. Előadja, hogy e körülmények között nem kizárt az, hogy a Sappi alkalmazottja tévedett azon francia találkozó beazonosításában, amelyen a Stora-Feldmühle jelen volt. Ugyanakkor az MHTP által felvetett feltételezés minden valószínűségét elveti a Sappi alkalmazottja azzal kapcsolatos állításának határozott hangneme, miszerint a tanúvallomásaiban leírt két francia találkozó közül a Stora-Feldmühle az elsón volt jelen.
- 329 Ami az 1993 tavaszán megrendezett találkozót illeti, az MHTP nem vitatja a jogsértésben való részvételét 1993 januárjától kezdődően, és semmilyen bírálatot nem fogalmaz meg a Bizottságnak az 1993 tavaszán Párizsban megrendezett találkozóra és az MHTP e találkozón való részvételére vonatkozó megállapításaival szemben. E körülmények között nem szükséges a Bizottság azzal kapcsolatos megállapításának megalapozottságát vizsgálni, hogy a Stora-Feldmühle részt vett-e az 1993 tavaszán Párizsban megrendezett találkozón.
- 330 A Mougeot-t és a Copigraph-ot (a Bolloré leányvállalatát) illetően, a Sappi alkalmazottja semmilyen utalást nem tesz e két találkozón való jelenlétükre vonatkozóan. Mindazonáltal bizonyítja, hogy a Mougeot és a Copigraph részt vett az 1992 és 1993 tavaszán Franciaországban megrendezett találkozókra az AWA a 7828. sz. dokumentumban található nyilatkozatában szereplő azon általános állítás,

miszerint 1992 és 1995 közötti időszakban „helytelen” találkozót szerveztek Párizsban, Zürichben és Genfben az AWA, a Sarrió, a Mougeot, a Stora-Feldmühle, a Copigraph, a Koehler és a Zanders képviselői között.

331 Igaz ugyan, hogy e tényező önmagában nem bizonyítja e két találkozóval való részvételüket. Ugyanakkor – mivel a Mougeot és a Copigraph az önmásoló papír francia piacának két fontos szereplője – e két vállalkozásra való hivatkozás az AWA arra vonatkozó általános állításában, miszerint 1992 és 1995 között – többek között Párizsban – versenytársak közötti találkozót szerveztek, szükségszerűen azt jelenti, hogy – legalábbis az európai piacvezető – úgy tekintett rájuk mint akik ezen egész időszak alatt részt vesznek a jogellenes tevékenységekben a francia piacon, függetlenül attól, hogy jelen voltak-e az említett két találkozóval, vagy sem. Az ezen hivatkozott időszakban a francia piaccal kapcsolatos kartellben való részvételüket alátámasztó ténykörményt megerősítik a Mougeot nyilatkozatai, amelyek szerint az „egyik vagy másik vállalkozástól – leggyakrabban az AWA-tól – kapott telefonhívásokat, amelyben bejelentették az áremelések piaconkénti részleteit”, és mindezt lényegében „1995 közepéig” (az 11598. sz. dokumentum a határozat (95) preambulumbekezdésében és a kifogásközlés 41. pontjában).

332 Az 1992. július 16-i találkozót illetően B. G. úr kijelentette (lásd a fenti 180. pontban hivatkozott 4484. sz. dokumentumot), hogy e találkozóval jelen volt a Sarrió (Torraspapel), az AWA (F. és B. úr) és a Koehler (F. úr). Ezen ténykörmény – amely megerősíti az AWA a 7828. sz. dokumentumban található azon általános állítását, miszerint 1992 és 1994 között Barcelonában megrendezett „helytelen” találkozókon vett részt többek között a Sarrió (Torraspapel) és a Koehler képviselőivel együtt – bizonyítja, hogy e két vállalkozás részt vett a spanyol és portugál piacokkal kapcsolatos 1992. július 16-án megrendezett kartelltalálkozóval.

333 Ami a Storát (MHTP) illeti, annak érdekében, hogy bizonyítani lehessen e vállalkozás részvételét az 1992. július 16-i találkozóval, a Bizottság az AWA nyilatkozataira (7828. sz. dokumentum) támaszkodik, amelyek szerint ez utóbbi 1992 és 1994 között több Lisszabonban és Barcelonában megrendezett találkozóval vett részt a Sarrió, az Unipapel, a Koehler, az Ekman és a Stora-Feldmühle vállalkozások képviselőjével, illetve e vállalkozások némelyikének képviselőivel együtt.

- 334 Meg kell állapítani, hogy B. G. úr az 1992. július 16-i találkozóra vonatkozó részteles nyilatkozataiban a Storát nem említi a találkozó résztvevői között. E körülmény mellett az AWA általános állítása elégtelennek tűnhet annak bizonyításához, hogy a Stora (MHTP) részt vett az 1992. július 16-i találkozón.
- 335 Mindazonáltal emlékeztetni kell arra – amint arra a Bizottság a T-122/02. sz. ügyben előterjesztett írásbeli beadványaiban is rámutat –, hogy B. G. úr nyilatkozataiból az következik, hogy az 1992. július 16-i találkozó megrendezését szemmel láthatóan az a tény indokolta, hogy a Sarrió és a Stora-Feldmühle nagyon alacsony, a papír áránál is alacsonyabb árakat alkalmaztak Portugáliában. Amint azt a Bizottság helyesen emeli ki, e célzás többek között a Stora-Feldmühle által alkalmazott alacsony árpolitikára úgy értelmezhető, hogy e vállalkozás nem tartotta azt a fegyelmet, amelyet egy piaci megállapodás értelmében az árak vonatkozásában tiszteletben kellett volna tartania. Más szóval: azon tény ellenére, hogy az 1992. július 16-i találkozón nem vett részt, egy ilyen információ – összekapcsolva az AWA 7828. sz. dokumentumban található állításával – annak bizonyítékaként értelmezhető, hogy a Stora-Feldmühle ebben az időszakban részt vett egy, az ibériai piacokkal kapcsolatos ármegállapodásban.
- 336 A Bizottság megállapítja a Storának (MHTP) és a Koehlernek az 1993. január 14-i találkozón való részvételét. Az MHTP nem vitatja a jogsértésben 1993. január elejétől kezdődően való részvételét. E körülmények között nem szükséges megvizsgálni a Bizottság arra vonatkozó megállapításának megalapozottságát, miszerint e vállalkozás részt vett az 1993. január 14-i találkozón.
- 337 A Koehler e találkozón való részvételével kapcsolatban a Sappi az 15026. sz. dokumentumban szereplő nyilatkozatának kivonatából kiderül, hogy – az első alkalmazott szerint, akinek a tanúvallomása tárgyát képezi e nyilatkozatnak – „[D. úr] (Koehler)” jelen volt az összes olyan találkozón, illetve azok egy részén, amelyeket az Egyesült Királyságban a Heathrow-i repülőtéren vagy egy londoni szállodában tartottak. A második alkalmazott, akinek a tanúvallomása szintén tárgya a fent említett nyilatkozatnak, arról tájékoztatott, miszerint úgy

gondolja, hogy „[D. úr] (Koehler)” részt vett az 1993. január 14-i találkozón. Az 15176. és a 15178. sz. dokumentumokban – amelyek megfelelnek a Sappi egy másik nyilatkozatának – is szerepel a fent említett információ, továbbá az, hogy „a Bizottság részére 1996 decemberében átadott versenytársak nevén felül, [az érintett alkalmazott] a résztvevők között azonosítani tudta [...] [K. urat] a Koehlertől”. Végül az AWA kijelentette (7828. sz. dokumentum), hogy 1992 és 1994 között az egyesült királyságbeli képviselői „helytelen” találkozókra vettek részt többek között a Koehler képviselőjével együtt.

338 Tekintettel ezen információk összességére, a Bizottság megalapozottan állapította meg, hogy a Koehler képviseltette magát az 1993. január 14-i találkozón.

339 A Copigraph, a Koehler, a Stora-Feldmühle és a Torraspapel 1993. szeptember 30-i találkozón való részvételével kapcsolatban a határozat II. mellékletének 40., 42., 44. és 45. lábjegyzetéből kiderül, hogy a Bizottság a megállapításaiban az 5. és a 7828. sz. dokumentumra támaszkodik. A Sappi „iratfeljegyzéseiben” (notes for file) szereplő e találkozóról tett említés a „bevallott” eladásokkal kapcsolatban, valamint ugyanezen feljegyzésekből származó azon információ, amely az 1993. negyedik negyedévre vonatkozó, pontosan meghatározott értékesítési kvóták kiosztására hivatkozik (lásd a fenti 172. pontot), erős ténykörülmenyeknek minősülnek az e feljegyzések 1. pontjában hivatkozott különböző vállalkozások – azaz a Copigraph, a Stora-Feldmühle, a Koehler és a Sarrió – érintett találkozón való részvételére vonatkozóan.

340 Ezenfelül a Sarriót, a Koehlert és a Stora-Feldmühlét illetően ezen erőteljes ténykörülmenyeket alátámasztja az AWA a 7828. sz. dokumentumban található nyilatkozatában szereplő általános állítás, amely szerint az AWA spanyolországi vezetői 1992 és 1994 között több „helytelen” találkozón vettek részt, többek között Barcelonában, amelyeken – az AWA szerint – jelen voltak a Sarrió, a Koehler és ügynöke, az Ekman, valamint a Stora-Feldmühle képviselői is.

- 341 A Koehlert illetően arra kell még emlékeztetni, hogy F. úr (Koehler) olyan költségszámlája, repülőjegye és szállodaszámlája van a Bizottság birtokában, amelyek a határozat 186. lányszámjegyzete értelmében azt bizonyítják, hogy e személy 1993. szeptember 30-án Barcelonában tartózkodott. Az Elsőfokú Bíróság kérésére a Bizottság a T-125/02. sz. ügyben bemutatta e dokumentumokat.
- 342 Másfelől, még ha azt feltételezzük is, hogy az érintett felperesek közül néhány ténylegesen nem vett részt az 1993. szeptember 30-i találkozón, azok az információk, amelyek szerint az 1992-re és 1993-ra bevallott értékesítések tükrében kiosztották részükre az 1993. utolsó negyedévére vonatkozó értékesítési kvótákat, azt bizonyítja, hogy e napon ők a spanyol piaccal kapcsolatos kartellhez tartoztak, amelynek keretében illeszkedtek a Sappi „iratfeljegyzései[vel]” igazolt összehangolt magatartások.
- 343 Végül – amint azt a Koehler jogosan jegyzi meg írásbeli beadványaiban – a határozat II. mellékletéből kiderül, hogy ahhoz, hogy e vállalkozás fent említett találkozón való részvételét megállapítsák, a Bizottság az Ekman e találkozón való jelenlétének megállapítására támaszkodik. A Bizottság e megállapítása az AWA 7828. sz. dokumentumban található nyilatkozata kivonatának értelmezésén alapul, amely kivonat szerint szerepelt az „Ekman (a Koehler ügynöke)” azon spanyol találkozók résztvevői között volt, amelyeken az AWA 1992 és 1994 között részt vett.
- 344 A Koehler írásbeli beadványaiban azt állítja, hogy az Ekman független forgalmazó volt, ily módon nem állapítható meg, hogy az Ekman és ő gazdasági egységet alkottak, ennél fogva nem tudható be neki az Ekman magatartása. Ugyanakkor az AWA az előző pontban hivatkozott nyilatkozatából kiderül, hogy az Ekman a találkozó többi résztvevője a Koehler ügynökének, nem pedig független forgalmazónak tekintette. Emellett a Sappinak az 1993. szeptember 30-i találkozóra vonatkozó „iratfeljegyzései” (a fenti 172. pontban hivatkozott 5. sz. dokumentum) említést tesznek a „Koehler” „bevallott értékesítéseiről”. Ez azt mutatja, hogy az Ekman a Koehler egyik alkalmazottja kísérte el e találkozóra – amint arra az AWA fent említett nyilatkozata is utal, összefüggésben azon okirati bizonyítékokkal,

amelyek igazolják, hogy F. úr (Koehler) 1993. szeptember 30-án Barcelonában volt –, illetve hogy az Ekman a Koehler képviselőjeként, annak utasításai szerint eljárva vett részt a találkozón, valamint igazolja az AWA azzal kapcsolatos felfogását, hogy az Ekman ilyen minőségben vett részt e találkozón. Mindenesetre a Bizottság jogosan állapította meg a Koehler részvételét az 1993. szeptember 30-i találkozón.

345 Összefoglalva, a Bizottság a jogilag megkövetelt módon bizonyította a Bolloré (a Copigraphon keresztül), a Koehler, a Mougeot és a Torraspapel jogsértésben való részvételét 1993 szeptemberét vagy októberét megelőzően, valamint az MHTP részvételét 1993 januárja előtt.

b) A Mougeot jogsértésben való részvételéről 1995. július 1-jét követően

346 Egy nyilvánvaló értékelési hibára alapított jogalap keretében a Mougeot fenntartja, hogy nem bizonyított a kartellben való részvétele 1995. július 1-jét követően. Tagadja, hogy részt vett volna az AEMCP 1995. február 2-án megrendezett nem hivatalos találkozóján, amelyet a határozat (273) preambulumbekézése említ. Továbbá azzal érvel, hogy a Bizottság által hivatkozott tényezők nem bizonyítják azt, hogy csatlakozott volna az e találkozón állítólag megkötött, áremelésről szóló megállapodáshoz. Hozzáfűzi, hogy a határozatban hivatkozott egyetlen tényező sem támasztja alá a Bizottságnak a határozat (273) preambulumbekézésében szereplő azon állítását, miszerint 1995 szeptemberében csatlakozott az olasz piacra vonatkozó áremelésekhez.

347 A Bizottság megállapítja, hogy a Mougeot 1995 szeptemberéig részt vett a jogsértésben. A határozat (126), (237), (250), (251) és (273) preambulumbekézéséből kiderül, hogy e megállapítás egyrészt azon alapul, hogy a kartell 1995. február 2-i általános találkozóján megvizsgálták a Mougeot mennyiségi szükségleteit, másrészt hogy az csatlakozott az e találkozón megkötött megállapodásokhoz.

- 348 E találkozó megrendezését és összehangolt magatartásra irányuló tárgyát illetően először is meg kell állapítani, hogy a Bizottság benyújtotta annak jegyzőkönyvét (a kifogásközléshez mellékelt 7. sz. dokumentum, valamint annak a 144–146 pontja). Ebből az következik, hogy 1995. február 2-án Frankfurtban rendezték meg a kartell általános találkozóját, amelyen egy sor, a papírtekerccsekkel és papírívекkel kapcsolatos áremelésben állapodtak meg az EGT különböző piacaira vonatkozóan (Franciaország, Németország, Ausztria, Spanyolország, Portugália, Egyesült Királyság, Olaszország, Finnország, Dánia, Norvégia, Svédország, Görögország, Belgium, Hollandia és Izland), valamint e különböző áremelések életbe lépésének dátumát illetően. E dátumok 1995. február 1-je (a tekerccsek árának 10%-os emelése és az ívek árának 5%-os emelése a spanyol piacon) és 1995. szeptember 1-je közé esnek (a tekerccsek árának 8%-os emelése és az ívek árának 5%-os emelése az Egyesült Királyság piacán; a tekerccsek és ívek árának 10%-os emelése az olasz piacon).
- 349 Másodsorban, a Mougeot e találkozón való részvételét illetően úgy tűnik, hogy e találkozó résztvevőinek listáján – amint az e jegyzőkönyvben szerepel, és amelyet a határozat (124) preambulumbekézése részben idéz – szerepel P. B. úr (Mougeot). E személy a Sappi 1999. május 18-i nyilatkozataiban is szerepel az említett találkozó résztvevői között (a fenti 162. pontban hivatkozott 15200. sz. dokumentum nem bizalmas jellegű változatában).
- 350 Mindazonáltal a Mougeot bemutatta P. B. úr 15.30-ra szóló beszállókártyáját, amely szerinte igazolja, hogy a képviselője az AEMCP – ugyanezen a napon megtartott – hivatalos találkozóját követően rögtön elhagyta Frankfurtot.
- 351 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a határozat (123) preambulumbekézéséből az következik – amint azt a Bizottság is megjegyzi –, hogy nem kizárt, hogy a Mougeot képviselője részt vett a találkozó elején, amelyet 14 órakor tartottak a repülőtéren.
- 352 Még akkor is, ha a Mougeot nem volt jelen a kartellnak ezen, 1995. február 2-án megrendezett találkozásán, összességében véve számos tényező bizonyítja, hogy a Mougeot elfogadta a döntéseket, és csatlakozott azokhoz.

- 353 Először is, még akkor is, ha a Mougeot képviselője e találkozó résztvevőinek listáján való megnevezése tévedésnek tekinthető, mégis azt bizonyítja, hogy a Mougeot-t úgy tekintették, hogy részt vett a találkozón, vagy hogy a kartellben résztvevők szűk körű csoportjához tartozott.
- 354 Másodsorban, úgy tűnik, hogy a Mougeot mennyiségi szükségleteit megbeszéltek e találkozón, amint azt a jegyzőkönyv is bizonyítja. A jegyzőkönyv szerint a „Mougeotnak piaci részesedésre van szüksége”, és az „AWA javasolja, hogy biztosítsanak neki bizonyos mennyiséget”. A Mougeot szükségleteinek az általános találkozón történő vizsgálata és a javasolt megoldás arra enged következtetni, hogy a Mougeot mégis részt vett a kartellben. Ez nem támasztja alá azt az érvelést, hogy a Mougeot és az AWA között csupán kétoldalú megbeszélés folyt.
- 355 Harmadsorban – amint arra az Elsőfokú Bíróság a fenti 331. pontban már emlékeztetett –, a Mougeot saját maga jelentette ki (11598. sz. dokumentum), hogy „mindnyájuktól – a leggyakrabban az AWA-tól – kapott telefonhívásokat [...] egészen 1995 közepéig, amelyben bejelentették az áremelések piacenkénti részleteit”. Ez volt tehát a helyzet 1995 februárjában.
- 356 Negyedsorban, egy 1995. február 2-i faxban (1378. sz. dokumentum, a határozat (237) preambulumbekzdése) – amelyet másnap egy brit forgalmazónak, a J & H Papernek küldött – a Mougeot azt írta, „[m]ivel 8%-os áremelés lesz az [Egyesült Királyság] piacán március 6-án, a legjobb ajánlatunkat kínáljuk Önöknek”. Ez az információ, az 1995. február 2-i találkozó jegyzőkönyvében találhatóval összefüggésben értelmezve, amely az Egyesült Királyság piacán egy 1995. március 1-től kezdődően életbe lépő megállapodásra vonatkozik a papírtekercesek 8%-os áremelését illetően, arra enged következtetni, hogy e vállalkozást szükségszerűen tájékoztatták e találkozó napján az annak során meghozott 8%-os áremelési megállapodásról, amely a papírtekercesekre vonatkozóan az Egyesült Királyság piacán 1995. március elejétől kezdődően lépett életbe, és ezt az áremelést azonnal érvényesítette a fent említett fax forgalmazójának címzett ajánlatban.

- 357 Amint azt a Bizottság jogosan állítja írásbeli beadványaiban, el kell utasítani a Mougeot azon érvelését, amely szerint e fax nem az áremelésről szóló megállapodás alkalmazását jelenti, hanem egy egyoldalú határozatnak a Mougeot részéről történő elfogadását az 1995. február 2-i találkozót megelőzően.
- 358 Igaz ugyan, hogy az említett fax azzal a tájékoztatással kezdődik, hogy „[a]mint azt a múlt héten már említettem Önnek, a cellulóz januári [ár]emelése miatt kénytelenek vagyunk árainkat emelni”. Mindazonáltal, amint arra a Bizottság jogosan emlékeztet, a faxnak e kivonatából az következik, hogy a Mougeot által az e fax elküldése előtti héten a J & H Papernek tett bejelentése csupán az áremelés szükségességéről szól. Az a tény, hogy a Mougeot ezen áremelés pontos nagyságát (8%) csak 1995. február 3-án jelezte, arra enged következtetni, hogy a Mougeot először is figyelmeztetni kívánta J & H Papert a papír árának közelgő emelésére, másodsorban a kartell 1995. február 2-i általános találkozóján, az Egyesült Királyság piacára vonatkozóan 1995. március 1-től kezdődően érvényes egyeztetett áremelés tárgyában kapott információk alapján tájékoztatta őt a fent említett mértékről. Ráadásul az érintett fax egy, 1995. március 6-tól a „brit piacon” – nem pedig egyetlen vállalkozás, a Mougeot által – alkalmazandó 8%-os áremelésről szól, ami megerősíti az ezen áremelésről szóló határozat összehangolt magatartásra irányuló célját.
- 359 Hatodsorban, végül meg kell állapítani, hogy a Mougeot egyáltalán nem határolódott el a kartelltől, tehát a kartell 1995. február 2-i ezen általános találkozója során meghozott határozatoktól sem. Ellenkezőleg, a Mougeot nem tagadja, hogy 1995 júliusáig részt vett a kartellben. Elismeri, hogy jelen volt egy, 1995 tavaszán megrendezett találkozón, amelynek célja a júliusi árak rögzítése volt.
- 360 E tényezők összességéből az következik, hogy a Bizottság jogosan állapította meg azt, hogy a Mougeot csatlakozott az 1995. február 2-i általános találkozón megkötött megállapodásokhoz, beleértve az Egyesült Királyságban és Olaszországban történő áremelésről szóló határozatot is. Hozzá kell fűzni, hogy nem befolyásolja a jogsértés betudhatóságát az a tény, hogy a Mougeot alkalmazta-e ezen áremeléseket, vagy sem. Az a körülmény, hogy valamely vállalkozás nem a versenyellenes célú találkozó

eredményeinek megfelelően cselekszik, nem hárítja el a kartellben való részvételéből adódó felelősségét, kivéve ha a társaság nyilvánosan elhatárolódott annak tartalmától (a Bíróság C-291/98. P. sz., Sarrió kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítélet [EBHT 2000., I-9991. o.] 50. pontja, valamint a fenti 188. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 85. pontja).

- 361 Ennélfogva a fenti 186. pontban hivatkozott állandó ítélkezési gyakorlatnak megfelelően – amely szerint az EK-Szerződés 81. cikke azon megállapodásokra is alkalmazandó, amelyek hatása a formális megszüntetésüket követően is fennmarad – a Bizottság megfelelően állapította meg, hogy a Mougeot – az 1995. február 2-i találkozón előirányzott utolsó áremelés időpontjáig – 1995 szeptemberéig részt vett a kartellben.
- 362 Következésképpen el kell utasítani a Mougeot arra alapított jogalapját, hogy 1995. július 1-jét követően nem vett részt a kartellben.

2. A Divipa által hivatkozott jogalapról

- 363 Az EK 81. cikkének és az EGT-Megállapodás 53. cikkének hibás alkalmazására, valamint értékelési hibára alapított jogalap keretében a Divipa azt állítja, hogy a Bizottság vele szemben az 1992 márciusa és 1995 januárja közötti időszak alapján tévesen szabta ki a bírságot. Azt állítja, hogy a Bizottság által vele szemben felrőtt, 1992 márciusa és 1994 októbere közötti találkozók egyikén sem vett részt. Hozzáfűzi továbbá, hogy az általa 1995 januárjában alkalmazott árak nem egyeznek meg az 1994. október 19-i találkozón egyeztetettekkel, ennél fogva nem tekinthető úgy, hogy e találkozón túlmenően csatlakozott a kartellhez.

- 364 E tekintetben a fenti 185. pontból az következik, hogy a Bizottság spanyol piaccal kapcsolatos 1994. szeptember 23-i állítólagos kartelltalálkozóra vonatkozó megállapításai, ennél fogva a Divipa azon való részvétele sem bizonyított. Ezzel szemben a fenti 170–195. pontban elvégzett vizsgálat eredményeként bizonyítottnak kell tekinteni a Bizottság arra vonatkozó megállapításait, hogy a Divipa részt vett a spanyol piaccal kapcsolatban 1993. szeptember 30-án és október 19-én, valamint 1994. május 3-án, június 29-én és október 19-én megrendezett versenyellenes találkozókön.
- 365 Habár a Divipa részvétele az 1992. március 5-i versenyellenes találkozón közvetlenül nem bizonyított, egybevágó ténykörülményekből az következik (lásd többek között a fenti 170–195. és 205–215. pontot), hogy a Divipa 1992 márciusától kezdődően tagja volt a kartellnek, ily módon a Bizottság jogosan állapította meg a Divipa jogsértésben való részvételét ezen időponttól kezdődően.
- 366 Ami a Divipa jogsértésben való részvétele időtartamának végét illeti, a fenti 162. és 177. pontokból kiderül, hogy a Bizottság megfelelően bizonyította, hogy a Divipa 1994. október 19-én részt vett egy, a spanyol piaccal kapcsolatos találkozón, ahol az 1995. január 3-tól alkalmazandó árakat rögzítették. E körülmények között, még ha igazak is a Divipa állításai – miszerint az általa 1995 januárjában alkalmazott árak nem egyeznek az említett találkozón elfogadottakkal – legfeljebb azt bizonyítják, hogy a Divipa 1995 januárjában nem tartotta be az 1994. október 19-én megkötött megállapodást, ami – tekintettel a Divipa 1995 januárját követő, összehangolt magatartásra irányuló megállapodásokban való részvételével kapcsolatos bizonyíték hiányára – arra enged következtetni, hogy 1995 januárjában megszűnt a Divipa jogsértésben való részvétele, amint azt a Bizottság is megállapítja a határozatban. Ezzel szemben, ezen állítások nem érintik azt a megállapítást, amely szerint a Divipa az 1994. október 19-i találkozó során egy árrögzítő megállapodásban vett részt, és annak 1995. január 3-tól kezdődő alkalmazásában állapotott meg a többi résztvevővel, ami azt jelenti, hogy ezen időpontig részt vett a kartellben. A Bizottság tehát jogosan állapította meg, hogy a Divipa 1995 januárjáig részt vett a jogsértésben.

367 Úgy kell tekinteni, hogy a Divipa spanyol piaccal kapcsolatos kartelltalálkozókon való részvétele az általános európai kartellhez való csatlakozását (lásd a fenti 205–215. pontot), és ezzel a határozat 1. cikkének első bekezdésében megállapított jogsértésben való részvételét jelenti.

3. A Zicuñaga által hivatkozott jogalapról

368 Az értékelési hibákra alapított jogalap keretében a Zicuñaga azt állítja, hogy a Bizottság állításai kizárólag az 1993 októbere és 1994 októbere között megszervezett találkozókra vonatkoznak. Hozzáfűzi továbbá, hogy egyetlen tényező sem bizonyítja az 1993. októbere és az 1994. októbere között tartott találkozókra vonatkozó állításlagosságát, így a jogsértésben való részvétele legfeljebb öt hónapig tartott.

369 E tekintetben az Elsőfokú Bíróságnak a fenti 161–201. pontban található megállapításaiból az következik, hogy a Bizottság megfelelően bizonyította, hogy a Zicuñaga részt vett azon, a spanyol piaccal kapcsolatos összehangolt magatartásra irányuló találkozókon, amelyeket 1993. október 19-én, 1994. május 3-án, június 29-én és október 19-én tartottak. Úgy kell tekinteni, hogy a Zicuñaga e különböző találkozókon való részvétele a határozat 1. cikkének első bekezdésében megállapított jogsértésben való részvételét bizonyítja.

370 Az 1994. október 19-i találkozóval kapcsolatban a fenti 193. pontban megállapításra került, hogy a Zicuñaga e találkozóon egy árrögzítő megállapodásban vett részt, és megegyezett a többi résztvevővel e megállapodás 1995. január 3-i alkalmazásában, ami – a fenti 188. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatból összhangban – azt jelenti, hogy ezen időpontig részt vett a kartellben.

- 371 A fentiekre tekintettel meg kell állapítani, hogy a Bizottság a határozat 1. cikkének második bekezdésében jogosan állapította meg azt, hogy a Zicuñaga 1993 októbere és 1995 januárja közötti időszakban részt vett a jogsértésben. A megvizsgált jogalapot következőképpen el kell utasítani.

II – A határozat 3. cikkének első bekezdésében meghatározott bírságok eltörlésére vagy csökkentésére irányuló jogalapokról

- 372 Az összes felperes kérelmet nyújt be a kiszabott bírság csökkentése érdekében. Az AWA a saját részéről elsődlegesen a vele szemben kiszabott bírság eltörlését kéri. Az érvelésük lényegében nyolc jogalapról vagy jogalapok sorozatából áll.

A – A kifogásközlésnek a bírságokat illető hiányos és pontatlan jellege folytán a védelemhez való jog és a bizalomvédelem elvének megsértésére alapított jogalapról

1. A felek érvei

- 373 E jogalap három részből áll. Az AWA elsősorban arra hivatkozik, hogy a Bizottság a vele szemben kiszabott bírságot tényezők olyan sorozata alapján határozta meg, amelyet nem közölt a kifogásközlésben, és amelyekkel kapcsolatban az AWA-nak ennél fogva nem volt alkalma a közigazgatási eljárás során álláspontját kifejteni. Másodsorban sérelmezi, hogy a Bizottság vele szemben magasabb bírságot szabott ki a korábbi határozathozatali gyakorlatában kiszabott bírságoknál. Harmadsorban azt állítja, hogy a Bizottság a bírságot az iránymutatás figyelmen kívül hagyásával, és anélkül határozta meg, hogy az ettől való eltérési szándékát közölte volna a kifogásközlésben.

374 A Bizottság úgy véli, hogy a kifogásközlés lehetővé tette az AWA számára, hogy megismerje azokat a tényezőket, amelyeket a Bizottság fontosnak tartott a vele szemben kiszabott bírság meghatározásakor. Másfelől azt állítja, hogy teljes mértékben betartotta az iránymutatást. Végül az a tény, hogy a Bizottság a múltban bizonyos fajta jogsértésekre bizonyos szinten szabott ki bírságokat, nem fosztja meg attól a lehetőségtől, hogy ezt a szintet a 17. rendeletben előírt korlátok között felemelje.

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

375 E jogalapot a második és harmadik rész vizsgálatával kell kezdeni, amelyekben az AWA arra hivatkozik, hogy a Bizottság – eltérve korábbi gyakorlatától és az iránymutatástól – megsértette a meghallgatáshoz való jogát, valamint a jogos bizalmát.

a) A meghallgatáshoz való jog és a jogos bizalom megsértéséről, amennyiben a Bizottság eltért a korábbi gyakorlatától

376 A korábbi határozathozatali gyakorlattal kapcsolatban emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az a tény, miszerint a Bizottság a múltban bizonyos fajta jogsértésekre bizonyos szinten szabta ki a bírságokat, nem fosztja meg attól a lehetőségtől, hogy ezt a szintet a 17. rendeletben jelzett korlátok között felemelje, ha ez a közösségi versenypolitika végrehajtásának biztosítása érdekében szükséges (a fenti 86. pontban hivatkozott *Musique diffusion française* és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 109. pontja; az Elsőfokú Bíróság fenti 196. pontban hivatkozott *Solvay* kontra Bizottság ügyben 1992. március 10-én hozott ítélet 309. pontja, valamint a T-304/94. sz., *Europa Carton* kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet [EBHT 1998., II-869. o.] 89. pontja). A közösségi versenyjog szabályainak hatékony alkalmazása megkívánja, hogy a Bizottság bármikor e politikához tudja igazítani a bírság szintjét (a fenti 86. pontban hivatkozott *Musique diffusion française* és társai kontra Bizottság ügyben hozott

ítélet 109. pontja, és a fenti 45. pontban hivatkozott LR AR 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 237. pontja).

377 Ezenfelül, az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a gazdasági szereplők nem bízhatnak az olyan helyzet fennmaradásában, amelyet a közösségi intézmények mérlegelési jogkörük keretein belül módosíthatnak (a Bíróság 245/81. sz. Edeka-ügyben 1982. július 15-én hozott ítélet [EBHT 1982., 2745. o.] 27. pontja, valamint a C-350/88. sz., Delacre és társai kontra Bizottság ügyben 1990. február 14-én hozott ítélet [EBHT 1990., I-395. o.] 33. pontja). Következésképpen, esetlegesen bírság kiszabásához vezető közigazgatási eljárásban érintett vállalkozások nem alapíthatnak jogos bizalmat arra, hogy a Bizottság nem lépi túl a korábban alkalmazott bírságok szintjét (az Elsőfokú Bíróság T-202/98., T-204/98. és T-207/98. sz., Tate & Lyle és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2001. július 12-én hozott ítélet [EBHT 2001., II-2035. o.] 146. pontja, valamint a fenti 45. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 243. pontja).

378 Következésképpen az AWA nem érvelhet azzal a ténnyel, hogy a Bizottság túllépte a korábbi gyakorlatában alkalmazott bírságok szintjét. Másfelől úgy tűnik, hogy az AWA a válaszában elfogadja azt, hogy a Bizottság korábbi gyakorlata nem keletkeztethet jogos bizalmat.

b) A meghallgatáshoz való jognak és a bizalomvédelem elvének a megsértéséről, amennyiben a Bizottság eltért az iránymutatástól

379 Az AWA arra hivatkozik, hogy a Bizottság eltért az iránymutatástól azzal, hogy nem közölte ilyen irányú szándékát, és ezzel megsértette a rendelkezésekbe vetett jogos bizalmát. A Bizottság azáltal tért el az iránymutatásokról, hogy először is figyelmen kívül hagyta azt a tényt, hogy a kérdéses jogsértésnek semmilyen hatása nem volt, vagy legalábbis korlátozott hatása volt. Ezt követően a jogsértés súlyának értékelésekor a bírság kiindulási összegét 70 millió euróban határozta meg, azaz

3,5-szer magasabb összegben, mint az iránymutatásban a „különösen súlyos jogsértés” esetén említett 20 millió eurós kiindulási összeg. Végül az AWA azt állítja, hogy a Bizottságnak jeleznie kellett volna azt, hogy – az engedékenységi közlemény alkalmazásával végrehajtott csökkentés előtt – az általa egyetlen vállalkozással szemben valaha is kiszabott legnagyobb bírságnál 2,5-szer nagyobb összegű bírságot szándékozik kiszabni.

380 Emlékeztetni kell arra, hogy az iránymutatást 1998 januárjában – azaz a jogsértést követően –, de a kifogásközlés elküldése, 2000. július 26. előtt tették közzé.

381 Az AWA szerint a Bizottság szabadon eltérhetne az iránymutatástól, és magasabb bírságot szabhatna, amennyiben módosította volna az iránymutatást, vagy legalább közölte volna az erre irányuló szándékát a kifogásközlésben, amit nem tett meg.

382 Mindazonáltal meg kell állapítani, hogy az AWA nem mutatott rá arra, hogy a Bizottság miben tért el az iránymutatástól a bírság meghatározásakor. Az AWA jogalapjának előterjesztése során ugyanis mind az iránymutatást, mind a határozatot tévesen értelmezi.

383 Először is, ami a jogsértés hatását illeti, a Bizottság a határozat (382)–(409) preambulumbeközlésében kifejtette azt, hogy milyen módon vette figyelembe a jogsértés súlyának értékelése során annak piacra gyakorolt konkrét hatását, valamint az egyes résztvevők jogellenes magatartásának a versenyre gyakorolt tényleges hatását. A Bizottság hivatkozott az egyes vállalkozások – többek között az AWA – által a közigazgatási eljárás során kifejtett érvelésre, miszerint a kartellnek a piacra gyakorolt tényleges hatása nagyon korlátozott volt. Ezt követően a Bizottság kifejti, hogy miért kellett elutasítani ezen érvelést. A Bizottság a határozatában úgy vélte, hogy a jogsértésnek ténylegesen volt hatása, és ez alapján határozta meg a

bírságot. Az AWA tehát nem hivatkozhat arra, hogy a Bizottság nem vette figyelembe a jogsértés hatását. A hatás figyelembevételéből következik, hogy a Bizottságnak az sem róható fel, hogy nem közölte azzal kapcsolatos szándékát, miszerint nem veszi figyelembe a jogsértés nem létező vagy korlátozott hatását.

384 Feltételezve, hogy az AWA valójában a Bizottságnak a jogsértés piacra gyakorolt hatásával kapcsolatos értékelését vitatja, a bírálata e tekintetben összefonódik a jogsértés súlyával kapcsolatos jogalapét alátámasztó érveléssel, és azt ennek keretén belül kell megvizsgálni.

385 Ezenfelül meg kell állapítani, hogy a Bizottság bejelentette azon szándékát, miszerint figyelembe veszi a jogsértés hatását. Ugyanis a kifogásközlésben közölte, hogy az értékelése során figyelembe fogja venni a jogsértés súlyát, annak „piacra gyakorolt tényleges hatását” (262. pont).

386 Másodsorban, amennyiben az AWA azt állítja, hogy a Bizottság túllépte az iránymutatásban hivatkozott kiindulási összeget, emlékeztetni kell arra, hogy ezen iránymutatás a „különösen súlyos jogsértések” esetére – „rendszerint az olyan horizontális korlátozásokat [...], mint az árkartell vagy a piacfelosztó kvóták alkalmazását” – azt írja elő, hogy a „kiszabható összegek” meghaladhatják a „20 millió ECU-t”. Tekintettel a Bizottságnak arra a lehetőségére, hogy 20 millió eurót meghaladó kiindulási összeget is választhat, nem állítható az, hogy a Bizottság e ponton eltért az iránymutatástól.

387 Hozzá kell fűzni, hogy a Bizottság az AWA esetében megállapított 70 millió eurós kiindulási összeg meghatározásakor a vállalkozás különös súlyát és a jogellenes magatartásának a versenyre gyakorolt tényleges hatását vette alapul, amint azt a felperes EGT-n belül érintett termékekre vonatkozó forgalma is tükrözi. Márpedig e tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság a kifogásközlés 266. pontjában

kijelentette, hogy figyelembe fogja venni valamennyi részt vevő vállalkozás jelentőségét az érintett piacon, valamint a kifogásolható magatartásának a versenyre gyakorolt hatását.

388 Harmadsorban – ami a bírságnak az engedékenységi közlemény alkalmazásával végrehajtott csökkentés előtti szintjét illeti –, az AWA nem bizonyította, hogy az iránymutatás miként zárja ki egy ilyen mértékű bírság kiszabását. Ezen túlmenően emlékeztetni kell a fenti 377. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatra, amely szerint az AWA egyáltalán nem alapíthatott jogos bizalmat arra a tényre, hogy a Bizottság nem lépi túl a korábban alkalmazott bírságok szintjét.

389 Az AWA egy általánosabb érvre is hivatkozik, amely szerint a Bizottságnak jeleznie kellett volna azon szándékát, hogy a „új bírságpolitikáját” kívánja alkalmazni.

390 Nehéz felmérni, hogy a határozatban alkalmazott számítási módszer mennyiben lenne új a korábban alkalmazott gyakorlathoz képest, hacsak nem az iránymutatás alkalmazásával, amely saját maga is bemutat egy számítási módszert, amely a bírságszámítás területén alkalmazott korábbi gyakorlathoz képest jelent változást. Hangsúlyozni kell, hogy az AWA – az ún. „Előszigetelt csövek” ügyben hozott ítéletek alapjául szolgáló ügyek (többek között a fenti 209. pontban hivatkozott Sigma Technologie kontra Bizottság ítélet) felpereseivel szemben – nem kérdőjelezi meg azokat a változásokat, amelyeket az iránymutatás hozott a korábbi gyakorlathoz képest. Úgy tűnik, hogy csupán a bírságszámítási módszer saját esetében történő alkalmazását ellenzi, amely – véleménye szerint – ellentmond mind a közigazgatási gyakorlatnak, mind a Bizottság iránymutatásának.

391 Az ítélkezési gyakorlat szerint amennyiben a Bizottság megnevezte azokat a ténybeli és jogi tényezőket, amelyekre a bírság összegének számítását alapozza, nem köteles

pontosítani annak módját, hogy miként használja e tényezőket a bírság szintjének megállapításához (a Bíróság fenti 86. pontban hivatkozott *Musique diffusion française* és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 21. pontja, valamint a 322/81. sz., *Michelin* kontra Bizottság ügyben 1983. november 9-én hozott ítéletének [EBHT 1983., 3461. o.] 19. pontja).

392 Még akkor is, ha a Bizottság által ez ügyben követett módszer a létező közigazgatási gyakorlathoz képest újtónak tekinthető, a Bizottság a közigazgatási eljárás során nem volt köteles tájékoztatni az érintett vállalkozásokat az új bírságszámítási módszer alkalmazására irányuló szándékáról (a fenti 45. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 207. pontja).

393 Ezen túlmenően emlékeztetni kell arra – tekintettel a Bizottságnak a bírság kiszabása tekintetében meglévő mérlegelési szabadságára –, hogy a felperes nem alapíthat jogos bizalmat arra a tényre, hogy a Bizottság nem lépi túl a korábban alkalmazott bírságok szintjét (a fenti 45. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 243. pontja).

394 Végül arra kell még emlékeztetni, hogy az Elsőfokú Bíróság T-334/94. sz., *Sarrió* kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletre [EBHT 1998., II-1439. o.] való hivatkozás – amelyet az AWA e körülmények között azért tesz meg, hogy utaljon a teljesen új és szigorúbb bírságmeghatározási politika kifogásközlésben való bejelentésének elmulasztására – minden relevanciát nélkülöz, tekintettel arra, hogy ezen ítélet nem a kifogásközlés tartalmával, hanem a határozat indokolásával foglalkozik.

395 Következésképpen a meghallgatáshoz való jog, valamint a bizalomvédelem elvének megsértése nem állapítható meg a tekintetben, hogy a Bizottság milyen módon alkalmazta az iránymutatást.

c) A meghallgatáshoz való jog megsértéséről, amennyiben a Bizottság a kifogásközlésben nem közölt tényezőkre támaszkodva határozta meg a bírságot

396 Azt az érvelést kell még megvizsgálni, amely szerint a Bizottság az AWA-val szemben kiszabott bírságot olyan tényezők sorozata alapján határozta meg, amelyeket nem közölt a kifogásközlésben, és amelyekkel kapcsolatban az AWA-nak ennél fogva nem állt módjában álláspontját kifejteni a közigazgatási eljárás során. Az AWA azt rója fel a Bizottságnak, hogy nem közölte azon szándékát, hogy a bírság kiindulási összegét elrettentés céljából megemeli, továbbá nem pontosította, miként veszi figyelembe az elrettentést, különösen az AWA mérete alapján. A Bizottság azt sem közölte, miként vette figyelembe az érintett vállalkozások vezető szerepét.

397 Ezzel kapcsolatosan emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint amennyiben a Bizottság kifogásközlésében kifejezetten feltünteti, hogy meg fogja vizsgálni, hogy az érintett vállalkozásokkal szemben helye van-e bírság kiszabásának, valamint feltünteti azokat a fő ténybeli és jogi bizonyítékokat – mint például a feltételezett jogsértés súlya és időtartama, amelyek bírság kiszabásához vezethetnek –, valamint hogy e jogsértést „szándékosan vagy gondatlanul” követték-e el, teljesíti a vállalkozások meghallgatáshoz való jogának tiszteletben tartására vonatkozó kötelezettségét. Ezzel tudomásukra hozza azokat a bizonyítékokat, amelyek alapján nemcsak hogy a jogsértés megállapításával szemben, hanem a bírság velük szembeni megállapításával kapcsolatosan is védekezhetnek (a fenti 86. pontban hivatkozott *Musique diffusion française* és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 21. pontja, valamint a fenti 45. pontban hivatkozott *LR AF 1998* kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 199. pontja).

398 A bírságok összegének meghatározását illetően ebből az következik, hogy az érintett vállalkozások védelemhez való jogát a Bizottság előtt az biztosítja, hogy észrevételeket lehet tenni a kifogásolt tények időtartamával, súlyával és versenyellenes jellegével kapcsolatban. Másfelől a vállalkozások a bírságok összegének meghatározását illetően kiegészítő garanciákat kapnak, amennyiben az Elsőfokú Bíróság a korlátlan felülvizsgálati jogkörében határoz, és megsemmisítheti vagy mérsékelheti a bírságot a 17. rendelet 17. cikke értelmében. (a fenti 86. pontban

hivatkozott Tetra Pak kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 235. pontja, és a fenti 45. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 200. pontja).

399 A jelen ügyben meg kell vizsgálni azt a két pontot, amelynek tekintetében a Bizottság – az AWA szerint – megsértette a meghallgatáshoz való jogát.

400 Ami az AWA-nak a kartellben betöltött főszerepét illeti, meg kell állapítani, hogy a kifogásközlésben tartalmazta azt, hogy ez a tényező figyelembevételre fog kerülni. A Bizottság ugyanis a kifogásközlés 198. pontjában részletezte „az AWA kartellben betöltött vezető szerepét”, míg a kifogásközlés bírságnak szentelt részében kijelentette, hogy az egyes részt vevő vállalkozásokkal szemben kiszabott egyéni bírság a „fent bemutatott” összehangolt magatartásra irányuló megállapodásokban betöltött szerepüket tükrözi majd. Ezenfelül a határozatból kiderül, hogy az AWA a közigazgatási eljárás során vitatta, hogy a kartellben vezető szerepet játszott volna, ami jól mutatja, hogy megfelelően megértette a kifogásközlésben e témában vele szemben felvetett kifogást, és kifejtette álláspontját e ponttal kapcsolatban.

401 Az elrettentésre alapított tényezővel kapcsolatban a kifogásközlés 264. pontjában a Bizottság kifejezetten kijelentette, hogy „a bírságokat az elrettentő hatásuk biztosításához megfelelő szinten kívánja megállapítani”. Másfelől az ítélezési gyakorlattal összhangban a Bizottság a kifogásközlés 262–266. pontjában közölte azon fő ténybeli és jogi elemeket, amelyekre a felperessel szemben kiszabott bírság összegének kiszámítását alapozni fogja, ezzel ez utóbbi meghallgatáshoz való jogát kellően tiszteletben tartotta.

402 E körülmények között az AWA ésszerűen nem hivatkozhat arra, hogy a Bizottságnak részletesebben kellett volna közölnie azokat a tényezőket, amelyeket azzal a céllal vett figyelembe, hogy a bírság kellően elrettentő hatású legyen. Mivel a Bizottság csak azt követően tudta meghatározni a bírság összegét, hogy meghallgatta a

vállalkozásokat, és lezárta a közigazgatási eljárást, a közigazgatási eljárás során lehetetlen volt számára előíranyozni az érintett vállalkozásokkal szemben kiszabandó bírságok összegét, sőt ezen összegek elrettentő hatását felmérni, és a bírságok ilyen hatását biztosító kiigazítások esetleges szükségességéről nyilatkozni.

403 E tekintetben emlékeztetni kell az ítélezési gyakorlatra, amely szerint a Bizottság – amennyiben megjelölte azokat a ténybeli és jogi elemeket, amelyekre a bírságszámítását alapozza – nem köteles meghatározni, hogy a bírság összegének meghatározásához hogyan kívánja felhasználni e tényezőket. Ugyanis azt megelőzően felvilágosítást adni a számításba vett bírságok összegére vonatkozóan, hogy a vállalkozást felhívták volna az ellene elfogadott kifogásokkal kapcsolatos észrevételei benyújtására, nem megfelelő módon előre jelezné a Bizottság határozatát (a fenti 86. pontban hivatkozott *Musique diffusion française* és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 21. pontja, valamint a fenti 391. pontban hivatkozott *Michelin* kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 19. pontja).

404 Ezen okok miatt az AWA által, a védelemhez való jog és a bizalomvédelem elvének megsértésére alapított jogalap egészét el kell utasítani.

B – A visszaható hatály tilalmának megsértésére alapított jogalapról

1. A felek érvei

405 Az az állítás, miszerint a Bizottság a jelen ügyben új bírságkiszabási politikát alkalmazott, jelenti az AWA azon jogalapjának alapját, amelyre a visszaható hatály tilalmának megsértését alapítja. A visszaható hatály tilalmának megsértése azon

tényből fakad, hogy az AWA-val szemben kiszabott bírság sokkal magasabb volt a jogsértés idején kiszabott bírságoknál. Az AWA szerint a Bizottság nem alkalmazhatott volna a bírság területén új politikát, anélkül hogy a politikájában bekövetkező ilyen változásról értesítette volna a vállalkozásokat.

- 406 A Bizottság azt állítja, hogy teljes mértékben betartotta az iránymutatást, így módon ez ügyben nem róható fel vele szemben az a kifogás, hogy visszaható hatállyal alkalmazott volna új bírságkiszabási politikát.

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 407 Emlékeztetni kell arra, hogy az olyan közigazgatási eljárásban érintett vállalkozások, amelyben bírság kiszabására is sor kerülhet, nem alapíthatnak jogos bizalmat a bírságok kiszámításának módszerére, illetve arra a tényre, hogy a Bizottság nem lépi majd túl a korábban alkalmazott bírságok szintjét. Következésképpen a jelen ügyben a vállalkozásoknak tekintetbe kell venniük azon lehetőséget, hogy a Bizottság bármikor úgy dönthet, hogy a múltban alkalmazott mértékhez képest megemeli a bírságok összegét. Ez nemcsak arra az esetre érvényes, amikor a Bizottság a bírságok kiszabásakor az egyes határozatokban megemeli a bírság mértékét, hanem arra is, ha ez az emelés egyes esetekben olyan általános hatályú magatartási szabályok alkalmazásával történik, mint az iránymutatás.

- 408 Ebből azt a következtetést kell levonni, hogy még ha feltételezzük is, hogy az iránymutatás és különösképpen az abban meghatározott új bírságszámítási módszer a kiszabott bírságok mértékére súlyosító hatással vannak, az előbbi ésszerűen előrelátható volt az olyan vállalkozások számára, mint a fellebbezők, abban az időszakban, amikor a tárgybeli jogsértéseket elkövették.

- 409 Következésképpen a Bizottság – amikor a vitatott határozatban annak elfogadása előtt az iránymutatást alkalmazta az elkövetett jogsértésekre – nem sértette meg a visszaható hatály elvét (a Bíróság C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P. – C-208/02. P. és C-213/02. P. sz., Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 28-án hozott ítélet [EBHT 2005., I-5425. o.] 228–232. pontja).
- 410 Amennyiben az AWA valójában azt állítja, hogy a Bizottság nem azzal sértette meg a visszaható hatály elvét, hogy az iránymutatásokat alkalmazta, hanem azzal, hogy a felperessel szembeni bírság kiszabásakor eltért attól, utalni kell a 379–395. pontokra, amelyből kiderül, hogy e jogalapot el kell utasítani.
- 411 Végül, amennyiben a visszaható hatály elvének megsértésére alapított jogalapot úgy kell érteni, hogy ezzel azt is kifogásolják, hogy a Bizottság eltért a korábbi határozathozatali gyakorlattól, e tekintetben a fenti 376–378. pontokra kell utalni, amelyekben az Elsőfokú Bíróság e jogalap elutasítása mellett határozott.
- 412 Ezen okokból kifolyólag el kell utasítani a visszaható hatály tilalmának megsértésére alapított jogalapot.

C – A Bizottságnak bizonyos vállalkozások európai kartellben való részvételére vonatkozó megállapításaiival kapcsolatban a bizonyítékok hiányára, az ártatlanság védelme, az arányosság és az egyenlő bánásmód elveinek megsértésére, valamint értékelési hibákra alapított jogalapokról

- 413 A Divipa és a Zicuñaga a velük szemben kiszabott bírság összegének csökkentését kérik, mivel a Bizottság arra támaszkodott, hogy részt vettek az európai kartellben,

holott valójában csak nemzeti szintű kartellben vettek részt. E vállalkozások megismételték e tekintetben azon érvelésüket, amelyet érdemi jogalapként a határozat megsemmisítése iránti kérelmükben is kifejtettek. Ugyanezen jogalap ürügyén a Divipa azt sérelmezi továbbá, hogy a Bizottság a vele szemben kiszabott bírság meghatározásakor nem vette figyelembe azt, hogy nem vett részt a jogellenes kartellben, sem közvetlenül az árakról szóló határozatok meghozatalában.

- 414 Az európai kartellben való részvételt illetően utalni kell a fenti 205–215. pontokra, amelyekből az következik, hogy sem a Divipa, sem a Zicuñaga nem hagyhatta figyelmen kívül, hogy a nemzeti szintű kartellben való részvételükkel egy szélesebb körű, európai kartellhez csatlakoznak. Így e jogcímen nem kérhetik a velük szemben kiszabott bírság csökkentését.
- 415 A Divipa kartellben való részvételét illetően a fenti 155–204. pontokból kiderül, hogy a Bizottság kellően bizonyította a Divipa spanyol piaccal kapcsolatos kartellben való részvételét az 1992 márciusa és 1995 januárja közötti időszakra vonatkozóan, amely többek között abból adódik, hogy olyan találkozók sorozatában vett részt, amelyek során a spanyol piacon tevékenykedő vállalkozások áremelésekben, valamint az 1993. szeptember 30-i találkozón az értékesítési kvóták kiosztásában állapodtak meg. A Divipa tehát nem kérheti a vele szemben kiszabott bírság csökkentését azon a címen, hogy nem vett részt jogellenes kartellben.
- 416 A Divipa érvelését illetően – miszerint az közvetlenül nem vett részt az árakkal kapcsolatos határozatok meghozatalában – hangsúlyozni kell, hogy a Divipa nem bizonyítja, hogy nyilvánosan elhatárolódott azon találkozók tartalmától, amelyeken részt vett. Így a többi résztvevő arra következtethetett, hogy annak eredményét jóváhagyja, és annak megfelelő magatartást fog tanúsítani (a fenti 188. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai Bizottság ügyben hozott ítélet 82. pontja). Amennyiben ezzel az érveléssel egy passzív szerepnek kíván érvényt szerezni, azt az enyhítő körülmények mérlegelésének keretében fogják megvizsgálni (lásd a továbbiakban az 596–635. pontokat).

- 417 A Zicuñagát illetően azt kell még tisztázni, hogy indokolja-e és – adott esetben – milyen mértékben indokolja a vele szemben kiszabott bírság csökkentését az a tény, hogy nem bizonyított annak piacfelosztó magatartásokban való részvétele (lásd a fenti 238–240. pontot).
- 418 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a jogsértés összefoglalása a határozat bevezető részében „olyan kartell és/vagy összehangolt magatartást” említ „[...] amelyben [az érintett gyártók és forgalmazók] áremelésekben állapodtak meg, értékesítési kvótákat osztottak ki és piaci részesedéseket rögzítettek, valamint olyan rendszert hoztak létre, amellyel lehetővé tette számukra, hogy az egyes megállapodások végrehajtását ellenőrizhessék” (a határozat (2) preambulumbekzdése). A jogsértés természeténél a Bizottság a határozat (376) preambulumbekzdésében olyan jogsértésre hivatkozik, amely „árrögzítés és a piacok felosztása formájában valósult meg, amelyek az [EK] 81. cikk (1) bekezdésének és az EGT-megállapodás 53. cikke (1) bekezdésének legsúlyosabb megsértését jelentik”.
- 419 Mindazonáltal a határozat rendelkező része a felperesnek felrótt jogsértést csak általánosságban ismerteti, mint „az önmásoló papír piacán létrejött megállapodások és összehangolt magatartások összességét” (a határozat 1. cikkének első bekezdése).
- 420 A határozatból egyébként kiderül, hogy az áremelésekről szóló megállapodás a kartell „fő célkitűzése” ((77) preambulumbekzdés) és „sarokköve” ((383) preambulumbekzdés). A kartell célkitűzéseinek ismertetése során – a határozat (77)–(81) preambulumbekzdésében – a Bizottság „egy olyan általános, összehangolt magatartásra irányuló tervre hivatkozik, amely lényegében a kartellben résztvevők nyereségének a növelését célozza kollektív áremelésekkel”, és pontosítja, hogy „az általános terv keretében a kartell fő célkitűzése az áremelésekben és azok végrehajtásának ütemezésében való megállapodás volt”. A határozat (81) preambulumbekzdése szerint az értékesítési kvóták és piaci részesedések kiosztása a kartell bizonyos nemzeti találkozóin azt célozta, hogy „a megállapított áremelések alkalmazását biztosítsák”, „a közös rendszer alóli felmentéseket elkerüljék”, és „minden más kereskedelmi szempontból megtiltsák a versenyt”.

- 421 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésében hivatkozott megállapodások és összehangolt magatartások szükségszerűen több vállalkozás közreműködésének az eredményei, akik mindnyájan társelkövetők a jogsértésben, de a részvételük többek között az érintett piac jellemzőitől, az egyes vállalkozások e piacon betöltött pozíciójától, az elérendő céloktól és a választott vagy tervbe vett végrehajtási módoktól függően különböző formát ölthet.
- 422 Mindazonáltal önmagában az a körülmény, hogy az egyes vállalkozások a rájuk jellemző sajátos formában vesznek részt a jogsértésben, nem elegendő ahhoz, hogy felelőségüket kizárják a jogsértés egészéért, beleértve azokat a magatartásokat, amelyeket gyakorlatilag más részt vevő vállalkozások hajtottak végre, de amelyeknek ugyanaz a versenyellenes célja vagy hatása.
- 423 Ezen túlmenően emlékeztetni kell arra, hogy az EK 81. cikk tiltja a vállalkozások közötti olyan megállapodást, a vállalkozások társulásai által hozott olyan döntést és összehangolt magatartást – beleértve az e megállapodások vagy döntések végrehajtására irányuló magatartásokat –, amely hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre, és amelynek célja vagy hatása versenyellenes. Ebből következik, hogy e cikk megsértése nemcsak valamely elszigetelt magatartás eredménye lehet, hanem valamely magatartássorozat, vagy még inkább valamely folyamatos magatartás eredménye is. Ez az értelmezés nem vitatható azon az alapon, hogy a magatartássorozat, vagy még a folyamatos magatartás egyes elemei önmagukban is a hivatkozott EK 81. cikk megsértésének minősülhetnek (a fenti 149. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 79–81. pontja).
- 424 A jelen ügy körülményeire tekintettel az Elsőfokú Bíróság álláspontja az, hogy a megállapított megállapodások és az összehangolt magatartások – azonos tárgyak és szoros szinergiáik folytán – olyan általános tervbe illeszkedtek, amely viszont a kérdéses vállalkozások azon erőfeszítéseinek része volt, amelyeknek egyetlen gazdasági célja az árak rendes alakulásának torzítása volt. Amint azt a Bizottság a határozat (253) preambulumbekkezdésében helyesen állítja, hogy mesterséges lenne e folytonos, egyetlen cél vezérelte magatartást szétbontani, és azt több különálló

jogsértésnek tekinteni, holott éppen ellenkezőleg, egységes jogsértésről van szó, amely fokozatosan mind megállapodások, mind összehangolt magatartások révén valósult meg. Az egységes jogsértés fennállása ugyanis abból ered, hogy a megállapodás minden egyes résztvevője azonos célt követett, és nem e megállapodás alkalmazásának módozataiból (a Ciment-ítélet 4127. pontja).

425 E körülmények között az a vállalkozás, amely egy ilyen jogsértésben saját magatartása révén vett részt, amely magatartás az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében megállapodásnak vagy összehangolt magatartásnak minősül, és amelynek célja a jogsértés egészének megvalósításához való hozzájárulás volt, az említett jogsértésben való részvételének teljes időtartama alatt felelősséggel tartozik azon magatartásokért is, amelyeket ugyanezen jogsértés keretében más vállalkozások tanúsítottak. Ez az eset áll fenn ugyanis, amennyiben bizonyított, hogy a szóban forgó vállalkozás ismerte a többi résztvevő jogsértő magatartását, vagy ésszerűen előre láthatta azt, és kész volt az ebből eredő kockázatot elfogadni.

426 Úgy kell tekinteni, hogy a Bizottság a jogilag megkövetelt módon bizonyította a Zicuñaga részvételét a kartell találkozójának rendszerében, az áremelésekben, valamint egyes olyan intézkedésekben, amelyek célja az áremelések végrehajtásának megkönnyítése volt a jogsértésben való részvétele teljes időtartama alatt (lásd a fenti 155–243. pontokat).

427 Az a körülmény, hogy a Zicuñaga ezzel a jogsértés egészének megvalósításához kívánt hozzájárulni, a felelősségét váltja ki más vállalkozások által tervezett vagy végrehajtott magatartásokért, és azokért, amelyek a jogsértés különböző részéhez tartoznak. Ugyanis tudomása volt mindezen tényezőkről, vagy ésszerűen előre láthatta azokat, mivel több mint egy éven keresztül részt vett az önmásolópapírgyártók és -forgalmazók rendszeres időközönként megrendezésre kerülő találkozóin.

428 Ami az áremelések végrehajtását megkönnyítő intézkedéseket illeti, elegendő megállapítani, hogy a határozat (2) preambulumbekkezdésében hivatkozott különböző magatartásformáknak kiegészítő szerepük van az áremelésekhez képest, amikor arra szolgálnak, hogy kedvező körülményeket teremtsenek az önmásolópapírgyártók és -forgalmazók által rögzített irányarak megvalósításához. Úgy kell tekinteni, hogy a Zicuñaga – mivel több mint egy éven keresztül részt vett az említett árkezdeményezésekben – ésszerűen előre láthatta, hogy a részt vevő vállalkozások különböző módszerekkel kívánják előremozdítani e kezdeményezések sikerét, és kész volt elfogadni ezt a lehetőséget. Ennélfogva – még ha nem bizonyított is, hogy a Zicuñaga ténylegesen részt vett ezen intézkedések mindegyikének meghozatalában és megvalósításában – felelős azon konkrét magatartásokért, amelyeket e körülmények között más vállalkozások tanúsítottak azon egységes jogsértés keretében, amelyben a Zicuñaga részt vett, és amelyhez hozzájárult (lásd e tekintetben a fenti 149. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 205–207. pontját).

429 Mindazonáltal emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság nem bizonyította a Zicuñaga piacfelosztó magatartásokban való részvételét (lásd a fenti 238–240. pontot). Márpedig az a tény, hogy valamely vállalkozás nem vett részt a kartellt alkotó összes tényezőben, a jogsértés létezésének bizonyításánál nem releváns, azonban ezt a tényezőt figyelembe kell venni a jogsértés súlyának mérlegelése és – adott esetben – a bírság meghatározása során (lásd e tekintetben a Bíróság fenti 188. pontban hivatkozott Aarborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 292. pontját). Mivel a Bizottság nem bizonyította, hogy a Zicuñagával szemben kiszabott bírság végső összegének meghatározásához vezető összes tényező között figyelembe vette volna azt, hogy a Zicuñaga nem vett részt a piacfelosztó magatartásokban, az Elsőfokú Bíróság korlátlan felülvizsgálati jogkörének gyakorlása keretében úgy véli, hogy 15%-kal kell csökkenteni a Zicuñagára kiszabott bírság végső összegét.

D – A jogsértés súlyának értékelése során a bizonyítékok hiányára, az EK 253. cikk, a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének, valamint az arányosság, az egyenlő bánásmód elvének megsértésére, a bírságok egyedi meghatározásának hiányára, téves ténybeli megállapításokra, értékelési hibákra és téves jogalkalmazásra alapított jogalapokról

- 430 Több vállalkozás vitatja a jogsértés súlyának a Bizottság által a határozatban hivatkozott tényezők – azaz a jogsértés természete és annak konkrét hatása – alapján elvégzett értékelését, valamint a kartellben résztvevők jogsértés súlya szerinti csoportosítását és a bírság elrettentés céljából történő emelését.

1. A jogsértés természete

- 431 A Bizottság megállapította, hogy a jogsértés árrögzítésből és a piacok felosztásából állt, amelyek természetükből adódóan az EK 81. cikk (1) bekezdése és az EGT-megállapodás 53. cikke (1) bekezdése legsúlyosabb megsértésének minősülnek.
- 432 Az AWA vitatja a jogvita tárgyát képező megállapodások súlyát, és azt állítja, hogy a megbeszélések lényegében az áremelések bejelentendő összegére és azok ütemezésére korlátozódtak, és nem – vagy csak jelentéktelen és meglehetősen eredménytelen módon – a piaci részesedések és az értékesítési kvóták kiosztására. Az AWA szerint a Sappi egyes nyilatkozatai megerősítik, hogy a találkozók nem szolgálták a piaci részesedésekről szóló megegyezések keretétül. Hozzáfűzi továbbá, hogy a papírpiaccal kapcsolatos kartell nem volt teljesen intézményesített, és nem rendelkezett a megállapodások hatékony felügyeletét biztosító rendszerrel. E tényezők összessége alapján a jogsértés a más ügyekben megállapítottakhoz képest kevésbé súlyos.

- 433 A Torraspapel azt állítja, hogy a Bizottság tévesen állapította meg, hogy a kartell árrögzítő és piacfelosztó magatartásokra irányult, következésképpen e kartellt tévesen minősítette különösen súlyos jogsértésnek.
- 434 Mindenekelőtt emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a jogsértés súlyát többek között a verseny korlátozásának természetét figyelembe véve kell értékelni (lásd az Elsőfokú Bíróság T-213/95. és T-18/96. sz., SCK és FNK kontra Bizottság egyesített ügyekben 1997. október 22-én hozott ítélet [EBHT 1997., II-1739. o.] 246. pontját, valamint az idézett ítélkezési gyakorlatot).
- 435 Másfelől „az árak rögzítését és a piacok felosztását célzó jogsértéseket [...] különösen súlyosnak kell tekinteni, amennyiben közvetlen beavatkozást jelentenek az érintett piacon fennálló verseny lényegi paramétereibe” (a fenti 107. pontban hivatkozott Thyssen StaHL kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 675. pontja).
- 436 Az Elsőfokú Bíróság a különösen súlyos jogsértés fogalmát többek között a T-224/00. sz., Archer Daniels Midland Company és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletében ([EBHT 2003., II-2597. o.] a továbbiakban „ADM kontra Bizottság ügyben hozott ítélet”) 117–131. pontjában pontosította. Ebből az következik, hogy a jogsértés különösen súlyos minősítésének nem feltétele a piacfelosztás fennállása. Ellenkezőleg, vélemezni kell, hogy az árkartellekre vagy piacfelosztó kvótákra vonatkozó horizontális megállapodások veszélyeztetik a belső piac megfelelő működését, és különösen súlyos minősítést kaphatnak ezen túlmenően az ilyen hatást kiváltó más magatartások is.
- 437 Sem ezen ítélkezési gyakorlatból, sem az iránymutatásból nem következik, hogy a jogsértés különösen súlyosként való minősítése több ilyen magatartás együttes meglétét feltételezi. Valamely horizontális árkartell önmagában is minősülhet ilyen jogsértésnek, amennyiben veszélyezteti a piac megfelelő működését. Márpedig a jelen ügyben bizonyított, hogy az érintett vállalkozások megegyeztek az árakban,

ezzel veszélyeztették a piac megfelelő működését. Ez a jelen esetben elegendő a jogsértés különösen súlyos minősítésének indoklásához, még akkor is, ha a jogvita tárgyát képező megállapodások csak az árörzítési magatartásokra irányultak.

438 Kiegészítésképpen emlékeztetni kell arra, hogy az AWA igazából nem vitatja a piacfelosztásról vagy a kvóták kiosztásáról szóló megállapodások meglétét, ellenben előadja, hogy e tevékenységek meglehetősen jelentéktelenek és messzemenően eredménytelenek voltak.

439 Végül – ami a kartell állítólagos nem intézményes jellegét és a felügyeleti rendszer hiányát illeti – emlékeztetni kell arra, hogy a létrehozott rendszer elegendőnek bizonyult ahhoz, hogy a kartell több éven keresztül működjön. A határozat több szakaszából is kiderül, hogy a kartelltalálkozók résztvevői részletes és egyéni adatokat cseréltek az áraikról és az értékesítési mennyiségeikről, valamint hogy e megállapodások alkalmazását többek között az AWA felügyelte. Így a Mougeot által az 1993. október 1-jei találkozóról készített összefoglaló (a határozat (104) preambulumbekkezdésében hivatkozott és a kifogásközléshez mellékelt 7648. sz. dokumentum) arról tájékoztat, hogy a megállapodások be nem tartása esetén szankciókat alkalmaztak („[B. úr] nagyon világosan jelezte, hogy nem tűri, ha nem tartják be ezen íremelést, és hogy személyesen foglalkozik mindazokkal, akik nem így járnak el”). A Mougeot – válaszul arra a kérdésre, hogy mutassa be a felügyeleti rendszert és fejtse ki B. úr és az AWA által gyakorolt fennhatóság indokait – az alábbiak szerint válaszolt (a határozat (104) preambulumbekkezdésében hivatkozott és a kifogásközléshez mellékelt 11494. sz. dokumentum):

„Tudomásunk szerint nem létezett olyan szerződés, dokumentum vagy jogviszony, amely az AWA részére bármilyen hatalmat biztosított volna. Ellenben ez utóbbi erkölcsi és gazdasági piacvezetői helyzetben volt [...] Az AWA pénzügyi és ipari súlya lehetővé tette [B. úr] számára, hogy kijelentse, hogy az AWA – amennyiben ezen emeléseket nem hajtják végre – olyan árpolitikát fog alkalmazni, amellyel a legtöbbjüket teljesen tönkre fogja tenni. Olaszországban a [Binda] tönkretétele egyébként tökéletes bemutatása volt annak, hogy mire képes.”

- 440 Az AWA egyébként a Mougeot-nak is felróta, hogy az nem tartotta be utasításait (a határozat (143) preambulumbekzdése). Továbbá az a tény, hogy a Sappi is figyelmesen követte a kartell tagjai árának és kvótáinak alakulását a rögzített célkitűzésekhez képest, kiderül a fenti 171. és 172. pontban hivatkozott 1992. március 9-i feljegyzésből és az 1992. szeptember 30-i találkozóval kapcsolatban külön elkészített feljegyzésből.
- 441 Mindenesetre sem az iránymutatásból, sem az ítélkezési gyakorlatból nem következik, hogy a kartellnek saját intézményi struktúrával kell rendelkeznie ahhoz, hogy azt különösen súlyos jogsértésnek lehessen minősíteni.
- 442 Tekintettel a fenti tényezőkre, a Bizottság jogosan minősítette a kérdéses kartellt természeténél fogva különösen súlyos jogsértésnek.

2. A jogsértés tényleges hatása

- 443 Több felperes (az AWA, az MHTP, a Zanders és a Torraspapel) azt állítja, hogy a kartellnek az önmásoló papír piacára gyakorolt tényleges hatása nagyon korlátozott volt. A Bizottság nem vizsgálta meg megfelelően e termék árának alakulását, és csak az árnövekedéseket vette figyelembe, a csökkenéseket nem. A felperesek szerint a piacon elért tényleges árak alacsonyabbak voltak az elhatározott vagy bejelentett emeléseknél. Ez azt bizonyítja, hogy ez utóbbiakat nem ültették át a gyakorlatba. Másfelől egyes felperesek az önmásoló papír árának kedvezőtlen alakulására, valamint az árrésük csökkenésére, illetve a csekély haszonra hivatkoznak. Az önmásoló papír ára lényegében a cellulóz árának és az iránta való kereslet változásait tükrözi.

- 444 Az AWA a National Economic Research Associates cég által készített két szakértői jelentést mutatta be (a továbbiakban: Nera-jelentések). Az első, 2000. decemberi dátummal készült jelentést a közigazgatási eljárás keretében nyújtották be. A második, 2002. áprilisi dátummal készült jelentést a bírósági eljárás céljából készítették el. Mindkettő azt hivatott bizonyítani, hogy a jogsértő megállapodásokból származó árak nem haladhatták meg azt a szintet, mint amely rendes versenyfeltételek mellett elérhető lett volna. A Koehler és a Zanders bemutatta a közigazgatási eljárás során és az Elsőfokú Bíróságon a PricewaterhouseCoopers-jelentést, amely az önmásoló papír európai piacának helyzetét ismerteti 1995 nyara vagy ősze és 1997 februárja vagy márciusa közötti időszakban (lásd a fenti 101–103. pontot).
- 445 A Bizottság a határozat (382)–(402) preambulumbekzdésében elutasítja az érintett vállalkozások érvelését, és arra hivatkozik, hogy lényegében az a tény is elegendő a piacra gyakorolt hatás megállapításához, hogy az áremeléseket és azok dátumait az egyeztetéseket követően jelentették be. Elismerve az önmásoló papír piacának hanyatlását, úgy véli, hogy mindez nem zárja ki azt, hogy a kartellnek sikerült az árak csökkenését ellenőrzés alatt tartani vagy megakadályozni. A Bizottság szerint a véleménykülönbségek példái egyáltalán nem támasztják alá a megállapodások végrehajtásának teljes kudarcát. Egyes megállapított emeléseket későbbre halasztottak, és néha a tervbe vett emeléseknél alacsonyabbakat alkalmaztak.
- 446 Először is emlékeztetni kell arra, hogy a jogsértés súlyának meghatározása során különösen figyelembe kell venni a kifogásolt magatartás jogszabályi és gazdasági háttérét (a Bíróság 40/73–48/73., 50/73., 54/73–56/73., 111/73., 113/73. és 114/73. sz., Suiker Unie és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1975. december 16-án hozott ítéletének [EBHT 1975., 1663. o.] 612. pontja, valamint a C-219/95. P. sz., Ferriere Nord kontra Bizottság ügyben 1997. július 17-én hozott ítéletének [EBHT 1997., I-4411. o.] 38. pontja). E tekintetben az ítélkezési gyakorlatból az következik, hogy a jogsértés piacra gyakorolt tényleges hatásának mérlegelése során a Bizottságnak figyelembe kell vennie, hogy milyen lett volna a verseny a jogsértés nélkül (lásd e tekintetben a fent hivatkozott Suiker Unie és társai kontra Bizottság ítélet 619. és 620. pontját; az Elsőfokú Bíróság T-347/94. sz., Mayr-Melnhof kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet [EBHT 1998., II-1751. o.] 235. pontját, valamint a fenti 107. pontban hivatkozott Thyssen Stahl kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 645. pontját).

- 447 Az iránymutatás e tekintetben úgy rendelkezik, hogy a jogsértés súlyának megállapításánál figyelembe kell venni a jogsértés jellegét, a piacra gyakorolt tényleges hatását, ha ez a hatás mérhető, valamint az érintett földrajzi piac méretét. Az iránymutatás a „különösen súlyos jogsértések” cím alatt a jogsértések típusára és azok tárgyára hoz fel példákat, anélkül hogy azok konkrét hatását – a belső piac megfelelő működésének sérelmére vonatkozó nagyon általános megjegyzés kivételével – megemlítené. A jogsértés súlyát nem kapcsolja közvetlenül annak hatásához. A tényleges hatás a többi tényező egyike, amelyet figyelmen kívül is lehet hagyni, amennyiben az nem mérhető.
- 448 A jogsértés súlya értékelésének keretében a Bizottság mindazonáltal arra a tényre támaszkodott, hogy a jogsértésnek – szerinte – tényleges hatása volt az önmásoló papír piacára az EGT-n belül (a határozat (382)–(402) preambulumbekzdése), így kell eljárnia ezentúl az iránymutatás 1A. pontjának első bekezdése értelmében, amennyiben nyilvánvaló, hogy ez a hatás mérhető.
- 449 Márpedig meg kell állapítani, hogy a Bizottság által előterjesztett konkrét bizonyítékok megfelelő fokú valószínűséggel azt támasztják alá, hogy a kartell érzékelhető hatást gyakorolt az érintett piacra.
- 450 Először is, többek között a határozat (203), (204), (213), (214), (215), (225), (227), (235), (236), (237) preambulumbekzdéséből, valamint annak V. mellékletéből az következik, hogy az árakkal kapcsolatos megállapodásokat gyakran a találkozókon megállapított áremeléseknek az ügyfelek felé történő bejelentésével hajtották végre. A Mougeot 1999. április 14-i nyilatkozatai szerint (a kifogásközléshez mellékelt 7649. sz. dokumentum) B. úr az 1993. október 1-jei találkozón kijelentette, hogy az „áremeléseket körlevélben kell elküldeni az ügyfeleknek annak érdekében, hogy ezen emelések eredményesek legyenek”. Amint arról a határozat (384) preambulumbekzdése is tájékoztat, a megállapított emelések tehát szükségszerűen az egyéni ügyletek árainak meghatározásához szolgáltak alapul.

451 Márpedig az a tény, hogy a vállalkozások ténylegesen bejelentették az elhatározott áremeléseket, és hogy az így bejelentett árak az egyéni ügyletek árai meghatározásának alapjául szolgáltak, önmagában elegendő annak megállapításához, hogy az árak összehangolt meghatározása mind céljában, mind hatásában súlyosan korlátozta a versenyt (az Elsőfokú Bíróság T-308/94. sz., Cascades kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet [EBHT 1998., II-925. o.] 194. pontja). A Bizottság tehát nem volt köteles a felek azon érvelését részleteiben megvizsgálni, amelynek célja annak alátámasztása, hogy a kérdéses megállapodásoknak – azon túlmenően, mint ami a verseny rendes körülményei mellett megfigyelhető – nem volt áremelő hatása, nem volt köteles továbbá azokat pontról pontra megválaszolni. Különösképpen nem volt kötelessége az AWA által ismertett első Nera-jelentésben található, erre vonatkozó elemzést megcáfolni, amint azt a határozat (390)–(401) preambulumbekkezdésében kifejti. Az AWA állításával ellentétben, az indokolási kötelezettség semmilyen megsértése nem róható fel e tekintetben a Bizottságnak.

452 Másfelől az a tény, hogy bizonyos felperesek árképzései nem mindig feleltek meg szigorúan a találkozóknak során meghatározott irányáraknak, nem cáfolja azt a megállapítást, hogy a megállapított árak bejelentésének az egyéni árképzésben való figyelembevételével hatást gyakorolt a piacra, ugyanis a Bizottság által a bírságok általános szintjének meghatározása érdekében figyelembe vett hatások nem valamely meghatározott vállalkozás által alkalmazott tényleges magatartásból erednek, hanem azon jogsértések összességéből, amelyben a vállalkozás másokkal együtt részt vett (lásd e tekintetben a fenti 196. pontban hivatkozott Hercules Chemicals kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 342. pontját).

453 E megállapítás – miszerint a megállapított árak bejelentése és azok ügyfelek felé történő érvényesítése hatást gyakorolt a piacra – nem vonható kétségbe azzal a ténnyel, hogy a Bizottság által begyűjtött okirati bizonyítékok nem fedik le az érintett időszak egészét. Egyrészt, a határozat (383) és (384) preambulumbekkezdéséből világosan kiderül, hogy a Bizottság kifejezetten figyelembe vette ezt a tényezőt a piacra gyakorolt hatás felmérésében. Másrészt a piacra gyakorolt hatás elemzése során a jogsértés súlyán túlmenően más tényezőket is figyelembe vett.

- 454 Másodsorban a Bizottság olyan, a kvóták meghatározásával és a piacok felosztásával kapcsolatos alkalmi megállapodásokra támaszkodik, amelyeket legalábbis bizonyos mértékben betartottak.
- 455 Márpedig az iratokból kiderül, hogy az 1993. szeptember 30-án Barcelonában (a fenti 172. pontban hivatkozott 5. sz. dokumentum) és az 1993. október 1-jén Párizsban megrendezett találkozók (6. sz. dokumentum) értékesítési kvótákat osztottak ki. Bizonyos vállalkozások által az 1992-es és 1993-as tényleges értékesítéseikkel kapcsolatban nyújtott információk az e találkozók meghatározott kvóták és kicserélt értékesítési adatok közötti szoros összefüggés fennállására mutatnak rá (lásd a határozat III. mellékletét). Az 1994. június 29-i találkozóról készült összefoglaló (lásd a fenti 175. pontot) is hivatkozik kvótákra. Másfelől a Mougeot 1999. április 14-i nyilatkozataiból (a fenti 165. pontban hivatkozott 7651–7653. sz. dokumentumok) és azok mellékleteiből (a kifogásközléshez mellékelte 7657. és 7658. sz. dokumentumok) kiderül, hogy piaci részesedésekről szóló megállapodásokat kötöttek az 1994. május 31-én Nogent-sur-Marne-ban és az 1994. december 6-án Genfben megrendezett találkozók. A Bizottság tehát jogosan véli úgy, hogy a kvótáknak e kiosztása és ez a piacfelosztás további bizonyítéknak minősül a jogsértés piacra gyakorolt hatása tekintetében.
- 456 Harmadsorban a Bizottság előadja, hogy a kartell tényleges hatásáról szóló következtetését megerősíti az a tény, hogy az áremelések alkalmazását nyomon követték és ellenőrizték.
- 457 Márpedig meg kell állapítani, hogy a Bizottság által a (97)–(106) preambulumbekzdésben előadott tényezők ténylegesen bizonyítják egy ilyen – főként az AWA által gyakorolt – ellenőrzés létezését. Ez különösen a Mougeot, a határozat (104) preambulumbekzdésében szereplő és a fenti 439. pontban már említett, 1999. április 14-i nyilatkozataiból következik, amelyek szerint „[B. úr] nagyon világosan jelezte, hogy nem tűri, ha nem tartják be ezen áremelést, és hogy személyesen foglalkozik mindazokkal, akik nem így járnak el”. A Sappi több feljegyzése is (lásd a fenti 169., 171., 175. és 176. pontokat) egyértelművé teszi, hogy a kartell tagjainak magatartását nyomon követték, különösen, ami a megállapodott áremelések alkalmazását illeti.

- 458 Hangsúlyozni kell, hogy a jogsértés súlyának értékelése céljából csak az releváns, hogy létezett-e ilyen felügyelet vagy ellenőrzés, anélkül hogy lényeges lenne az, hogy egyik vagy másik vállalkozás vezető szerepet játszott-e annak gyakorlásában. A megállapodott árak alkalmazásának ellenőrzése részét képezte annak a tervnek, amelyhez a kartell résztvevői csatlakoztak. A Torrraspapel nem róhatja fel tehát a Bizottságnak, hogy az a jogsértés természetének értékelésekor figyelembe vette ezen ellenőrző rendszerek létezését, miközben az egyes résztvevők egyéni felelősségét egy későbbi szakaszban vizsgálta meg.
- 459 A kartell hatásával kapcsolatban a Bizottság által hivatkozott és a jogsértés hosszú időtartamára vonatkozó utolsó tényezőt illetően emlékeztetni kell arra, hogy a kifogásolt magatartások – az azokkal járó kockázatok ellenére – a legtöbb esetben három évig tartottak, és kevéssé valószínű, hogy a gyártók abban az időben úgy vélték, hogy a magatartásuk hatástalan és semmi haszna nincs (az Elsőfokú Bíróság T-305/94. – T-307/94., T-313/94 – T-316/94., T-318/94., T-325/94., T-328/94., T-329/94. és T-335/94. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1999. április 20-án hozott ítélet [EBHT 1999., II-931. o.] 748. pontja).
- 460 E tényezők összességéből az Elsőfokú Bíróság azt a következtetést vonja le, hogy a Bizottság jogosan állapította meg azt, hogy a kérdéses jogsértés ténylegesen hatást gyakorolt a piacra.
- 461 Hozzá kell fűzni, hogy nem róható fel a Bizottságnak, hogy e szakaszban nem vette figyelembe az önmásoló papír piacának hanyatló helyzetét. A Bizottság e körülményre a határozat (392) preambulumbekzdésében hivatkozik, pontosabban a jogsértés tényleges hatásának vizsgálata keretében, és világosan kifejti azon indokokat, hogy e hanyatlás miatt nem zárja ki, hogy a kartell hatást gyakorolt a piacra. Elfogadva azt, hogy egy ilyen helyzetben az árak csökkenésére lehet számítani, a Bizottság azonban úgy véli, hogy „ez nem zárja ki, hogy a kartellnek sikerült az árak csökkenését ellenőriznie vagy korlátoznia”. Következésképpen – véleménye szerint – „a kartell megakadályozhatta a termelési kapacitásnak a kereslethez való természetes alkalmazkodását azzal, hogy hosszabb ideig tartotta fenn a piacon a nem hatékony versenytársakat, mint hogy azok rendes versenylételek mellett fennmaradtak volna”.

462 E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy önmagában az a tény, hogy a kérdéses piac hanyatlóban van, és hogy bizonyos vállalkozások veszteségeket szenvednek el, nem gátolhatja sem a kartell létrehozását, sem az EK 81. cikk alkalmazását. Ellenkezőleg, bizonyos vállalkozás a saját bevallásuk szerint elismerték, hogy ez a helyzet készítette őket arra, hogy csatlakozzanak a kartellhez. Hozzá kell fűzni, hogy a rossz piaci helyzet – még akkor is, ha az bizonyítható – nem jelentheti azt, hogy a kartellnek nincsen hatása. Amint azt a Bizottság is állítja, a megállapodott áremelések lehetővé tették az árcsökkenés ellenőrzését vagy mérséklését, torzítva ezzel a versenyt. Semmit sem változtat az összehangolt áremelések kifogásolásán az a tény, hogy a piaci helyzetből fakadóan árcsökkenés következhetett be. Tekintettel arra a tényre, hogy a cellulóz árának emelkedése ösztönözhetette a vállalkozásokat az önmásoló papír árának emelésére, nem változtat azon a kifogáson, hogy mindezt nem önállóan, hanem összejátszva és megállapodások megkötésével tették. Másfelől éppen az a tény tekinthető a kartell létezése bizonyítékának, hogy az önmásoló papír ára követni tudta a cellulóz árának emelkedését egy hanyatlóban lévő piacon, amelyen jellemzően erős a szerkezeti többletkapacitás, és ahol inkább az árak csökkenésére lehetne számítani.

463 A jogsértés súlyával kapcsolatos végkövetkeztetésként az Elsőfokú Bíróság úgy véli, hogy a Bizottság jogosan minősítette a jogsértés tárgyát képező megállapodásokat különösen súlyos jogsértésnek. Tulajdonképpen olyan jogsértésről van szó, amely természeténél fogva különösen súlyos hatást gyakorolt a piacra, és teljesen lefedte a közös piacot, majd – az EGT létrehozása után – az EGT egészét.

3. A kartell résztvevőinek a bírságösszegek meghatározása céljából való osztályozása

464 Az iránymutatás szerint a jogsértés kategóriáin belül – és főleg a súlyos és különösen súlyos jogsértések esetében – „a bírság javasolt mértéke lehetővé fogja tenni a vállalkozások differenciált kezelését az elkövetett jogsértés jellege szerint”.

- 465 Az EGT-n belül 1995-ben eladott termékek forgalmát alapul véve, a Bizottság az érintett vállalkozásokat öt kategóriába sorolta az EGT-n belül a kérdéses piacon betöltött relatív nagyságuk szerint. Az AWA – a legnagyobb önmásolópapírgyártó – tartozik egyedül az első kategóriába. A másodikba az MHTP, a Zanders és a Koehler, a harmadikba a Torraspapel és a Bolloré, a negyedikbe a Sappi és a Mougeot, és végül az ötödikbe a Divipa, a Zicuñaga és a Carrs tartozik.
- 466 A felperesek által ennek keretében előadott érvek több tényezőre térnek ki, többek között a referenciaév kiválasztására, a forgalomra vonatkozó téves szám adatok figyelembevételére és a Bizottság által alkalmazott módszerből fakadó aránytalan eredményre.
- 467 E tényezők elemzése előtt emlékeztetni kell a fenti 376. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatra, miszerint a Bizottság a 17. rendelet keretében mérlegelési jogkörrel rendelkezik a bírságok megállapításában annak érdekében, hogy a vállalkozások magatartását a versenyszabályok tiszteletben tartásának irányába terelje. Az említett szabályok hatékony alkalmazása megkívánja, hogy a Bizottság a bírságok mértékét bármikor e politika igényeihez tudja igazítani, adott esetben e szint növelésével.
- 468 Ezenkívül az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a jogsértés súlyának az értékelési szempontjai között a körülményektől függően szerepelhet a jogsértés tárgyát képező termékek mennyisége és értéke, a vállalkozás mérete és gazdasági jelentősége, és következésképpen az a hatás, amelyet ez utóbbi gyakorolhatott a piacon. Ebből egyrészt az következik, hogy a bírság összegének meghatározására tekintettel figyelembe lehet venni nem csupán a vállalkozás világméretű forgalmát, amely információval szolgál, ha mégoly hozzávetőleges és tökéletlen módon is, a méretre és a gazdasági erőre vonatkozóan, hanem e forgalomnak a jogsértés tárgyát képező termék értékesítéséből származó részét is, ami ennek a nagyságáról nyújt tájékoztatást. Másrészt az is következik ebből, hogy ezen adatok egyikének sem szabad aránytalan jelentőséget tulajdonítani az egyéb mérlegelendő tényezőkhöz

képezt, azaz a megfelelő bírság megállapítása nem lehet a világméretű forgalomra alapozott egyszerű számítás eredménye (a fenti 86. pontban hivatkozott *Musique diffusion française* és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 120. és 121. pontja, az Elsőfokú Bíróság T-77/92. sz., *Parker Pen* kontra Bizottság ügyben 1994. július 14-én hozott ítélet [EBHT 1994., II-549. o.] 94. pontja, a T-327/94. sz., *SCA Holding* kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet [EBHT 1998., II-1373. o.] 176. pontja, valamint az *ADM* kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 188. pontja).

a) A referenciaév kiválasztása

469 A referenciaév kiválasztását a *Torraspapel* és a *Divipa* vitatja. Ez utóbbi ügy véli, hogy a Bizottságnak a forgalom megállapításához az 1994. évre kellett volna támaszkodnia. Több vállalkozás – többek között a *Divipa* – 1995-ben már nem vett részt a kartellben. A *Torraspapel* a maga részéről arra hivatkozik, hogy a forgalma 1995-ben rendkívül magas volt a korábbi évekhez viszonyítva, ennél fogva nem tükrözi megfelelően a felperesnek a piacon betöltött tényleges jelentőségét a jogsértés időszakában.

470 Emlékeztetni kell arra – amint azt a *Divipa* is elfogadja –, hogy az Elsőfokú Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint a Bizottság nem köteles a jogsértés súlyának függvényében megállapított bírságok összegét az érintett vállalkozások forgalmán alapuló összeg alapján kiszámítani, mivel a jogsértések súlyát sok tényező alapján kell meghatározni, mint például többek között az ügy sajátos körülményei, a háttére, a bírságok elrettentő hatása, anélkül hogy kimerítő vagy kötelező felsorolása lenne a mérlegelendő tényezőknek (a Bíróság C-137/95. P. sz., *SPO* és társai kontra Bizottság ügyben 1996. március 25-én hozott végzés [EBHT 1996., I-1611. o.] 54. pontja, a fenti 446. pontban hivatkozott *Ferriere Nord* kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 33. pontja, valamint az Elsőfokú Bíróság T-295/94. sz., *Buchmann* kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet [EBHT 1998., II-813. o.] 163. pontja).

- 471 A határozat (407) preambulumbekzdéséből következik, hogy a Bizottság az EGT-n belül a jogsértés időszakának utolsó évében, 1995-ben értékesített termékekből származó forgalmat használta fel annak érdekében, hogy összehasonlítsa a vállalkozások érintett piacon betöltött tényleges jelentőségét, és hogy aszerint osztályozza azokat különböző kategóriákba, hogy egyénileg milyen mértékben voltak képesek a versenyt torzítani.
- 472 E tekintetben meg kell állapítani, hogy bármennyire is megalapozott az állításuk, az eredmény a Torraspapel és a Divipa esetében nem változott volna akkor sem, ha a Bizottság az 1994-es forgalmukra támaszkodott volna. A határozat (18) preambulumbekzdésében ismertetett 1b. táblázatból ugyanis kiderül, hogy a Bolloréhoz (Copigraph) hasonló forgalommal és piaci részesedéssel a Torraspapel a harmadik, a Divipa pedig továbbra is az utolsó kategóriában maradna. A határozat tehát e ponton nem kérdőjelezhető meg. Ennélfogva meg kell állapítani, hogy e kifogás hatástalan.

b) Téves teljes forgalom figyelembevétele

- 473 Az AWA és a Koehler előadja, hogy esetükben a Bizottság vállalatcsoportjuk forgalmát vette figyelembe, míg az MHTP és a Zanders esetében csak az érintett vállalkozás által elért saját forgalmát.
- 474 Az AWA azzal érvel, hogy ha a Bizottság csak a saját forgalmát vette volna figyelembe, akkor nem állapított meg volna ekkora lényeges méretbeli különbséget közte és más érintett vállalkozások között, a bírság kiindulási összege kevésbé lett volna magas, és a végső összeg sem lépte volna túl a 141,75 millió eurót. A Koehler azt állítja, hogy azzal, hogy nem vette figyelembe azon csoportok gazdasági súlya közötti különbségeket, amelyekhez az MHTP, a Zanders és saját maga tartozik, a Bizottság tévesen sorolta a Koehlert e két vállalkozással azonos kategóriába.

475 Amennyiben az AWA és a Koehler a kartell résztvevőinek téves teljes forgalom alapján történő osztályozását vitatják, a jogalapjuk nem járhat sikerrel.

476 A határozat (406)–(409) preambulumbekzdéséből ugyanis kiderül, hogy a Bizottság a vállalkozásokat „az érintett piacon betöltött tényleges jelentőségük” alapján osztályozta, és „az EGT-léptékű termékforgalmat” vette alapul. A vállalkozások vagy a vállalkozások csoportjának teljes forgalmát tehát e szakaszban nem vette számításba.

477 Kiegészítésképpen meg kell jegyezni, hogy az AWA és a Koehler bírálata nem a saját forgalmukkal, hanem azzal kapcsolatos, hogy az MHTP és a Zanders esetében a csoportjaik forgalmát nem vették figyelembe. Márpedig, még ha a Bizottság tévedett is e két utóbbi esetében, senki sem hivatkozhat valamely harmadik személy javára elkövetett jogellenes magatartásra előnyszerzés végett (a fenti 468. pontban hivatkozott SCA Holding kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet 160. pontja). Az tény, hogy az MHTP-vel és a Zandersszel szemben kiszabott bírság túl alacsony, nem vezethet az AWA-val és a Koehlerrel szemben kiszabott bírság csökkentéséhez. Ennélfogva el kell utasítani az általuk előadott jogalapot.

478 Kiegészítésképpen ezen túlmenően, a Zanders és az MHTP vállalatcsoportjainak jogsértésben való közreműködésével kapcsolatos bizonyítékok hiányában a Bizottság indokoltan nem vette figyelembe e csoportok teljes forgalmát. Mivel a Bizottság nem talált elegendő bizonyítékot az említett csoportok jogsértésben való közreműködésére, a felperesek feladata a bizonyítékok bemutatása, amennyiben úgy vélik, hogy az iratokból kiderül e csoportok közreműködése (lásd e tekintetben az Elsőfokú Bíróság T-31/99. sz., ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítélet [EBHT 2002., II-1881. o.], a továbbiakban: ABB kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 181. pontját). Márpedig a jelen ügyben sem az AWA, sem a Koehler nem terjesztett elő ilyen bizonyítékot. Jogalapjukat tehát el kell utasítani.

c) A Bizottság módszerének alkalmazásából eredő aránytalan eredmény

479 Több vállalkozás hivatkozik arra, hogy a Bizottság által a jogsértés súlya függvényében meghatározott bírság összege adott esetben aránytalan a saját vagy a kartell más résztvevőinek forgalmához, illetve más határozatokban kiszabott összegekhez vagy ezen tényezők közül több együttes fennállásához képest. A bírság alapösszege kiszámításának módszere ezzel sérti az arányosság és az egyenlő bánásmód elvét.

Az arányosság elvének megsértése

480 Az MHTP azzal érvel, hogy nem tűnik úgy, hogy a Bizottság figyelembe vette volna az érintett piacon elért forgalmát. A Bizottság ugyanis az érintett vállalkozásokat az érintett piacon megszerzett részesedésük szerint sorolta különböző kategóriákba. Márpedig a piaci részesedéseknek a jogsértésben érintett vállalkozások közötti különbség feltérképezése érdekében történő figyelembevétele nem jelenti automatikusan az arányosság elvének tiszteletben tartását. A Bizottság – kizárólag a piaci részesedésekre támaszkodva – csak a forgalmak közötti relatív különbségeket, és nem az érintett termék piacán elért forgalom abszolút szintjét veszi figyelembe.

481 Először is emlékeztetni kell arra, hogy a jogsértések súlyát sok tényező alapján kell meghatározni, mint például többek között az ügy sajátos körülményei, a háttere, a bírságok elrettentő hatása, anélkül hogy kimerítő vagy kötelező felsorolása lenne a mérlegelendő tényezőknek (lásd a fenti 87. pontban hivatkozott HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 443. pontját, valamint az idézett ítélkezési gyakorlatot).

482 Másfelől nem lehet arra következtetni, hogy a Bizottság aránytalan bírságot szabott volna ki egyedül abból a tényből, hogy a Bizottság e körülmény mellett nem kizárólag az egyes vállalkozások által az érintett piacon elért forgalomra alapozott, hanem más, a vállalkozások e piacon betöltött jelentőségére vonatkozó tényezőket is figyelembe vett. Az ítélkezési gyakorlatból kiderül, hogy nem szabad sem a vállalkozás teljes forgalmának, sem a jogsértés tárgyát képező termékekből származó forgalomnak más értékelési szempontokhoz képest különösen nagy jelentőséget tulajdonítani (a fenti 45. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 303. pontja).

483 A Bizottság által a jelen ügyben figyelembe vett tényezőket a határozat (372)–(408) preambulumbekzdésében egyértelműen kifejti. Ez magába foglalja a kérdéses piacon elért forgalmat. Ezen túlmenően nem teheti aránytalaná az összegeket az a tény, hogy a Bizottság által meghatározott kiindulási összegek nem a forgalom adott százalékán alapulnak, mint az Elsőfokú Bíróság T-354/94. sz., Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletben [EBHT 1998., II-2111. o.].

484 Végül a Bizottság a bírságok összegének a kérdéses jogsértés súlya és időtartama függvényében történő meghatározásakor nem köteles az érintett vállalkozások forgalmán alapuló összegek alapján kiszámolni a bírság összegét, azt sem kell biztosítania, hogy amikor ugyanabban a jogsértésben érintett több vállalkozást bírságot meg, a számításai eredményeként kiszabott végső bírságösszegek az e vállalkozások közötti, a teljes forgalmuk vagy az érintett áru piacáról származó forgalmuk tekintetében fennálló minden különbséget tükrözzenek (a fenti 45. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 278. pontja).

485 Az MHTP kifogását ennélfogva el kell utasítani.

- 486 A Koehler arra hivatkozik, hogy a Bizottság azzal, hogy a saját gazdasági erejéhez és a kartellből származó nyereségéhez képest teljesen aránytalan bírságot szabott ki vele szemben, megsértette az arányosság elvét. Kiemeli továbbá, hogy a Bíróság és az Elsőfokú Bíróság több alkalommal is megerősítette, milyen fontos szerepet játszik a jogsértés súlyának mérlegelésében az érintett vállalkozás gazdasági erejére vonatkozó szempont. Az iránymutatás is nagy jelentőséget tulajdonít az érintett vállalkozás méretének.
- 487 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság az érintett vállalkozásokat a kérdéses piacra gyakorolt jelentőségük szerint öt kategóriába sorolta (a határozat (406) preambulumbekzdése) azzal a céllal, hogy figyelembe vegye az egyes vállalkozások speciális súlyát, ezáltal a versenyre gyakorolt jogellenes magatartásuk tényleges hatását. A Bizottság tehát helyesen járt el a vállalkozások méret szerinti megkülönböztetésében.
- 488 A Koehler ezt egyébként elismeri, hiszen azt állítja, hogy a Bizottság megfelelően jelentette ki azt, hogy a differenciált bírságszámítás szükséges, csak a jelen esetben nem sikerült meggyőző módon alkalmaznia azt az iránymutatást, amelyet saját magára nézve kötelezőnek ismert el. A válaszában hozzáfűzi, hogy a Bizottság nem alkalmazta azokat a szükséges megkülönböztetéseket, amelyeket a saját bírságszámítási módszere előír.
- 489 Úgy tűnik, hogy a Koehler fő érve azon a tényen alapul, hogy ő maga családi vállalkozás, amely nem fér hozzá a tőkepiachoz, és amely mérete, illetve erőforrásai alapján egyaránt kis vállalkozás a többi szankcionált résztvevőhöz képest.
- 490 Az arányosság elve megsértésének alátámasztása érdekében a Koehler a vele szemben kiszabott bírságot az MHTP-vel, a Zandersszel és az AWA-val szemben kiszabott bírságokkal veti össze.

- 491 Ugyanakkor meg kell állapítani, hogy állítása alátámasztása érdekében a Koehler az MHTP és a Zanders teljes forgalmába beleszámítja azon csoportok forgalmát is, amelyekhez a véleménye szerint e vállalkozások tartoznak. Márpedig az Elsőfokú Bíróság a fenti 478. pontban úgy vélte, hogy a Bizottság jogosan nem vette figyelembe azon csoport teljes forgalmát, amelyhez e két utóbbi vállalkozás is tartozik.
- 492 Ami a Koehlerrel szemben kiszabott bírságnak az AWA-val szemben kiszabott bírsággal való összehasonlítását illeti, arra kell emlékeztetni, hogy a határozat (409) preambulumbekzdésében meghatározott kiindulási összeg kifejezetten figyelembe veszi e vállalkozások érintett piacra gyakorolt jelentőségét, amely az érintett termék EGT-léptékű termékforgalmat veszi alapul. Így e szakaszban e két vállalkozás mindegyikével szemben kiszabott bírság kiindulási összege összességében tükrözi az önmásoló papír piacon elért forgalmuk között fennálló különbséget.
- 493 A Bizottság ezt követően – figyelembe véve a méretüket és erőforrásaik összességét – elrettentés céljából kétszeresére emeli az AWA-val, a Sappival és a Bolloréval szemben kiszabott bírság kiindulási összegét. Azzal, hogy e jogcímen az AWA-val szemben kiszabott bírságot megkétszerezi, míg a Koehlerrel szemben kiszabott bírságot nem, a Bizottság figyelembe veszi tehát e két vállalkozás közötti, a méretbeli és erőforrásaik összessége tekintetében fennálló különbséget.
- 494 Hozzá kell tenni, hogy a bírságoknak az érintett vállalkozások által elért teljes forgalommal való egyszerű, százalékos összehasonlítása nem elegendő annak bizonyításához, hogy a Koehlerrel szemben kiszabott bírság aránytalan. A megfelelő bírság összegének meghatározása ugyanis nem lehet egy, a teljes forgalmon alapuló egyszerű számítás eredménye (lásd a fenti 468. pontban idézett ítélkezési gyakorlatot).
- 495 Másfelől ezek az összehasonlítások nem bizonyítják, hogy a Koehlerrel szemben kiszabott bírság alapösszege aránytalan, figyelembe véve a vállalkozás méretét és

erőforrásainak összességét. A felperes egyetlen tényezőt sem hoz fel annak bizonyítására, hogy a bírság alapösszege a felperes egyedi súlyához képest eltúlzott. Igaz, hogy a Koehler családi vállalkozás, az önmásoló papírból származó forgalma alapján azonban nem sorolható az ágazat kis vállalkozásai közé.

- 496 Végül, a Bizottság a bírság összegének több, ugyanabban a jogsértésben részt vevő vállalkozással szembeni meghatározása során nem köteles arról gondoskodni, hogy a bírságok végösszegében az érintett vállalkozások teljes forgalmára vonatkozó valamennyi különbség kifejezésre kerüljön (az Elsőfokú Bíróság T-236/01., T-239/01., T-244/01–T-246/01., T-251/01. és T-252/01. sz., Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. április 29-én hozott ítélet [EBHT 2004., II-1181. o.] 217. pontja).
- 497 Ennélfogva el kell utasítani a Koehlernek az arányosság elve megsértésén alapuló kifogását.

Az egyenlő bánásmód elvének megsértése

- 498 Az AWA azt állítja, hogy esetében a jogsértés súlya függvényében megállapított bírság összege túlzott a kartell más résztvevőivel szemben meghatározott összeghez képest. Míg a Bizottság az MHTP, a Zanders és a Koehler esetében betartotta az iránymutatást, addig vele szemben a régi rendszert alkalmazta, amely az érintett vállalkozások piaci jelentőségén alapul.
- 499 A Zanders azzal érvel, hogy a Bizottság besorolása őt hátrányosan különböztette meg a kartellben jóval aktívabb versenytársaihoz – a Koehlerhez, az MHTP-hez és a Torraspapelhez – képest.

- 500 Ami a Koehlert illeti, az azt állítja, hogy az egyenlő bánásmód elve sérül, amikor – tekintettel a kérdéses vállalkozás gazdasági erejére – a bíróság valamely vállalkozást jobban sújt, mint a többi érintett vállalkozást. Családi vállalkozásként vitatja az MHTP-vel és a Zandersszel egy kategóriába történő besorolását. Ezek az érvek nagyrészt kapcsolódnak az arányosság elvének megsértése keretében már megvizsgáltakhoz. E tekintetben a fenti 486–497. pontokra kell hivatkozni.
- 501 Az állandó ítélkezési gyakorlat alapján az egyenlő bánásmód elve akkor sérül, ha hasonló helyzeteket eltérő módon kezelnek, vagy eltérő helyzeteket ugyanolyan módon kezelnek, kivéve ha ez a fajta bánásmód objektív módon indokolt (lásd az Elsőfokú Bíróság T-311/94. sz., BPB de Eendracht kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet [EBHT 1998., II-1129. o.] 309. pontját, valamint az idézett ítélkezési gyakorlatot).
- 502 Az iránymutatás előírja, hogy amennyiben a jogsértésben több vállalkozás is érintett (ilyenek például a kartellek), néhány esetben szükségessé válhat a felállított kategórián belül meghatározott összegek súlyozása annak figyelembevétele érdekében, hogy az egyes vállalkozások jogsértő magatartása milyen súlyú, és ebből következően milyen tényleges hatást gyakorol a versenyre, különösen ha az azonos típusú jogsértéseket elkövető vállalkozások mérete között jelentős különbség áll fenn.”
- 503 Ebben az esetben az iránymutatás hozzáfűzi, hogy „az azonos magatartásért járó azonos büntetés elve – ha a körülmények így kívánják – az érintett vállalkozások vonatkozásában eltérő összegű bírságok kiszabásához vezethet, anélkül hogy ezt a különbségtélt [...] aritmetikai számítások szabályoznák”.
- 504 Az ítélkezési gyakorlat szerint, amennyiben a Bizottság az érintett vállalkozásokat a bírság összegének megállapítása érdekében csoportokba osztja, az így kialakított

egyes csoportok küszöbértékei meghatározásának koherensnek és objektív módon igazolhatónak kell lennie (a fenti 496. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 220. pontja).

505 Ez alapján meg kell vizsgálni, hogy a Bizottság által elvégzett besorolás tiszteletben tartja-e az egyenlő bánásmód elvét.

506 Emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság a határozatban ((406) és (407) preambulumbekezdés) az érintett vállalkozásokat „az érintett piacon fennálló viszonylagos jelentőségük” szerint azzal a céllal sorolta kategóriákba, hogy „figyelembe vegye az egyes vállalkozások egyedi súlyát, ezáltal tehát a versenyre gyakorolt jogellenes magatartásuk tényleges hatását”. E célból a Bizottság „a termék EGT-n belüli értékesítéséből származó forgalmat veszi alapul a vállalkozások érintett piacon fennálló relatív súlyának összehasonlítása érdekében”. A (408) preambulumbekezdés is a vállalkozások piaci részesedésére hivatkozik. Az elvégzett besorolás indokolása ennél fogva világos.

507 Amennyiben ezek a tényezők – azaz termék EGT-n belüli értékesítéséből származó forgalom és a piaci részesedések – olyan jellegűek, hogy információt nyújtanak a vállalkozás jelentőségéről, akkor a fenti 468. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlattal összhangban azokat a Bizottság figyelembe veheti.

508 Amint azt a határozat (407) preambulumbekezdése is mutatja, a Bizottság a különböző kategóriák meghatározásához a határozat (18) preambulumbekezdésében ismertetett 1b) táblázatban található adatokat használta fel.

- 509 E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy az e táblázatban közölt forgalmak a vállalkozások által az információkérésre adott válaszban szereplő információkon alapulnak. Az AWA ennél fogva a jelen eljárásban nem érvelhet azzal, hogy ő a saját részéről pontatlan adatokat nyújtott. Mindenesetre úgy tűnik, hogy a keresetében előterjesztett új adatok nagyságrendileg azonosak, és ezáltal nem vezetnek eltérő eredményhez.
- 510 Másfelől – az AWA állításával ellentétben – az érintett táblázatban közölt számadatok és a Bizottság által meghatározott kategóriák összehasonlításából nem derül ki, hogy ez utóbbi az AWA esetében a többi vállalkozástól eltérően más rendszert alkalmazott volna.
- 511 Igaz, hogy több tényező közül a piaci részesedéseknek a vállalkozások közti különbségek megállapítása céljából történő figyelembevétele akkor sérti az egyenlő bánásmód elvét, ha azt nem alkalmazzák az érintett vállalkozások összességére. Az AWA azonban saját maga a válaszában egy olyan táblázattal szolgál, amelyből – saját állításai szerint – kiderül, hogy „a jogsértés súlya szerint meghatározott összegek általában véve összefüggésben vannak a résztvevők érintett piacon belüli piaci részesedésével”. Szemben az AWA állításával, az egyenlő bánásmód elvét tehát tiszteletben tartották.
- 512 A Zanders előadja, hogy vele szemben megkülönböztetést alkalmaztak azzal, hogy nem ugyanabba a kategóriába került, mint az MHTP és a Koehler, holott azoknak a kartellben való közreműködése jóval aktívabb volt, mint az övé, illetve azzal, hogy nem ugyanabba a kategóriába sorolták, mint a Torraspapel, holott semmi objektív ok nem létezett arra, hogy őt másképp kezeljék.
- 513 Emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság által figyelembe vett számok szerint a Zander piaci részesedése 1994-ben és 1995-ben körülbelül 12%, az MHTP-é

körülbelül 14%, és a Koehleré körülbelül 10% volt, míg a Torraspapel részesedése 1994-ben 5,4%, 1995-ben pedig 6,9% volt. E kritériumhoz képest a Bizottság által meghatározott kategóriák nem különböztetik meg sem a Zanderst, sem a Koehlert, ezen utóbbinak a vállalkozás családi jellegére vonatkozó állítása ellenére (lásd a fenti 487. és az azt követő pontokat is).

514 A Zanders ugyanakkor megkísérli bizonyítani, hogy a piaci részesedése egyes piacokon – különösen Franciaországban, Spanyolországban és az Egyesült Királyságban – kevésbé volt jelentős, mint a Torraspapelé.

515 E tekintetben arra kell emlékeztetni, hogy a Bizottság a kartell összes résztvevője esetén a termék EGT-n belüli értékesítéséből származó forgalomra és az ott elért piaci részesedésre támaszkodott. Megállapította, hogy a kartell teljesen lefedte a közös piacot, majd az EGT létrehozása után, annak egészét (a határozat (403) preambulumbekzdése). A Zanders bizonyítása tehát nem releváns, ugyanis csak bizonyos piacokra érvényes.

516 Ami a Zandersnek a kartellben való állítólagos csekély közreműködését illeti – amit a Bizottság egyébként vitat –, az iránymutatás szerint enyhítő körülményként lehetne esetleg azt figyelembe venni. Mindazonáltal ez nem vehető számításba a kiindulási összegnek a jogsértés súlya függvényében történő meghatározásakor, amikor is a súlyozás olyan objektív tényezők alapján történik, amelyek célja az „egyes vállalkozások versenyre gyakorolt [...] egyedi súlyának figyelembevétele”.

517 Végül meg kell vizsgálni az AWA azon érvelését, amely szerint a jelen kartell esetében a jogsértés súlyának függvényében meghatározott bírságok általános szintje más, újabb ügyekben kiszabott bírságokhoz képest túlságosan magas.

- 518 Az AWA azt állítja, hogy a jelen ügyben meghatározott kiindulási összegek és más, különösen súlyos jogsértésekkel kapcsolatos ügyekben az egyes jogsértések esetén meghatározott összegek nagy hasonlóságot mutatnak, az ő esetében meghatározott összeg szembeszökő kivételével. Márpedig az összegeknek – az AWA szerint – jóval alacsonyabbnak kellett volna lenniük, hiszen a megállapodások nem jártak azzal a hatással, hogy a rendes versenyfeltételekhez képest emeljék az árakat, nem akadályozták meg azt, hogy a résztvevők csak minimális nyereséget érjenek el, csupán az árakról szóló megbeszélésekre korlátozódtak, és nem tartalmaztak ellenőrző mechanizmusokat.
- 519 Meg kell állapítani, hogy az AWA érvelése ismét a különösen súlyos jogsértés minősítést vitatja a jelen ügyben, és nem az e különösen súlyos jogsértésként való minősítés alapján meghatározott összegeket, amelyeket az AWA más, ugyanilyen típusú jogsértésre vonatkozó ügyekkel igen hasonlóként ír le.
- 520 A Bizottság jogosan minősítette a jogsértést különösen súlyosnak (lásd a fenti 431–442. pontokat), az egyenlőtlen bánásmódra vonatkozó kifogás más közelmúltban történt ügyekhez viszonyítva nem fogadható el, mivel az AWA elismeri, hogy az összeg megegyezik az ilyen típusú jogsértés esetén más ügyekben alkalmazott összeggel.
- 521 Az AWA esetében meghatározott összeggel kapcsolatban egyébként arra kell emlékeztetni, hogy a következetes ítélkezési gyakorlat szerint az a tény, miszerint a Bizottság a múltban bizonyos fajta jogsértésekre bizonyos szinten szabta ki a bírságokat, nem fosztja meg attól a lehetőségtől, hogy ezt a szintet a 17. rendeletben jelzett korlátok között felemelje, ha ez a közösségi versenypolitika végrehajtásának biztosítása érdekében szükséges.
- 522 El kell utasítani tehát a kartellben résztvevők besorolását és az ennek alapján meghatározott kiindulási összegeket vitató jogalapokat.

4. A bírság elrettentés céljából történő emelése

- 523 Az AWA és a Bolloré vitatja a bírságok kiindulási összegének elrettentés céljából történő megkétszerezését. Ez az emelés messzemenően aránytalan bírsághoz vezet a kartell által érintett értékesítések mértékéhez képest, és nem veszi figyelembe a különböző vállalkozásoknak felróható jogsértés súlyát és azok egyedi szerepét. Az AWA azzal is érvel, hogy az elrettentés céljából történő ilyen emelést egyáltalán nem indokolták meg sem a kifogásközlésben, sem a határozatban, és hogy az összeegyeztethetetlen az engedékenységi közlemény alkalmazásával.
- 524 A Bizottság a határozat (410)–(412) preambulumbekzdésében kifejtette, hogy a bírság kellően elrettentő hatásának biztosítása érdekében úgy vélte, hogy az AWA, a Sappi és a Bolloré esetében „a bírságnak a vállalkozások érintett piacon való relatív jelentősége függvényében kiszámított kiindulási összegét meg kellett emelni, figyelembe véve azok méretét és forrásaik összességét”. A Bizottság a kifogásközlésben már jelezte azon szándékát, hogy kellően elrettentő szinten kívánja meghatározni a bírságokat.
- 525 Az iránymutatás előírja, hogy „a bírságot olyan nagyságrendű összegben kell megállapítani, amely biztosan kellően elrettentő hatású”. Másfelől figyelembe vehető az a tény, hogy „a nagy vállalkozások rendszerint olyan jogi és gazdasági ismeretekkel, valamint infrastruktúrával rendelkeznek, amely lehetővé teszi számukra annak könnyebb felismerését, hogy jogsértő magatartást folytatnak, és tudatában legyenek annak, hogy a versenyjog alapján ebből rájuk nézve milyen következmények származnak”.
- 526 Emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság megemelheti a bírságok szintjét az elrettentő hatás növelése érdekében (a fenti 196. pontban hivatkozott Solvay kontra Bizottság ügyben 1992. március 10-én hozott ítélet 309. pontja). A Bizottság egyébként súlyosabb bírságokat is kiszabhat valamely olyan vállalkozással szemben, amelynek a cselekményei – tekintettel arra, hogy meghatározó szerepet játszik a

piacon – nagyobb hatást gyakoroltak a piacra, mint az ugyanazon jogsértést elkövető más vállalkozások cselekményei, anélkül hogy ezzel megsértené az egyenlő bánásmód elvét. A bírság összegének ily módon történő kiszámítása megfelel azon követelménynek is, hogy az kellően elrettentő hatású legyen (az Elsőfokú Bíróság T-66/99. sz., Minoan Lines kontra Bizottság ügyben 2003. december 11-én hozott ítélet [EBHT 2003., II-5515. o.] 284. pontja; lásd e tekintetben az Elsőfokú Bíróság T-24/93–T-26/93. és T-28/93. sz., Compagnie maritime belge transports és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1996. október 8-án hozott ítélet [EBHT 1996., II-1201. o.] 235. pontját is).

- 527 Az elrettentésnek – amint az a fenti 86. pontban (106. pont) említett Musique diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletből is következik – egyszerre kell egyedinek és általánosnak lennie. Míg a bírság egyéni jogsértést szankcionál, de amellett a versenyszabályok vállalkozások általi tiszteletben tartásának általános politikájába is illeszkedik. Sőt, az elrettentés még az érintett vállalkozással szemben sem korlátozódhat csupán a kérdéses piacra, hanem tevékenységeinek összességére kell alkalmazni azt. A Bolloré az „önmásolópapír”-részlegének értékesítése és ebből kifolyólag az ezen a piacon való esetleges visszaesés lehetetlensége folytán nem kérheti tehát a vele szemben kiszabott bírság csökkentését.
- 528 A bírság *erga omnes* elrettentő hatásával kapcsolatban az AWA által emelt kifogásra válaszolva arra kell emlékeztetni, hogy – habár a bírság elrettentő hatása egyszerre célozza a megbírságolt vállalkozást és a versenyszabályok megsértését kísérő más vállalkozásokat – azt a jelen ügyben az érintett vállalkozás helyzetét és az ügy összes körülményét figyelembe véve számították ki. E körülmény mellett a bírság, amennyiben az érintett vállalkozással szemben nem aránytalan, nem válhat azzá csupán amiatt, hogy egyúttal *erga omnes* elrettentő hatást vált ki.
- 529 Mindazonáltal a jelen ügyben a felperesek főképp az esetükben elrettentés céljából alkalmazott emelés mértékét vitatják, amelyet aránytalannak és indokolatlannak tartanak.

- 530 Ami a jelen ügyben elrettentés céljából alkalmazott szorzó állítólagosan aránytalan jellegét illeti, az Elsőfokú Bíróság az ABB kontra Bizottság ügyben hozott ítéletében (162. pont) elfogadta a bíróság elrettentés céljából történő Bizottság általi megkésztetését annak érdekében, hogy tükrözze a felperesnek az előszigetelt csövek ágazatában betöltött szerepét, és hogy számításba vegye az egyik legfontosabb európai csoportként meglévő pozícióját.
- 531 Márpedig – hivatkozással a határozat (18) preambulumbekzdésében szereplő 1b) táblázatra – az AWA, a Bolloré és a Sappi a legfontosabb európai csoportok. Teljes forgalmuk – amely ugyanabban a sáv szélességben mozog – jóval meghaladja más érintett vállalkozásokét. Ebből következik, hogy az AWA-val és a Bolloréval szemben kiszabott bírság megkésztetése nem tekinthető aránytalanak a csoportjuk által betöltött pozícióhoz képest.
- 532 E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy – az AWA és a Bolloré azon látszólagos feltételezésével szemben, miszerint a Bizottság az elrettentés céljából történő bírságemelés esetében a csoportjuk teljes forgalmára támaszkodott – a szorzót nem matematikai képlettel számították ki, és az nem kapcsolódik arányosan a felperes teljes forgalmához (lásd e tekintetben az ABB kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 180. pontját). Ha nagyságrendjük szerint összehasonlítjuk az AWA, a Sappi, a Bolloré és a Torraspapel 1b) táblázatban szereplő teljes forgalmát, kiderül, hogy a Bolloré és az AWA forgalma ötször és hétszer magasabb a Torraspapelénál, míg a Bizottság csak 2-szeres szorzót alkalmazott, és nem tett különbséget az AWA és a Bolloré között.
- 533 Azon érvvel kapcsolatban, hogy ez az emelés messzemenően aránytalan a jogsértés által érintett forgalomhoz képest, meg kell jegyezni, hogy a jogsértés súlya szerinti bírság kiindulási összegét a terméknek az érintett piacon történő értékesítéséből származó forgalom alapján számolták ki. Ezt a tényezőt tehát már a kiinduláskor

figyelembe vette a Bizottság. Az elrettentés céljából történő emelés egy későbbi szakaszban a vállalkozás méretét és erőforrásainak összességét veszi számításba.

- 534 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság figyelembe veheti nem csupán a vállalkozás teljes forgalmát, amely információval szolgál, ha mégoly hozzávetőleges és tökéletlen módon is, a méretre és a gazdasági erőre vonatkozóan, hanem e forgalomnak a jogsértés tárgyát képező termék értékesítéséből származó részét is (a fenti 86. pontban hivatkozott Musique diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 121. pontja).
- 535 Az AWA ugyanakkor azt rója fel a Bizottságnak, hogy már a kiindulási összeg meghatározásakor 3,5-ös szorzót alkalmazott a felperesnek az önmásoló papír piacon betöltött jelentősége miatt, majd másodjára egy 2-szeres szorzót elrettentés címén.
- 536 Márpedig – amint az a fentiekben kifejtésre került – a két emelés nem ugyanazokat a tényezőket veszi számításba. Az első a vállalkozásnak a kérdéses termék piacon fennálló jelentőségére, a második a vállalkozás vagy a vállalatcsoport – amelyhez a vállalkozás tartozik – tevékenységének összességére vonatkozik annak érdekében, hogy számításba vegye forrásainak összességét.
- 537 Az elrettentés céljából történő emelés indokolatlan jellegét illetően meg kell állapítani, hogy a határozatban a Bizottság megállapítja, hogy az AWA, a Sappi és a Bolloré esetében „a bírságnak, a vállalkozások érintett piacon fennálló relatív jelentősége függvényében kiszámított kiindulási összegét meg kellett emelni, figyelembe véve azok méretét és forrásaik összességét”. Szemben az AWA állításával, a kérdéses emelés ennél fogva indokolt.

- 538 Mindazonáltal az AWA sérelmezi, hogy a vállalkozás méretét és forrásainak összességét elrettentés céljából figyelembe vették. Azt állítja, hogy az elrettentés egyik ésszerű gazdasági elmélete szerint a bírságokat a kérdéses piacon a jogsértésből származó haszonhoz és a jogsértés felderítésének valószínűségéhez mérten kell megállapítani. Az elrettentés kérdése – véleménye szerint – nem kapcsolódik ésszerűen valamely vállalkozás csoportjának világméretű forgalmához.
- 539 Ami az érintett vállalkozások méretének és forrásaik összességének figyelembevételét illeti, az Elsőfokú Bíróság úgy véli, hogy a Bizottság nem követett el értékelési hibát, amennyiben úgy ítélte meg, hogy a nagyméretű vállalkozások általában a kisméretű vállalkozásokhoz képest nagyobb erőforrásokkal rendelkeznek, ami alkalmasabbá teszi ezeket arra, hogy tisztában legyenek a versenyjogi követelményekkel és következményekkel (az ABB kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 169. pontja).
- 540 Ezen túlmenően, tekintettel arra, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint a bírság elrettentő hatásának figyelembevétele az egyik olyan tényező, amelyet a jogsértés súlyának meghatározásakor számításba vesznek, az AWA nem róhatja fel a Bizottságnak, hogy a bírságok elrettentő hatását számításba vette a jogsértés súlyának megfelelő kiindulási összeg meghatározása során. A bírság elrettentő hatásának a jogsértés súlya alapján való meghatározása a bírságok megállapításának szerves részét képezi (az ABB kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 167. pontja). Nem megalapozott az AWA azon állítása, hogy a Bizottság az elrettentés céljából történő emelést csak a bírság kiszámításának utolsó szakaszában volt köteles alkalmazni.
- 541 Ami az elrettentés céljából történő emelésnek az engedékenységi közlemény alkalmazásával való állítólagos összeegyeztethetlenségét illeti, hangsúlyozni kell, hogy e két szakasz teljesen eltérő, és e két tényező együttes alkalmazása nem tekinthető ellentmondásosnak. A bírság elrettentés céljából történő emelése ugyanis az elkövetett jogsértést szankcionáló bírság kiszámításának szakaszába illeszkedik. Miután meghatározták ezen összeget, az engedékenységi közlemény alkalmazásának

célja azon vállalkozások kompenzálása, amelyek úgy döntöttek, hogy együttműködnek a Bizottsággal. Az AWA állításával szemben az a tény, hogy valamely vállalkozás úgy dönt, hogy a vizsgálatban azzal a céllal működik együtt, hogy vele szemben az ennek keretében kiszabott bírságot csökkenteni tudja, egyáltalán nem biztosítja azt, hogy a jövőben tartózkodni fog hasonló jogsértés elkövetésétől.

542 A valamely vállalkozásra vonatkozó, sajátos enyhítő körülményeket, amelyek az e vállalkozással szemben kiszabott bírság csökkentéséhez vezethetnek adott esetben figyelembe kell venni az enyhítő körülmények vizsgálata során, az elrettentés céljából történő emelés során azonban nem jönnek számításba. Ez érvényes például azon követő magatartásra, amelyet a Copigraph (Bolloré) állítólag tanúsított, illetve arra, hogy ugyanezen vállalkozás a vizsgálat megkezdése előtt megszüntette a jogsértést.

543 Végül a felpereseknek a bírság elrettentés céljából történő emelésével kapcsolatos érveire vonatkozó vizsgálat befejezése előtt vissza kell térni az egyenlőtlen bánásmód kérdésére, amely bizonyos vállalkozások szerint abból ered, hogy az ő esetükben azon csoport forgalmát vették figyelembe, amelyhez tartoznak, míg a kartell többi résztvevője esetében a Bizottság nem számolt azzal. Ennélfogva amikor a Bizottság azt állítja, hogy az érintett vállalkozások méretét és forrásainak összességét kívánta számításba venni (a határozat (411) preambulumbekzdése) a bírságok elrettentés céljából történő emelése keretében, a valamely csoporthoz való tartozás vagy ennek hiánya meghatározó lehet.

544 Ami az AWA-t illeti, arra kell emlékeztetni, hogy a csoport anyavállalata közvetlenül és önállóan vett részt a kartellben, anélkül hogy ezt vitatták volna, így jogosan vették figyelembe a csoport forgalmát.

545 Ami a Bollorét illeti, az Elsőfokú Bíróság a fenti 66–81. pontban megállapította, hogy el kell utasítani a Bolloré közvetlen közreműködésére alapított kifogást, mivel a

kifogásközlés nem tette lehetővé számára, hogy tudomást szerezzen e kifogásról, és biztosítsa a védelmét e pontot illetően. Mindazonáltal a Bolloré esetének vizsgálata végén (lásd a fenti 129–150. pontot) az Elsőfokú Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a Bizottság jogszerűen állapította meg e vállalkozásnak a felelősségét leányvállalata, a Copigraph kartellben való részvételéért.

546 Ebből az következik, hogy a két vállalkozás egyetemlegesen felelős a velük szemben felrótt magatartásért, mivel az egyik által elkövetett cselekmények betudhatók a másiknak (lásd e tekintetben a fenti 87. pontban hivatkozott HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 54., 524. és 525. pontját). Hangsúlyozni kell, hogy a határozat (18) preambulumbekzdésében található 1b. táblázatból kiderül, hogy a Bolloré esetében számításba vett, az önmásoló papírból származó forgalom megegyezik a Copigraph-éval, mivel csak ez utóbbi rendelkezett ilyen forgalommal. A Bizottság tehát megfelelően határozta meg a Bolloré bírságának kiindulási összegét úgy, hogy a Copigraph forgalmát vette figyelembe. A Copigraph és a Bolloré az EK 81. cikk értelmében egy és ugyanazon vállalatot alkotják, így indokolt volt a csoport forrásai összességének figyelembevétele a bírság kellően elrettentő hatása biztosításának érdekében.

547 Ezen elemzésből következik, hogy a Bizottság jogosan emelte meg az AWA és a Bolloré esetében a bírság kiindulási összegét azzal a szándékkal, hogy ez utóbbinak kellően elrettentő hatást biztosítson.

548 Ezenfelül a Bizottság tehát jogosan alkalmazta a Bolloré teljes forgalmára a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében előírt, a forgalom 10%-ának megfelelő felső korlát maximumát. E maximumot az EK 81. cikk értelmében a „vállalkozásként” eljáró gazdasági egységet alkotó valamennyi vállalkozás összesített forgalma alapján kell kiszámítani (lásd e tekintetben a fenti 87. pontban hivatkozott HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 528. pontját).

549 Ennélfogva el kell utasítani a jogsértés súlyának értékelésében a bizonyítékok hiányára, az EK 253. cikk, a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének és az arányosság, az egyenlő bánásmód elveinek megsértésére, a bírságok egyéni meghatározásának hiányára, a hibás ténybeli megállapításokra, értékelési hibákra és jogi hibákra alapított jogalapok összességét.

E – A jogsértés időtartamára vonatkozó jogalapokról

550 Emlékeztetni kell arra, hogy a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének megfelelően a jogsértés időtartama olyan elemet képez, amelyet figyelembe kell venni a versenyszabályokat megsértő vállalkozásra kiszabandó bírság összegének megállapításakor.

551 Ami a jogsértés időtartamára vonatkozó tényezőt illeti, az iránymutatás különbséget tesz a rövid időtartamú (általában egy évnél rövidebb) jogsértések, amelyek esetében a jogsértés súlyára tekintettel meghatározott kiindulási összegét nem kellene emelni, a közepes időtartamú (általában egy–öt évig tartó) jogsértések, amelyek esetében ez az összeg 50%-kal növelhető, és a hosszú időtartamú (általában öt évnél hosszabb) jogsértések között, amelyek esetében ez az összeg évi 10%-kal növelhető (az 1. pont B. alpontja első bekezdésének első–harmadik francia bekezdése).

552 A határozat (414)–(416) preambulumbekzdésében a Bizottság a következőket állapítja meg:

„(414) [...] a jogsértés közepes időtartamú (egy–öt évig tartó) az érintett vállalkozások mindegyike esetében.

(415) az AWA, a Copigraph (Bolloré), a Koehler, a Sappi, az MHTP (Stora), a Torraspapel és a Zanders három év és kilenc hónapig tartó jogsértést követtek el. A [...] súly alapján meghatározott kiindulási összegeket mindegyik vállalkozás esetében összesen 35%-kal kell tehát megemelni.

(416) A Mougeot, a Carrs, a Divipa és a Zicuñaga esetében a jogsértés időtartama egy év és négy hónap valamint három év és öt hónap között változott. A jogsértés súlya alapján meghatározott kiindulási összegeket a Mougeot esetében 30%-kal, a Carrs esetében 25%-kal, a Divipa esetében 25%-kal és a Zicuñaga esetében 10%-kal kell megemelni.”

553 Több felperes vitatta a Bizottságnak az általuk elkövetett jogsértés időtartamára vonatkozó megállapításait. E tekintetben a fenti 256–371. pontokra kell hivatkozni, amelyekből kiderül, hogy a Bizottság által a jogsértés időtartama miatt alkalmazott emelések megalapozottak.

554 Másfelől a jogsértés időtartamához kapcsolódó emelést illetően az AWA továbbra is azzal érvel, hogy a Bizottság a jogsértés időtartamához kapcsolódó bírságemelést nem a bírság kiindulási összegére – amint azt a határozat (415) preambulumbekzdésében jelezte –, hanem annak kétszeresével megegyező összegre alkalmazta.

555 Való igaz, hogy a határozat (415) preambulumbekzdése a „jogsértés súlya alapján meghatározott kiindulási összegekre” hivatkozik és zárójelben hozzáteszi a (409) preambulumbekzdésre való hivatkozást, amely a jogsértés súlya alapján meghatározott, elrettentés céljából történő emelés nélküli bírságok kiindulási összegeit tartalmazza.

556 A Bizottság elismeri, hogy itt elírásról van szó, és hogy a (412) preambulumbekzdésre kellett volna hivatkoznia, amely az elrettentés céljából történő emelést magában foglaló összegről tájékoztat.

557 Mindenesetre a végeredmény nem változik. Igaz ugyan, hogy a határozat logikáját követve szerencsésebb lett volna az elrettentés céljából már megemelt kiindulási összegre hivatkozni. Mindazonáltal az eredmény nem változott volna, ha fordított sorrendben végzik el a számítást, azaz a jogsértés időtartama miatt 35%-kal emelik a 70 millió eurós kiindulási összeget, majd elrettentés céljából megkétszerezik azt. Az AWA-val szemben kiszabott bírság alapösszege így is a (417) preambulumbekkezdésben ismertetett összeggel egyezett volna meg.

558 Ennélfogva el kell utasítani a jogsértés időtartamára vonatkozó jogalapokat.

F – Az arányosság és az egyenlő bánásmód elvének megsértésére, valamint ténybeli értékelési hibára alapított jogalapról

559 A jogsértésben betöltött vezető szerepből következő súlyosító körülmény alapján a Bizottság 50%-kal növelte az AWA-val szemben kiszabott bírság alapösszegét (a határozat (424) preambulumbekkezdése).

560 Elsődlegesen arra kell emlékeztetni, hogy a vezető szerep figyelembevétele összhangban van az ítélkezési gyakorlattal és az iránymutatással.

561 Amint az az ítélkezési gyakorlatból is kiderül, amikor valamely jogsértést több vállalkozás követ el, a bírságok összegének kiszámítása keretében meg kell vizsgálni az egyes vállalkozások részvételének relatív súlyát (a fenti 446. pontban hivatkozott Suiker Unie és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 623. pontja), amelyhez különösen a részvételük időtartama alatt a jogsértésben betöltött saját szerepük meghatározása szükséges (a fenti 149. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 150. pontja, valamint az Elsőfokú Bíróság T-6/89. sz., Enichem Anic kontra Bizottság ügyben 1991. december 17-én hozott

ítélet [EBHT 1991., II-1623. o.] 264. pontja). Ebből következik különösen az, hogy az egy vagy több vállalkozás által a kartellben betöltött vezető szerepet a bírság összegének kiszámítása céljából figyelembe kell venni, mivel az ilyen szerepet játszó vállalkozásoknak a többi vállalkozáshoz képest különös felelősséget kell viselniük (a Bíróság fenti 121. pontban hivatkozott IAZ és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 57. és 58. pontja, valamint a C-298/98. P. sz., Finnboard kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítélet [EBHT 2000., I-10157. o.] 45. pontja; a fenti 446. pontban hivatkozott Mayr-Melnhof kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 291. pontja). Ezen elveknek megfelelően a bírságkiszabási iránymutatás 2. pontja a súlyosító körülményekről szóló részében nem kimerítő felsorolást ad azokról a körülményekről, amelyek a bírság alapösszegének emelését eredményezhetik, amely felsorolás tartalmazza a „jogsértés irányítója és felbujtója szerepet” (az ADM kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 238–240. pontja).

- 562 Mindazonáltal az AWA azt állítja, hogy nem vagy csak kevés bizonyíték van a jogsértésben betöltött vezető szerepét illetően, és hogy mindenestre a jogsértésben vezető szerepet betöltő többi vállalkozáshoz képest az 50%-os emelés aránytalan és ellentétes az egyenlő bánásmód elvével.

1. Ténybeli értékelési hiba

- 563 A határozat (418) és (419) preambulumbekkezdése szerint számos tényező támasztja alá, hogy az AWA vezető szerepet töltött be a jogsértésben, ide tartozik többek között bizonyos találkozók összehívása és azok vezetése, a kartell átalakításában játszott kezdeményező szerepe, az áremelések elindítása, valamint a kartell végrehajtásának ellenőrzése.
- 564 Az AWA pontról pontra válaszol ezen állítások mindegyikére. Bizonyos találkozók tényleges megszervezésének a lebonyolítása még nem teszi őt a kartell vezetőjévé, annál is inkább, mivel más vállalkozások is foglaltak termeket a kartell általános vagy helyi találkozóihoz. Ha pontosabb adatok hiányában azt feltételezzük, hogy

állítólagos kezdeményező szerepe B. úr AEMCP-ben akkoriban ellátott pozíciójával van összefüggésben, az AWA azt állítja, hogy e pozíció nem bizonyít semmiféle általa betöltött vezető szerepet. Az állítólag tőle származó áremeléseket semmilyen bizonyíték nem támasztja alá; az a Mougeot nyilatkozataira alapul, amelyek nem megbízhatóak. Az AWA nem az egyetlen, amely áremeléseket jelentett be, és az a tény, hogy ezt elsőként tette, a piacon betöltött vezető szerepével magyarázható, ami ellen semmi kifogás nem emelhető, ezzel pedig nem válik a jogsértés vezetőjévé. Az AWA tagadja, hogy nyomást gyakorolt volna bármely gyártóra, és semmilyen bizonyíték nem létezik arra vonatkozóan, hogy a piacon betöltött vezető szerepével ténylegesen visszaélt volna azért, hogy a megállapodások betartására hatással legyen, vagy legalábbis arra vonatkozóan, hogy ezzel fenyegetett volna. Még ha elfogadjuk is a Mougeot nyilatkozatainak pontosságát, azok mindenesetre azt bizonyítják, hogy az AWA más gyártókkal szemben olykor határozott hangnemet használt.

565 Emlékeztetni kell arra, hogy az AWA bizonyos bizonyítékokat nem önmagukban vitat, hanem azoknak a Bizottság általi értelmezését. Így az AWA nem vitatja, hogy bizonyos találkozók tényleges megszervezését ő bonyolította le, sem azt, hogy B. úr irányította az AEMCP-t annak átalakításakor, sem azt, hogy áremeléseket jelentett be, és azt elsőként tette, és végül azt sem, hogy engedélyt kért és kapott a Sarrió értékesítési mennyiségeivel kapcsolatos információknak az e vállalkozás helyiségeiben történő ellenőrzésére.

566 Márpedig a (423) preambulumbekzdésből kiderül, hogy a Bizottság e tényezők összessége alapján következtetett az AWA vezető szerepére:

„Összefüggő bizonyítékok sorozata támasztja alá, hogy az AWA – amely az önmásoló papír piacán gazdasági vezető szerepet töltött be, és a versenytársaira azáltal tudott nyomást gyakorolni, hogy egyes kis beszállítók termelésének nagy részét ő vásárolta meg vagy értékesítette – a megállapodások felügyeletében és azok végrehajtásában is kulcsfontosságú szerepet töltött be.”

567 A Bizottság már a kifogásközlésben a következőt állította:

„Kétségek nélkül az AWA – az európai önmásoló papír első számú gyártója – töltötte be a kartell fő vezető szerepét az egész EGT-n belül, Spanyolország kivételével. A kartelltalálkozókra vonatkozó ténybeli bizonyítékok [...] azt támasztják alá, hogy azok közül számosat az AWA képviselői hívtak össze és vezettek [...] Ezen túlmenően számos tényező utal arra, hogy a megállapított áremelések legalább két általános kartelltalálkozón és több nemzeti találkozón az AWA-tól származnak, és hogy az AWA követelte a többi résztvevőtől, hogy ugyanazokat az áremeléseket alkalmazzák. Az AWA által a kartellben betöltött vezető szerepet ezen túlmenően bizonyos dokumentumok is alátámasztják, amelyek azt bizonyítják, hogy az AWA jelentette be elsőként a piac áremeléseit, és hogy más versenytársak követték e bejelentéseket. Az 1995. február 2-i általános kartelltalálkozóról készült jegyzőkönyvben egyértelműen kijelentik, hogy az AWA fogja elsőként a találkozón egyeztetett áremeléseket bejelenteni.”

568 Elsősorban azt kell megállapítani, hogy még akkor is – amint azzal az AWA érvel –, ha más vállalkozások foglalták le egyes alkalmakkor a termeket, hívtak össze bizonyos találkozókat, vagy jelentették be az áremeléseket, közülük egyiknél sem bizonyítja a vezető szerepet annyi tényező, mint az AWA-nál. E tekintetben például igaz, hogy az AEMCP-t 1995 januárjától a Koehler is irányította, F. úr (Koehler) szerepe azonban nem hasonlítható B. úr (AWA) szerepéhez, aki megváltoztatta a kartell működésének módját.

569 Másodsorban úgy tűnik, hogy a kartell tagjai semmilyen bizonyítékot nem terjesztettek elő, amely kétségbe vonhatná az AWA által betöltött vezető szerepet. Ellenkezőleg: úgy tűnik, hogy a Mougéot-nak a határozat (95), (97), (104), (108), (120), (141), (143), (193), (194), (210), (234) és (246) preambulumbekzdésében – és különösen a fenti 439. pontban – hivatkozott nyilatkozatai az AWA vezető szerepét támasztják alá.

- 570 Az AWA ugyanakkor vitatja a Mougeot nyilatkozatainak bizonyító erejét, amelyeket – az AWA állítása szerint – a Mougeot érdekei vezérelték, hogy úgy tűnjön, mint amely az AWA nyomásgyakorlásának áldozatává vált, és hogy ilyen információkért cserébe az engedékenységekben részesülhessen a Bizottság részéről.
- 571 E tekintetben meg kell állapítani, hogy – még ha bizonyos eltérések léteznek is a Mougeot és az AWA nyilatkozatai között – a Mougeot nyilatkozatai általában több ponton, különösen a kartell szerkezetét és történetét illetően, egybevág a Mougeot nyilatkozataival, amelyeket ez utóbbi szintén az engedékenységi közlemény rendelkezéseinek alkalmazása érdekében tette (lásd többek között a fenti 163–168. és 261. pontot). A Mougeot nyilatkozatainak az AWA által betöltött vezető szereppel kapcsolatos hitelessége ennél fogva nem kérdőjelezhető meg, annál is inkább, mert e vezető szerepet számos összefüggő és egybevágó bizonyíték támasztja alá.
- 572 Másfelől hangsúlyozni kell, hogy – a Mougeot nyilatkozatain túl – a bizonyítékcsoport magában foglalja a Bizottság által a Sappinál talált dokumentumokat (a határozat (103) preambulumbekkezdése), valamint ez utóbbi vállalkozás nyilatkozatait és közléseit (lásd a (181) preambulumbekkezdést és a Bizottság aktájának 7. oldalán található (228) és (233) preambulumbekkezdésére való hivatkozást, amely tartalmazza a Sappi nyilatkozatait). Nem állítható tehát az, hogy a Bizottság érvelését csak a Mougeot nyilatkozatai támasztják alá.
- 573 Végül az AWA más vállalkozásokra kifejtett nyomásgyakorlásával kapcsolatban a Bizottság pontosítja az ellenkérelmében, hogy az AWA-t nem vádolta azzal, hogy más vállalkozásokat ösztönzött a kartellben való részvételre, habár egyesek, mint a Carrs és a Torraspapel, a kifogásközlésre adott válaszukban azt állították, hogy az AWA nyomása alatt cselekedtek.

- 574 Márpedig igaz ugyan, hogy a határozat (425) preambulumbekzdésében a kizárólag passzív szereppel kapcsolatos enyhítő körülmények vizsgálatának keretében a Bizottság megemlíti azt a tényt, hogy „a Carrs, a Copigraph és a Torraspapel azt állítják, hogy kizárólag passzív szerepet játszottak a jogsértésben, és hogy a kartellben való részvételre a kartell vezetője, az AWA részéről rájuk gyakorolt nyomás miatt kényszerültek”, valamint hogy „a Koehler is azt állítja, hogy az AWA fenyegetései olyan tényezőt jelentettek, amely meghatározta az összejátszásban való részvételét”. Mindazonáltal itt a felek kifogásközlésre adott válaszukban felhozott érvekről van szó, amelyeket az enyhítő körülmények elérése címén adtak elő, és amely érveket a Bizottság egyébként a határozat (426) és (427) preambulumbekzdésében elutasít.
- 575 Másfelől meg kell állapítani, hogy a Bizottság által a határozat (418)–(423) preambulumbekzdésében az AWA vezető szerepének alátámasztására előadott bizonyítékok nem utalnak az AWA-tól származó olyan ösztönzésekre vagy fenyegetésekre, amelyekkel a vállalkozásokat a kartellben való részvételre buzdította. Az AWA tehát nem érvelhet azzal, hogy tévesen róttak fel neki ilyen fenyegetéseket, sem azzal, hogy nem tekinthetett be az erre hivatkozó vállalkozások nyilatkozataiba. A határozat (420)–(422) preambulumbekzdéséből és az AWA írásbeli beadványai-ból kiderül, hogy az AWA a vezető szerepének kifogását annak valamennyi aspektusában megértette, és a védelemhez való jog gyakorlása során azt vitatta. E tekintetben nem hivatkozhat a védelemhez való jog megsértésére.
- 576 A fenti megfontolások összessége alapján az Elsőfokú Bíróság megállapítja, hogy a Bizottság nem követett el értékelési hibát, amikor számos összefüggő és egybevágó ténykörülmény alapján arra a következtetésre jutott, hogy az AWA vezető szerepet töltött be a jogsértésben.
- 577 Ezt követően azt kell megvizsgálni, hogy ez a szerep indokolja-e az AWA-val szemben kiszabott bírság 50%-os emelését.

2. Az arányosság elvének megsértése

- 578 Az AWA azzal érvel, hogy még akkor is, ha ő lett volna a jogsértés irányítója, ez a körülmény nem indokolja a bírság 50%-os emelését. Ezen emelés aránytalan jellegének alátámasztására a Bizottság határozathozatali gyakorlatára támaszkodik, és a saját esetét olyan vállalkozásokéhoz hasonlítja, amelyek esetében a bírságot ugyanilyen jogcímen emelték meg.
- 579 Mindazonáltal az az érv, hogy egy 50%-os emelés magasabb a Bizottság által más határozatokban általában alkalmazott emelésnél, nem alkalmas arra, hogy megállapítsák az arányosság elvének megsértését. (lásd e tekintetben az ADM kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 248. pontját).
- 580 E tekintetben elegendő arra emlékeztetni, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a Bizottság bizonyos mértékű mérlegelési joggal rendelkezik a bírság megállapításában, és nem köteles e célból pontos matematikai formula alkalmazására (az Elsőfokú Bíróság T-150/89. sz., Martinelli kontra Bizottság ügyben 1995. április 6-án hozott ítéletének [EBHT 1995., II-1165. o.] 59. pontja, valamint a fenti 67. pontban hivatkozott Mo och Domsjö kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 268. pontja, amelyet a Bíróság megerősített az ítélet elleni fellebbezés tárgyában a C-283/98. P. sz., Mo och Domsjö kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-9855. o.] 47. pontjában).
- 581 Kiegészítésképpen és válaszul azon érvre, hogy az 50%-os arány a százalékát tekintve a legnagyobb, abszolút értékben nézve a második legnagyobb emelést jelenti, amelyet vezető szerep miatt valaha is kiszabtak, meg kell említeni, hogy ez a mérték nem tekinthető kivételesnek.
- 582 Az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/36.490 – Grafitelektrodák-ügy) (HL 2002. L 100,

1. o.) 2001. július 18-én hozott 2002/271/EK határozatában a Bizottság súlyosító körülmények címén az SGL Carbon AG-val szemben kiszabott bírság 85%-os emelését írta elő. Mindazonáltal igaz, hogy a vezető szerep nem az egyetlen súlyosító körülmény volt, az SGL Carbonnak azt is felrótták, hogy hátráltatta a Bizottság vizsgálatát, és nem hagyott fel a jogsértéssel. Az UCAR International Inc. esetében az emelés 60%-ot ért el a jogsértésben betöltött vezető és kezdeményező szerepe, valamint amiatt, hogy a vizsgálat során tovább folytatta a jogsértést. Az EK-Szerződés 85. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/F-3/33.708 – British Sugar plc ügy, IV/F-3/33.709 – Tate & Lyle plc ügy, IV/F-3/33.710 – Napier Brown & Company Ltd ügy, IV/F-3/33.711 – James Budgett Sugars Ltd ügy) (HL L 76. 1. o.) 1998. október 14-én hozott 1999/210/EK bizottsági határozatban az emelés 75%-os volt. A British Sugar plc-t a kezdeményező szerepe és a „jogsértés mögötti hajtóerő” miatt, valamint azért szankcionálták, mert megsértette a közösségi jog tiszteletben tartására irányuló kötelezettségeit, és kétszer sértette meg a versenyszabályokat ugyanazon a piacon.

583 Másfelől az 50%-os mértékű emelést vezető szerepük miatt más vállalkozásokkal szemben is alkalmaztak, például az F. Hoffman-La Roche AG-val szemben az EK 81. cikk és az EGT-megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/37.512 – Vitaminok ügy) (HL L 6., 1. o.) 2001. november 21-én hozott 2003/2/EK bizottsági határozattal, valamint az Archer Daniels Midlanddal és az Ajinomotóval szemben az EK 81. cikk és az EGT-megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/36.545/F3 – Aminosavak-ügy) (HL L 152., 24. o.) 2000. június 7-én hozott 2001/418/EK bizottsági határozattal.

584 Mindazonáltal az AWA előadja, hogy a Bizottság határozathozatali gyakorlata alapján az 50%-os mérték alkalmazása kezdeményező vagy kényszerítő tényezőt feltételez.

585 A kezdeményező tényezőt illetően meg kell állapítani, hogy a 2001/418/EK bizottsági határozatban 50%-os emelést szabtak ki az ADM-mel szemben, holott a

kezdeményező szerepet egyértelműen az Ajinomotónak tulajdonították. Ez a példa következőképpen ellentmond az AWA érvelésének, hogy az 50%-os mérték alkalmazása kezdeményező tényezőt feltételez.

- 586 Mindazonáltal – még ha elfogadjuk is az AWA érvelését, miszerint az 50%-os mérték alkalmazásának előfeltétele a kezdeményezés tényezője – ez a jelen esetben fennáll. Az AWA tulajdonképpen több kartellalálkozót hívott össze és vezetett, továbbá „kezdeményezte a kartell átalakítását” (a határozat (418) preambulumbekzdése), több áremelést kezdeményezett, és gyakran az elsőként jelentette be a piacon az áremeléseket. Az 50%-os emelést nem lehet tehát aránytalannak tekinteni (lásd a fenti 568–576. pontot).
- 587 Kiegészítésképpen a kényszerítő tényező tekintetében arra kell emlékeztetni, hogy az iránymutatás is megemlíti a súlyosító körülmények között a többi vállalkozással szemben alkalmazott megtorló intézkedéseket, amelyek célja a határozatok vagy jogsértő magatartások betartatása. Ezen intézkedések tehát önmagukban is, a jogsértésben játszott vezető és felbujtó szereptől különböző súlyosító körülménynek minősülnek.
- 588 Továbbá a jelen ügyben a határozat (104) preambulumbekzdése szerint a Mougeot nyilatkozatai fenyegetésekre utalnak, miszerint „[B. úr] nagyon világosan jelezte, hogy nem tűri, ha nem tartják be ezen áremelést, és hogy személyesen foglalkozik mindazokkal, akik nem így járnak el”.
- 589 Ezenfelül nem zárható ki, hogy az AWA önmásoló papírok piacán betöltött vitathatatlan vezető szerepe bizonyos kényszerítő erőt biztosított számára. A Mougeot fenti 439. pontban hivatkozott nyilatkozatai erre utalnak.

590 Ennélfogva az AWA-val szemben kiszabott bírság vezető szerepe miatti 50%-kal történő emelése nem sérti az arányosság elvét.

3. Az egyenlő bánásmód elvének megsértése

591 Az AWA szerint a vezető szerepe miatti 50%-os bírságemelés sérti az egyenlő bánásmód elvét is, ugyanis több vállalkozás játszott az övével megegyező szerepet. A Koehler számos találkozót szervezett. A Torraspapel, a Mougeot és az MHTP a nemzeti megállapodásokban játszott kulcsfontosságú szerepet a találkozók megszervezésének gyakorlati lebonyolításával. A határozat a Torraspapel a spanyol piacon a kartell vezetőjeként mutatja be. Indokolatlan megkülönböztetésnek minősíthető tehát, hogy az e vállalkozásokkal szemben kiszabott bírságot nem emelik meg.

592 Meg kell állapítani, hogy e vállalkozások egyikével szemben sem létezik olyan jellegű és jelentőségű, összefüggő és egybevágó bizonyítékhalmozat, mint az, amely az AWA-ra, mint az érintett jogsértés vezetőjére mutat. Az a tény, hogy közülük egyik vagy másik vállalkozás a kartellben ilyen-olyan feladatott látott el, még nem teszi azt annak vezetőjévé. Több vállalkozás nyilatkozataival alátámasztott, számos tényező egybevágása tulajdonít az AWA-nak ilyen minőséget (lásd a fenti 568–576. pontot).

593 A Bizottság tehát jogosan emelte meg 50%-kal súlyosító körülmények címén az AWA-val szemben kiszabott bírságot.

G – *Bizonyos enyhítő körülmények figyelmen kívül hagyásából eredően az EK 253. cikk, a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének és az arányosság, valamint az egyenlő bánásmód elvének megsértésére, a bírságok egyéniesített meghatározásának hiányára, a bírság kiszámítására vonatkozó iránymutatás túl szigorú értelmezésére, valamint nyilvánvaló értékelési hibákra vonatkozó jogalapokról*

1. A kartellben betöltött kizárólag passzív vagy követő szerep

594 Több felperes (a Bolloré, a Zanders, a Mougeot, a Divipa és a Zicuñaga) érvel azzal, hogy ők passzív, követő vagy marginális szerepet játszottak a kartellben. A Bizottságnak enyhítő körülmények címén csökkentenie kellett volna a velük szemben kiszabott bírságokat.

595 A Bizottság elutasítja az érveiket azon indokkal, hogy a kartell valamennyi résztvevője annak aktív tagja volt.

596 Emlékeztetni kell arra, hogy amennyiben valamely jogsértést több vállalkozás együtt követ el, mindegyik esetében meg kell vizsgálni a jogsértésben való részvétel súlyát (a fenti 446. pontban hivatkozott Suiker Unie és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 623. pontja, valamint a fenti 149. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 150. pontja) annak meghatározása érdekében, hogy vannak-e rájuk nézve súlyosító vagy enyhítő körülmények.

597 A bírságkiszabási iránymutatás 2. és 3. pontja alapján a bírság alapösszegét módosítani kell az enyhítő és súlyosító körülményekre tekintettel. Különösen valamely vállalkozásnak a jogsértés megvalósításában betöltött „kizárólag passzív vagy követő szerepe”, amennyiben az bizonyított, az iránymutatás 3. pontjának első

francia bekezdése értelmében enyhítő körülménynek minősül, pontosítva, hogy a passzív szerep az érintett vállalkozás által „visszafogottabb magatartás” elfogadását feltételezi, azaz a versenyellenes megállapodás vagy megállapodások kidolgozásában játszott aktív részvételtől való tartózkodást (az Elsőfokú Bíróság T-220/00. sz., Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítélet [EBHT 2003., II-2473. o.] 165–167. pontja).

598 Másfelől a felperesek nem állíthatják, hogy az a tény, hogy a kartellben nem játszottak vezető szerepet a bírságaik összegének csökkentéséhez kellett volna vezetnie. Amikor azt állítják ugyanis, hogy nem játszottak aktív szerepet, csak egy súlyosító körülmény hiányával érvelnek (lásd e tekintetben az Elsőfokú Bíróság a fenti 93. pontban hivatkozott Lögstör Rör kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 322. pontját, valamint a T-21/99. sz., Dansk Rørindustri kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítélet [EBHT 2002., II-1681. o.] 230. pontját).

599 A Bolloré szerint a Bizottság abból, hogy a Copigraph rendszeresen részt vett a kartelltalálkozókon és az áremelési kezdeményezésekben, azt a következtetést vonta le, hogy nem játszott kizárólag passzív szerepet. Márpedig – véleménye szerint – a találkozók és az áremelési intézkedésekben való rendszeres részvétel nem teszi lehetővé annak kizárását, hogy az érintett vállalkozás csak követő szerepet játszott a kartellben. A Bizottság köteles ténylegesen ellenőrizni az érintett vállalkozás kartellben való részvételének mértékét, minőségi és mennyiségi szempontból is. Márpedig a találkozók a Bolloré volt az AEMCP legkevésbé kitartó tagja.

600 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy – amint azt a Bolloré elismeri a kérelmében – a Copigraph részvételi aránya nem elhanyagolható, azaz a 21 AEMCP találkozó közül 15-ön, az 1993. szeptember 14. és 1995. szeptembere között megrendezett 11 találkozó közül 8-on és a 4 általános találkozó közül 3 találkozáson vett részt – nem számítva a francia piaccal kapcsolatos nemzeti találkozókon való részvételét –, valamint a spanyol piaccal kapcsolatos 6 találkozó közül 4-en. Mindenesetre azt nem bizonyítja, hogy a találkozókra való részvétele a kartell rendes tagjaihoz képest ritka lett volna a fenti 501. pontban hivatkozott BPB de Eendracht kontra Bizottság ügyben hozott ítélet (343. pontja) értelmében. Az e találkozókra és áremelési kezdeményezésekben való részvétele, valamint a kartellben való részvételének elismerése így nem kizárólag passzív vagy követő szerepet támaszt alá.

- 601 Mindazonáltal úgy tűnik, hogy a Bolloré azon a véleményen van, hogy amennyiben valamely vállalkozás passzív szerepre hivatkozik, a Bizottságnak enyhítő körülményeket kell beszámítania, és csökkentenie kell a vele szemben kiszabott bírság összegét, kivéve ha bizonyítja, hogy a vállalkozás ténylegesen aktív szerepet játszott. Ezt az érvelést nem lehet elfogadni.
- 602 Az iránymutatás ugyanis nem írja elő, hogy a Bizottságnak mindig külön-külön figyelembe kell vennie annak 3. pontjában szereplő minden egyes enyhítő körülményt. Meg kell állapítani, hogy az iránymutatás 3. pontjában felsorolt körülmények kétségtelenül azok közé tartoznak, amelyeket a Bizottság adott esetben tekintetbe vehet, de nem köteles e címen automatikusan tovább csökkenteni a bírságot, ha valamely vállalkozás e körülmények fennállására utaló bizonyítékot terjeszt elő. Azt, hogy enyhítő körülmény címen helyénvaló-e a bírság csökkentése, a jelentőséggel bíró körülmények teljessége alapján, átfogó értékeléssel kell megállapítani. Mivel a bírságkiszabási iránymutatásból hiányzik az az előírás, hogy a Bizottság köteles figyelembe venni az enyhítő körülményeket, meg kell állapítani, hogy a Bizottság megőrzött bizonyos mértékű mérlegelési mozgásteret ahhoz, hogy enyhítő körülmény címen átfogó módon értékelhesse a bírságösszeg esetleges csökkentésének mértékét.
- 603 Mindenesetre az iránymutatásban az enyhítő körülmények példái között szerepel a „kizárólag” passzív vagy követő szerep a jogsértés végrehajtásában. Márpedig a kartelltalálkozók nagy részén való részvétel már kellően aktív ahhoz, hogy ne lehessen „kizárólag” passzív vagy követő.
- 604 A Mougeot arra hivatkozik, hogy a vele szemben kiszabott bírság aránytalan a kartellben való felelősségének mértékéhez viszonyítva. Mindazonáltal az általa hivatkozott érvek nem támasztják alá, hogy kizárólag passzív vagy követő szerepet játszott, amit egyébként nem is állít. Az a tény, hogy nem játszott vezető szerepet, a fenti 598. pontban hivatkozott indok szerint nem eredményezi a bírság csökkentését.

- 605 A Divipa előadja, hogy a Bizottság nem vette figyelembe a kartellben játszott kizárólag passzív és alárendelt szerepét. Azt állítja, hogy nem vett részt az önmásolópapír-gyártók egyetlen találkozásán, illetve a döntéshozatalban, és a velük való kapcsolattartás egyszerű forgalmazói minőségében tisztán vertikális volt. Mindazonáltal az Elsőfokú Bíróság úgy határozott, hogy el kell utasítani a Divipa azon jogalapját, amelyben vitatja a jogsértésben való részvételét (lásd a fenti 155–221. pontot). Mivel megállapították a spanyol piaccal kapcsolatos kartelltalálkozókon való részvételét, az általa betöltött szerepet nem lehet kizárólag passzívnak minősíteni. Az, hogy e találkozókon forgalmazói minőségben vett részt, nem változtat e következtetésen.
- 606 A Zicuñaga az enyhítő körülmények között említi a jogsértésben betöltött kizárólag passzív vagy követő szerepét, amelyet a Bizottságnak a vele szemben kiszabott bírság számításakor figyelembe kellett volna vennie. Ezen állításának alátámasztására kizárólag olyan bizottsági határozatokra hivatkozik, amelyekben a Bizottság eltérően kezelte a kartell vezetőit és a rendes tagokat.
- 607 Mivel azonban a Bizottság megállapította a Zicuñaga spanyol piaccal kapcsolatos kartelltalálkozókon való részvételét (lásd a fenti 155–243. pontot), a Zicuñaga nem jogosult a vele szemben kiszabott bírság csökkentésére csupán azon érvelése folytán, hogy kizárólag passzív vagy követő szerepet játszott, anélkül hogy ezt bármilyen tényezővel alátámasztaná.
- 608 Ami a Zanderst illeti, az nem vitatja, hogy 1992 januárja és 1995 szeptembere közötti időszakban tagja volt a kartellnek, ez egyébként lehetővé tette számára a bírság csökkentését az engedékenységi közlemény címén, de tagadja, hogy a kartellben aktív vagy akár kulcsszerepet játszott volna, amelyet a Bizottság felró neki. A Zanders vitatja bizonyos találkozókon való részvételét, és hozzáfűzi, hogy a Bizottság rendelkezésére álló közvetlen bizonyítékok alátámasztják, hogy nem vett részt a kartell jelentős részében, vagy legalábbis más vállalkozásokhoz képest csekélyebb mértékben, és szerepe csupán követő volt. A Zanders különösen tagadja az AEMCP nem hivatalos találkozóin való részvételét, annak 1993 őszén történt átszervezését követően.

- 609 Emlékeztetni kell arra, hogy az a tény, hogy a Zanders bizonyos találkozókra való részvétele nem bizonyítható, és hogy jóval aktívabb volt a nemzeti szintű, összehangolt magatartásra irányuló megállapodásokban, mint az európai szintűekben, nem bizonyítja, hogy kizárólag passzív vagy követő szerepet játszott volna. A Zanders egyébként saját maga mondta, hogy egyáltalán nem tagadja, hogy bizonyos találkozók után – amelyeken nem volt jelen – egyeztetett vele. Másfelől azon döntése ellenére, hogy többé nem vesz részt az AEMCP nem hivatalos találkozóin annak átszervezése után, a Zanders a tárgyaláson elismerte, hogy elmulasztotta jelezni a többi tag felé, hogy elhatárolódik a kartelltől, vagy nem vesz többé részt abban. A többi résztvevő tehát továbbra is teljes jogú tagként kezelte, és tájékoztatták őt a kartelltalálkozók eredményéről. Végül a Zanders tárgyaláson tett nyilatkozataiból kiderül, hogy alkalmazta a döntéseket, amelyeket olyan találkozókra hoztak, ahol ő nem képviseltette magát, néhány eset kivételével, amikor nem követte azokat. A tényezők tehát cáfolják a Zanders kizárólag passzív hozzáállásával kapcsolatos érvelését.
- 610 Úgy tűnik, hogy a Zanders megkísérelte annak alátámasztását, hogy ő nem játszott „kulcsszerepet”. Márpedig a fenti 598. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat szerint, ezen állítással csak a súlyosító körülmények hiányára hivatkozik.
- 611 Ami a Zandersszel szemben az álláspontja szerint a kartellben jóval aktívabb vállalkozásokhoz képest alkalmazott megkülönböztetést illeti, a kartellben betöltött kizárólag passzív vagy követő szerep értékelését minden egyes vállalkozás esetében egyénileg kell elvégezni. Az a tény, hogy más vállalkozások sokkal aktívabbak voltak, nem jelenti automatikusan azt, hogy a Zanders kizárólag passzív vagy követő szerepet töltött be. Egyedül a teljes passzivitást lehetne számításba venni, márpedig ez nem bizonyított.
- 612 Következtetésképpen a Bizottság jogosan érvelt azzal, hogy a kartellben részt vevő valamennyi vállalkozás annak aktív tagja volt, amennyiben olyan találkozókra vettek részt, ahol információkat cseréltek, és áremelésekről határoztak, amelyeket aztán

bejelentettek az ügyfeleknek. Még akkor is, ha nem mindenki játszott egyformán aktív szerepet a jogsértés valamennyi tényezőjében és az összes piacon, szó szoros értelemben véve senki sem játszott kizárólag passzív vagy követő szerepet. Következésképpen a Bizottság megfelelően alkalmazta tehát az iránymutatást, amely nem ír elő fokozatokat a vezető és a kizárólag passzív vagy követő szerepek között.

2. A jogsértést elkövető vállalkozás mérete és befolyása a piacon

- 613 A Divipa úgy véli, hogy nem kellett volna őt ugyanabba a kategóriába sorolni, mint a Carrst és a Zicuñagát, mert a Divipa kisméretű családi vállalkozás, amely feldolgozási és forgalmazási tevékenységeit kizárólag helyi szinten gyakorolja. A vele szemben megállapított jogsértés semmilyen korlátozó hatást nem gyakorolt a versenyre.
- 614 A Bizottság azt állítja, hogy figyelembe vette a Divipa korlátozott befolyását, ezért az ötödik kategóriába sorolta be. A kartell összes tagja megsértette a versenyszabályokat, ezért a Divipa érvelése nem indokolhatja, a Carrsnál és a Zicuñaganál eggyel alacsonyabb kategóriába történő besorolását.
- 615 E tekintetben meg kell állapítani, hogy egyrészt kellően figyelembe vették a Divipa kis méretét, ugyanis az utolsó kategóriába sorolták be 1,4 millió eurós kiindulási összegű bírsággal, holott egy különösen súlyosnak minősített jogsértés esetén ez az összeg elérhetné a 20 millió eurót is. Másrészt az Elsőfokú Bíróság úgy ítélte meg, hogy az a körülmény, hogy a felperes közepes méretű családi vállalkozásnak minősül, egyáltalán nem jelent enyhítő körülményt (a fenti 45. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 338. pontja).

- 616 Azon érvel kapcsolatban, hogy a Divipával szemben megállapított jogsértésnek semmilyen korlátozó hatása nem volt a versenyre, a kartell hatásainak értékelése nem korlátozódhat csupán arra a piacra, ahol a Divipa állítása szerint tevékenykedik, amikor is a kartell a közös piac, majd az EGT egész területét lefedte. Ez tehát a tagállamok közötti kereskedelmet érintette, így módon az EK 81. cikk alkalmazandó. Amennyiben ezt az érvet úgy kell értelmezni, mint amely a Divipával szemben megállapított jogsértés versenyre gyakorolt tényleges hatásának hiányára hivatkozik, a fenti 445–459. pontokra kell hivatkozni.
- 617 Ennélfogva a Divipának a mérete és a korlátozott befolyása alapján nem számítható be enyhítő körülmény.

3. A jogsértés időtartama alatt a piacon tanúsított magatartás

- 618 A Divipa azt állítja, hogy soha nem alkalmazta azon megállapodásokat, amelyeket állítólag azokon a találkozásokon kötöttek, amelyeken ő nem vett részt. A kereskedelmi magatartása az említett megállapodások tartalmával ellentétes volt. A magatartásának piacra gyakorolt hatása tehát elhanyagolható, sőt nem létező volt.
- 619 A Torraspapel azzal érvel, hogy a Bizottság nem vette figyelembe azt a tényt, hogy a rá gyakorolt nyomás ellenére nem tartotta be az ármegállapodásokat. Az árpolitikájának alakulása egyáltalán nem felel meg az állítólagos ármegállapodásoknak. A Torraspapel magatartása az árak területén rendszeresen megghiúsította a kartell versenyellenes hatásait, amely elegendő ahhoz, hogy a Bizottság azt enyhítő körülményként beszámítsa neki.
- 620 A Zicuñaga azt állítja, hogy az iránymutatás és a Bizottság határozathozatali gyakorlata értelmében enyhítő körülményként számításba kell venni azt a tényt, hogy a tiltott megállapodást nem vagy csak részben alkalmazták.

- 621 A Bizottság azt állítja, hogy nem köteles enyhítő körülményként figyelembe venni a jogellenes megállapodás be nem tartását. E tekintetben különösen a fenti 468. pontban hivatkozott SCA Holding kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletre (142. pontja) utal.
- 622 Amint már kifejtésre került, amikor valamely jogsértést több vállalkozás követ el, meg kell vizsgálni minden egyes vállalkozás jogsértésben való részvételének tényleges súlyát (a fenti 446. pontban hivatkozott Suiker Unie és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 623. pontja, valamint a fenti 149. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 150. pontja) annak érdekében, hogy megállapítsák rájuk nézve a súlyosító és enyhítő körülményeket, amennyiben léteznek ilyenek.
- 623 Az iránymutatás „Enyhítő körülmények” címet viselő 3. pontja tartalmazza azon körülmények nem kimerítő felsorolását, amelyek csökkenthetik a bírság alapösszegét, amelyek közül az egyik a jogsértő megállapodások nem teljesítése (a 3. pont második franciabekezdése).
- 624 Meg kell állapítani, hogy e szöveg nem sorolja fel kötelező jelleggel azon enyhítő körülményeket, amelyeket a Bizottság köteles figyelembe venni. Következésképpen a Bizottság bizonyos mértékű mérlegelési mozgástérrel rendelkezik arra nézve, hogy enyhítő körülmény címén átfogó módon értékelhesse a bírságösszeg esetleges csökkentésének mértékét.
- 625 E tekintetben azt kell megvizsgálni, hogy a felperes által hivatkozott körülmények alapján megállapítható-e, hogy azon időszak alatt, amíg részese volt a jogsértő megállapodásoknak, versenyző magatartást tanúsítva a piacon ténylegesen kivonta-e magát a végrehajtásuk alól (az ADM kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 268. pontja, lásd e tekintetben még a fenti 49. pontban hivatkozott Ciment-ítélet 4872–4874. pontját is).

- 626 A jelen ügyben a felperesek által nyújtott bizonyítékok nem teszik lehetővé annak megállapítását, hogy azok ténylegesen kivonták-e magukat a kérdéses jogsértő megállapodások alkalmazása alól, és versenyző magatartást tanúsítottak-e a piacon.
- 627 A Torraspapelrel kapcsolatban – habár igaz, hogy a határozat (157), (166) és (216) preambulumbekzdéséből következik, hogy e vállalkozás nem mindig vagy csak késéssel követte a megállapított áremeléseket –, számos más tényező (lásd többek között a határozat (204), (206), (215), (225)–(227), (236)–(238) preambulumbekzdését) teszi lehetővé annak megállapítását, hogy a Torraspapel többnyire végrehajtotta e megállapodásokat. A (204) és (206) preambulumbekzdésből például kiderül, hogy az AWA, a Koehler, a Sappi, a Stora és a Torraspapel 1994 januárja és májusa közötti időszakban az 1994. január 19-i általános találkozón megállapodott áremelésekkel azonos emeléseket jelentettek be. Sőt, 1994 szeptemberére és októberére az AWA, a Sappi, a Stora, a Torraspapel és a Zanders az 1994. június 21-i találkozón ((215) preambulumbekzdés) egyeztetett áremelésekkel azonos emeléseket jelentett be. Ami az 1994 decemberétől 1995 februárjáig terjedő időszakot illeti, a Bizottság a (225) preambulumbekzdésben azt állítja, hogy feltárta, hogy az 1994. szeptember 22-i általános találkozó valamennyi résztvevője – az AWA, a Koehler, a Sappi, a Stora, a Torraspapel és a Zanders – az e találkozón megállapodott áremelésekkel megegyező emeléseket jelentett be. Végül, egy, a Sappi által átadott, a (238) preambulumbekzdésben hivatkozott 1995. február 16-i dokumentumban az olvasható, hogy „a piacvezetők, a Sarrió/Stora/AWA, a [tekercesk] 6%-os emelését jelentették be 1995. március 1-től”. A Bizottság által benyújtott dokumentumokból az is kiderül, hogy a Torraspapel néha bizonyos nagy ügyfelek esetén külön megállapodásokat kötött, amelyekben elhalasztotta a megállapított áremelést. Márpedig a megállapított áremelések be nem tartására alapított érvelésének alátámasztása érdekében bemutatott adatokban a felperes a havi átlagárakat hasonlítja össze, anélkül hogy rámutatna e halasztásokra vagy a végrehajtás időzítésének megváltoztatására.
- 628 Ami a Divipát illeti, nem megalapozott annak azon állítása, miszerint egyszerű forgalmazóként nincs versenyben a többi érintett vállalkozással. Még akkor sem, ha a gyártóktól vett nagy tekercesket, saját maga gyártotta azokat a papíríveket és a kis papírtekercesket, amelyeket más érintett vállalkozásokhoz hasonlóan harmadik félnek szállított. A spanyol és a portugál piacon egyes gyártók saját maguk forgalmazták a termékeiket, míg mások független forgalmazókhoz fordultak (a határozat (153) preambulumbekzdése). Amíg a vertikálisan integrált gyártók

ellenőrizték az egész folyamatot, és meghatározták a saját árakat a nyomdák felé, addig a vertikálisan nem integrált gyártóknak az eladási árat a forgalmazóval kellett megbeszéliük. Ebben az esetben két árszintet kellett rögzíteni: a gyártó részéről a forgalmazótól, és a forgalmazó részéről harmadik féltől kért árat. Márpedig az 1993. október 19-i barcelonai találkozóval kapcsolatos feljegyzés (a (192) preambulumbekzdésben hivatkozott és a fenti 173. pontban hivatkozott 4474. sz. dokumentum) azt bizonyítja, hogy a kartell ez utóbbi árat is lefedte. A kartellben való részvételével a Divipa ezáltal befolyásolhatta a saját árrését.

629 Ezen túlmenően a Bizottság megállapította, hogy a Divipa részt vett a spanyol piaccal kapcsolatos azon kartelltalálkozókon, amelyeken az áremelésekről határoztak. A Divipa mindazonáltal azzal érvel, hogy nem alkalmazta e megállapodásokat. A jelen ügyben a felperes által szolgáltatott bizonyítékok ugyanakkor nem teszik lehetővé annak megállapítását, hogy a Divipa nem alkalmazta a kérdéses megállapodásokat, és e tekintetben olyan magatartást tanúsított a piacon, amely gátolta a megállapított jogsértés versenyellenes hatásait. A Divipa keresetleveléhez mellékelte táblázatok egyébként kimutatják, hogy 1994-ben például az árrései és az eladási árak határozottan emelkedtek a szerkezeti többletkapacitás és a hanyatlóban lévő piac ellenére. Egyébként – még ha bizonyított is, hogy nem tanúsított az egyeztetett megállapodásoknak megfelelő magatartást – önmagában ez a tény nem elegendő ahhoz, hogy a Bizottságot arra kötelezze, hogy ezt enyhítő körülményként tudja be. A felperes ugyanis a piacon többé-kevésbé független politikája révén megkísérelhetett hasznot húzni a kartellból (a fenti 468. pontban hivatkozott SCA Holding kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet 142. pontja, valamint a fenti 451. pontban hivatkozott Cascades kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 230. pontja).

630 A Divipa esetében az előző pontban kifejtett preambulumbekzdésekkel megegyezők alkalmazhatók a Zicuñagára. A Bizottság megállapította a Zicuñaga részvételét a spanyol piaccal kapcsolatos azon kartelltalálkozókon, amelyeken áremelésekről határoztak. Igaz ugyan, hogy a Zicuñaga ezek be nem tartására hivatkozik enyhítő körülményként, ezt azonban nem bizonyítja. Az enyhítő körülményekkel kapcsolatos érvelésének keretében megelégszik azzal, hogy a Bizottság több olyan határozatára hivatkozik, amelyek közül a legtöbb egyébként időben megelőzi az iránymutatás alkalmazását. Előadja, hogy a Bizottság e határozatokban figyelembe

vette a jogsértés súlyának értékelésében a kérdéses megállapodások be nem tartását vagy korlátozott betartását. Márpedig az enyhítő körülmények értékelésének céljából a büntetések és joghátrányok egyéniesítésének elvével összhangban meg kell vizsgálni a vállalkozás jogsértésben való részvételének tényleges súlyát (az ADM kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 265. pontja).

631 Mindenesetre a Zicuñaga által a keresetlevelének más szakaszaiban szolgáltatott adatok – amelyek nem kapcsolódnak az enyhítő körülmények kérdéséhez – megerősítik, hogy a Zicuñaga és a Divipa árai egymással párhuzamosan alakultak. A keresetleveléből is kiderül egyébként, hogy a Zicuñaga árai 1993 novemberében 174,99 ESP-ről 1994 decemberére 210,99 ESP-re emelkedtek. Az a tény, hogy a Zicuñaga által alkalmazott árak nem felelnek meg pontosan a különböző kartelltalálkozókhoz meghozott áraknak, önmagában még nem bizonyítja, hogy a Zicuñaga nem hajtotta végre a kérdéses megállapodásokat.

632 E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy a Bizottság a határozat (397) preambulumbekzdésében azt állítja, hogy „a találkozók és az áremelésekkel kapcsolatos bizonyítékok [...] azt mutatják, hogy az elhatározott emeléseket olykor későbbi dátumokra halasztották, a kitűzöttnél kissé alacsonyabb emeléseket hajtottak végre [...], illetve hogy más találkozókat szerveztek a megállapodás felülvizsgálatára”. A Bizottság azt a következtetést vonja le, hogy a kartell „hatással volt a tagjai árképzési politikájára, még akkor is, ha a végrehajtott emelések néha alacsonyabbak voltak az egyeztetett szintnél, vagy ha elhalasztották azokat”.

633 A Bizottság következképpen nem állította, hogy az összes elhatározott áremelést a kérdéses találkozon rögzített összeg szerint hajtották végre. Az egyik vagy másik találkozon elhatározott áremelés pontos összegének be nem tartása nem bizonyítja, hogy a kartell – amelynek a Zicuñaga tagja volt – nem gyakorolt hatást tagjainak árképzési politikájára. Egyébként az sem zárható ki, hogy a Zicuñaga olyan árakat alkalmazott, amelyek nem feleltek meg a megállapodások alkalmazásából eredő áraknak, azonban továbbra is részt vett a spanyol piaccal kapcsolatos kartelltalálkozókban, ahol a kartell többi résztvevőjétől megpróbált engedélyt kérni arra, hogy az

általános határozatok által kitűzött áraknál alacsonyabb áron értékesíthessen. (lásd e tekintetben a fenti 45. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 342. pontját, amelyet a Bíróság megerősített az ítélet elleni fellebbezés tárgyában a fenti 409. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélettel). A Mougeot 1994. október 21-i, a fenti 177. pontban hivatkozott kézzel írott feljegyzése mindenesetre bizonyítja, hogy a Zicuñaga megkapta ezen engedélyt, amely a kartellból való haszonszerzés egy másik módjának tekinthető.

634 E körülmények között az Elsőfokú Bíróság úgy véli, hogy kellő információval rendelkezik a határozatban előadott bizonyítékok és a Zicuñaga által szolgáltatott adatok alapján arról, hogy a Bizottság részéről történő kiegészítő információkérés nélkül megerősíthesse, hogy a jogsértő megállapodások vagy magatartások tényleges be nem tartása címén a Zicuñaga esetében nem állnak fenn enyhítő körülmények.

635 A Bizottság tehát jogosan határozott úgy, hogy nem állnak fenn enyhítő körülmények a felperesek esetében a jogsértő megállapodások vagy magatartások tényleges be nem tartása miatt.

4. Fenyegetés és nyomásgyakorlás fennállása

636 Több felperes (a Koehler, a Bolloré a Copigraph nevében és a Torraspapel) azzal érvel, hogy a Bizottság nem vette figyelembe azokat a fenyegetéseket vagy nyomásokat, amelyeket főként az AWA gyakorolt rájuk.

637 Igaz ugyan, hogy a határozat (104), (106) és (425) preambulumbekzdésében a Bizottság figyelembe veszi az AWA fenyegetéseit, a (427) preambulumbekzdésben a következót állítja:

„[A] fenyegetések (a jelen ügyben a kartell vezetőjének részéről) nem igazolják a közösségi és az EGT versenyszabályainak a megsértését. A kartellhez való csatlakozás helyett a vállalkozásoknak az illetékes hatóságokat – többek között a Bizottságot – kellett volna tájékoztatniuk a versenytársaik jogellenes magatartásáról azzal a céllal, hogy megszüntessék azt.”

638 Meg kell állapítani, hogy a fenyegetések és a nyomásgyakorlás fennállása nem tartozik az iránymutatásban nem kimerítően felsorolt enyhítő körülmények közé.

639 E nyomás – bármekkora is a mértéke – nem minősül enyhítő körülménynek. Az ilyen nyomás ugyanis semmit sem változtat a felperes által elkövetett jogsértésen és a jogsértés súlyán (a fenti 409. pontban hivatkozott *Dansk Røhrindustri és társai kontra Bizottság* egyesített ügyekben 2005. június 28-án hozott ítélet 370. pontja). A felperesek – a kartellben való részvétel helyett – jelenthették volna a hatáskörrel rendelkező hatóságoknak a rájuk gyakorolt nyomást, és panaszt nyújthattak volna be a Bizottsághoz a 17. rendelet 3. cikke alapján (lásd e tekintetben a fenti 45. pontban hivatkozott *LR AF 1998 kontra Bizottság* ügyben hozott ítélet 339. pontját). E megfontolás a jelen ügyben érintett valamennyi vállalkozásra vonatkozik, anélkül, hogy különbséget kellene tenni közöttük az állítólagos nyomás intenzitásának függvényében.

640 A Bizottság következképpen nem volt köteles egyes felperesek által állított fenyegetéseket enyhítő körülményként figyelembe venni.

5. A jogsértés megszűnése

- 641 A Bolloré, az MHTP és a Zanders azzal érvel, hogy a Bizottság nem tekintette enyhítő körülménynek az esetükben a jogsértésnek a Bizottság beavatkozásával egy időben történő megszüntetését. A Zicuñaga azt állítja, hogy a Bizottság számos korábbi határozatban azon indokkal csökkentette a bírságot, hogy a végleges határozat elfogadása előtt megszüntették a jogsértést.
- 642 A Bizottság a határozat (429) preambulumbekzdésében válaszol az MHTP érvére, miszerint a jogsértés értékelése céljából csak korlátozott időtartamot vett figyelembe, amelyről úgy vélte, hogy elegendő bizonyítékkal rendelkezik. Hozzáfűzi továbbá, hogy a jogsértés megvalósulása nem kétséges, ezért el kell utasítani az MHTP azon állítását, hogy a jogsértés korai megszüntetését enyhítő körülménynek kell tekinteni.
- 643 Meg kell állapítani, hogy a jogsértéseknek a Bizottság beavatkozásával egy időben történő megszüntetése kifejezetten szerepel az iránymutatás 3. pontjában a felsorolt enyhítő körülmények között.
- 644 Mindamellet hangszúlyozni kell, hogy a Bizottság általában nem köteles súlyosító körülménynek tekinteni a jogsértés folytatását, sem enyhítő körülménynek a jogsértés megszüntetését (az ABB kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 213. pontja).
- 645 Úgy tűnik, hogy a jelen esetben az érintett felperesekkel szemben felrótt jogsértés megszűnésének időpontja – azaz legkésőbb 1995 szeptembere – korábban történt, mint a Bizottság első beavatkozása vagy ellenőrzése, amelyre 1997 januárjában került sor.

646 Márpedig ebben az esetben a bírság ilyen körülmények közötti csökkentése megkettőzné a jogsértés időtartamának az iránymutatás szerinti figyelembevételét a bírság kiszámításakor. A Bizottság az időtartamot annak érdekében veszi figyelembe, hogy azon vállalkozásokra, amelyek hosszabb ideig tanúsítanak versenysértő magatartást, súlyosabb bírságot szabjon ki, mint amelyek rövidebb ideig tanúsítják e magatartást. Következésképpen a bírságösszegnek azon az alapon történő csökkentése, hogy a vállalkozás megszüntette a jogsértő magatartását a Bizottság első vizsgálati cselekményekor, másodszor is előnyben részesítené a rövid időtartamú jogsértésekért felelős vállalkozásokat.

647 Mindazonáltal a határozat (348) preambulumbekkezdéséből kiderül, hogy a Bizottság nem tudta megállapítani a kartell megszűnésének időpontját. 1995 szeptemberére tette a jogsértés megszűnését, mivel csak ezen időpontig voltak okirati bizonyítékok a birtokában. A Bizottság ugyanakkor nem zárja ki, hogy az összehangolt magatartás ezt követően is folytatódott. Mivel az 1995 szeptemberét követő eseményeket nem vették figyelembe a kérdéses bírságok összegének kiszámításakor, így módon ezen az alapon el kell utasítani a bírságok csökkentésére vonatkozó valamennyi kérelmet.

648 Kiegészítésképpen e megoldáson az sem változtatott volna, ha a felek azon érveit, amelyek arra irányultak, hogy a bírságot csökkentsék a jogsértésnek a Bizottság beavatkozása előtt történt megszűnése miatt, meg kellett volna vizsgálni.

649 A Zicuñaga a vele szemben kiszabott bírság csökkentésére irányuló, a jogsértésnek a Bizottság beavatkozása előtti megszüntetése miatti kérelme alátámasztása érdekében megelégszik a Bizottság által e tekintetben hozott határozatokra való hivatkozással.

650 Emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a Bizottságot nem kötik korábbi határozatai, annál is inkább, mert a hivatkozott határozatok mindegyike korábbi az iránymutatás alkalmazásánál. A Zicuñaga egyébként a saját

helyzetével kapcsolatban egyetlen olyan tényezőre sem hivatkozott, amely indokolná a vele szemben kiszabott bírságnak a jogsértés korai megszűnése miatti csökkentését. Azt a tényt, hogy a vele szemben felrótt jogsértés időtartama rövidebb a más vállalkozásokkal szemben felrótt jogsértésnél, már figyelembe vették oly módon, hogy a jogsértés időtartama címén vele szemben alkalmazott emelés alacsonyabb a más vállalkozásokkal szemben alkalmazottnál.

651 A Bolloré és az MHTP sem nyújt olyan természetű bizonyítékokat, amelyek alátámasztanák, hogy a jogsértés megszüntetése folytán sajátos helyzetben lennének, amely indokolná a velük szemben kiszabott bírság csökkentését.

652 A Zanders ellenben nemcsak a jogsértés megszűnésére, hanem az ebben játszott aktív szerepére is hivatkozik. Több tényt terjeszt elő. A Zanders igazgatótanácsa egy 1995 őszi megrendezett találkozón a vállalkozás érintett vezetőitől a versenyszabályok szigorú betartását követelte. E találkozó egy átfogó megfeleltetési program kezdetét jelentette, amelynek keretén belül a vállalkozás alkalmazottai képzést kaptak a versenyjog témájában. Az International Paper elnöke 1996 tavaszán levelet (a keresetlevél 8. melléklete) intézett a társaság valamennyi alkalmazottjához, felszólítva azokat a versenyszabályok tiszteletben tartására, és e levélhez csatolták az európai versenyjog tiszteletben tartásáról szóló irányelveket. Másfelől, a külvilág felé a Zanders igazgatótanácsának elnöke – aki 1996. január 1-től az AEMCP elnöke lett – ennek keretében a lehető legkevesebb félreértés nélkül jelezte a versenytársaknak, hogy a Zanders „pontot tett” a kartellre. Az AEMCP találkozóinak száma 1996-ban csökkent, és a Zanders többé nem képviseltette magát a titkos találkozókön.

653 Mindazonáltal kétségkívül fontos, hogy a fellebbező intézkedéseket tett annak megakadályozása érdekében, hogy alkalmazottai újabb közösségi versenyjogi jogsértéseket kövessenek el, ám ezen intézkedések meghozatala nem változtat a megállapított jogsértés megtörténtén. Ez a körülmény nem kötelezi a Bíróságot arra, hogy enyhítő körülmény címén mérsékelje e fellebbező bírságát (a fenti 409. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005.

június 28-án hozott ítélet 373. pontja, amelyet a Bíróság megerősített az ítélet elleni fellebbezés tárgyában a fenti 45. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 345. pontjával). E következtetés annál is inkább érvényes a jelen ügyben, mert a Bizottság a bírság kiszámításánál nem vette figyelembe azt az időszakot, amikor a Zanders – állítása szerint – a jogsértés megszüntetése érdekében hozott intézkedéseket.

654 Kiegészítésképpen arra kell emlékeztetni, hogy az az aktív szerep, amelyet a Zanders – különösen az AEMCP elnökének minőségében – a kartell megszüntetésében játszott, nehezen tűnik összeegyeztethetőnek a kizárólag passzív vagy követő magatartással, amelyet állítólag a jogsértésben tanúsított.

655 Végül és mindenestre, az e jogalapra hivatkozó valamennyi vállalkozást tekintve a Bizottság egyáltalán nem köteles a mérlegelési jogköre keretében a bírságot a nyilvánvaló jogsértés megszüntetése miatt csökkenteni, függetlenül attól, hogy erre a beavatkozása előtt vagy után következett be.

656 A jelen ügyben – mivel az önmásoló papír ágazatában történő árrögzítés kétségtelenül nyilvánvaló jogsértés jelent, amelyet a Bizottság jogosan minősített „különösen súlyosnak” (lásd a fenti 434–442. pontokat) – a felperesek tévesen róják fel a Bizottságnak azt, hogy esetükben nem csökkentette a bírságot a jogsértésben való részvételüknek – a vizsgálat kezdetét megelőző – megszüntetése miatt.

6. Az önmásolópapír-ágazat gazdasági helyzete

657 Számos felperes (Bolloré, Zanders, Mougeot, AWA a Belga Királyság támogatásával, Koehler) kifogásolja, hogy a Bizottság – szemben az állandó határozathozatali gyakorlattal – nem vette figyelembe az önmásolópapír-ágazatban a jogvita idején fennálló válságot.

- 658 Az „Általános megjegyzések” című 5. pontban az iránymutatás előírja, hogy a körülmények szerint „bizonyos objektív tényezőket, mint a speciális gazdasági környezetet” figyelembe kell venni.
- 659 A határozat (24), (25) és (392) preambulumbekzdéséből kiderül, hogy az önmásoló papír piacát strukturális többletkapacitás és az elektronikus média használata miatt csökkenő kereslet jellemezte. Több vállalkozás állította, hogy jelentős veszteségeket szenvedett el a kérdéses időszak alatt.
- 660 A Bizottság saját maga elismeri a határozat (392) preambulumbekzdésében, hogy a határozat hatálya alá tartozó időszak alatt „az önmásoló papír piaca hanyatlóban volt”. Mindazonáltal a (431) preambulumbekzdésben úgy véli, hogy a kifogásközlésre adott válaszokból származó információk és az AEMCP által megrendelt, a Mikulski Hall Associates cég által készített jelentés (a továbbiakban: Hall-jelentés) nem teszi lehetővé annak megállapítását, hogy az önmásoló papír piaca a jogsértés időtartama alatt – 1992 és 1995 között – a vállalkozások által hivatkozott korábbi kartellügyekben érintett ágazatokéhoz hasonló, súlyos válságban volt.
- 661 A Bizottság azzal érvel, hogy a kartellek gyakran gazdasági válsághelyzetben alakulnak, ily módon az érintett ágazat gazdasági nehézségeinek figyelembevétele csak egészen rendkívüli körülmények között lehetséges. Márpedig a jogsértés időszaka nem minősül különösen válságos időszaknak. E hanyatlási szakasz kezdetének ellenére az értékesítések magas szinten maradtak.
- 662 A Bizottság az állítja, hogy az érintett ágazatban a válság meglétének és esetleges mértékének kérdése részéről összetett gazdasági adatok értékelését igényli, amelynek tekintetében a közösségi bíróság felülvizsgálata az eljárásra és az indoklásra

vonatkozó szabályok betartására, valamint a tényállás megállapításának pontosságára, nyilvánvaló mérlegelési hiba fennállására és hatáskörrel való visszaélésre terjed ki.

- 663 Az önmásoló papír ágazatának helyzetével kapcsolatban elegendő arra emlékeztetni, hogy az Elsőfokú Bíróság a fenti 93. pontban hivatkozott Lögstör Rör kontra Bizottság ügyben hozott ítéletében (319. és 320. pont) úgy határozott, hogy a Bizottság nem köteles az érintett ágazat rossz pénzügyi helyzetét enyhítő körülménynek tekinteni. Az Elsőfokú Bíróság is megerősítette, hogy csak azért, mert a korábbi ügyekben az ágazat gazdasági helyzetét enyhítő körülményként vette figyelembe, a Bizottságnak nem kell szükségszerűen ezt a gyakorlatot folytatnia (a fenti 56. pontban hivatkozott ICI kontra Bizottság ügyben 1992. március 10-én hozott ítélet 372. pontja). Amint azt a Bizottság helyesen állapította meg, a kartellek – főszabályként – akkor jönnek létre, amikor valamely ágazat nehézségekkel küszködik. Ha követnénk a felperesek érvelését, akkor a bíróságot rendszeresen szinte az összes esetben csökkenteni kellene. Nem lényeges tehát ellenőrizni azt, hogy ténylegesen összehasonlíthatóak-e a jelen ügy tényállásai és más olyan határozatok alapját képező tényállások, amelyekben a strukturális válságot enyhítő körülménynek tekintették (a fenti 496. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. április 29-én hozott ítélet 345. pontja).
- 664 Kiegészítésképpen meg kell állapítani, hogy a Bizottság figyelembe vette az önmásoló papír ágazatának helyzetét, és hogy a felperesek nem bizonyították, hogy a piac helyzetének a Bizottság által végzett elemzését nyilvánvaló értékelési hiba vagy hatáskörrel való visszaélés tette volna jogszerűtlenné. E tekintetben emlékeztetni kell a Bíróság ítélkezési gyakorlatára (a 42/84. sz., Remia és társai kontra Bizottság ügyben 1985. július 11-én hozott ítélet [EBHT 1985., 2545. o.] 34. pontja, a 142/84. és 156/84. sz., BAT és Reynolds kontra Bizottság egyesített ügyekben 1987. november 17-én hozott ítélet [EBHT 1987., 4487. o.] 62. pontja) miszerint, ha a közösségi bíróság alaposan megvizsgálja azt a kérdést, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésének alkalmazási feltételei teljesülnek-e, vagy sem, a Bizottság összetett gazdasági értékelésével kapcsolatban végzett felülvizsgálatnak szükségszerűen az eljárásra és az indoklásra vonatkozó szabályok betartására, valamint a tényállás megállapításának pontosságára, nyilvánvaló mérlegelési hiba fennállására és hatáskörrel való visszaélésre kell korlátozódnia (a Bíróság C-7/95. P. sz., Deere kontra Bizottság ügyben 1998. május 28-án hozott ítélet [EBHT 1998., I-3111. o.] 34. pontja).

665 Ezenkívül kiegészítésképpen az MHA jelentésből kiderül (a határozat (25)–(28) preambulumbekzdése), hogy – habár a kereslet növekedése 1990/1991-től lassult – az igazi csökkenés csak 1995-ben, azaz a határozatban megállapított jogsértés vége felé következett be. A felek semmiféle olyan bizonyítékot nem terjesztettek elő, amely ezen adatokat cáfolta volna. Márpedig ez arra enged következtetni – amennyiben igaz, hogy a piac hanyatlóban volt –, hogy a válság kezdete a jogsértés megszűnésével esik egybe.

666 Ennélfogva a Bizottság jogosan vélte úgy, hogy az önmásolópapír-piac helyzete nem minősül enyhítő körülménynek.

7. A jogsértésből származó nyereség hiánya és a jogsértést elkövető pénzügyi helyzete

667 Több felperes azzal érvel, hogy a jogsértés időtartama alatt minimális nyereséget ért el, sőt veszteségeket szenvedett el.

668 A Mougeot és a Bolloré a nehéz gazdasági környezet figyelembevételének hiányára alapított jogalap keretében az általuk elszenvedett veszteségekre hivatkozik, e tekintetben a fenti 657–666. pontokra kell tehát hivatkozni.

669 A Koehlernek az a véleménye, hogy a kartellből származó nyereséghez hasonlóan ez elszenvedett veszteségeket is figyelembe kell venni. Ebből következik, hogy méltányossági alapon a Bizottságnak csökkentenie kellett volna a vele szemben kiszabott bírságot, ugyanis gyakorlatilag a jogsértés teljes időtartama alatt jelentős veszteségeket szenvedett el, és kartellben való részvételéből csak korlátozott, sőt semmilyen nyereséget nem szerzett.

670 E jogalpnak nem lehet helyt adni.

- 671 A Bíróság a Ciment-ítéletben (4881. pont) úgy határozott, hogy az a tény, hogy valamely vállalkozásnak nem származott előnye a jogsértésből, nem ellentétes a bírság kiszabásával, hiszen másként a bírság elveszítene elrettentő jellegét. Ezért a Bizottságnak a bírság megállapításánál nem kell bizonyítania, hogy a jogsértés az érintett vállalkozás számára jogellenes előnyt biztosított, és adott esetben a kérdéses jogsértésből származó előny hiányát sem kell figyelembe vennie.
- 672 Hozzá kell fűzni, hogy – amint azt a Bizottság is helyesen állítja – az a tény, hogy a felperes által előadott számok veszteséget mutatnak az önmásoló papír piacán a jogsértés időszakában, nem zárja ki azt, hogy a helyzete rosszabb lett volna a kartell hiányában, és hogy mindezek ellenére még bizonyos mértékű előnye is származott abból. A Koehler által a válaszában előadott számok szerint vesztesége 1992-ben számottevő volt, de az 1993-ban jelentősen csökkent. A felperes ezt követően 1994-ben nyereséget ért el, majd 1995-ben ismét – az 1993-as évhez képest alacsonyabb – veszteségeket szenvedett el. Mindazonáltal nem zárható ki, hogy a kartell lehetővé tette a Koehler számára, hogy veszteségeit korlátozza.
- 673 Ebből következik, hogy a Bizottság semmilyen hibát nem követett el azzal a megállapítással, miszerint a jelen ügyben nem voltak enyhítő körülmények.

H – Az engedékenységi közlemény alkalmazásakor a bizalomvédelem, az arányosság és az egyenlő bánásmód elvének a megsértésére, valamint e közlemény helytelen alkalmazására alapított jogalapokról

- 674 Több felperes (a Zicuñaga, az MHTP, a Mougeot, az AWA és a Koehler) bírálja az engedékenységi közleménynek a Bizottság általi alkalmazását, és az egyenlő bánásmód elvének megsértésére hivatkozik.

1. A Zicuñaga

⁶⁷⁵ A Zicuñaga azzal érvel, hogy a Bizottsággal való együttműködés alapján történő bírságcsökkentés vagy a bírság eltörlése sérti az egyenlő bánásmód elvét, amely azonos magatartásért azonos büntetést követel.

⁶⁷⁶ Először is meg kell jegyezni, hogy a Zicuñaga – amennyiben ezzel az engedékenységi közlemény jogszerűségét vitatja – nem hivatkozott annak az EK 241. cikk szerinti alkalmazhatatlanságára.

⁶⁷⁷ Ezt követően hangsúlyozni kell, hogy a bírságnak a közigazgatási eljárás során végzett együttműködés alapján történő csökkentése csak akkor igazolt, ha az érintett vállalkozás magatartása lehetővé tette a Bizottság számára a jogsértés könnyebb megállapítását és adott esetben annak megszüntetését (a fenti 149. pontban hivatkozott SCA Holding kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítélet 36. pontja). Ebből következik, hogy nem lehet hátrányos megkülönböztetés az együttműködést szabadon választó vállalkozás és az azt elutasító vállalkozás között, mivel az első magatartása eltér a másodikétól, és ez igazolja az eltérő büntetést.

⁶⁷⁸ E tekintetben arra kell emlékeztetni, hogy az együttműködés lehetősége a Zicuñaga előtt is nyitva állt (lásd e tekintetben a fenti 409. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 28-án hozott ítélet 419. pontját). Márpedig a Zicuñaga nem élt ezzel. Ennélfogva nem hivatkozhat arra, hogy vele szemben e tekintetben hátrányos megkülönböztetést alkalmaztak volna.

⁶⁷⁹ A Zicuñaga által hivatkozott jogalapot e tekintetben el kell utasítani.

2. Az MHTP

680 Az MHTP azzal érvel, hogy a Bizottság megsértette a bizalomvédelem és az egyenlő bánásmód elvét azzal, hogy a vele szemben kiszabott bírságot csak 10%-kal csökkentette, holott ő maga elismerte a tényállást és a jogsértést. Azt állítja, hogy abban az időben, amikor együttműködött a Bizottsággal, az engedékenységi közleményt alkalmazó határozatok legalább 20%-os mértékű bírságcsökkentést engedélyeztek, 10%-os csökkentésben pedig azon vállalkozások részesültek, amelyek nem ismerték el a jogsértést. Jogosan várta el tehát a 20%-os csökkentést, mivel lemondott a védelemhez való jogának gyakorlásáról, és elismerte a jogsértésben való részvételét a kifogásközlés megküldését megelőzően.

681 Meg kell állapítani, hogy az MHTP esete az engedékenységi közlemény D. pontja alá tartozik, miszerint „amikor egy vállalkozás együttműködik, anélkül hogy a B. és C. pontban felsorolt valamennyi feltétel teljesülne, a vele szemben együttműködés hiányában kiszabott bírság 10%-tól 50%-ig terjedő csökkentésében részesülhet. E közlemény hozzáfűzi:

„Ez vonatkozik különösen, ha:

- a kifogásközlés megküldése előtt a vállalkozás az elkövetett jogsértés megvalósulását alátámasztó információkat, dokumentumokat vagy más bizonyítékokat szolgáltat a Bizottságnak,

- a kifogásközlés érkezését követően a vállalkozás közli a Bizottsággal, hogy nem vitatja a tényállást, amelyre a Bizottság a vádat alapítja.”

682 A jelen ügyben a Bizottság az engedékenységi közlemény D. címe (2) bekezdésének második franciabekezdése szerint 10%-os csökkentést engedélyezett az MHTP-nek, amiért az nem vitatta a tényállás megvalósulását (a határozat (458) preambulumbekzdése). Nem engedélyezte számára ugyanezen engedékenységi közlemény D. címe (2) bekezdésének első franciabekezdése szerinti csökkentést. A Bizottság – még ha elismeri is a határozat (446) preambulumbekzdésében, hogy az MHTP információkkal szolgált a számára a kifogásközlés előtt – a (450) preambulumbekzdésben a következőt hangsúlyozza:

„Az MHTP (Stora) válasza volt a leghomályosabb: elismeri, hogy voltak árakról szóló megbeszélések a versenytársak között, de azt állítja, hogy semmilyen áremelésről szóló megállapodást nem kötöttek. Ez a homályos és bizonytalan tájékoztatás nem minősül információnak vagy olyan dokumentumnak, amely hozzájárult az elkövetett jogsértés létezésének megerősítéséhez, és semmilyen bírságcsökkentést nem indokol”.

683 Emlékeztetni kell arra, hogy az MHTP semmi olyan jellegű tényezőt nem terjesztett elő, amely lehető teszi annak megállapítását, hogy a Bizottság számára a kifogásközlés előtt nyújtott információk hozzájárultak az elkövetett jogsértés meglétének megerősítéséhez.

684 Ami a jelen esetnek a Bizottság korábbi határozathozatali gyakorlatával való összehasonlítását illeti, hangsúlyozni kell, hogy önmagában az a tény, hogy ez utóbbi adott magatartásra a korábbi határozathozatali gyakorlatában bizonyos csökkentést engedélyezett, nem jelenti azt, hogy valamely későbbi közigazgatási eljárás keretében ugyanilyen arányú csökkentést kell engedélyeznie hasonló magatartás értékelése során (a fenti 446. pontban hivatkozott Mayr-Melnhof kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 368. pontja, és az ABB kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 239. pontja).

685 Az Elsőfokú Bíróság az ABB kontra Bizottság ügyben hozott ítéletében elfogadta ezt az állítást annak érdekében, hogy elkerülje az egyenlő bánásmód elvének megsértését a Bizottság korábbi határozataihoz képest, anélkül hogy azokat megvizsgálná.

Ugyanezen ítélet 240–245. pontjában az egyenlő bánásmód elve tiszteletben tartásának részletes vizsgálata csupán a kartell különböző résztvevői helyzetének összehasonlítására irányul.

686 Az MHTP az Elsőfokú Bíróságnak a fenti 459. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletére (1232. pont) hivatkozik annak alátámasztására, hogy az Elsőfokú Bíróság már vizsgálta a más ügyekhez képest egyenlőtlen bánásmódra alapított kérelmeket. Habár igaz, hogy az az ítélet e kérdéssel foglalkozik, azt azért teszi, hogy elutasítsa azt az érvet, miszerint a Bizottság a korábbi gyakorlatához viszonyítva figyelmen kívül hagyta az egyenlő bánásmód elvét. Az Elsőfokú Bíróság szerint a bírságok összegének meghatározása számos szemponton alapul, amelyeket minden egyes esetben a konkrét körülmények függvényében kell mérlegelni, és a Bizottság azon gyakorlata, hogy a múltban bizonyos fajta jogsértésekre bizonyos szinten szabott ki bírságokat, nem fosztja meg attól a lehetőségtől, hogy ezt a szintet – amennyiben a versenypolitika végrehajtása érdekében szükséges – felemelje. Ennélfogva az az ítélet nem támasztja alá az MHTP állításait.

687 Mindenesetre meg kell állapítani, hogy ez engedékenységi közlemény D. címében előírt mérték 10%-tól 50%-ig terjed, anélkül hogy rendkívüli szempontokat határozná meg e tartományon belül a csökkentés elvégzésére. A közlemény nem támaszt jogos elvárást a csökkentés egy bizonyos százalékának megítéléséhez.

688 E megfontolások összessége alapján az Elsőfokú Bíróság elutasítja e jogalapot.

3. A Mougeot

689 Elsődlegesen arra kell emlékeztetni, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a Bizottság valamely kartell tagjai együttműködésének megítélése keretében nem

hagyhatja figyelmen kívül az egyenlő bánásmód elvét (lásd a fenti 496. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. április 29-én hozott ítélet 394. pontját, és az említett ítélkezési gyakorlatot). Mindamellett el kell ismerni, hogy a Bizottság széles mérlegelési jogkörrel rendelkezik valamely kartell különböző tagjai együttműködése minőségének és hasznosságának a megítélésére vonatkozóan, egyedül e jogkör kifejezett túllépését lehet kifogásolni.

690 A Mougeot azt állítja, hogy a Sappihoz képest – amely a bírság 100%-os csökkentését érte el – megkülönböztetést alkalmaztak vele szemben, és hogy a Bizottságnak engedélyeznie kellett volna a számára az engedékenységi közlemény B. részében szereplő 75%-os csökkentést.

691 Meg kell állapítani, hogy – amint az a határozat (436)–(445) preambulumbekzdéséből is kiderül – a kartellt bejelentő Sappi volt az egyetlen vállalkozás, amely eleget tett az engedékenységi közlemény B. címében szereplő több feltételnek. Mivel a Mougeot a kartell létezéséről szóló bizonyítékokat csupán azután adta át, hogy a Bizottság határozat alapján ellenőrzéseket végzett, így nem részesülhet e B. cím rendelkezéseiből. Ahhoz, hogy a C. cím rendelkezései alá tartozzon, a Mougeot-nak teljesíteni kell a B. cím b)–e) pontjában felsorolt feltételeket. Márpedig maga a Mougeot is elismeri válaszában azt, hogy nem ő volt az első vállalkozás, amely a Bizottságot a kartellel kapcsolatos tényezőkről tájékoztatta. Másfelől – szemben a Sappival, amely saját maga jelentette be a Bizottságnak 1996 őszén a kartellt – a Mougeot csak a Bizottság által 1999 márciusában elküldött információkérésére adott válaszában működött együtt a Bizottsággal.

692 E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy az engedékenységi közlemény B. címe b) alpontjának szövegéből az következik, hogy az „első” vállalkozásnak nem kell a kartell működésének valamennyi részletét bizonyító összes tényezőt átadnia, elegendő, ha meghatározó tényezőket terjeszt elő. E szöveg egyáltalán nem követeli meg, hogy az átadott tényezők önmagukban „elegendők” legyenek a kifogásközlés kidolgozásához vagy akár a jogsértés meglétét megállapító végleges határozat elfogadásához. Ennélfogva önmagában az a tény, hogy a Mougeot a maga részéről lényegesnek tűnő tényezőket adott át, amely lehető teszi a Bizottságnak a jogsértés

bizonyítását, nem fosztja meg a Sappit a kartellt bejelentő első vállalkezési minőségétől, és nem vezethet ahhoz, hogy a Mougeot-ra azt a rendelkezést alkalmazza, amely a kartellt a Bizottság ellenőrzéseinek megkezdése előtt elsőként bejelentő vállalkozásnak van fenntartva.

- ⁶⁹³ A Bizottság tehát jogosan alkalmazta a Mougeot-val szemben az engedékenységi közlemény D. címét. E jogcímen 50%-os csökkentést – azaz az előírt maximális csökkentést – engedélyezett számára, a Bizottság tehát kellően figyelembe vette a Mougeot által átadott bizonyítékok jelentőségét, valamint a helyszíni ellenőrzések és a vizsgálat során tanúsított együttműködését.

4. Az AWA

- ⁶⁹⁴ Az AWA a maga részéről azt állítja, hogy legalább olyan jelentős csökkentésben kellett volna részesülnie, mint a Mougeot, mert az AWA a Mougeot előtt lépett kapcsolatba a Bizottsággal, és az általa átadott bizonyítékok sokkal hasznosabbak voltak, mint a Mougeot által nyújtottak.

- ⁶⁹⁵ Meg kell tehát vizsgálni a fenti 689. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat fényében, hogy a Bizottság nyilvánvalóan túllépte-e e tekintetben meglévő széles mérlegelési jogkörét azzal, hogy az AWA-nak 35%-os, a Mougeot-nak pedig 50%-os kedvezményt adott.

696 A Bizottságnak átadott információk sorrendjét illetően meg kell állapítani, hogy az AWA valóban megelőzte a Mougeot-t a Bizottsággal való együttműködési szándékának bejelentésében, de a Mougeot volt kettejük közül az első, amely tényleges információkat küldött a Bizottságnak 1999. április 14-én. Az AWA tényleges hozzájárulására 1999. április 30-án került sor.

697 E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy a Bizottság nem volt köteles meghatározónak tekinteni azt a tényt, hogy az egyik vállalkozás kevéssel korábban jelentkezett, mint a többiek. Az engedékenységi közleményből egyértelműen kiderül, hogy a B. és C. cím alkalmazása szempontjából fontos az a tény, miszerint valamely vállalkozás elsőként ad át meghatározó bizonyítékokat. Márpedig a jelen ügyben e feltételt a Sappi teljesítette (lásd a fenti 691. és 692. pontot). Az AWA és a Mougeot ennél fogva a D. pont alá tartozik, amely egyáltalán nem hivatkozik arra, és semmilyen jelentőséget nem tulajdonít annak, hogy valamely vállalkozás a másikhoz képest korábban tanúsít együttműködést.

698 Másfelől az a tény, hogy mielőtt kapcsolatba lépett a Bizottsággal, az AWA tájékoztathatta az együttműködési szándékáról a kartell többi tagját, nem játszik szerepet a Bizottsággal való együttműködésben.

699 Ezzel szemben az AWA és a Mougeot hozzájárulásait a Sappié után, és azt követően küldték a Bizottságnak, hogy a Bizottság ellenőrzéseket végzett, ezért meg kell vizsgálni, hogy „minőségük hasonló-e”.

700 E tekintetben a határozat (447) és (448) preambulumbekzdésére kell hivatkozni:

„A Mougeot önként tett nyilatkozatokat és adott át a kartelltalálkozókról szóló részletes információkat tartalmazó dokumentumokat (elsősorban a franciaországi piacra vonatkozóan), többek között a találkozók időpontjáról, a résztvevők személyéről, a napirendről és a megkötött megállapodásokról.

Az AWA önként adott a Bizottságnak információkat a kartelltalálkozókról, és meghatározta azt az időszakot, amikor a találkozókat a Közösség különböző tagállamaiban megrendezték, valamint a részt vevő vállalkozások nevét. A találkozók napirendjét illetően az AWA úgy nyilatkozott, hogy »e találkozók némelyikén [...] az önmásoló papír áráról folytak a megbeszélések, [...] egészen az áremelésekről szóló bejelentésekre vonatkozó szándéknyilatkozatok cseréjéig«.

701 Ezen túlmenően a határozat (252) preambulumbekkezdésében a Bizottság felsorolja a kartell egészére vonatkozó bizonyítékokat. Ezek között szerepelnek a Mougeot és a Sappi nyilatkozatai, az AWA által a „helytelen” találkozókkal kapcsolatban a Bizottság információkérésére adott válaszában szolgáltatott bizonyítékok, valamint a Mougeot és a Sappi által közétett összefoglalók és részletes nyilatkozatok a nemzeti vagy regionális találkozókról.

702 E preambulumbekkezdések összehasonlításából kiderül, hogy a Mougeot információi részletesebbek az AWA-jénál. A Mougeot többek között meghatározta a találkozók időpontját, míg az AWA csak az időszakról tájékoztatott. Mindamellett – még akkor is, ha az AWA eredeti nyilatkozata nem olyan pontos, mint a Mougeot-é – a határozat (61) preambulumbekkezdése szerint az AWA a Bizottság információkérésére adott válaszában „listát nyújtott át az 1992-től 1998-ig a versenytársak között lezajlott találkozókról vagy »helytelen« (improper) találkozóssorozatról”. Márpedig ez a lista felsorolja a meghatározott napokon megrendezett találkozókat, ezzel az AWA hozzájárult a kartell létezésének bizonyításához. Másfelől az AWA nyilatkozatai által lefedett időszak hosszabb a Mougeot nyilatkozatai által érintettnél.

A Mougeot az 1999. április 14-i nyilatkozatában (a fenti 165. pontban hivatkozott 7647–7655. sz. dokumentum) olyan találkozókra tesz említést, amelyeket 1993. október 1. és 1995 nyara között tartottak. A kartelltalálkozók megrendezésével kapcsolatban szerzett információk terén nincs nagy különbség a Mougeot és az AWA között.

703 Ami a kartelltalálkozók résztvevőit illeti, a Mougeot által „a résztvevők személyével” kapcsolatban szolgáltatott információk alig térnek el az AWA által közölt „részt vevő vállalkozások neveitől”. Mindenesetre a határozat II. mellékletéből kiderül, hogy az AWA nyilatkozatai (7828. sz. dokumentum) nagyon hasznosak voltak a Bizottság számára a találkozókra részt vevő egyes vállalkozások részvételének megállapítását illetően. Megerősíti ezt az a tény is, hogy a találkozók listájának és azok résztvevőinek alátámasztására ezt a dokumentumot idézik a legtöbbet a lábjegyzetekben.

704 Végül a (447) és (448) preambulumbekkezdés rávilágít arra, hogy a Mougeot nyilatkozatai elsősorban a „franciaországi helyi piacra” vonatkoznak, míg az AWA információi „a Közösség különböző tagállamaiban” megtartott találkozókra szólnak. Márpedig az a tény, hogy több vállalkozás vitatta az európai szintű kartellt, megerősíti az AWA által e tekintetben nyújtott információk jelentőségét.

705 Ennélfogva a Bizottság nyilvánvaló értékelési hibát követett el azzal, hogy a Mougeot-nak 50%-os, az AWA-nak pedig csak 35%-os csökkentést engedélyezett. Még akkor is, ha a Mougeot – szemben az AWA-val – a jogsértéses időszakból származó dokumentumokat adott át, és a nyilatkozatainak egyes pontjai sokkal részletesebbek, az AWA által nyújtott információk hosszabb időszakot és nagyobb földrajzi kiterjedést fednek le. Meg kell állapítani, hogy az AWA és a Mougeot együttműködése hasonló minőségű. Nem állítható az, hogy az együttműködésük

hasznossága a Bizottság szemszögéből nézve eltérő. Az Elsőfokú Bíróság által a spanyol piaccal (lásd a fenti 161–168. pontot) vagy az AEMCP hivatalos találkozóinak összejátszásra irányuló jellegével kapcsolatban a fent elvégzett vizsgálatból kiderül, hogy az AWA és a Mougeot által nyújtott információk nagy részben egybevágóak, és a Sappi által adott információkkal együtt elengedhetetlen bizonyítéknak minősülnek a kartell működésének megértésében és létezésének bizonyításában.

706 Ebből az következik, hogy el kell fogadni az AWA azon jogalapját, miszerint együttműködése címén a számára engedélyezett csökkentés elégtelen és megkülönböztető jellegű.

707 A korlátlan felülvizsgálati jogköre gyakorlása keretében az Elsőfokú Bíróság megállapítja, hogy az AWA-nak ugyanazt a csökkentést – azaz 50%-ot – kell engedélyezni együttműködése címén, mint a Mougeot-nak, mivel a Mougeot és az AWA által nyújtott bizonyítékok hasonlóak. Az AWA-val szemben kiszabott bírságot következképpen csökkenteni kell.

5. A Koehler

708 Végül a Koehler előadja, hogy a Bizottság nem vette figyelembe a kifogásközlés elküldését megelőző és azt követő, fenntartás nélküli együttműködését. Az, hogy a Carrs, az MHTP és a Zanders enyhébb elbánásban részesül, de ő nem, a véleménye szerint ellentétes az egyenlő bánásmód elvével.

709 A határozat (457) és (458) preambulumbekzdése szerint:

„(457) A Koehler kijelenti, hogy nem vitatja a kifogásközlésben előadott, egyes tényállásokat. Mindazonáltal vitatja a kartellben való részvételével kapcsolatos tényszerű leírás jelentős részét az egész időszakkal kapcsolatban. A Koehler különösen vitatja a kvóták kiosztásáról és a piaci részesedésekről szóló megállapodások Bizottság általi leírását, valamint az ellenőrző rendszer meglétét. A Bizottság azt a következtetést vonja le, hogy a Koehler nem tanúsított hatékony együttműködést.

(458) A Bizottság 10%-os csökkentést engedélyez a Carrs-nak, az MHTP-nek és a Zandersnek, amiért nem vitatták a tényállás megvalósulását.”

710 Ami a kifogásközlés elküldését megelőző időszakot illeti, a Koehler azt állítja, hogy fenntartások nélkül együttműködött a Bizottsággal. Hozzáfűzi továbbá, hogy „a Koehlernél 1997. december 9-én és 10-én végzett ellenőrzést nem kellett kikényszeríteni, mivel [F. úr], az igazgatótanács tagja előzetesen beleegyezését adta”.

711 E tekintetben nem lehet abból kiindulni, hogy az a tény, miszerint beleegyezését adja valamely ellenőrzéshez, fenntartások nélküli együttműködést bizonyít. Az engedékenységi közlemény jelentős bírságcsökkentést ír elő, amennyiben a kifogásközlés elküldése előtt valamely vállalat olyan információkat, dokumentumokat vagy más jellegű bizonyítékokat nyújt át a Bizottságnak, amelyek hozzájárulnak az elkövetett jogsértés meglétének megerősítéséhez. A Koehler semmi ilyet nem nyújtott, és ezt nem is állítja. A Koehler érvelése tehát nem fogadható el.

- 712 Ami a kifogásközlés átvétele utáni időszakot illeti, az engedékenységi közlemény jelentős bírságcsökkentést ír elő, amennyiben valamely vállalkozás arról tájékoztatja a Bizottságot, hogy az nem vitatja azon tényállások megvalósulását, amelyekre a Bizottság indítványait alapozta. Meg kell vizsgálni, hogy ez az eset fennáll-e a Koehlernél, mint ahogy azt állítja, és más olyan vállalkozásokkal kell összehasonlítani, amelyekre e rendelkezést alkalmazták.
- 713 A Koehler a kifogásközlésre irányuló észrevételeiben kijelentette, hogy elismeri „a Bizottság által megvizsgált és bizonyított tényezőket és kifogásokat”. Válaszában hozzáfűzte, hogy „[a]zért tette fenntartással e vallomásokat, mert elfogadhatatlannak vélte, hogy csak azért nyilatkozzon valósat arról, ami valótlan, mert ezzel bírságcsökkentést érhet el”.
- 714 Mindazonáltal meg kell állapítani, hogy még akkor is, ha a Koehler ezek után megkísérli egyes fenntartásait a Bizottság álláspontjának megváltozásával indokolni, elismeri, hogy fenntartásokat fogalmazott meg, és hogy „kvalifikálta a Bizottságnak a kvóták kiosztására és a piaci részesedésekről szóló megállapodásokra vonatkozó megállapításait”. Ezen túlmenően, amikor a Koehler elismeri az eladási mennyiségekről folytatott regionális szintű információcserék létezését – ugyanakkor tagadja az európai szintűeket –, hozzáfűzi, hogy elmúlt időszakban történt kivételekről van szó.
- 715 Másfelől az is igaz, hogy a Koehler a tárgyaláson azzal érvelt, hogy csak az 1993 októbere előtti időszakot vitatja, és hogy az azt követő időszakban – a kevésbé világos vagy homályos megfogalmazások ellenére – együttműködött a Bizottsággal. Mindazonáltal a kifogásközlésre irányuló észrevételeiből nem derül ki, hogy a Koehler kifogása kifejezetten az első időszakra korlátozódott. Ellenkezőleg, a bevezető megjegyzéseiben előadja, hogy bizonyos tényeket – nevezetesen a Bizottság által a kifogásközlésben megállapított és megfelelően értékelt tényeket – nem vitatja.

Majd a felrótt tények kifogásolásával kapcsolatos III. rész tartalmaz egy „A kvóták kiosztásáról vagy piaci részesedésekről szóló európai szintű megállapodások hiánya” című 3. pontot, valamint egy „Az ellenőrző rendszer hiánya” című 4. pontot. Ezen, időben nem korlátozott kifogások nem tekinthetők homályosnak vagy pontatlannak.

716 Márpedig emlékeztetni kell arra, hogy a bírság összegének csökkentése csak akkor indokolt, ha az érintett vállalkozás magatartása lehetővé tette a Bizottság számára, hogy kevesebb nehézséggel tudja megállapítani a jogsértést, és adott esetben annak megszüntetését (lásd az Elsőfokú Bíróság T-45/98. és T-47/98. sz. Krupp Thyssen Stainless és Acciai speciali Terni kontra Bizottság egyesített ügyekben 2001. december 13-án hozott ítélet [EBHT 2001., II-3757. o.] 270. pontját, és az említett ítélkezési gyakorlatot). A Bizottság e tekintetben mérlegelési jogkörrel rendelkezik, amint az az engedekenységi közlemény D2. pontjából és különösen a következő bevezető részből is kiderül: „Többek között ez az eset állhat fenn [...]”. Ezenfelül és főképp, az engedekenységi közlemény alapján engedélyezett csökkentés csak akkor indokolt, ha az átadott információk és általában az érintett vállalkozás magatartása e tekintetben valódi együttműködést jelent a részéről (a fenti 409. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 28-án hozott ítélet 394. és 395. pontja).

717 A fenntartásokkal tett vallomások vagy kétértelmű nyilatkozatok azonban nem minősülnek valódi együttműködésnek, és nem olyan jellegűek, amelyek megkönnyítik a Bizottság feladatát, hiszen vizsgálatot igényelnek. Ez még inkább igaz olyan esetben, amikor a fenntartások olyan pontokra vonatkoznak, mint a jelen esetben a jogsértés időtartama, az értékesítési kvóták, a piaci részesedések vagy az információcserék.

718 Mivel a Koehler a fenntartásain keresztül a kartell számos elemét vitatta, vagy legalábbis nem segítette a Bizottságot azon feladatában, hogy megvizsgálja és szankcionálja a kartellt, nem várhatja el a vele szemben kiszabott bírság jelentős csökkentését azon a címen, hogy nem vitatta a tényállások megvalósulását.

- 719 Végül meg kell vizsgálni, hogy a Koehler állításának megfelelően megsértették-e az egyenlő bánásmód elvét azzal, hogy nem engedélyezték számára e címen a bírság csökkentését, holott a Carrs, az MHTP és a Zanders a maguk részéről 10%-os bírságcsökkentésben részesültek.
- 720 Amennyiben a Koehler vitatja e többi vállalkozásnak azon a címen engedélyezett csökkentés mértékét, hogy azok nem vitatták a velük szemben felhozott tényállásokat, továbbá feltételezve, hogy a Bizottság a kiszabott bírság túl nagy csökkentését engedélyezte e többi vállalkozásnak, meg kell jegyezni, hogy az egyenlő bánásmód elvét összhangba kell hozni a jogszerűség elvével, miszerint senki sem hivatkozhat valamely harmadik személy javára elkövetett jogellenes magatartásra előnyök szerzése végett (a fenti 468. pontban hivatkozott SCA Holding kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet 160. pontja, a fenti 446. pontban hivatkozott Mayr-Melnhof kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 334. pontja, és a fenti 45. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 367. pontja).
- 721 Másfelől, amennyiben a Koehler azt a tényt vitatja, hogy az engedékenységi közlemény címén nem részesült bírságcsökkentésben, a fenti 708–718. pontokra kell hivatkozni, amelyekből kiderül, hogy a jelen eset körülményei mellett ezzel nem élhet.
- 722 Kiegészítésképpen, ami a tények megvalósulásának más vállalkozások általi kifogásolását illeti, amely vállalkozások 10%-os bírságcsökkentésben részesültek, emlékeztetni kell arra, hogy a Carrs elismeri a kartell létezését és az abban való részvételét a határozatban meghatározott jogsértés teljes időtartama tekintetében. Mindazonáltal azt állítja, hogy csak az Egyesült Királyság és Írország piacaival kapcsolatos találkozókön vett részt, és nem volt tudomása az európai szintű kartellról. Ezzel nem vitatja a tényállás megvalósulását. Másfelől az a tény, hogy a Carrs a kartell korlátozott hatását állítja, nem ellentétes a tényállás megvalósulásának elismerésével.

- 723 A Zanderst és az MHTP-t illetően a Koehler azt állítja, hogy a (455) és (456) preambulumbekzdés – miszerint a Zanders és az MHTP nem vitatta a tényállásokat – nem egyeztethető össze a (395) preambulumbekzdés megállapításával, miszerint az MHTP és a Zanders tagadta az árrögzítésre és a kvóták kiosztására irányuló megállapodások alkalmazását.
- 724 Meg kell állapítani, hogy az MHTP és a Zanders (395) preambulumbekzdésben előadott érvei a megállapodások hatékonyságát vitatják azzal a szándékkal, hogy kevésbé súlyosnak tűntessék fel azokat. Nem kérdőjelezi meg a kartell létezését, és ennél fogva összeegyeztethetők a tényállás vitatásának hiányával.
- 725 Tekintettel arra a tényre, hogy az MHTP a kartellben való részvételét csak 1992 végétől ismerte el ((270) és (271) preambulumbekzdés), emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság ezt figyelembe vette. A határozat (456) preambulumbekzdése szerint ugyanis az „MHTP nem vitatja azokat a tényeket, amelyekre a jogsértés 1992 és 1995 májusa közötti létezését alapozzák”.
- 726 Másfelől az MHTP hozzáállása – amely csak a jogsértés kezdetének dátumát vitatta – nem hasonlítható a Koehleréhez, amelynek fenntartásai a kartell több elemét érintik.
- 727 E körülmények között a Koehler nem bizonyította azt, hogy egyenlőtlen bánásmódban részesült volna. E megfontolások összességéből az következik, hogy a Bizottság jogosan tette, hogy az engedékenységi közlemény címén nem csökkentette a vele szemben kiszabott bírságot.

III – Az AWA-nak bizonyos dokumentumok benyújtására irányuló kérelméről

- 728 Az AWA azt kéri az Elsőfokú Bíróságtól, hogy az kötelezze a Bizottságot a vele szemben kiszabott bírság kiszámításával kapcsolatos belső dokumentumok, valamint a határozatban hivatkozott összes dokumentum benyújtására, a részére 2000. augusztus 1-jén átadottak kivételével.
- 729 Elsődlegesen arra kell emlékeztetni, hogy az eljárási szabályzat 49. cikke szerint az Elsőfokú Bíróság az eljárás bármely szakaszában az eljárási szabályzatának 64. és a 65. cikkében előírt pervezető intézkedést hozhat vagy bizonyításfelvételt rendelhet el. A dokumentumok benyújtására irányuló kérelem ennek részét képezi.
- 730 Annak érdekében, hogy lehetővé tegyék az Elsőfokú Bíróság számára annak eldöntését, hogy bizonyos dokumentumok benyújtásának elrendelése szükséges-e az eljárás szabályszerű lefolytatásához, a kérelmező félnek meg kell határoznia a kért iratokat, és az Elsőfokú Bíróság részére elő kell adnia legalább azon minimális körülményeket, amelyek megerősítik ezen iratok hasznosságát az eljárás szükségletei szempontjából (a fenti 256. pontban hivatkozott Baustahlgewerbe kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 93. pontja).
- 731 Márpedig meg kell állapítani, hogy a keresetlevélben megfogalmazottak szerint sem a bírság kiszámításával kapcsolatos belső dokumentumok benyújtására irányuló kérelem, sem – az AWA-nak 2000. augusztus 1-jén megküldött dokumentumok kivételével – a határozatban hivatkozott dokumentumok benyújtására irányuló kérelem nem azonosítja kellő pontossággal a kért dokumentumokat ahhoz, hogy lehetővé tegye az Elsőfokú Bíróság számára azoknak a bírósági eljárás szempontjából való hasznossága megállapítását.
- 732 Ennélfogva mindkét kérelmet el kell utasítani.
- 733 Kiegészítésképpen az AWA nem bizonyította e dokumentumok hasznosságát a bírósági eljárás szempontjából.

- 734 Ami az AWA-nak a Bizottság által vele szemben kiszabott bírság kiszámításával kapcsolatos belső dokumentumai benyújtására irányuló kérelmét illeti, az AWA által említett egyetlen tény – miszerint többek között az ún. „Carton”-ítéletek tárgyát képező több ügyben (többek között a fenti 483. pontban hivatkozott Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság 1998. május 14-én hozott ítélet) az Elsőfokú Bíróság felszólította a Bizottságot e dokumentumok benyújtására – nem bizonyítja a jelen ügyben azok hasznosságát, és nem kötelezheti az Elsőfokú Bíróságot ugyanezen intézkedések elrendelésére.
- 735 Másfelől – amint azt a Bizottság is hangsúlyozza – az ún. „Carton”-ítéletek korábbiak az iránymutatás alkalmazásánál. Márpedig ez utóbbi a bizottsági határozatok átláthatóságát és pártatlanságát hivatott biztosítani, a bírság összegének meghatározásánál alkalmazandó új módszer lefektetésével. A jelen ügyben az ezen iránymutatást egyértelműen alkalmazó határozat részletesen leírja a bírság kiszámítását.
- 736 Végül, az állandó ítélkezési gyakorlatból kiderül, hogy a Bizottság belső dokumentumait nem bocsátják a felek rendelkezésére, kivéve ha az ügy különleges körülményei kellően megalapozott bizonyítékok alapján – amelyeket e feleknek kell bizonyítani – ezt szükségessé teszik (a Bíróság 142/84. és 156/84. sz., BAT és Reynolds kontra Bizottság egyesített ügyekben 1986. június 18-án hozott végzés [EBHT 1986., 1899. o.] 11. pontja; az Elsőfokú Bíróság fenti 716. pontban hivatkozott Krupp Thyssen Stainless és Acciai speciali Terni kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 34. pontja, lásd e tekintetben az Elsőfokú Bíróság T-35/92. sz., Deere kontra Bizottság ügyben 1994. október 27-én hozott ítélet [EBHT 1994., II-957. o.] 31. pontját is). Márpedig az AWA e tekintetben nem nyújtott kellően megalapozott bizonyítékokat.
- 737 Az AWA-nak 2000. augusztus 1-jén megküldött dokumentum kivételével a határozatban hivatkozott valamennyi dokumentum benyújtására irányuló kérelemmel kapcsolatban az AWA azt állítja, hogy ezzel az a célja, hogy lehetősége legyen megtekinteni és megvizsgálni azon bizonyítékokat, amelyekre a Bizottság a határozatban hivatkozik.

- 738 E tekintetben – még ha bírálja is a tartalomjegyzék használhatatlanságát (lásd a fenti 109–117. pontot) – az AWA nem vitatta, hogy a közigazgatási eljárás során betekintetett a Bizottság irataiba. Amíg a Bizottság a határozatában valamely vállalkozással szemben csak olyan dokumentumokat használ, amelyekbe az a közigazgatási eljárás során betekintetett, a Bizottság nem köteles a határozatban hivatkozott valamennyi dokumentumot a számára hozzáférhetővé tenni (lásd e tekintetben a fenti 45. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítéletet és az említett ítélkezési gyakorlatot).
- 739 Az Elsőfokú Bírósághoz intézett kérelem a határozatban hivatkozott valamennyi dokumentumra vonatkozik, kivéve azokat, amelyeket 2000. augusztus 1-jén megküldtek az AWA-nak. Szemben azzal a levéllel, amelyet az AWA 2002. február 22-én intézett a Bizottsághoz, e kérelem nem pontosítja, hogy többek között a kifogásközlés többi címzettjének válaszait és a PricewaterhouseCoopers-jelentést érinti.
- 740 Mindazonáltal, még akkor is, ha az Elsőfokú Bírósághoz intézett általános kérelem e pontosításait figyelembe kell venni, és egy olyan kérelem, amely a kifogásközlés többi címzettjének válaszára irányul, a kért dokumentumok kellően pontos meghatározásának minősül, az AWA mindenesetre nem bizonyította e dokumentumoknak a bírósági eljárás szempontjából való hasznosságát.
- 741 El kell utasítani tehát az AWA által az Elsőfokú Bírósághoz intézett pervezető intézkedések iránti kérelmet.
- 742 E megfontolások összessége alapján a T-109/02., T-122/02., T-125/02., T-126/02., T-128/02., T-129/02., és T-132/02. sz. ügyekben benyújtott kereseteket el kell utasítani. A T-118/02. sz. ügyben az AWA-val szemben kiszabott bírságot 141,75 millió euróra kell csökkenteni. A T-136/02. sz. ügyben a Zicuñagaval szemben kiszabott bírságot 1,309 millió euróra kell csökkenteni.

A költségekről

743 Az eljárási szabályzat 87. cikkének 2. §-a alapján az Elsőfokú Bíróság a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte. Ugyanezen rendelkezés 3. §-ának első bekezdése alkalmazásával, részleges pernyertesség esetén az Elsőfokú Bíróság elrendelheti a költségeknek a felek közötti megosztását.

744 A T-109/02., T-122/02., T-125/02., T-126/02., T-128/02., T-129/02. és T-132/02. sz. ügyekben a felperesek pervesztesek lettek. Következésképpen az alperes kérelmének megfelelően a felperesek viselik az összes költséget.

745 Mivel a T-118/02. sz. ügyben a kereset részleges pernyertességet eredményezett, annak meghatározása, hogy a felperes viselje a saját költségei kétharmadát, illetve a Bizottság költségeinek kétharmadát, valamint hogy a Bizottság viselje a saját költségeinek egyharmadát és az AWA költségeinek egyharmadát, az adott ügy körülményeinek helyes mérlegelését eredményezi. Mivel a felperes kérelmeinek támogatása végett beavatkozó Belga Királyság az önmásolópapír-ágazatban fellépő nehézségekkel kapcsolatos enyhítő körülmények címén a bírság csökkentését kívánta elérni, a Bizottság kérelmének megfelelően kötelezni kell az eljárás során a saját és a Bizottság részéről a beavatkozásával kapcsolatban felmerült költségek viselésére.

746 Mivel a T-136/02. sz. ügyben a kereset részleges pernyertességet eredményezett, annak meghatározása, hogy a felperes viselje a saját költségeinek kétharmadát, illetve a Bizottság költségeinek kétharmadát, valamint hogy a Bizottság viselje a saját költségeinek egyharmadát és a felperes költségeinek egyharmadát, az adott ügy körülményeinek helyes mérlegelését eredményezi.

A fenti indokok alapján

AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG (ötödik tanács)

a következőképpen határozott:

1) A T-109/02. sz. Bolloré kontra Bizottság ügyben az Elsőfokú Bíróság:

– a keresetet elutasítja;

– a felperest kötelezi a költségek viselésére.

2) A T-118/02. sz. Arjo Wiggins Appleton kontra Bizottság ügyben az Elsőfokú Bíróság:

– az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/36.212 önmásoló papír ügy)

**2001. december 20-án hozott 2004/337/EK bizottsági határozat
(HL 2004. L 115., 1. o.) 3. cikkében a felperessel szemben kiszabott
bírság összegét 141,75 millió euróban állapítja meg;**

- a kereset további részét elutasítja;

 - a felperest kötelezi a saját költségei kétharmadának és a Bizottság költségei kétharmadának, a Bizottságot pedig a saját költségei egyharmadának és a felperes költségei egyharmadának viselésére;

 - a beavatkozót kötelezi a saját költségeinek, valamint a Bizottságnak a beavatkozással kapcsolatban felmerült költségeinek viselésére.
- 3) **A T-122/02. sz. Mitsubishi HiTec Paper Bielefeld kontra Bizottság ügyben az Elsőfokú Bíróság:**
- a keresetet elutasítja;

 - a felperest kötelezi a költségek viselésére.
- 4) **A T-125/02. sz. Papierfabrik August Koehler kontra Bizottság ügyben az Elsőfokú Bíróság:**
- a keresetet elutasítja;

– a felperest kötelezi a költségek viselésére.

5) A T-126/02. sz. M-realZanders kontra Bizottság ügyben az Elsőfokú Bíróság:

– a keresetet elutasítja;

– a felperest kötelezi a költségek viselésére.

6) A T-128/02. sz. Papeteries Mougeot kontra Bizottság ügyben az Elsőfokú Bíróság:

– a keresetet elutasítja;

– a felperest kötelezi a költségek viselésére.

7) A T-129/02. sz. Torraspapel kontra Bizottság ügyben az Elsőfokú Bíróság:

– a keresetet elutasítja;

– a felperest kötelezi a költségek viselésére.

8) A T-132/02. sz. Distribuidora Vizcaína de Papeles kontra Bizottság ügyben az Elsőfokú Bíróság:

- a keresetet elutasítja;
- a felperest kötelezi a költségek viselésére.

9) A T-136/02. sz. Papelera Guipuzcoana de Zicuñaga kontra Bizottság ügyben az Elsőfokú Bíróság:

- az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/36.212 önmásoló papír ügy) 2001. december 20-án hozott 2004/337/EK bizottsági határozat (HL 2004. L 115., 1. o.) 3. cikkében a felperessel szemben kiszabott bírság összegét 1,309 millió euróban állapítja meg;
- a kereset további részét elutasítja;
- a felperest kötelezi a saját költségei kétharmadának és a Bizottság költségei kétharmadának, a Bizottságot pedig a saját költségei egyharmadának és a felperes költségei egyharmadának viselésére.

Vilaras

Dehousse

Šváby

Kihirdetve Luxembourgban, a 2007. április 26-i nyilvános ülésen.

E. Coulon

M. Vilaras

hivatalvezető

elnök

Tartalomjegyzék

A jogvita előzményei	II - 969
Eljárás és a felek kérelmei	II - 975
Jogi háttér	II - 980
I – A határozat megsemmisítésére irányuló jogalapokról	II - 980
A – A közigazgatási eljárás lefolytatására vonatkozó jogalapokról	II - 980
1. A Bizottság által bizalmasnak minősített dokumentumokhoz a közigazgatási eljárás során való hozzáférés megtagadásából eredő, a meghallgatáshoz való jog megsértésére alapított első jogalapról ...	II - 980
a) A felek érvei	II - 980
b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 981
2. A CD-ROM-on közzölt vizsgálati aktában nem szereplő dokumentumok átadásának elmulasztása folytán az iratokba való betekintés jogának megsértésére alapított második jogalapról	II - 984
a) A felek érvei	II - 984
b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 985
3. A védelemhez való jog és a kontradiktórius eljárás elvének a kifogásközlés és a határozat közötti összhang hiányából eredő megsértésére alapított harmadik jogalapról	II - 988
a) A felek érvei	II - 988
b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 989
4. A védelemhez való jognak, a tisztességes eljáráshoz való jognak és az ártatlanság vélelme elvének a megsértésére alapított negyedik jogalapról	II - 995
a) A felek érvei	II - 995
b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 996
	II - 1189

5. Az ügy vizsgálata során a gondos ügyintézés elvének és a határozat indokolásának a megsértésére alapított ötödik jogalapról	II - 998
a) A felek érvei	II - 998
b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 999
6. A gondos ügyintézés elvének, valamint az iratbetekintéshez és a védelemhez való jognak az abból fakadó megsértésére alapított hatodik jogalapról, hogy egyes dokumentumok a vizsgálati aktában nehezen fellelhetők, és az említett aktát alkotó dokumentumok listája használhatatlan	II - 1004
a) A felek érvei	II - 1004
d) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 1005
6. A gondos ügyintézés elvének és a védelemhez való jognak a határozat késedelmes közlése következtében való megsértésére alapított hetedik jogalapról	II - 1007
a) A felek érvei	II - 1007
b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 1007
B – Az EK 81. cikk és az EGT-megállapodás 53. cikkének megsértésére, valamint a Bizottságnak az egyes vállalkozások jogsértésben való részvételére vonatkozó értékelési hibáira alapított jogalapról	II - 1008
1. A Bolloré esete	II - 1008
a) A felek érvei	II - 1009
b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 1010
2. A Divipa és a Zicuñaga helyzete	II - 1017
a) A felek érvei	II - 1017
b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 1018
A spanyol piaccal kapcsolatos kartelltalálkozók létezéséről	II - 1020

BOLLORÉ ÉS TÁRSAI KONTRA BIZOTTSÁG

A Divipának és a Zicuñagának a spanyol piaccal kapcsolatos kartellben való részvételéről	II - 1028
A Divipának és a Zicuñagának az európai piaccal kapcsolatos kartellben való részvételéről	II - 1033
A Zicuñagának az értékesítési kvóták és a piaci részesedések rögzítéséről szóló megállapodásokban való részvételéről	II - 1039
C – A jogsértés időtartamára vonatkozó jogalapokról	II - 1045
1. A Bolloré, az MHTP, a Koehler, a Mougeot és a Torraspapel által felhozott jogalapokról	II - 1046
a) A felperesek jogsértésben való részvételéről 1993 szeptemberét vagy októberét megelőzően	II - 1046
A felek érvei	II - 1046
A határozat	II - 1049
Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 1051
– A kartelltalálkozók állítólagos rendszeréről	II - 1052
Az AEMCP 1993 szeptemberét vagy októberét megelőző hivatalos találkozói	II - 1052
– A felperesek találkozókon való részvétele 1993 szeptemberét vagy októberét megelőzően	II - 1068
b) A Mougeot jogsértésben való részvételéről 1995. július 1-jét követően	II - 1078
2. A Divipa által hivatkozott jogalapról	II - 1082
3. A Zicuñaga által hivatkozott jogalapról	II - 1084
II – A határozat 3. cikkének első bekezdésében meghatározott bírságok eltörlésére vagy csökkentésére irányuló jogalapokról	II - 1085
A – A kifogásközlésnek a bírságokat illető hiányos és pontatlan jellege folytán a védelemhez való jog és a bizalomvédelem elvének megsértésére alapított jogalapról	II - 1085
1. A felek érvei	II - 1085

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 1086
a) A meghallgatáshoz való jog és a jogos bizalom megsértéséről, amennyiben a Bizottság eltért a korábbi gyakorlatától	II - 1086
b) A meghallgatáshoz való jognak és a bizalomvédelem elvének a megsértéséről, amennyiben a Bizottság eltért az iránymutatástól	II - 1087
c) A meghallgatáshoz való jog megsértéséről, amennyiben a Bizottság a kifogásközlésben nem közölt tényezőkre támaszkodva határozta meg a bírságot	II - 1092
B – A visszaható hatály tilalmának megsértésére alapított jogalapról	II - 1094
1. A felek érvei	II - 1094
2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 1095
C – A Bizottságnak bizonyos vállalkozások európai kartellben való részvételére vonatkozó megállapításaival kapcsolatban a bizonyítékok hiányára, az ártatlanság vélelme, az arányosság és az egyenlő bánásmód elveinek megsértésére, valamint értékelési hibákra alapított jogalapokról	II - 1096
D – A jogsértés súlyának értékelése során a bizonyítékok hiányára, az EK 253. cikk, a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének, valamint az arányosság, az egyenlő bánásmód elvének megsértésére, a bírságok egyedi meghatározásának hiányára, téves ténybeli megállapításokra, értékelési hibákra és téves jogalkalmazásra alapított jogalapokról	II - 1102
1. A jogsértés természete	II - 1102
2. A jogsértés tényleges hatása	II - 1105
3. A kartell résztvevőinek a bírságösszegek meghatározása céljából való osztályozása	II - 1111
a) A referenciaév kiválasztása	II - 1113
b) Téves teljes forgalom figyelembevétele	II - 1114

c)	A Bizottság módszerének alkalmazásából eredő aránytalan eredmény	II - 1116
	Az arányosság elvének megsértése	II - 1116
	Az egyenlő bánásmód elvének megsértése	II - 1120
4.	A bírság elrettentés céljából történő emelése	II - 1126
E –	A jogsértés időtartamára vonatkozó jogalapokról	II - 1133
F –	Az arányosság és az egyenlő bánásmód elvének megsértésére, valamint ténybeli értékelési hibára alapított jogalapról	II - 1135
1.	Ténybeli értékelési hiba	II - 1136
2.	Az arányosság elvének megsértése	II - 1141
3.	Az egyenlő bánásmód elvének megsértése	II - 1144
G –	Bizonyos enyhítő körülmények figyelmen kívül hagyásából eredően az EK 253. cikk, a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének és az arányosság, valamint az egyenlő bánásmód elvének megsértésére, a bírságok egyéniesített meghatározásának hiányára, a bírság kiszámítására vonatkozó iránymutatás túl szigorú értelmezésére, valamint nyilvánvaló értékelési hibákra vonatkozó jogalapokról	II - 1145
1.	A kartellben betöltött kizárólag passzív vagy követő szerep	II - 1145
2.	A jogsértést elkövető vállalkozás mérete és befolyása a piacon	II - 1150
3.	A jogsértés időtartama alatt a piacon tanúsított magatartás	II - 1151
4.	Fenyegetés és nyomásgyakorlás fennállása	II - 1156
5.	A jogsértés megszűnése	II - 1158
		II - 1193

6. Az önmásolópapír-ágazat gazdasági helyzete	II - 1161
7. A jogsértésből származó nyereség hiánya és a jogsértést elkövető pénzügyi helyzete	II - 1164
H – Az engedékenységi közlemény alkalmazásakor a bizalomvédelem, az arányosság és az egyenlő bánásmód elvének a megsértésére, valamint e közlemény helytelen alkalmazására alapított jogalapokról	II - 1165
1. A Zicuñaga	II - 1166
2. Az MHTP	II - 1167
3. A Mougeot	II - 1169
4. Az AWA	II - 1171
5. A Koehler	II - 1175
III – Az AWA-nak bizonyos dokumentumok benyújtására irányuló kérelméről	II - 1181
A költségekről	II - 1184